

34
L 495

3-

211-29

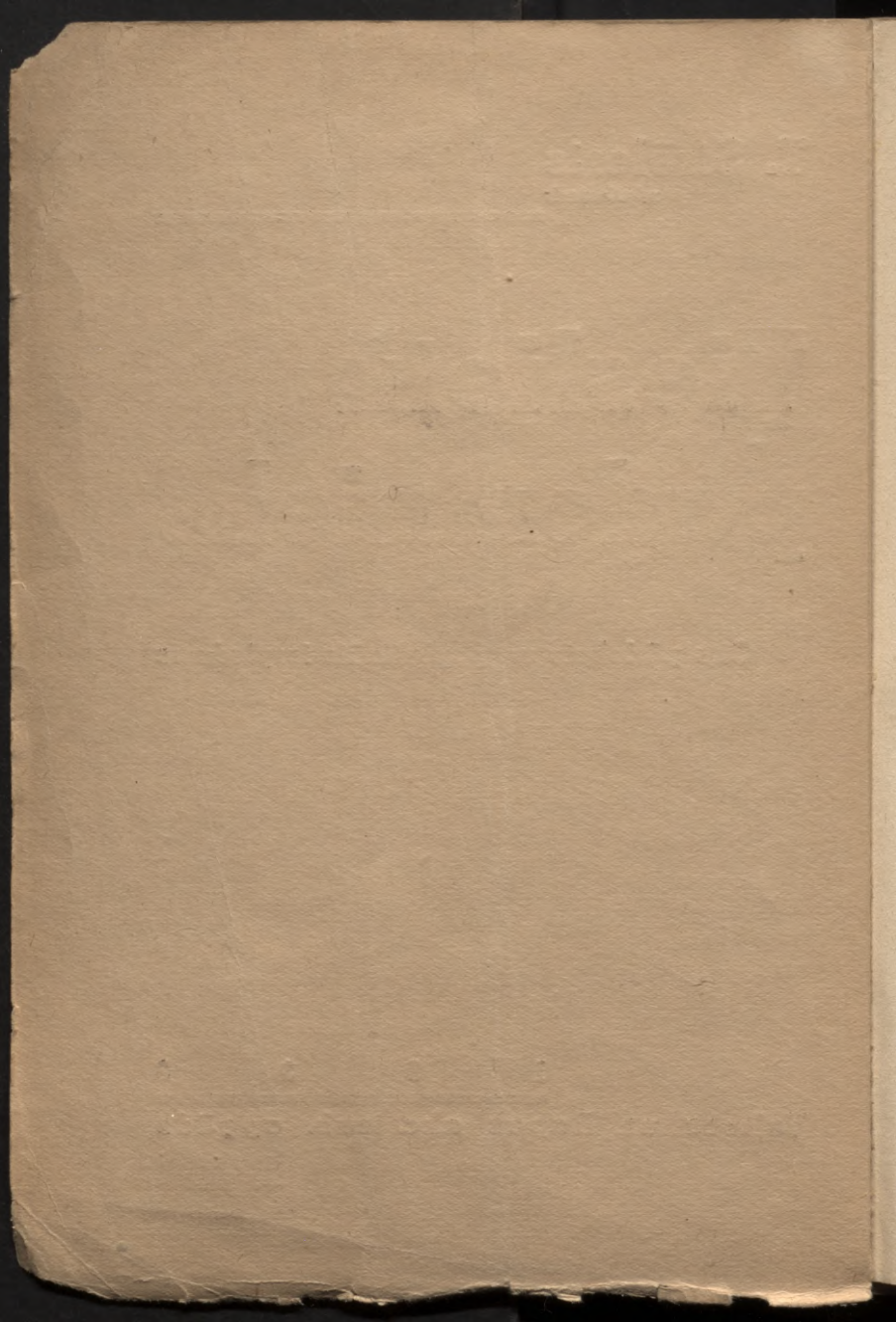
T. Strēlerts
mirtiesnesis

Tieslietu padomnieks

Otrs pārlabots un paplašināts iespiedums

1 9 3 8

Valtera un Rapas akc. sab. apgāds

34
495

L

34
m

T. Strēlerts
mirtiesnesis

Tieslietu padomnieks

Otrs pārlabots un paplašināts iespiedums

Rīgā, 1938

Valtera un Rapas akc. sab. apgāds

Latv. PSR Valsts Bibliotēka
Inv. 27-1078

0306060756

Valtera un Rapas
akc. sab. grāmatpiestuve
Rīgā, brīvības ielā 129/133

Priekšvārds otram izdevumam.

Īsais laiks, kurā izpārdots šīs grāmatas pirmais izdevums, norāda, ka vajadzība pēc šīs grāmatas ir liela. Šī vajadzība vēl jo vairāk pavairojusies sakarā ar pēdējā laika lielajām reformām tiesību laukā. Te sevišķi jāpiemin Civillikuma, Civilprocesa nolikumu un Pagasttiesu nolikuma grozījumu spēkā stāšanās ar 1938. gada 1. janvāri. Visas šās pārgrozības ietvertas šai izdevumā, dodot tādā veidā grāmatas lietotājiem kaut visā īsumā iespēju ieskatīties šais lielajās pārgrozībās. Bez tam, ņemot vērā šīs lielās pārgrozības, otrā izdevuma civiltiesību nodaļa ievērojami paplašināta, sevišķi attiecībā uz ģimenes tiesībām un mantojuma tiesībām, jo šīs nozares jaunajā Civillikumā visvairāk atšķiras no agrākām tiesībām. Pilnīgi jauna nodaļa šai izdevumā ir arī nodaļa par vekseļu tiesībām. Vekseļu tiesības šai izdevumā ievestas tamdēļ, ka vekselis tomēr ir vienmēr bijis visizplatītākais vērtspapīrs, un, jo vekseļu rakstītāji labāk zinās vekseļa tiesības, jo mazāk nāks priekšā ļaunprātības.

Ceru, ka šī grāmata radīs tikpat lielu lasītāju pulku kā grāmatas pirmais izdevums.

Ķeipenē, 1938. g. janvārī.

T. Strēlerts.

2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

Latvijas tiesu iekārta.

Latvijas tiesas sadalās divās lielās grupās. Pirmajā grupā ietilpst miertiesas, bet otrā grupā vispārējās tiesu iestādes.

Miertiesā lietas izspriež miertiesnesis viens pats un viņa izspriešanai piekrīt krimināllietas, civillietas un administratīvas lietas tādās robežās, kādas noteiktas attiecīgos likumos. Par to, kādas īsti civillietas un krimināllietas, skaties šīs grāmatas attiecīgās nodaļās. Bez tam miertiesnesim piekrīt uzraudzība par dzimtsarakstu nodaļām un par pagasttiesāmi. Pārsūdzības par pagasttiesu lēmumiem miertiesnesis izspriež kopīgi ar diviem pagasttiesu priekšsēdētājiem no viņa iecirkņa, kurus pieaicina miertiesnesis.

Pārsūdzības instance par miertiesneša spriedumiem un lēmumiem ir apgabaltiesas apellācijas nodaļa. Apgabaltiesā pārsūdzības par miertiesnešu spriedumiem caurlūko pēc būtības. Apgabaltiesas apellācijas nodaļas spriedums miertiesneša izspriestā lietā ir galīgs un to var pārsūdzēt tikai kasācijas kārtībā vai iesniedzot lūgumu par jaunu lietas caurlūkošanu civillietās. Apgabaltiesu apellāciju nodaļu spriedumiem kasācijas instance ir Senāts. Tā tad miertiesu lietās pirmā instance ir miertiesā, otrā instance — apgabaltiesas apellācijas nodaļa, bet trešā — Senāts.

Vispārējām tiesu iestādēm pirmā instance ir apgabaltiesa. Lai apgabaltiesas veiksmīgāk varētu strādāt, tās sadalītas nodaļās, kuŗas vada apgabaltiesas priekšsēdētāja biedri. Katrā nodaļā ir zināms tiesnešu skaits un sava kanceleja, kuŗas priekšgalā atrodas nodaļas sekretārs. Nodaļas lietu izspriešanā strādā pilnīgi patstāvīgi. Tādus jautājumus, kas attiecas uz visu apgabaltiesu, izšķir apgabaltiesas kopsapulce. Kopsapulci vada apgabaltiesas priekšsēdētājs un tajā piedalās visi apgabaltiesas priekšsēdētāja biedri, apgabaltiesas locekļi — tiesneši un apgabaltiesas prokurors.

Izspriežot lietas tiesas vai rīcības sēdē apgabaltiesas sastāvā jābūt vismaz trīs tiesnešiem, no kuŗiem viens vada sēdi, bet divi piedalās kā locekļi. Bez tam krimināllietās un arī dažās civillietās katrā ziņā jābūt klāt apgabaltiesas prokuro-

ram vai kādam tā biedram un sekretāram vai tā palīgam, kas ved sēdes protokolu.

Pārsūdzības instance — otrā instance apgabaltiesai piekritīgās lietās ir Tiesu palāta. Tiesu palāta sadalās divos departamentos: krimināldepartamentā un civildepartamentā, kuru vada departamenta priekšsēdētāji. Vispārīgu jautājumu izšķiršanai pastāv departamentu kopsapulce, ko vada viens šim nolūkam iecelts Tiesu palātas departamenta priekšsēdētājs, kuru sauc par Tiesu palātas priekšsēdētāju, un tanī piedalās tiesu palātas locekļi un Tiesu palātas prokurors.

Izspriežot tiesu lietas, Tiesu palātas sastāvā jābūt vismaz trim Tiesu palātas locekļiem, no kuriem viens vada tiesas sēdi, bet divi ir locekļi. Bez tam visās krimināllietās un dažās civillietās jābūt klāt Tiesu palātas prokuroram vai kādam no viņa biedriem. Tiesas sēžu protokolus ved sekretārs vai viņa palīgs. Tiesu palātas spriedumi par lietas būtību ir galīgi un tos var pārsūdzēt tikai kasācijas kārtībā vai arī iesniedzot lūgumus par civillietu jaunu caurlūkošanu.

Trešā instance par apgabaltiesai piekritīgām lietām ir Senāts.

Senāts sadalās trīs departamentos: krimināldepartamentā, civildepartamentā un administratīvā departamentā. Departamenta vada no departamenta senātoriem vēlēts departamenta priekšsēdētājs. Likumā norādītu jautājumu izšķiršanai notur senāta departamentu apvienoto sapulci, kurā piedalās visi senātori un to vada no senātoru vidus ievēlēts apvienotas sapulces priekšsēdētājs.

Tiesas sēdēs lietu izšķiršanā jāpiedalās vismaz trīs senātoriem, no kuriem viens vada sēdi, bet divi ir locekļi. Senāts ir augstākā tiesas instance un par tā lēmumiem un spriedumiem nekādas pārsūdzības nav pieļautas.

Apgabaltiesām piekritīgās lietās tiesas instances ir šādas: pirmā instance ir apgabaltiesa; otrā — Tiesu palāta un trešā — Senāts.

Prokurātūra sadalās šādi: Visu prokurātūru vada un augstākā pārraudzība par prokurātūras amatpersonām pieder tieslietu ministram kā ģenerālprokuroram.

Pie Senāta pastāv virsprokurors ar biedriem.

Virsprokurors dod atzinumus visās lietās, kas nāk izspriešanā Senātā.

Pie Tiesu palātas pastāv Tiesu palātas prokurors ar biedriem. Tiesu palātas prokurors ir atkarīgs tieši no Tieslietu ministra kā ģenerālprokurora, viņš pārrauga apgabaltiesu pro-

kuroru darbību un dod slēdzienus, kur tādi pēc likuma vajadzīgi.

Pie apgabaltiesām pastāv apgabaltiesu prokurori, kuŗi pārtrauga izmeklēšanas tiesnešu darbību, cietumus un dod slēdzienus, kur tādi pēc likuma vajadzīgi. Viņu darbības robežas noteiktas kriminālprocesa, likumā un civilprocesa nolikumā.

Tiesu izpildītāji pastāv pie apgabaltiesām un pie Tiesu palātas. Viņu uzdevums ir izpildīt tiesu spriedumus civillietās. Viņi saņem algu un bez tam atlīdzību par spriedumu izpildīšanu pēc sevišķas takses. Uzraudzība par viņu darbību piekrīt apgabaltiesām un Tiesu palātai, kā arī tām tiesu iestādēm, kuŗu spriedumus viņi izpilda. Tiesu izpildītāju darbība sadalīta rajonos.

Tiesas ziņneši pastāv pie Tiesu palātas un pie apgabaltiesas. Viņu pienākumos ietilpst piegādāt prāvniekiem pavēstes un tiesas papīrus. Bez tam viņiem jāizpilda arī citi pienākumi, kuŗus tiem uzliek tiesu priekšsēdētāji.

Visas tiesu amatpersonas atbild par savu darbību disciplinārā kārtībā un kriminālā kārtībā. Disciplināratbildībai noteikta sevišķa kārtība. Tāpat kriminālatbildības ziņā tiesu amatpersonas padotas dažiem izņēmumiem attiecībā uz tiesāšanas kārtību, bet sodi par kriminālnoziedzumiem uzliekami saskaņā ar Sodū likuma nosacījumiem.

Zvērināti advokāti pastāv pie tiesu iestādēm lietu vešanai pēc prāvnieku, apsūdzēto un citu lietas dalībnieku izvēles un viņu uzdevumā. Noteiktos gadījumos zvērinātu advokātu padome un tiesu iestāžu priekšsēdētāji var uzdot aizstāvēt kādas personas intereses tiesā bez atlīdzības. Zvērinātu advokātu uzraudzībai pastāv zvērinātu advokātu padome, kuŗu izvēl zvērināti advokāti no sava vidus. Zvērinātu advokātu padomes tiesības ir ļoti plašas un tā izšķir visus jautājumus par zvērinātu advokātu uzņemšanu advokātu skaitā, par viņu izslēgšanu no zvērinātu advokātu skaita, par viņu atlīdzību, gadījumos, ja par to radušās domstarpības ar klientu, par advokātu disciplināratbildību u. t. t. Bez tam zvērinātu advokātu padome nozīmē advokātus, kuŗiem bez atlīdzības jāved tādu personu lietas, kas bauda mazturības tiesības un kas griežas zvērinātu advokātu padomē ar lūgumu pēc jūrdiskas palīdzības. Zvērinātu advokātu padomes lēmumi pārsūdzami Tiesu palātā divu nedēļu laikā no lēmuma paskaidrošanas. Tiesu palātas lēmumi par šīm pārsūdzībām ir galīgi. Zvērināti advokāti var uzņemt lietu vešanu visās tiesu iestādēs. Bez disciplināratbildības zvērināti advokāti atbild arī par zaudējumiem, kuŗus viņi nodara savam klientam ar no-

laidību vai nevēžību. Uz vispārēja pamata zvērināti advokāti atbild arī par visiem kriminālnoziegiem, kuŗus tie izdarījuši. Zvērinātiem advokātiem katram var būt ne vairāk kā divi palīgi, kuŗiem ir privātdavokātu tiesības.

Par privātdavokātu var būt katra persona, kas noteiktā kārtībā ieguvusi apliecību svešu lietu vešanai tiesu iestādēs. Privātdavokāti, tāpat kā zvērināti advokāti, var vest lietas visās tiesu iestādēs, ja viņiem uz to izdota vajadzīgā apliecība. Privātdavokāti pastāv pie apgabaltiesām, un viņu darbību pārrauga apgabaltiesas. Atbildības ziņā privātdavokāti nostādīti līdzīgi zvērinātiem advokātiem un viņiem var uzlikt arī tos pašus pienākumus kā zvērinātiem advokātiem.

Notārus ieceļ Tieslietu ministrs un viņu darbību pārrauga notāru padome. Notāru pienākumi un tiesības noteiktas notāru likumā.

Sodu likums.

Sodu likumā ir sīki paredzēti visi noziegumi un pārkāpumi, par kuriem var uzlikt kriminālus sodus. Bez Sodu likuma pastāv arī vēl citi speciāli likumi, kuŗos paredzēti sodi par atsevišķiem nodarījumiem, kā, piem., akcīzes sodi, muitas sodi u. t. t. Arī tos zināmos gadījumos uzliek tiesu iestādes. Neatkarīgi no visiem tiesas ceļā uzliktiem sodiem pastāv vēl tā saucamie administratīvie sodi par dažādu noteikumu pārkāpšanu, bet to ir samērā maz un pa lielākai daļai tiem ir diezgan šaurs raksturs.

Sodu likums nosaka, ka par noziedzīgu ir atzīstams katrs nodarījums, kas tā izdarīšanas laikā ir noliegts ar soda piedraudējumu. Sodi paredzēti šādi: spaidu darbi par smagiem noziegumiem, pārmācības nams un cietums par pārējiem noziegumiem, bet arests un naudas sods par pārkāpumiem. Spaidu darbus var piespriest uz visu mūžu vai uz laiku no 4 līdz 15 gadiem, pārmācības namu — no 1 līdz 4 gadiem, cietumu — no 2 nedēļām līdz 1 gadam, bet arestu — no 1 dienas līdz 6 mēnešiem. Cietuma, aresta vai naudas sodus un mazgadīgo noziedznieku ievietošanu audzināšanas un labošanas iestādē var nosacīti atlaist, ja ir iemesli sagaidīt, ka vainīgais arī bez soda izpildīšanas uz priekšu uzvedīsies nevainojami. Sodu nevar nosacīti atlaist lietās par huligānismu, privātsūdzību lietās un arī tādiem noziedzniekiem, kas jau agrāk sodīti ar cietuma sodu vai kādu bargāku sodu. Spaidu darbu vai pārmācības nama sodi saistīti ar tiesību zaudēšanu, bet ja tiesa piespriež pārmācības nama sodu, tad viņa var arī nesaistīt šo sodu ar tiesību zaudēšanu. Sevišķi ļaunprātīgos gadījumos tiesa var piemērot tiesību atņemšanu arī tādiem, kas sodīti tikai ar cietuma sodu.

Kādas tad ir tās tiesības, kuŗas zaudē notiesātais? Par to runā Sodu likuma 27. pants, kuŗš nosaka, ka notiesāšana ar spaidu darbiem un pārmācības namu ir savienota ar ordeņu un citu valdības piešķirtu atzinības zīmju, goda krustu un nosaukumu un kuŗa dienestā iegūtu dienesta pakāpju zaudēšanu, kā arī atlaišanu no valsts, valsts autonomo uzņēmumu

un pašvaldības dienesta. Bez tam notiesātais zaudē tiesības: 1) valsts un pašvaldību lietās balsot, vēlēt vai tikt vēlētam; 2) ieņemt amatus valsts, valsts autonomo uzņēmumu vai pašvaldības dienestā; 3) kalpot armijā un flotē; 4) būt par aizbildni vai aizgādni; 5) būt par priekšnieku vai pārzini, audzinātāju vai mācības spēku izglītības iestādēs; 6) būt par šķirējtiesnesi, kā arī konkursa valdes vai administrācijas locekli, zvērinātu aizgādni, zvērinātu piesēdētāju, zvērinātu vai privātadvokātu vai pilnvarnieku valsts, valsts autonomo uzņēmumu vai pašvaldības iestādēs vedamās lietās; 7) būt par liecinieku pie līgumiem vai aktiem, kuriem vajadzīgs liecinieku pastiprinājums; 8) uz pensiju. Kā sevišķi smags papildu sods par vissmagākajiem valsts noziegumiem bez tam paredzēta visas notiesātā mantas atņemšana. Zaudētās tiesības notiesātie iegūst no jauna: ar spaidu darbiem notiesātie pēc piecpadsmit gadiem, bet ar cietuma sodu notiesātie — pēc 5 gadiem no soda izciešanas. Ja pagājis puslaiks no agrāk minētiem laikiem un notiesātais labi uzvedies, tiesa var atjaunot tiesības arī agrāk.

Bez tam pie papildu sodiem jāpieskaita arī nelabojamo noziedznieku ievietošana drošības ieslodzījumā, darba namos vai ārstniecības iestādēs. Par to Sodū likums nosaka, ka ar spaidu darbiem vai pārmācības namu notiesāto, ja tādas personas atstāšanu bez sevišķas uzraudzības tiesa atzīst par bīstamu, tiesa, likumā norādītos gadījumos, tieši pēc soda izciešanas var ievietot drošības ieslodzījumā uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem. Šo sabiedrības aizsardzības līdzekli tiesa atceļ, ja pēc pārbaudīšanas atzīst, ka persona, pret kuru tas izpildīts, sabiedrībai nav vairs bīstama. Ar pārmācības namu vai cietumu notiesāto, kas izdarījis huligānismu vai noziedzīgu nodarījumu aiz huligāniskiem iemesliem, liekēdības vai slinkuma, vai amata veidā, vai aiz paraduma piekopjot sodāmu nodarbību, var uz tiesas lēmumu tieši pēc soda izciešanas ievietot darba namā uz laiku no sešiem mēnešiem līdz diviem gadiem, ja likumā nav noteikts cits laiks. Ar cietumu notiesāto, kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu aiz pierastas žūpības vai citu apskurbiņošu vielu lietošanas, var uz tiesas lēmumu ievietot tieši pēc soda izciešanas attiecīgās iestādēs, līdz kamēr izveseļojas, bet ne ilgāk par vienu gadu.

Tie, kas notiesāti ar spaidu darbiem vai pārmācības namu vai ar cietumu, kurš saistīts ar tiesību zaudēšanu, ja viņus neievieto drošības ieslodzījumā vai darba namā, pēc atsvabināšanas no ieslodzījuma triju gadu laikā padoti policijas uzraudzībai, kurās veidu un kārtību nosaka iekšlietu ministrs.

Ja policija pārliecinās, ka uzraudzībā esošais nevainojami uzvedies, viņa uzraudzības laiku var saīsināt.

Sodu likumos paredzētie sodi uzliekami par visiem noziegumiem, kas izdarīti Latvijā un kuņus Latvijas pilsoņi izdarījuši ārzemēs, ja vien pēdējais nodarījums tā izdarīšanas laikā bijis sodāms arī attiecīgā ārvalstī. No šiem noteikumiem tomēr pielaisti izņēmumi. Tā, piemēram, nav sodāmi tādi noziedzīgi nodarījumi, kuņus ir darījuši mazgadīgi bērni līdz 12 gadu vecumam, vājprātīgie, ja nodarījums izdarīts nesamaņas stāvoklī, ja nodarītājs nav varējis noziedzīgo nodarījumu paredzēt vai novērst, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts izpildot likumu, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts pie nepieciešamās aizstāvēšanas u. t. t. Pastāv arī vesela rinda nosacījumu par sodu mīkstināšanu un tāpat par sodu paaugstināšanu, ja noziegums izdarīts sevišķos apstākļos, kas runā vainīgajam par sliktu. Pēdīgi Sodū likums paredz arī tā sauktos noilgumus. Sodū nevar piemērot, ja no smaga nozieguma izdarīšanas līdz kriminālvajāšanas uzsākšanai pagājuši 15 vai 10 gadi, noziegumiem 8 un 3 gadi, pārkāpumiem 1 gads, bet dienesta pārkāpumiem 2 gadi. Tāpat sodū nevar piemērot, ja no smaga nozieguma izdarīšanas līdz sprieduma taisīšanai pagājis divkārtš laiks, kā uzrādīts iepriekšējā teikumā, bet pārkāpumiem trīskārtējs laiks. Ja no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika līdz sprieduma izpildīšanai pagājis tāds pats laiks kā iepriekšējā teikumā, tad arī vainīgam sodū nevar piemērot.

Tādi ir īsumā Sodū likuma tā sauktās vispārējās daļas noteikumi. Bet šīs daļas Sodū likumam ir tā sauktā speciālā daļa, kuņā ir sīki paredzēti visi pārkāpumi un noziegumi, kuņus šai grāmatā nav iespējams uzskaitīt.

Jāatzīmē tikai, ka visi Sodū likumā paredzētie noziedzīgie nodarījumi sagrupēti atsevišķās nodaļās, kuņās tie sīki uzskaitīti, un katram paredzētas arī soda robežas. Nodaļas ir šādas: dumpis; noziedzīgi nodarījumi pret Valsts Prezidentu; pašvaldības iestāžu vēlēšanu un tautas nobalsošanas brīvības un pareizības traucēšana; valsts nodevība; noziedzīgi nodarījumi pret valsts mieru; noziedzīgi nodarījumi pret ārvalstīm; noziedzīgi nodarījumi valsts, valsts autonomo uzņēmumu un pašvaldības dienestā; nepaklausība un necienības izrādīšana likumīgai varai; pretdarbība tiesai; karaklausības noteikumu pārkāpšana; tautas veselības aizsardzības noteikumu pārkāpšana; sabiedriskās drošības aizsardzības noteikumu pārkāpšana; sabiedriskās labklājības aizsardzības noteikumu pārkāpšana; sabiedriskā miera noteikumu pārkāpšana;

noziedzīgi nodarījumi pret ticīgo reliģiskām jūtām un mirušo mieru; sabiedriskās tikumības uzraudzības noteikumu pārkāpšana; spiestuvju un citu poligrafisku iestāžu, preses, bibliotēku, lasītavu, izrāžu un kinematografu uzraudzības noteikumu pārkāpšana; rūpniecības un tirdzniecības uzraudzības noteikumu pārkāpšana; algota darba spēka noteikumu pārkāpšana; celtniecības darbu un satiksmes ceļu un līdzekļu lietošanas noteikumu pārkāpšana; naudas, vērtspapīru un vērtszīmju pakaitaisīšana; viltošana; nonāvēšana; miesas bojājumi un vardarbība pret personu; divkauja; atstāšana briesmās; noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību; noziedzīgi nodarījumi pret ģimenes tiesībām; netiklība; goda aizkaršana; sveša noslēpuma aizkaršana; mantas, satiksmes ceļu, brīdinājuma zīmju, robežzīmju un citu tamlīdzīgu zīmju vai priekšmetu bojāšana; svešas mantas piesavināšanās un uzticības nelietīga lietošana; zagšana, laupīšana un izspiešana; krāpšana; bankrots, augļošana un citāda sodāma ļaunprātība attiecībā uz mantu; noziedzīgi nodarījumi pret autora tiesībām un izgudrojumu privilēģijām; svešas mantas patvaļīga lietošana.

Krimināltiesāšanas kārtība.

Rodas jautājums, kā tad panākt vainīgā notiesāšanu, kas izdarījis noziedzīgu nodarījumu, un kā panākt nepatiesi apsūdzētā attaisnošanu. Par to runā kriminālprocesa likums, kurā sīki noteikta visa krimināltiesāšanas kārtība, sākot no lietas ierosināšanas līdz pat soda izpildīšanai.

Krimināllietu ierosināšana un piekritība.

Visā visumā jāsaka, ka krimināllietas ierosināšanas kārtība ir ļoti vienkārša un pieejama katrai personai. Tas tamdēļ, ka valsts vara pati par sevi jau ir ieinteresēta, lai nevienš noziegums nepaliktu nesodīts. Tikai dažām noziedzīgu nodarījumu grupām paredzētas dažas formālītes lietas ierosināšanai, kamēr visas pārējās krimināllietas no noziedzīga nodarījuma cietušā persona vai arī kāda cita ieinteresētā persona var ierosināt iesniedzot par noziedzīgo nodarījumu paziņojumu jebkurai policijas vai tiesu iestādei. Nevien tāds ierosinājums nepaliek bez tālākas gaitas, jo likumi uzliek tikai policijas, kā tiesu iestādēm pienākumu par visiem noziegumiem, kas nākuši zināmi, paziņot attiecīgai tiesu varai apsūdzības ierosināšanai un lietas izmeklēšanai.

Lai dažos gadījumos lietas nenovilcinātos un lai vainīgais ātrāk saņemtu sodu, tad jāpieturas tomēr pie šādas, zemāk aprādītas, kārtības.

Katrā gadījumā, ierosinot krimināllietu jānoskaidro, kam tā piekrīt, t. i. jāuzzin kādai tiesai lieta izspriežama. Vispārējais princips ir tāds, ka miertiesām piekritīgas tās lietas, kurās vainīgajam draud sods, kas nav bargāks par cietuma sodu un kas nav saistīts ar tiesību zaudēšanu. Bez tam, miertiesnesis nevar izspriest arī tādas lietas, kurās pieteikta zaudējumu atlīdzība pāri par Ls 1000.—. No šiem vispārējiem nosacījumiem paredzēti ļoti daudzi izņēmumi. Lai katram būtu skaidrs, kādai tiesai ir tiesība viņa lietu izspriest, tad pievedīšu te visus tos Sodu likuma pantus, kurš paredzēto noziedzīgo nodarījumu nodarītāju tiesāšana piekrīt miertie-

sām. Miertiesneši tā tad var izspriest visas krimināllietas, kurās apsūdzība celta pēc šādiem Sodu likuma pantiem: 82. p. — vēlēšanu uzsaukumu bojāšana; 93. p. — iekļūšana kara apsardzībai padotā vietā bez atļaujas; 156. p. — saistošu noteikumu pārkāpšana; 157. p. — negodīga konkurence un tādu noteikumu pārkāpšana, kur paredzēta kriminālatbildība, bet sods nav noteikts; 164. p. — kreditiestāžu u. c. biedrību statūtu pārkāpšana mantkārīgā nolūkā; 165. p. — pašvaldības organa darbības traucēšana; 166. p. — sapulču traucēšana; 167. p. — dienesta personas traucēšana nodokļu lietu pārraudzībā; 168. p. — dienesta personas neielaišana telpās vai citā kādā vietā; 169. p. I d. — pretošanās dienestpersonai; 170. p. — zīmogu bojāšana; 171. p. I d. — dienestpersonas atturēšana no dienesta pienākumiem ar vardarbību vai draudiem; 175. p. — kukuļu došana dienesta personai vai zvērinātam piesēdētājam; 176. p. — kukuļu došana pašvaldības iestādes loceklim; 178. p. — mērniecības darbu patvarīga izpildīšana; 189. p. — svešu lietu vešana tiesu iestādēs bez atļaujas; 191. p. — neziņošana par smaga nozieguma dalībniekiem; 194. p. — pārkāpuma izdarītāja slēpšana; 195. p. I d. — noziedznieku slēpšana; 196. p. — uzdošanās par noziedznieku cita vietā; 198. p. liecinieka, lietpratēja u. t. t. atteikšanās izpildīt tiesā savus pienākumus; 201. p. — no tiesās noteiktas dzīves vietas patvaļīga atstāšana; 202. p. — parādnieka izvairīšanās pildīt tiesai doto parakstu par dzīves vietas neatstāšanu; 203. p. — aizlieguma vai priekšraksta neizpildīšana negodīgas konkurences apkaņošanai; 204. p. — nepieteikšanās kara klausības izpildīšanai; 205. p. — neregistrēšanās kara klausībā iesaucamo sarakstos; 206. p. I d. I pkt. un 2. d. — izvairīšanās no kara klausības miera laikā, ja derīgs; 207. p. — izvairīšanās no kara klausības, ja karadienestam nederīgs; 208. p. — rezervistu un zemes sargu reģistrācijas noteikumu neievērošana; 211. p. I d. — uzkūdišana izvairīties no kara klausības likuma pildīšanas; 215. p. — satiksmes līdzekļu nepiegādāšana karaspēkam; 216. p. — civildienesta atstāšana mobilizācijas gadījumā; 217. p. I d. — tautas veselības noteikumu neizpildīšana; 220. p. — ārstniecības līdzekļu glabāšana un pārdošana ārpus aptiekām; 222. p. 223. p., 224. p., 226. p. — aptiekas darbinieku atbildība; 229. p. — neziņošana par lipīgām slimībām; 230. p. I d. — venerisku slimību pielaišana; 231. p. — veneriķu kopošanās bez aizsargu līdzekļiem; 232. p. — netiklības kaitīgo seku novēršanas noteikumu pārkāpšana; 233. p. — slimas ziditājas vai bērna apkopējas atbildība; 234. p. — pārtikas vielu pārdo-

šanas un glabāšanas noteikumu pārkāpšana; 235. p. — netīrība; 236. p. — viltotu vai bojātu ēdienu un dzērienu pārdošana un glabāšana; 237. p. — veselībai kaitīgu ēdienu, dzērienu un trauku pārdošana vai glabāšana; 238. p. — reibinošu dzērienu pārdošana vai glabāšana pārdošanai ar indīgu vielu piemaisījumu; 240. p. — tas pats — paša vajadzībām; 241. p. — dzeramā ūdens sabojāšana; 242. p. — miroņu apbedīšanas noteikumu pārkāpšana; 248., 249. p. p. 250. p. I d. 251. p. I d. — noteikumu pārkāpšana par spridzināmām vielām; 252. p. — ieroču glabāšana bez atļaujas u. t. t.; 253. p. — neuzmanīga rīcība ar uguni; 254. p. — tvaika katlu noteikumu pārkāpšana; 255. p. — nolaidīga vai pārmērīgi ātra braukšana; 256. p. — suņa rīdīšana; 257. p. — piedzēruša palaišana savā vaļā no dzertuves; 259. p. — neziņošana par mājkustoņu un lauksaimniecības augu slimībām; 260. un 261. p. p. — lopu, lopbarības un lauksaimniecības augu tirdzniecības un ieviešanas noteikumu pārkāpšana; 262. p. — zvejas noteikumu pārkāpšana; 263., 264., 265., 266., 267., 268. un 269. p. p. — zvejniecības un medības noteikumu pārkāpšana un tirgošanās ar zivīm un medījumiem; 271., 272., 273., 274., 275., 276. p. p. — mežaizsardzības un mežu izmantošanas noteikumu pārkāpšana; 277. p. — grāvju un ūdensbūvju ierīču patvarīga lietāšana; 278. p. — aizsargājamo pieminekļu pārdošana, izvešana un pārveidošana; 279. p. — arhaioloģisku izrakumu izdarišana bez atļaujas; 280. p. — sabiedriska miera un kārtības traucēšana; 281. p. — huligānisms; 282. p. — uztraucošu baumu vai ziņu izplatīšana; 283. p. — baumu izplatīšana par kaiti biržu darījumiem; 285. p. — pamudināšana izejot uz ārzemēm, izplatot nepatiesas ziņas; 286. p. I d., 287., 288., 289., 290., 291., 292. p. p. — noteikumu pārkāpšana par iedzīvotāju reģistrēšanu, izreģistrēšanu un personības dokumentiem; 296., p. I d. — blandonība; 298. p. — ubagošana; 299. p. — ziedojumu vākšana bez atļaujas; 301., 302. p. p. — dievkalpojumu un reliģisku ceremoniju traucēšana; 305. p. — miroņu apzagšana; 306. p. — nekaunīga izturēšanās atklātībā; 307. p. — pornografisku sacerējumu un notelojumu izplatīšana; 308. p. — cietsirdīga apiešanās ar personu; 309. p. — mazgadīgas personas pamudināšana uz netikumīgu darbību; 310. p. — parādīšanās acimredzami piedzērušā vai apskurbušā stāvoklī; 311. p. — reibinošu dzērienu lietošana aizliegtā vietā un laikā; 312. p. — aizliegta reibinošu dzērienu reklamēšana; 313. p. — algas izmaksa strādniekiem dzertuvēs; 314. p. — dzīvnieku mocīšana; 315. p. — aizliegtas spēles; 316. p. — spēļu namu at-

vēršana; 325. p. — aizliegtas filmas, mūzika un fonografiski uzvedumi; 329. p. — likumu izdošanas noteikumu pārkāpšana; 333. p. — uzņēmumu ierīkošana bez atļaujas; 334. p. — aizsardzības ierīces uzņēmumos; 335. p. — neatļautas izpriece; 336. p. — reibinošu dzērienu pārdošana uz parāda; 337., 340. un 341. p. p. — akciju, paiju u. c. sabiedrību atvēršana un darbība neievērojot noteikumus; 346. p. — neatļauta loterija; 347. p. — ārzemju loteriju biļešu izplatīšana; 348. p. — neatļauta tirdzniecība un rūpniecība; 349. p. — tirgošanās ar spēļu kārtīm pārkāpjot noteikumus; 350. p. — izrikojumu biļešu pārdošana neizpildot noteikumus par nodokļiem; 351. p. — zīmogu lietāšana un izgatavošana neatļautā kārtā; 352., 353. un 354. p. p. — dārgmetallu tirdzniecības noteikumu pārkāpšana; 355. p., 356. p. un 357. p. — pakalptaisīti proves valdes svaru, mēru un atsvaru zīmogi; 358. p. un 359. p. — svešas preču zīmes lietāšana un preču glabāšana ar šādām zīmēm; 360. un 361. p. p. — nepieteiktu un neatļautu zīmju lietāšana; 362. p. — neatļauta ģerboņu lietāšana tirdzniecībā; 363. p. — nepareizu un neapzīmogotu svaru, mēru un atsvaru glabāšana un lietāšana; 364. p., 365. p. — tirdzniecības flagas noteikumu pārkāpšana; 366. p. — tirdzniecības grāmatu vešanas noteikumu pārkāpšana; 367. p. — izsoļu jaukšana; 368. p. I d. — darba algas pazemināšana un izmaksa precēs; 369. p. — skolnieku nodarbināšana; 370. p. — veselības un drošības noteikumu pārkāpšana darba vietās; 371. p. — algas neizmaksa pēc tiesas izpildu raksta; 372., 373., 374., 375. p. p. — darbu noteikumu neizpildīšana uz kuģiem; 376., 377., 378., 378¹, 378². un 379. p. p. — darbaizsardzības noteikumu neizpildīšanu; 380. p., 381. p. — ēku celšana bez atļaujas un būvnoteikumu neievērošana; 382. p. — minerālūdeņu avotu tuvumā izvedamie darbi; 383. p. — netīrumu novadīšana aizliegtā vietā; 384. p. — koku pludināšanas noteikumu pārkāpšana; 385. p. — kuģu un lidmašīnu būvnoteikumu pārkāpšana; 386. p. — kuģošanas upes virziena grozīšana; 387., 388. p. p. — jūras kapteiņa un lidmašīnas komandiera atbildība; 389. p. — loča atbildība kuģa pārvadāšanā; 390. p. — maldinošu ūdens ceļu rādītāju uzstādīšana; 391. p. — kuģa kapteiņa atbildība par signāliem sadursmju novēršanai; 392. p. — balasta izmešana neatļautā vietā; 393. p. — rupja izturēšanās pret satiksmes ceļu lietātājiem; 394. p. — saistošo noteikumu neievērošana uz satiksmes ceļiem un līdzekļiem; 395. p. — dzelzceļa noteikumu pārkāpšana; 396. p. — dzelzceļa dienestpersonu atbildība par pasažieru vai kravas pārvadāšanu; 398. p. — satiksmes traucēšana; 399. p. — sai-

stošu noteikumu pārkāpšana par paškustīgas mašīnas vai velosipeda lietāšanu; 400. p. — satiksmes ceļu uzturēšana un apgaismošana; 401. p. — neatļauta pasta satiksme; 402. p. — radio satiksmes noteikumu pārkāpšana; 411. p. — dzestu marku noņemšana no iestāžu papīriem; 413. p. — vērtzīmes laišana apgrozībā; 420. p. — nepatiess apliecinājums par apstākli ar tiesisku nozīmi; 425. p. — citas personas vārda lietāšana; 443. p. I d. — viegla miesas bojājumu nodarīšana; 444. p. (izņemot I d. I pktu) — tas pats jūtu uzliesmojumā vai uzbudinājumā; 447. p. — miesas bojājumu nodarīšana aiz neuzmanības; 448. p. — tīša sišana vai cita vardarbība; 451., 453., 457. p. p. — divkauja, un tās pabalstīšana; 458. p. II d. — nespēcīgas personas atstāšana bez palīdzības; 462. p. — palīdzības liegšana nespēcīgam kuģim avārijas gadījumā; 465. p. — brīvības atņemšana personai; 468. p. bērna atraušana no vecākiem; 469. p. — atradeņu un pakļidūšu bērnu nenodošana policijai; 471. p. — vardarbība pret personu pienākumu vai tiesību realizēšanā; 474. p. — draudēšana; 475. p., 476. p. — iebrukšana svešās telpās; 482. p. — laulība ar nepilngadīgu personu; 483. p. — laulība ar tuviem radniekiem; 485. p. — atteikšanās apgādāt vecākus un bērnus, ja uzturs piespriests no tiesas; 487. p. — nepilngadīgas personas nodošana darbā; 489. p. — nepilngadīgas personas atstāšana bez uzraudzības; 490. p. — dzimšanas un miršanas gadījumu neziņošana dzimtsarakstu nodaļai; 508. p. — aizkaršana ar vārdiem; 509. p. — neslavas celšana; 510. p. — mirušas personas goda aizkaršana; 511. p. — goda aizkaršana kvalificētai personai; 513. p. — redaktora un izdevēja atbildība par neslavas celšanu presē; 518. p. — nepatiesu apstākļu izpaušana par personas darbību; 519. p. — uzticētu ziņu izpaušana bez iemesla; 520. p. — svešas korespondences noslēpuma pārkāpšana, telefonisku sarunu noklausīšanās; 521. p. — svešas mantas bojāšana; 522. p. — aku, upju u. t. t. pielūzņošana; 523. p. — ceļu mērniecības zīmju bojāšana; 535. p. — telegrafa un telefona bojāšana aiz neuzmanības; 536. p. — dzelzceļu, kuģu vai paškustīgas mašīnas vai brīdinājuma zīmju bojāšana; 538. p. — neuzmanīga apiešanās ar uguni; 540. p. — satiksmes līdzekļu bojājumu noslēpšana; 541. p. — mantas piesavināšanās; 542. p. — atrastas mantas piesavināšanās; 546. p. — zādzība; 553. p. — krāpšana; 563. p. — ziņu slēpšana par līdzekļiem savu kreditoru apmierināšanai; 565. p. — aprakstītas mantas slēpšana vai atsavināšana par kaiti kreditoriem; 566. p. — uz nomaksu pirktas mantas atsavināšana pirms pilnas samaksas; 568. p. —

T. Strēlerts, Tieslietu padomnieks.

augļošana; 569. p. — svešā dienestā esošas personas piekukuļošana konkurences nolūkā; 570. p. I d. 1. pkts — un 571. p. — zagtas mantas pieņemšana; 572. p. — patvaļīga lopu vai putnu aizvešana no noganījuma; 577. p. — putnu un zvēru izdzīšana no svešas zemes; 578. p. — medišana vai zvejošana uz svešas zemes; 579. p., 581. p. — patvaļīga koku ciršana svešā mežā un ļaunprātība koku izciršanā; 582. p. — atrašanās svešā mežā ar koku cērtamiem rīkiem; 583. p. — patvaļīga ogošana, sēņošana, velēnu griešana u. t. t. svešā zemē; 584. p. — svešu mantu ķilā ņemšana par kaiti ieķīlātājiem vai īpašniekiem.

Kā redzams, tad visu kriminālnodarījumu vairums piekrit miertiesnešu izspriešanai, kamēr apgabaltiesām atstāti tikai paši svarīgākie. Jāsaka, ka kriminālietu ierosināšana piekrit pirmkārt policijas amatpersonām un visām pārējām valsts amatpersonām, kam uzlikts par pienākumu uzraudzīt zināmu valsts pārvaldes nozari. Bet šīs amatpersonas var ierosināt krimināllietas uz ikkuras personas ziņojuma pamata. Dažos gadījumos likums pat uzliek par pienākumu ziņot par noziegumu policijai vai tiesai, piedraudot par neziņošanu ar sodu. Tas zīmējas tikai uz vissvarīgākiem noziegumiem, kamēr lielā vairumā kriminālnoziegumu vajāšana bieži vien atkarājas tikai no cietušā, vai tas ziņo par noziegumu kādai amatpersonai, vai arī nemaz to nedara. Ir pat viena daļa tādu nodarījumu, kuros kriminālvajāšanu tiesu iestādes var uzsākt tikai tad, ja par to ir noteikta cietušās personas sūdzība. Šīs lietas sauc par privātsūdzību lietām. Kriminālprocesa likumā šie nodarījumi ir uzskaitīti. Tā kā privātsūdzību lietu ierosināšana un iztiesāšana krasi atšķiras no pārējām lietām, tad uzskaitīšu šē tos nodarījumus, par kuriem krimināllietas var ierosināt tikai ar privātsūdzībām: Sodu lik. 358. p. — par svešas vai līdzīgas preču zīmes lietāšanu un par preču pārdošanu un glabāšanu ar tādām preču zīmēm; Sodu lik. 361. p. — tādas zīmes lietāšana rūpniecībā vai tirdzniecībā, kas piešķirta noteiktai biedrībai; Sodu lik. 425. p. — svešas personas vārda lietāšana; Sodu lik. 443. p. I d. — vieglu miesas bojājumu nodarīšana; Sodu lik. 444. p. — vieglu miesas bojājumu nodarīšana jūtu uzliesmojumā vai stiprā dvēseles uzbudinājumā; Sodu lik. 445. p. — par viegla miesas bojājuma nodarīšanu augšupējam radniekam, t. i. tēvam, mātei, vec-tēvam, vecmātei u. t. t.; Sodu lik. 447. p. I d. — miesas bojājumu nodarīšana aiz neuzmanības; Sodu lik. 448. p. — par tišu sišanu vai citu vardarbību; Sodu lik. 449. p. — par tišu sišanu vai citu vardarbību pret augšupēju radnieku; Sodu lik.

471. p. — patvarība pret personas pienākumiem vai tiesībām; Sodū lik. 475. p. — iebrukšana svešās telpās; Sodū lik. 485. p. — atteikšanās apgādāt vecākus vai bērņus, ja par to bijis civiltiesas spriedums; Sodū lik. 508. p. — aizkaršana ar vārdiem; Sodū lik. 509. p. — neslavas celšana; Sodū lik. 510. p. — mirušas personas goda aizkaršana; Sodū lik. 511. p. — aizkaršana ar vārdiem vai neslavas celšana augšupējam radniekam; Sodū lik. 512. p. — par aizkaršanu sacerējumā vai notēlojumā; Sodū lik. 518. p., 521. p. — nepatiesu apstākļu izpaušana par profesionālo darbību, korespondences noslēpumu pārkāpšana un sveša noslēpuma izpaušana; Sodū lik. 524. p. 7. un 8. pkti — svešas neapdzīvotas ēkas vai kuģa un lopu bojāšana; Sodū lik. 572. p. — 580. p. — svešu lopu aizdzīšana, autora tiesību pārkāpšana, medīšana un zvejošana uz svešas zemes un zvēru izdzīšana no tās, patvaļīga koku ciršana svešā mežā; Sodū lik. 581. p. I d. noziedzīgā kārtā iegūtu koku un koku materiālu pieņemšana un tālākdošana; Sodū lik. 582.—584. p. p. — atrašanās svešā mežā ar koku cērtamiem rīkiem, ogošana, sēņošana u. t. t. svešā zemē un svešas mantas pieņemšana ķīlā vai glabāšanā par kaiti mantas iekilātājam vai tās īpašniekam. Bez tam ar privātsūdzību ierosināmas arī lietas par zādzību, piesavināšanos un krāpšanu starp radniekiem taisnā līnijā vai laulātiem. Sūdzības šinīs gadījumos var celt cietušās personas, viņu laulātie, vecāki, aizbildņi un tās personas, kuŗu gādībā cietušais atrodas, bet lietas par mirušas personas goda aizkaršanu tikai mirušās personas ģimenes locekļi. Visās šais lietās iespējams arī izlīgums miera ceļā līdz sprieduma spēkā nākšanai. Tikai lietās par patvaļīgu koku ciršanu valsts mežā nevar izlīgt miera ceļā, un tās var uzsākt arī bez cietušās valsts iestādes sūdzības. Gadījumos, ja cietušās personas nav sasniegušas 17 gadu vecumu, mierlīgums iespējams tikai ar aizbildņa vai vecāku piekrišanu.

Tāpat vajadzīga cietušās personas sūdzība arī šādu lietu ierosināšanai, bet tās nevar izlīgt ar mierlīgumu: Sodū lik. 117. p. — par mēģinājumu ar varu grozīt tādas valsts iekārtu, kas atrodas miera attiecībās ar Latviju; Sodū lik. 218. p. II d. 1. pktā — par kāda cilvēka ārstēšanu bez pēdējā piekrišanas; Sodū lik. 445. p. — par vieglu miesas bojājumu nodarīšanu kvalificētai personai; Sodū lik. 449. p. — par tīšu sišanu vai citu vardarbību pret ārvalsts galvu vai diplomātisku pārstāvi; Sodū lik. 470. p. — par 14—18 g. vecas personas nolaupišanu netiklības nolūkā; Sodū lik. 474. p. — par draudiem; Sodū lik. 493. p. 2. pktā — par mieskāriģu darbību ar 14—16 g. vecu

nepilngadīgo; Sodu lik. 494. p. — par mieskārīgu darbību ar 16. gadu sasniegušu personu bez viņas piekrišanas; Sodu lik. 497. p. — par kopošanos ar 14—16 gadus vecu nepilngadīgo un ar 16—21 g. vecu nepilngadīgo, kas atrodas vainīgā varā; Sodu lik. 500. p. 3. un 4. pktā — par kopošanos ar sievieti, kas nav bijusi spējīga pretoties vai piespiesta uz to ar viltu; Sodu lik. 501. p. 2. un 3. pktā — par kopošanos ar sievieti, kas piespiesta uz to ar vardarbību vai novedot nesamaņas stāvokli; Sodu lik. 511. p. — par kvalificētas personas goda aizkaršanu. Tāpat lietas par Sodu lik. 495. p. paredzētiem mieskārīgiem darbiem un par kopošanos ar vainīgā varā esošu personu (Sodu lik. 502. p. 2. pkts), ja cietušā persona sasniegusi 14 gadus, kā arī lietas par dienestpersonu goda aizkaršanu, kad tā izpilda dienesta pienākumus vai sakarā ar dienesta pienākumu izpildīšanu, uzsākamās tikai ar cietušo sūdzību, bet tās ar izlīgumu nav izbeidzamas.

Tā tad tikai tā sauktajās privātsūdzību lietās vajadzīgs rakstisks lūgums par kādas personas saukšanu pie atbildības. Sūdzības rakstam nekāda noteikta forma nav vajadzīga; tāpat nav jāmaksā nekādi nodokļi. Lūgums jāraksta tai tiesai, kurai tā piekriņ — miertiesās miertiesnesim, bet apgabaltiesu lietās — apgabaltiesai. Lūgumā jāapraksta, kad, kur un kādos apstākļos noziegums vai pārkāpums noticis, par ko īsti lūdz saukt pie atbildības un kādas personas. Katrā ziņā lūgumam vajadzīgs arī paraksts, jo bez paraksta nevienu lūgumu nepieņems.

Visos pārējos noziegumos var pat mutiski griezties pie policijas vai kādā tiesu iestādē un lūgt ierosināt pret vainīgiem lietu. Nekādi nodokļi un nodevas krimināllietās nav jāmaksā. Vienīgi jāņem vērā tas, ka par nepatiesa ziņojuma vai nepatiesas sūdzības celšanu vainīgiem draud sods.

Civilprasība krimināllietā.

Ja cietušai personai ar krimināli sodāmu noziegumu vai pārkāpumu nodarīti kādi zaudējumi, tad var lūgt, lai tiesa izspriežot krimināllietu piespriež arī zaudējumu atlīdzību no vainīgās personas. Vislabāk to izdarīt reizē ar sūdzības iesniegšanu par kriminālnodarījumu, bet katrā ziņā tas jāizdara līdz pirmajai tiesas sēdei krimināllietā, jo citādi tiesa civilprasību nevar vairs pieņemt. Lūgumā par civilprasības apmierināšanu sīki jānorāda, pret ko ceļ civilprasību, kādā apmērā to ceļ un ko īsti lūdz no vainīgiem piesprieš. Citādi arī lūgumi par civilprasību krimināllietā nav

saistīti ne ar kādām formalitātēm un atsvabināti no visiem nodokļiem; piespriežot civilprasību, tiesa piespriež no vainīgā arī tiesu nodevu 3% apmērā no piespriestās summas.

Krimināllietas iztiesāšana miertiesā.

Miertiesā krimināllietas ienāk vai nu ar policijas vai citas valsts iestādes lūgumu saukt vainīgo pie atbildības, vai arī ar privātsūdzībām vai vienkāršiem privātpersonu paziņojumiem par izdarītu noziegumu. Saņēmis kādu no aprādītiem lūgumiem miertiesnesis vai nu tūlīt taisa lēmumu par vainīgā saukšanu pie atbildības, vai uzdod policijai papildināt ievadīto izziņu, vai arī izsauc lietā dalību ņēmušās personas paskaidrojumu došanai un tikai pēc tam izlemj, vai saukt vainīgo pie atbildības jeb nē. Ja iesniegtajos materiālos miertiesnesis neatrod nekāda noziedzīga nodarījuma pazīmes vai gadījumos, kad vainīgais nav atrasts, miertiesnesis var nolemt lietu izbeigt. Sūdzētājs un no noziedzīgā nodarījuma cietušā persona var iesniegt par šo lēmumu blakus sūdzību apgabaltiesai 7 dienu laikā no lēmuma paziņošanas.

Pēc tam, kad miertiesnesis taisījis lēmumu par vainīgā saukšanu pie atbildības, viņš var izvēlēties drošības līdzekli, lai apsūdzētais neizvairītos no tiesas un soda. Drošības veidi ir šādi: ja apsūdzība celta par pārkāpumu, par kuŗu draud naudas sods vai arests — ņemt parakstu par dzīves vietas neatstāšanu bez tiesas ziņas vai prasīt galvojumu; ja apsūdzība celta par noziegumu, par kuŗu draud cietuma sods, — pieprasīt galvojumu vai ķīlu, bet ja tādus nedod — apcietināt; ja vainīgo apsūdz par noziegumu, par kuŗu draud cietuma sods, un apsūdzētam nav noteiktas dzīves vietas vai arī sevišķas ļaunprātības un huligānisma lietās miertiesnesis var paturēt apsūdzēto apcietinājumā; tāpat apcietinājumā var paturēt arī tādus, kuŗus apsūdz par noziegumiem, par kuŗiem draud cietuma sods, ja vainīgais kādā agrākā lietā atsvabināts no apcietinājuma nosacīti pirms termiņa.

Kad iepriekšējie jautājumi ir izšķirti un miertiesnesis nolēmis vainīgo saukt pie atbildības, viņš noliek lietu tiesas sēdē un aicina uz to visas ieinteresētās personas, lieciniekus un lietpratējus, ja atrod, ka tiem varētu būt kāda nozīme priekš lietas. Katrā ziņā aicināmi uz tiesas sēdi visi notikuma acu liecinieki. Ja apsūdzība celta par tādu pārkāpumu, par kuŗu draud tikai naudas sods vai aresta sods, un ja miertiesnesis atrod, ka apsūdzētā vaina pietiekoši pierādīta ar policijas izziņā ievāktiem pierādījumiem, tad miertiesnesis var

izspriest lietu ar tiesas pavēli, t. i. neaicinot nevienu uz tiesas sēdi. Tiesas pavēli nevar dot tādās lietās, kur iesniegta civilprasība un arī privātsūdzību lietās. Saņēmis tiesas pavēles norakstu, apsūdzētais vai sūdzētājs var 7 dienu laikā lūgt, lai lietu skata cauri vispārējā kārtībā un nopratina uzdotos lieciniekus. Kad tāds lūgums iesniegts miertiesnesim, tad lieta no jauna tiek nolikta tiesas sēdē un iet tādu pat gaitu, kā visas pārējās lietas.

Apsūdzētais, saņēmis pavēsti ierasties uz tiesas sēdi, var arī neierasties un viņam par to sods nedraud, bet ja pavēstē uzrādīts, ka ierašanās obligatoriska, tad apsūdzētam katrā ziņā tiesā jāierodas, jo pretējā gadījumā miertiesnesis var uzdot atgādāt apsūdzēto uz tiesu spaidu kārtā. Ja vainīgajam draud cietuma sods, tad miertiesnesis var jau uz pirmo tiesas sēdi uzdot atvest apsūdzēto spaidu kārtā. Apsūdzētā neierašanās gadījumā miertiesnesis dod aizmuguras spriedumu.

Cietušais arī var neierasties uz tiesas sēdi un viņam par to sods nedraud, bet ja cietušais aicināts arī kā liecinieks, tad viņam katrā ziņā tiesā jāierodas, jo par neierašanos to var sodīt ar naudas sodu līdz Ls 25.— un uzdot atvest uz tiesu spaidu kārtā.

Lieciniekiem un lietpratējiem, kas saņēmuši pavēsti, katrā ziņā jāierodas tiesas sēdē. Neierašanos bez likumīga iemesla soda ar naudas sodu līdz Ls 25.—, pie kam uz nākamo sēdi tādu liecinieku vai lietpratēju var atvest spaidu kārtā. Neierašanos attaisno tikai sevišķi svarīgos gadījumos, kā, piemēram, slimības u. c. Kad liecinieks vai lietpratējs saņēmis ziņojumu, ka viņš sodīts par neierašanos ar naudas sodu, viņš 2 nedēļu laikā var iesniegt lūgumu par naudas soda atcelšanu. Lūgumā jānorāda neierašanās iemesli un tam jāpievieno arī vajadzīgie pierādījumi, piem., ārsta apliecība u. t. t. Ja miertiesnesis lūgumu par naudas soda atļaišanu neievēro, tad viņa lēmumu var 7 dienu laikā pārsūdzēt uz apgabaltiesu blakus sūdzības kārtībā. Blakus sūdzība jāiesniedz miertiesnesim, bet jāraksta uz apgabaltiesas vārdu.

Sūdzētājam privātsūdzības lietā katrā ziņā jāierodas tiesas sēdē pašam vai jāatsūta savā vietā pilnvarnieks ar speciālu šīs lietas vešanai izdotu pilnvaru. Ja privātsūdzētājs neierodas tiesas sēdē un neatsūta savu pilnvarnieku, tad miertiesnesis var nolemt sūdzību atraidīt vai caurlūkot lietu privātsūdzētājam klāt neesot. Parasti gan tādos gadījumos miertiesneši sūdzības atraida, ja vien apsūdzētais nelūdz lietu tomēr izspriest. Miertiesneša spriedums par sūdzības atraidīšanu pārsūdzams uz apgabaltiesu apellācijas kārtībā 14 dienu

laikā. Apellācijas sūdzība iesniedzama miertiesnesim un rakstāma uz apgabaltiesas vārdu.

Pirms lietas iztiesāšanas miertiesnesim vēl jāpārlicinās, vai kāds no lietas dalībniekiem nav viņam vai viņa sievai radnieks un vai viņš neprāvojas ar kādu no lietas dalībniekiem. Ja šādi apstākļi atrasti, tad miertiesnesis jāatstata no lietas iztiesāšanas. Tādos gadījumos miertiesnesis pats var nodot lietu iztiesāt citam miertiesnesim. Arī lietas dalībnieki var iesniegt lūgumu par miertiesneša atstāšanu ne vēlāk kā pirmajā tiesas sēdē.

Tiesas sēdei sākoties prāvniekiem jāpiesaka miertiesnesim līdzatvestie liecinieki, lai tos varētu izraidīt no tiesas zāles, jo tādas lieciniekus, kas pa lietas iztiesāšanas laiku atradušies tiesas zālē, nevar nopratināt par lieciniekiem.

Likumā norādītos gadījumos miertiesnesis var nolemt lietu caurlūkot pie slēgtām durvīm. Pie slēgtām durvīm iztiesājamas arī visas privātsūdzību lietas, ja par to lūdz sūdzētājs un apsūdzētais.

Stājoties pie lietas iztiesāšanas, miertiesnesis vispirms prasa paskaidrojumu no sūdzētāja, cietušā vai civilprasītāja un pēc tam nopratina apsūdzēto. Ja apsūdzētais atzīstas par vainīgu, tad miertiesnesis var taisīt spriedumu bez tālākas lietas izmeklēšanas. Ja apsūdzētais par vainīgu neatzīstas, tad miertiesnesis turpina lietas izmeklēšanu nopratinot lieciniekus, lietpratējus u. t. t.

Pie liecināšanas nav pieļaujami garā slimie, garīdznieki attiecībā uz grēku sūdzēšanā izteikto atzīšanos, apsūdzēto pilnvarnieki un aizstāvji attiecībā uz atzīšanos, ko viņiem izteikuši viņu pilnvaras devēji. Apsūdzētās personas sieva vai vīrs, radnieki taisnā līnijā uz augšu un leju, kā arī miesīgi brāļi un māsas var atteikties no liecības došanas, bet ja viņi vēlas dot, tad tie nopratināmi bez zvēresta. Nav pieļaujami pie liecināšanas zem zvēresta mazgadīgie līdz 14 gadu vecumam un plānprātīgie, kas nesaprot zvēresta nozīmi. Ja viena vai otra puse pieprasa noraidīšanu, tad nav pieļaujami pie liecināšanas zem zvēresta: 1) notiesātie, kam piespriests ar tiesību zaudēšanu saistīts sods; 2) no noziedzīga nodarījuma cietušā persona, cietušās personas vīrs vai sieva, radnieki taisnā līnijā un miesīgi brāļi un māsas, kā arī citi cietušās personas vai apsūdzētā radnieki sāņu līnijās trešā un ceturtā pakāpē, un abēju pusu svainieši pirmās divās pakāpēs un 3) tie, kas stāv ar lietas dalībniekiem sevišķās attiecībās, vai nu caur adopciju, vai caur aizbildnību vai aizgādību, vai arī caur to, ka viens no viņiem

pārvalda otra lietas, kā arī tie, kas prāvojas ar kādu no lietas dalībniekiem. Pārējie liecinieki visi nozvērināmi, ja tos no zvēresta neatsvabina abas puses pēc savstarpējas vienošanās.

Lieciniekus nopratinot abām pusēm ir tiesības uzstādīt tiem jautājumus.

Pēc liecinieku nopratināšanas miertiesnesis atļauj prāvniekiem dot vēl savus paskaidrojumus, bet tā, lai apsūdzētam piederētu vienmēr pēdējais vārds. Ja puses atrod, ka lietas noskaidrošanai būtu nopratināmi vēl kādi liecinieki, tad viņi var lūgt, lai miertiesnesis lietu atliek un šos lieciniekus nopratina. Ja miertiesnesis atrod, ka jaunuzdoto liecinieku liecībām varētu būt kāda nozīme priekš lietas, tad viņš lietu atliek, bet bez dibināta iemesla lietas atlikšana nav pieļaujama, un tā pēc iespējas jānobeidz vienā tiesas sēdē.

Miertiesneša spriedums.

Nobeidzis tiesas izmeklēšanu un noklausījies psu paskaidrojumus miertiesnesis tūlīņ stājas pie sprieduma taisīšanas. Spriedums pasludināms tanī pašā sēdē, kad tas taisīts. Sarežģītās lietās miertiesnesis pasludina vienīgi rezolūciju un spriedumu galīgā veidā izgatavo vēlāk. Parasti miertiesneši pasludina tikai rezolūciju, bet spriedumu izgatavo vēlāk. Ja kāda no pusēm ar miertiesneša spriedumu nav apmierināta, tad viņa spriedumu var pārsūdzēt 14 dienu laikā vai nu no galīgā veida sprieduma pasludināšanas (ja tas pasludināts tiesas sēdē) vai arī no sprieduma noraksta saņemšanas. Spriedumi pārsūdzami apellācijas kārtībā ar apellācijas sūdzību, kuŗa iesniedzama miertiesnesim, bet rakstāma uz apgabaltiesas vārdu.

Kad apsūdzētais tiesas sēdē nav ieradies, miertiesnesis var lietu izspriest bez viņa un taisīt aizmuguras spriedumu.

Ja apsūdzētais ieradies tiesas sēdē vēl pirms lietas nobeigšanas un dabūjis sniegt savus paskaidrojumus, tad spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku. Tāpat spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku, ja apsūdzētais lietas iztiesāšanas laikā bijis tiesas zālē, bet atstājis to, kamēr lieta nav vēl nobeigta.

Aizmuguras spriedumu apsūdzētam paziņo viņa dzīves vietā. Ja apsūdzēto aizkavējuši tiesā ierasties svarīgi iemesli, tad viņš var 7 dienu laikā no sprieduma paziņošanas iesniegt atsauksmi lietas jaunai caurlūkošanai, norādot uz neieraša-

nās iemesliem. Ja miertiesnesis atradis neierašanās iemeslus par ievēribu pelnošiem, tad viņš noliek lietas caurlūkošanu jaunā tiesas sēdē, bet ja atsauksmi par jaunu lietas caurlūkošanu miertiesnesis noraida, tad apsūdzētais var 3 dienu laikā no viņa lūguma noraidīšanas lēmuma paziņošanas iesniegt apelācijas sūdzību vispārējā kārtībā.

Pēc tam, kad apsūdzētais iesniedzis atsauksmi par aizmuguras spriedumu un neierodas nākošā tiesas sēdē, miertiesnesis var sodīt viņu ar naudas sodu līdz 25.—, pie kam aizmuguriskais spriedums paliek spēkā. Lietu otrreiz caurlūkojot, miertiesnesis taisa jaunu spriedumu, ar kuŗu aizmuguriskais spriedums zaudē spēku. Jaunajā spriedumā nevar piespriest apsūdzētam bargāku sodu kā aizmuguriskajā spriedumā. Jaunais spriedums pārsūdzams apellācijas kārtībā tāpat kā parastie spriedumi.

8701-78
Pārsūdzot miertiesnešu spriedumus jāievēro, ka tie pārsūdzami tikai 14 dienu laikā, bet ja pēdējā termiņa diena iekrīt svētdienā vai svinamā dienā, tad apellācijas sūdzību var iesniegt arī nākošā dienā. Laika sprīži no 17. līdz 30. jūnijam un no 23. decembra līdz 2. janvārim termiņu tecēšanas ziņā pielīdzināti svinamām dienām. Atsevišķi no apellācijas sūdzības var iesniegt tikai šādas blakus sūdzības: 1) par lietas izbeigšanu — 7 dienu laikā; 2) par atteikšanos atjaunot izbeigtu lietu — 7 dienu laikā; 3) par apsūdzētā apcietināšanu — visā apcietināšanas laikā; 4) par pārsūdzības nepieņemšanu — 7 dienu laikā; 5) par vilcināšanu tiesāšanā — katrā lietas stāvoklī; 6) par soda uzlikšanu par neierašanos tiesā — 7 dienu laikā; 7) par miertiesneša lēmumu, ar kuŗu apsūdzētā neierašanās iemesli atzīti par ievēribu nepelnošiem vai ar kuŗu viņam uzlikts sods par otrreizēju neierašanos — 7 dienu laikā; 8) par atteikšanos atjaunot pārsūdzēšanas termiņu — 7 dienu laikā un 9) par sprieduma nepareizu izpildīšanu — visā sprieduma izpildīšanas laikā.

Jāpiezīmē, ka gadījumā, ja sprieduma pārsūdzēšana nokavēta nevis paša pārsūdzētāja vainas dēļ, bet tiesas vai kādu citu iemeslu dēļ, piem., sprieduma noraksta izsūtīšanas nokavēšana, ieinteresētā persona var lūgt miertiesnesi atjaunot pārsūdzības termiņu. Miertiesneša noraidošais lēmums pārsūdzams blakus sūdzības kārtībā 7 dienu laikā. Visas pārsūdzības, kā apellācijas sūdzības, tā arī blakus sūdzības, iesniedzamas miertiesnesim un rakstāmas uz apgabaltiesas vārdu, bet blakus sūdzības par lietas vilcināšanu, par atteikšanos pieņemt pārsūdzību, par atteikšanos atjaunot pār-

sūdzēšanas termiņu un par sprieduma nepareizu izpildīšanu var iesniegt tieši apgabaltiesai.

Īsumā vēl jāatzīmē, ka lietās, kad vainīgie notverti tieši pie noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, un lietās par huligānismu pastāv tā sauktā — lietu caurskatīšana neatliekamības kārtībā. Šais lietās apsūdzētos līdz ar lieciniekiem un lietas dalībniekiem 24 stundu laikā nogādā mirtiesnesim, kurš tūlīn stājas pie lietas izspriešanas. Lietas caurlūkošanas kārtība tā pati kā parasts, bet stipri saīsināti vienīgi pārsūdzības termiņi. Apsūdzētais, kas atzīts par vainīgu, var iesniegt apellācijas sūdzību trīs dienu laikā no sprieduma pasludināšanas, tāpat arī sūdzētājs, kas bijis klāt pie lietas caurlūkošanas un nav apmierināts ar spriedumu. Ja sūdzētājs nav bijis klāt pie lietas iztiesāšanas, tad viņš zaudē tiesību pārsūdzēt spriedumu, kas taisīts neatliekamības kārtībā.

Ja ar mirtiesneša spriedumu visi lietas dalībnieki apmierināti, tad tas nāk likumīgā spēkā un nekavējoties izpildāms, bet ja par mirtiesneša spriedumu likumīgā laikā iesniegta pārsūdzība, tad lieta nonāk apgabaltiesā. Pārsūdzībā, kurā iesniedz apgabaltiesai jāatzīmē: 1) kas to iesniedz, 2) kādā lietā, 3) kamdēļ nav apmierināts ar mirtiesneša spriedumu vai lēmumu, 4) ko lūdz no apgabaltiesas un 5) jābūt iesniedzēja parakstam. Ja pārsūdzību iesniedz pilnvarnieks, tad tai pievienojama arī pilnvara. Gadījumā, kad apellācijas sūdzībā uzdod jaunus lieciniekus vai lūdz pārpratināt mirtiesni nopratinātos, tad sīki jānorāda, ko šie liecinieki varēs apliecināt.

Apgabaltiesā lietu caurlūko no jauna pēc būtības. Apgabaltiesā pārbauda visus lietā iegūtos pierādījumus, viņa var no jauna pratināt lieciniekus, lietpratējus, izdarīt ekspertīzes un apskates uz vietas u. t. t. Tāpat arī lietas dalībnieki var iesniegt jaunus pierādījumus un uzdot jaunus lieciniekus. Bez tam puseš var tiesas sēdē sniegt mutiskus paskaidrojumus. Kad apgabaltiesa visus pierādījumus pārbaudījusi, viņa taisa savu spriedumu. Apgabaltiesas spriedums ir galīgs un pārsūdzams tikai kasācijas kārtībā. Kasācijas sūdzība par apgabaltiesas spriedumu iesniedzama 14 dienu laikā no apgabaltiesas sprieduma pasludināšanas. Pārsūdzība iesniedzama apgabaltiesai un rakstāma uz Senāta vārdu; tai jāpieliek klāt arī Ls 20.— kasācijas drošības nauda. Sevišķi svarīgos trūcības gadījumos no kasācijas drošības naudas iemaksas apgabaltiesa var arī atsvabināt, ja par to iesniedz apgabaltiesai sevišķu lūgumu ar mazzturības apliecinību. Senāts lietu skata cauri tikai no formālās puses un lietas būtību vairs nepār-

bauda. Tamdēļ kasācijas sūdzībā sīki jānorāda, kamdēļ pārsūdzētājs ar apgabaltiesas spriedumu nav apmierināts. Apgabaltiesas spriedumu Senāts var atcelt tikai tad: 1) kad likuma tiešais jēgums redzami pārkāpts un tas nepareizi iztulkots, noteicot noziedzīgo nodarījumu un soda šķiru; 2) kad pārkāpti tik svarīgi tiesāšanas kārtības noteikumi, ka to neievērošanas dēļ nav iespējams piešķirt tiesas lēmumam tiesas sprieduma spēku un 3) kad pārkāptas pārziņas vai varas robežas, kas likumā piešķirtas apgabaltiesai. Ja Senāts pārsūdzību ievēro un apgabaltiesas spriedumu atceļ, tad pārsūdzētājs iemaksāto Ls 20.— drošības naudu dabū atpakaļ, bet ja Senāts pārsūdzību noraida, tad iemaksāto drošības naudu ieskaita valsts ienākumos.

Iesniedzot kasācijas sūdzību par apgabaltiesas spriedumu jāievēro, ka kasācijas sūdzības iesniegšana neaptur apgabaltiesas sprieduma izpildīšanu par naudas sodiem un zaudējumu atlīdzību, kas piespriesta no vainīgā. Ja vainīgā piespriests cietuma sods, tad pārsūdzot lietu uz Senātu to var atstāt brīvībā tikai pēc galvojuma vai kālas iesniegšanas, kuŗas lielumu nosaka apgabaltiesa.

Kad apgabaltiesas spriedums nav pārsūdzēts, vai kad iesniegto pārsūdzību Senāts noraidījis, apgabaltiesas spriedums iegūst likuma spēku un tas nekavējoties izpildāms.

Kad apsūdzētais palicis mierā ar tiesas spriedumu vai kad viņš izgājis ar pārsūdzībām visas tiesas instances, tad viņam nekas cits neatliek, kā spriedumu izpildīt. Sprieduma izpildīšanā iespējams panākt vienīgi dažus atvieglojumus. Ar naudas sodu sodītais var iesniegt lūgumu, lai no viņa piespriesto soda naudu un citus maksājumus atļauj samaksāt pa daļām. Lūgums par to iesniedzams tai tiesai, kas sodu uzlikusi. Lūguma iesniegšanai nekāds termiņš nav noteikts un tas nav saistīts ne ar kādu formu. Ar brīvības sodiem sodītie var iesniegt lūgumu, lai viņiem atliek soda izpildīšanu uz vēlāku laiku šādos gadījumos: 1) ja notiesātais slimo ar tādu slimību, kas kavē personisko sodu izpildīt; 2) ja notiesāta sievietē, kas atrodas grūtniecības stāvoklī vai nesen dzemdējusi; 3) ja notiesātais apsūdzēts par jaunu noziegumu, par kuŗu viņam draud bargāks sods un 4) vēl dažos citos sevišķi svarīgos gadījumos. Lūgumi atlikt soda izpildīšanu uz vēlāku laiku iesniedzami tai tiesai, kuŗas spriedums ir jāizpilda. Tas katrā ziņā iesniedzams līdz tam, kamēr sprieduma izpildīšana vēl nav iesākta, jo iesāktu sprieduma izpildīšanu nevar pārtraukt nekādā gadījumā. Bez jau aprādītiem lūgumiem pēc sprieduma spēkā nākšanas notiesātais

var vēl iesniegt Valsts Prezidentam apžēlošanas lūgumu. Apžēlošanas lūgumā notiesātais var lūgt arī, lai Valsts Prezidents dod rīkojumu apturēt sprieduma izpildīšanu līdz tam laikam, kamēr tiek izšķirts pats apžēlošanas lūgums. Parasti apžēlošanas lūgumus izšķir uz kādiem valsts svētkiem, bet dažos gadījumos neatkarīgi no valsts svētkiem. Apžēlošanas lūgumu var iesniegt katrā laikā pēc sprieduma spēkā stāšanās, un tas nav saistīts ne ar kādu noteiktu formu.

Ja ar miertiesneša spriedumu kāds notiesāts un vēlāk nāk gaismā jauni apstākļi, kuŗi ceļ gaismā notiesātā nevainību vai arī to pierādījumu viltojumu, uz kuŗiem dibināts likumīgā spēkā nākušais miertiesneša vai apgabaltiesas spriedums, tad lietu var atjaunot, bet tikai ar Senāta krimināldepartamenta atļauju. Lūgums par lietas atjaunošanu iesniedzams tai tiesai, kuŗa spriedumu taisījusi. Lūgumā jānorāda jaunatklātie apstākļi, kas pierāda apsūdzētā nevainību. Ja apgabaltiesa ar savu lēmumu atstāj lūgumu par lietas atjaunošanu bez ievēribas, tad lūdzējs var apgabaltiesas lēmumu pārsūdzēt Senātam blakus sūdzības kārtībā 7 dienu laikā no lēmuma paziņošanas.

Krimināllietu iztiesāšana apgabaltiesās.

A. Iepriekšējā izmeklēšana.

Kad izmeklēšanas tiesnesim nācis zināms kāds noziegums, kas noticis viņa iecirkņa robežās, tas tūlīņ stājas pie nozieguma apstākļu noskaidrošanas un savāc visus pierādījumus pilnīgi bezpartejiski. Izmeklēšanas tiesneša darbību uzrauga attiecīgs prokurora biedrs, pie kam pēdējais var likt priekšā izdarīt izmeklēšanā arī tādu darbību, kuŗu pats izmeklēšanas tiesnesis atrod par nevajadzīgu. Tāpat arī prokurora biedrs var prasīt izmeklēšanas tiesnesim, lai pēdējais izvēlas noteiktu drošības veidu pret apsūdzētā izvairīšanos no tiesas. Ja izmeklēšanas tiesnesis tam nepiekrīt, viņš lietu iesniedz apgabaltiesai, kuŗa šo jautājumu izšķir.

Ja izmeklēšana uzsākta uz kādas privātpersonas sūdzības pamata, kuŗa cietusi no noziedzīgā nodarījuma, tad pēdējai ir tiesība pa visu izmeklēšanas laiku: 1) uzdot savus lieciniekus; 2) būt klāt pie visiem izmeklēšanas darbiem un ar izmeklēšanas tiesneša atļauju likt priekšā jautājumus apsūdzētam un lieciniekiem; 3) iesniegt pierādījumus savas prasības pastiprināšanai un 4) prasīt, lai izdod uz viņa rēķinu

norakstus no visiem protokoliem un lēmumiem. Tāpat sūdzības iesniedzējs var lūgt, lai spēr soļus viņa prasāmās atlīdzības nodrošināšanai. Kad izmeklēšanas tiesnesis atzīst šādu prasījumu par pamatotu, viņš lietu iesniedz apgabaltiesai atlīdzības nodrošināšanai.

Privātsūdzību lietās, kas piekrīt apgabaltiesas iztiesāšanai, izmeklēšanas tiesnesis izaicina privātsūdzētāju un apsūdzēto un lūko tos samierināt. Ja sūdzētājs neierodas uz šādu aicinājumu pie izmeklēšanas tiesneša bez likumīga iemesla, tad izmeklēšanas tiesnesis lietu izbeidz. Tāpat viņš lietu izbeidz arī tad, ja abas puses samierinājas. Ja neierodas apsūdzētais, tad izmeklēšanas tiesnesis, atkarībā no celtās sūdzības, vai nu lietu iesniedz apgabaltiesai vai stājas pie lietas izmeklēšanas.

Izdarot izmeklēšanu par kādu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas tiesnesim ir piešķirtas plašas tiesības. Viņš var aicināt lieciniekus, lietpratējus, izdarīt apskatīšanas, ekspertīzes, kratīšanas u. t. t. Tomēr, katrai izmeklēšanas tiesneša darbībai ir noteiktas robežas un par katru viņa darbību sastādāms protokols, slēdziens vai lēmums.

Par neierašanos bez likumīga iemesla pie izmeklēšanas tiesneša, pēdējais var uzlikt lieciniekiem naudas sodu līdz Ls 25.—. Kad liecinieks saņem par to paziņojumu, viņš var 2 nedēļu laikā iesniegt ticamus pierādījumus par to, ka viņam nav bijis iespējams ierasties. Izmeklēšanas tiesnesis tad var viņu atsvabināt no soda.

Izmeklēšanas tiesnesim ir tiesība izdarīt arī kratīšanu, ja tas izrādās par vajadzīgu priekš izmeklējamās lietas. Tāpat viņš var arī aizturēt zināmas lietas kā lietiskos pierādījumus līdz lietas galīgai izspriešanai. Pat privātu personu korespondences izmeklēšanas tiesnesis var pievienot izmeklēšanas materiāliem, kaut gan korespondences izņemšanai no pasta-telegrafa iestādes vajadzīga katru reizi apgabaltiesas atļauja un tā izdarāma tikai pasta-telegrafa resora amatpersonu klātbūtnē.

Personu, uz kuŗu krīt aizdomas par noziedzīgo nodarījumu, izmeklēšanas tiesnesis aicina ar pavēsti, bet, ja tā neierodas, var atvest viņu spaidu kārtā. Bez iepriekšēja aicinājuma izmeklēšanas tiesnesis var uzdot atvest pie viņa šādus apsūdzētos: 1) par noziedzīgiem nodarījumiem, par kuŗiem likumā nolikti ar tiesību zaudēšanu saistīti sodi; 2) apsūdzētos par mazāk svarīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, kad nav bijis iespējams viņus aicināt tāpēc, ka tie izvairās no izmeklēšanas un 3) apsūdzētos, kuŗiem nav noteiktas dzīves vietas un nodarbošanās.

Pēc apsūdzētā atvešanas vai ierašanās izmeklēšanas tiesnesim tas jānopratina tūlī, bet katrā ziņā ne vēlāk par 24 stundām.

Lai atņemtu apsūdzētam iespēju izvairīties no izmeklēšanas, izmeklēšanas tiesnesis var izlietāt šādus drošības veidus: 1) atņemt uzturēšanās zīmi vai ņemt parakstu par dzīves vietas neatstāšanu; 2) nodot policijas uzraudzībā; 3) pieprasīt galvojumu; 4) pieprasīt ķīlu; 5) noteikt mājas arestu un 6) apcietināt.

Lietas dalībnieki var iesniegt sūdzību par jebkuru izmeklēšanas darbu, kas aizkaļ vai ierobežo viņu tiesības. Sūdzību var iesniegt arī pirms lietas nodošanas tiesai. Katra sūdzība nododama iesniegšanai pēc piederības tai amatpersonai, pret kuras darbiem viņa celta. Sūdzība nav saistīta ne ar kādu formu un to var iesniegt mutiski vai rakstiski. Mutiska sūdzība jāieraksta protokolā. Iesniegtā sūdzība, iekam tā nav izšķirta, neaptur ne izmeklēšanu, nedz arī atsevišķus izmeklēšanas darbus. Saņēmusi sūdzību, tiesa to nekavējoties izšķir tuvākā darba dienā savā rīcības sēdē, kurā savu atzinumu dod arī prokurors. Tiesas lēmums par sūdzības izšķiršanu pasludināms sūdzības iesniedzējam.

Katru iesāktu izmeklēšanu var izbeigt tikai tiesa. Kad izmeklēšanas tiesnesis saskata lietā kādu likumīgu lietas izbeigšanas iemeslu vai atrod, ka izmeklējamā darbā nav noziedzīga nodarījuma pazīmju, vai kad nav atklāts vainīgais, vai kad visi iegūtie pierādījumi pavisam nepietiekoši lietas izmeklēšanas turpināšanai, tad viņš aptur izmeklēšanu un caur prokuroru izlūdz no apgabaltiesas atļauju lietas izbeigšanai. Ja apgabaltiesa izmeklēšanas izbeigšanai nepiekrīt, tad lietu nodod izšķirt Tiesu palātai. Apgabaltiesas lēmumu par lietas izbeigšanu var pārsūdzēt uz Tiesu palātu 1 mēneša laikā blakus sūdzības kārtībā.

Nobeidzis iepriekšējo izmeklēšanu, izmeklēšanas tiesnesis uzrāda apsūdzētam izmeklējumumu un prasa viņam, vai tas nevēlētos vēl ko sniegt sev par attaisnojumu. Apsūdzētais var norādīt vēl uz kādiem jauniem apstākļiem, kas izmeklēšanas tiesnesim jāpārbauda, ja vien šiem apstākļiem var būt nozīme uz lietas iztiesāšanu. Pēc tam izmeklēšanas tiesnesis pasludina visiem lietas dalībniekiem, ka izmeklēšana nobeigta, un nosūta visu izmeklējumumu prokuroram vai viņa biedram.

B. Nodošana tiesai.

Šanēmis iepriekšējo izmeklēšanu no izmeklēšanas tiesneša, prokurors apsver: 1) vai lieta piekrīt prokurātūras pārziņai; 2) vai izmeklējums izdarīts pietiekoši pilnīgi un 3) vai apsūdzētais nododams tiesai, jeb vai lieta par viņu izbeidzama vai apturama. Lietas, kas tiesājamas un ierosināmas privātsūdzību kārtībā, prokurors nodod tieši tiesai.

Tādās lietās, kas ierosināmas ar prokurora varu, prokurors sastāda slēdzienu vai nu par lietas apturēšanu vai lietas izbeigšanu un iesniedz lietu ar savu atzinumu Apgabaltiesai, vai arī sastāda apsūdzības rakstu, ja atrod, ka apsūdzība ir dibināta. Apsūdzības rakstu par tādiem noziegumiem, par kuriem draud ar tiesību zaudēšanu saistīts sods, prokurors iesniedz Tiesu palātas prokuroram apsūdzības raksta apstiprināšanai, bet pārējās lietās apsūdzības rakstu ar pašu lietu nodod apgabaltiesai lietas iztiesāšanai. Tāpat prokurors nodod iztiesāšanai lietu, kas saņemta no tiesu palātas ar apstiprinātu apsūdzības rakstu. Privātsūdzību lietās apsūdzības rakstu atvieto privātsūdzība.

Izbeigtu izmeklēšanu var atjaunot tikai ar Tiesu palātas atļauju un tikai šādos gadījumos: 1) kad pēc izmeklēšanas izbeigšanas nepietiekošu pierādījumu dēļ nāk gaismā jauni pierādījumi; 2) kad lietu, kas izbeigta tāpēc, ka privātsūdzētājs nav cēlis sūdzību, ierosina likumā noteiktā kārtībā un 3) kad pēc lietas izbeigšanas aiz tā iemesla, ka civiltiesā nav lūkojusi cauri jautājumus, no kuriem atkarājas kriminālvajāšana, šos jautājumus izšķir tādā ziņā, ka šī vajāšana pielaižama.

C. Tiesāšana apgabaltiesās.

Apgabaltiesā lietas tā tad ienāk: 1) vai nu ar Tiesu palātas lēmumu par apsūdzētā nodošanu tiesai — t. i. ar Tiesu palātas apstiprinātu apsūdzības rakstu; 2) vai ar apgabaltiesas prokurora apsūdzības rakstu, vai 3) ar privātsūdzētāja sūdzību. Tiklīdz lieta ienāk apgabaltiesā, to tūlī caurlūko rīcības sēdē un izlemj, vai lietā nav vajadzīgi kādi papildinājumi vai sevišķi rīkojumi. Pēc tam apgabaltiesas priekšsēdētājs resp. tā biedrs — nodaļas vadītājs dod rīkojumu izsniegt apsūdzētam: 1) apsūdzības rakstu vai privātsūdzētāja sūdzības norakstu un 2) to personu sarakstu, kurās nodomāts aicināt pie tiesas. Kad apsūdzētais saņem apsūdzības rakstu, viņam 7 dienu laikā jāpaziņo, vai viņš izvēlēties sev kādu

aizstāvi un vai nevēlas, lai nopratina kā lieciniekus kādas citas personas bez izsniegtajā sarakstā jau minētajiem, norādot, par kādiem apstākļiem tie nopratināmi. Tāpat arī civilprasītājs var lūgt, lai 7 dienu laikā papildina liecinieku sarakstu ar viņa lieciniekiem. Ja civilprasītājs savu prasību nebij pieteicis lietas izmeklēšanas stadijā, tad viņš var līdz tiesas sēdes sākumam pieteikt arī civilprasību un lūgt papildināt liecinieku sarakstu.

Tiesājamie var izvēlēties sev aizstāvjus no zvērinātiem advokātiem, privātheadvokātiem vai arī no citām personām, kuŗām likums neaizliedz vest svešas lietas. Apsūdzētais, kas pats nevar algot sev aizstāvi, var lūgt, lai tiesas priekšsēdētājs ieceļ viņam aizstāvi no zvērinātiem advokātiem, to palīgiem vai privātheadvokātiem.

Lietas dalībniekiem un to pilnvarniekiem un aizstāvjiem ir atļauts katrā laikā tiesas kancelejā ieskatīties iztiesājamās lietas oriģinālā un izrakstīt no tās visas viņiem vajadzīgās ziņas.

Pēc visu iepriekšējo jautājumu noskaidrošanas un lietas sagatavošanas tiesāšanai, tiesas priekšsēdētājs nozīmē dienu lietas iztiesāšanai. Par tiesas dienu paziņo visiem lietas dalībniekiem ar pavēstēm; tāpat ar pavēstēm aicina uz tiesas sēdi lieciniekus un lietpratējus.

Neierašanās sekas pie tiesas ir šādas:

Apsūdzētie var uz tiesu arī neierasties, bet viņu neierašanās neaptur lietas iztiesāšanu, izņemot gadījumus, kad ierašanos aizkavē kādi sevišķi svarīgi iemesli. Apsūdzētam, kas apsūdzēts par tādu nodarījumu, par kuŗu draud ar tiesību zaudēšanu savienots sods, jāierodas tiesā katrā ziņā, bet ja viņš neierodas, tad tiesa var uzdot tādu apsūdzēto atvest uz tiesas sēdi un uzlikt viņam visus tiesas izdevumus, kas radušies sakarā ar lietas atlikšanu. Apsūdzētiem, kas atrodas apcietinājumā, saņemot pavēsti jāiesniedz lūgums atvest viņus uz tiesas sēdi, ja viņi vēlas būt klāt pie lietas iztiesāšanas. Ja apsūdzētā klātbūtne atzīta par obligatorisku, viņu par neierašanos var sodīt tāpat kā liecinieku.

Apsūdzētā aizstāvja neierašanās neaptur lietas iztiesāšanu, bet lietu var atlikt, ja apsūdzētā aizstāvis pēkšņi saslīmis un jaunieceltam aizstāvim īsā laika dēļ nav vairs iespējams iepazīties ar lietu.

Civilprasītāja neierašanās nekādā gadījumā neaptur lietas iztiesāšanu un nevar noderēt arī par iemeslu lietas

atlikšanai. Ja civilprasītājs nav lūdzis civilprasību caurlūkot bez viņa klātbūtnes un neierodas tiesā vai neatsūta savu pilnvarnieku, tad tiesa atstāj civilprasību krimināllietā bez caurskatīšanas. Ja civilprasītāja klātbūtne atzīta par obligātorisku, viņu var sodīt par neierašanos tāpat kā liecinieku.

Privātsūdzētāja vai viņa pilnvarnieka neierašanos tiesas sēdē likums uzskata par atteikšanos no apsūdzības, un tamdēļ tiesa šādos gadījumos lietu izbeidz, bet apsūdzētais vai viņa pilnvarnieks var lūgt tiesu caurlūkot lietu bez privātsūdzētāja klātbūtnes un tad lietu katrā ziņā iztiesā. Kad privātsūdzētāja ierašanos tiesa atzinusi par obligātorisku, viņu par neierašanos var sodīt tāpat kā liecinieku.

Lieciniekiem un lietpratējiem par neierašanos tiesas sēdē draud naudas sods līdz Ls 100.—. Saņemot paziņojumu par sodīšanu, liecinieki un lietpratēji var 14 dienu laikā iesniegt tiesai lūgumu atsvabināt no uzliktā soda, piedodot ticamus, apliecinātus iemeslus par neierašanos. Bez tam liecinieku uz nākošo tiesas sēdi var atvest spaidu kārtā.

Vēlākais vienu dienu pirms tiesas sēdes atlikšanas, lietas dalībnieki var iesniegt lūgumu arī par tiesnešu, prokurora vai tiesas sekretāra noraidīšanu, ja kāds no viņiem atrodas radniecībā ar lietas dalībniekiem, ņēmis dalību pie lietas izmeklēšanas stadijā, vai arī prāvojas ar kādu no lietas dalībniekiem. Šādu lūgumu var iesniegt arī pa lietas iztiesāšanas laiku, ja aprādītie noraidīšanas iemesli atklājušies vēlāk.

Atklājot tiesas sēdi priekšsēdētājs uzaicina apsūdzēto ieņemt vietu apsūdzēto solā un pārliecinājas, vai viņš tiešām ir tā persona, kas tiesājama. Pēc tam noprasa apsūdzētam, vai viņš ir saņēmis apsūdzības raksta vai privātsūdzības norakstu. Tad priekšsēdētājs nolasa visu uz tiesas sēdi aicināto personu vārdus un pārliecinājas, kas no tām tiesas sēdē ir ieradušās. Kad nav nekādu likumīgu šķēršļu lietas iztiesāšanai, priekšsēdētājs izraida lieciniekus atsevišķā istabā un liek nolasīt apsūdzības rakstu. Pēc tam noprasa apsūdzētam, vai viņš atzīstas par vainīgu apsūdzībā, kas celta pret viņu. Noraidošas atbildes gadījumā tiesa stājas pie lietas izmeklēšanas.

Tiesas zālē no jauna ieaicina visus lieciniekus un pārbauda viņu personību. Pie liecināšanas nevar pielaist un no zvēresta noraidāmas visas tās pašas personas, kas miertiesu lietās (sk. lietu iztiesāšana miertiesā). Tāpat arī apsūdzētā sieva, vīrs vai radnieki taisnā līnijā un brāļi un māsas var atteikties no liecības došanas.

To liecinieku liecības, kas tiesā nav ieradušies svarīgu iemeslu dēļ, tiesa var nolasīt no iepriekšējās izmeklēšanas aktiem.

Lietas iztiesāšanas un liecinieku nopratināšanas gaitā dalību var ņemt visi lietas dalībnieki (liecinieki nav lietas dalībnieki). Lietas dalībnieki var: 1) iesniegt pierādījumus savu izsacījumu pastiprināšanai; 2) noraidīt aiz likumīgiem iemesliem lieciniekus un lietpratējus, likt viņiem priekšā jautājumus, celt ierunas pret liecinieku izteicieniem un lūgt lieciniekus pārpratināt citu cita klātbūtnē vai prombūtnē; 3) taisīt piezīmes un dot paskaidrojumus par katru darbu, kas notiek tiesā un 4) atspēkot pretējās puses aprādījumus un apsvērumus. Apsūdzētais uz tiesas priekšā liktiem jautājumiem var arī neatbildēt un to viņam nevar pieskaitīt par ļaunu iztiesājamā lietā.

Tiesas priekšsēdētājam un tiesai jādara viss, lai panāktu lietas vispusīgu noskaidrošanu un lai dotu apsūdzētam iespēju attaisnoties pret viņu celtā apsūdzībā. Šai nolūkā tiesa var atlikt lietas iztiesāšanu, izdarīt apskates uz vietas u. t. t.

Pēc tam, kad tiesas vispusīga izmeklēšana ir nobeigta, priekšsēdētājs pasludina tiesas izmeklēšanu par slēgtu un atklāj beigu debates, kurās var piedalīties: 1) prokurors vai privātsūdzētājs ar apsūdzības runu; 2) civilprasītājs ar saviem paskaidrojumiem un 3) apsūdzētā aizstāvis vai pats apsūdzētais ar saviem paskaidrojumiem. Beigu debatēs pēdējais vārds katrā ziņā dodams pašam apsūdzētam vai viņa aizstāvim.

Prokurors var arī atteikties no apsūdzības, ja viņš atrod, ka apsūdzētais pierādījis, ka nav vainīgs izdarītā noziegumā.

Pēc beigu debatēm tiesa stājas pie galveno jautājumu uzstādīšanas. Katrā ziņā uzstādāms jautājums, vai apsūdzētais ir vainīgs tādā noziegumā, par kuru viņu apsūdz. Bez šī jautājuma uzstādāmi arī citi blakus jautājumi par to, vai apsūdzētais nav pelnījis soda mīkstināšanu u. t. t. Nevar savienot tādus jautājumus, uz kuriem var būt dažādas atbildes. Kad tiesneši devuši atbildes uz jautājumiem, tiesas priekšsēdētājs uzraksta un atklāti pasludina visiem dzirdot tiesas rezolūciju, paskaidrodams, kad tiks pasludināts spriedums galīgā veidā. Galīgā veidā spriedums pasludināms ne vēlāk par 14 dienām no rezolūcijas pasludināšanas. Ja lietas dalībnieki vēlas, viņi var saņemt norakstu no tiesas sprieduma un protokoliem, pie kam apsūdzētie bez maksas, bet pārējiem lietas dalībniekiem jāmaksā par katru loksni viens lats. Tiesas spriedums pasludināms atklātā tiesas sēdē. Ja tiesa atzīst, ka apsūdzētais pelnījis sevišķu saudzību, bet viņa uz likuma pamata nevar

piespriest apsūdzētam zemāku sodu, viņa var lūgt Valsts Prezidentu apsūdzēto apžēlot.

d) Aizmuguras spriedums.

Lietās, kurās apsūdzētā klātbūtne pie lietas iztiesāšanas nav obligātoriska, apsūdzētam vai viņa aizstāvim neierodoties, tiesa taisa aizmuguras spriedumu. Tiesas spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku, ja apsūdzētais vai viņa aizstāvis nokavējuši lietas iztiesāšanas sākumu, bet paspējuši lietā sniegt savus paskaidrojumus. Tāpat nav uzskatāmi par aizmuguriskiem tādi spriedumi, ja apsūdzētais vai viņa aizstāvis ieradusies tiesas sēdē, bet atstājuši tiesas sēdi pirms sēdes slēgšanas.

Septiņu dienu laikā no aizmuguras sprieduma saņemšanas, apsūdzētais var iesniegt lūgumu caurlūkot lietu no jauna, norādot neierašanās iemeslus. Ja tiesa neierašanās iemeslus atzīst par ievēribu pelnošiem, viņa noliek lietu jaunai iztiesāšanai un taisa jaunu spriedumu, kurā apsūdzētam nevar uzlikt bargāku sodu kā iepriekšējā, aizmuguriskajā, spriedumā. Kad apsūdzētā lūgums par lietas jaunu caurlūkošanu noraidīts, apsūdzētais var 3 dienu laikā iesniegt apellācijas sūdzību uz vispārējā pamata. Kad tiesa ievēro apsūdzētā lūgumu un noliek lietu jaunai caurlūkošanai, bet apsūdzētais uz jauno lietas caurlūkošanu atkal neierodas, tad aizmuguriskais spriedums paliek spēkā, bet apsūdzēto bez tam var sodīt vēl par neierašanos ar naudas sodu līdz Ls 25.— Privātsūdzētājs un civilprasītājs uz jaunu lietas caurlūkošanu var neierasties, bet jaunajā tiesas sēdē, kas nolikta uz apsūdzētā lūgumu, ņemami vērā tie paskaidrojumi, kas doti pirmajā tiesas caurlūkošanā.

Apgabaltiesas spriedumu pārsūdzēšana.

a) Apellācijas sūdzība.

Par visiem apgabaltiesas spriedumiem pielaižamas apsūdzētā, privātsūdzētāja un civilprasītāju pārsūdzības, kā arī prokurātūras protesti.

Apsūdzētais var pārsūdzēt apgabaltiesas spriedumu attiecībā uz visiem lietas priekšmetiem, kas zīmējas uz viņu, un attiecībā uz katru nepareizību, kas pielaišta lietu iztiesājoī vai spriedumu taisot.

Privātsūdzētājs bauda attiecībā uz sprieduma pārsūdzēšanu tādas pat tiesības kā apsūdzētais, bet viņš savā pārsūdzībā nevar lūgt neko vairāk, kā lūdzis savā iesūdzībā.

Prokurors var iesniegt apellācijas protestu tikai tad, ja apgabaltiesas spriedums vai lēmums nesaskan ar viņa slēdzieniem, un tikai tajos jautājumos, kuŗos tiesas pirmā instance nav ievērojusi viņa prasījumus.

Civilprasītājs var pārsūdzēt tikai tās sprieduma daļas, kas zīmējas uz atlīdzību par kaitējumiem un zaudējumiem, bet citas sprieduma daļas tikai tad, ja tās aizkaŗ viņa tiesību uz atlīdzību.

Terminš apellācijas sūdzības vai protesta iesniegšanai noteikts 14 dienas no galīgā sprieduma pasludināšanas. Apellācijas sūdzībā jānorāda: 1) iesniedzēja vārds, uzvārds un adrese; 2) vai pārsūdz spriedumu visā visumā, vai tikai kādā daļā; 3) ar ko tiek atspēkots spriedums un 4) ko īsti lūdz pārsūdzības iesniedzējs. Sūdzība rakstāma uz Tiesu palātas vārda, bet iesniedzama apgabaltiesai.

Ja termiņš apellācijas sūdzības iesniegšanai nokavēts aizievēriību pelnošiem iemesliem, tad par termiņa atjaunošanu var iesniegt lūgumu tai tiesai, kas taisījusi spriedumu. Lūgums nav saistīts ne ar kādu formu.

Ja lietā ir notiesāti vairāki apsūdzētie, tad apellācijas sūdzību var iesniegt arī tikai viens no viņiem, bet pārējiem tiek dots 3 dienu laiks pievienoties iesniegtai pārsūdzībai.

Pārsūdzības iesniegšana aptur apgabaltiesas sprieduma izpildīšanu, bet, ja pārsūdzību iesniedzis apsūdzētais, kas notiesāts ar ieslodzījumu, tad viņu pēc pārsūdzības iesniegšanas atstāj brīvībā tikai pēc tam, kad dota ķīla vai galvojums.

b) Blakus sūdzības un protesti.

Pirms sprieduma taisīšanas, atsevišķi no apellācijas sūdzības vai protesta, lietas dalībnieki var iesniegt blakus sūdzības vai protestus tikai šādos jautājumos: 1) par lietas piekritības noteikšanu; 2) par to, ka pielaista vajāšana no prokurātūras privātsūdzības vietā vai otrādi; 3) par drošības līdzekļu izvēli pret tiesājamā izvairīšanos no izmeklēšanas un tiesas; 4) par zaudējumu un kaitējumu prasības nodrošināšanu; 5) par naudas sodu uzlikšanu lieciniekiem, lietpratējiem un citām personām par neierašanos tiesā; 6) par apellācijas un kasācijas sūdzību nepieņemšanu; 7) par nepareizu sprieduma izpildīšanu; 8) par lietas vilcināšanu.

Blakus sūdzības iesniedzamas 14 dienu laikā no lēmuma pasludināšanas tai tiesai, kas taisījusi lēmumu, bet rakstāma uz Tiesu palātas vārdu. Blakus sūdzības par lietas vilcināšanu un nepareizu apcietināšanu var iesniegt pa visu tiesāšanas laiku.

Lietu iztiesāšana Tiesu palātā.

Saņēmusi apellācijas, vai blakus sūdzību, vai protestu, Tiesu palāta noliek lietas iztiesāšanu tiesas sēdē. Par tiesas sēdi paziņo visiem lietas dalībniekiem ar pavēsti. Lieciniekus un lietpratējus Tiesu palāta no jauna aicina tikai tad, ja atrod to par vajadzīgu lietas izšķiršanai. Lietas dalībnieku neierašanās Tiesu palātas sēdē neaptur lietas caurlūkošanu, bet viņu ierašanās nav arī obligātoriska. Lietas caurlūkošana Tiesu palātā notiek tikai iesniegto pārsūdzību robežās.

Apsūdzētam apgabaltiesā uzlikto sodu Tiesu palāta var paaugstināt tikai tad, ja par to ir ienācis vai nu prokurora protests vai privātsūdzētāja apellācijas sūdzība, bet soda samazināšanai nekādu šķēršļu nav.

Pārbaudījusi lietas būtību saskaņā ar iesniegtām pārsūdzībām, Tiesu palāta taisa spriedumu. Šis spriedums ir galīgs un to pēc būtības nevar vairs pārsūdzēt. Tāpat arī Tiesu palātas taisītie lēmumi par iesniegtām blakus sūdzībām ir galīgi.

Kasācijas sūdzība un lietas caurlūkošana Senātā.

Par Tiesu palātas galīgiem spriedumiem lietas dalībnieki var iesniegt kasācijas sūdzību Senātam. Gadījumos, kad Tiesu palāta apgabaltiesas spriedumu ir apstiprinājusi, bet kāds lietas dalībnieks nebij iesniedzis apellācijas sūdzību, tad viņš nevar iesniegt arī kasācijas sūdzību. Katra puse, kas pie lietas ņem dalību, var iesniegt kasācijas sūdzību tikai tādu nosacījumu pārkāpšanas dēļ, kuŗi aizsargā tikai viņas, bet ne pretējās puses tiesības.

Kasācijas sūdzības un protesti iesniedzami 14 dienu laikā no Tiesu palātas galīgā sprieduma pasludināšanas. Kasācijas sūdzība rakstāma uz Senāta vārdu un iesniedzama Tiesu palātai. Kasācijas sūdzībai jāpieliek klāt Ls 40.— drošības nauda, kuŗu saņem atpakaļ tikai tad, ja Senāts Tiesu palātas spriedumu atceļ. Pretējā gadījumā tā nāk par labu valstij. No drošības naudas iemaksas atsvabinātas valsts un pašvaldības iestādes, apcietinātie un tādi, kam tiesa piešķirusi mazturības tiesības.

Ja apsūdzētais ar Tiesu palātas spriedumu notiesāts ar ieslodzījumu, tad viņu var atstāt brīvībā tikai pēc ķīlas saņemšanas.

Attiecībā uz naudas sodiem un civilprasībām kasācijas sūdzība Tiesu palātas sprieduma izpildīšanu neaptur, bet piedzītā nauda līdz lietas izšķiršanai Senātā glabājama tiesas depozītā.

Viena notiesātā kasācijas sūdzībai var pievienoties arī pārējie notiesātie tanī pašā lietā un pie tam uz tādiem pašiem noteikumiem kā pie apellācijas sūdzības.

Sūdzības un protestus par galīgiem Tiesu palātas spriedumiem var iesniegt tikai tad: 1) kad likuma tiešais jēgums redzami pārkāpts un tas nepareizi iztulkots; noteicot noziedzīgo nodarījumu un soda veidu; 2) kad pārkāpti tik svarīgi tiesāšanas kārtības noteikumi, ka, tos neievērojot, nav iespējams piešķirt lēmumam tiesas sprieduma spēku, un 3) kad pārkāptas pārziņas vai varas robežas, kas likumā piešķirtas tiesu iestādei.

Senāts, saņemot kādu lietu ar kasācijas sūdzību vai protestu, savā rīcības sēdē vispirms pārbauda, vai kasācijas sūdzībā ir norādīts kāds no pievestiem sprieduma atcelšanas iemesliem, un tikai apstiprinošā gadījumā notiek lietas iztiesāšanu tiesas sēdē. Pretējā gadījumā Senāts jau rīcības sēdē kasācijas sūdzību atstāj bez ievēribas.

Par lietas iztiesāšanu Senātā nevienam lietas dalībniekam netiek paziņots, bet pie lietas iztiesāšanas viņi var būt klāt un sniegt paskaidrojumus.

Pēc lietas dalībnieku paskaidrojumiem un virsprokurora slēdziena, Senāts pasludina rezolūciju, bet vēlāk kāds no senātoriem uzraksta spriedumu galīgā veidā.

Par Senāta spriedumiem nekādas sūdzības nav iespējamas. Ja Senāts Tiesu palātas spriedumu atceļ, viņš nodod lietu atpakaļ Tiesu palātai jaunai izspriešanai citā tiesnešu sastāvā. Caurlūkojot lietu no jauna, Tiesu palāta nevar paugstināt apsūdzētam piespriesto sodu, ja vien par atcelto spriedumu nav bijusi iesniegta privātsūdzētāja kasācijas sūdzība vai prokurora protests. No jauna taisīto spriedumu var savukārt pārsūdzēt kasācijas kārtībā uz Senātu, ja spriedumā saskatāmi kādi iemesli, kas dod pamatu iesniegt kasācijas sūdzību.

Kad lietas dalībnieki palikuši mierā ar apgabaltiesas vai Tiesu palātas spriedumu, vai kad Senāts iesniegtās kasācijas sūdzības noraidījis, tiesas spriedums iegūst likuma spēku un nekavējoties izpildāms. Ja ar tiesas spriedumu tiesāti vai

rāki apsūdzētie, bet pārsūdzību iesnieguši tikai viens vai daži, tad attiecībā uz tiem tiesājamiem, par kuriem pārsūdzība nav ienākusi, tiesas spriedums stājas likumīgā spēkā un nekavējoties izpildāms. Tikai gadījumā, kad tiesa pati atzinusi, ka apsūdzētais pelna sevišķu saudzību, kuŗu tiesa viņam nevar piešķirt, tiesa lietu caur Tieslietu ministru iesniedz Valsts Prezidentam apsūdzētā apzēlošanai.

Apsūdzētie, kas notiesāti ar naudas sodu, var iesniegt lūgumu, lai atļauj naudas sodu samaksāt pa daļām. Lūgums iesniedzams tai tiesai, kuŗas spriedums izpildāms.

Tāpat apsūdzētie var iesniegt lūgumu atlikt viņiem brīvības soda izpildīšanu uz vēlāku laiku, bet tikai likumā norādītos gadījumos. Šie gadījumi uzskaitīti šai grāmatā nodaļā par miertiesu spriedumu izpildīšanu. Lūgumi par brīvības soda izpildīšanas atlikšanu iesniedzami tai tiesai, kuŗas spriedums izpildāms, bet ar tādu aprēķinu, lai lūgumu varētu izšķirt vēl pirms sprieduma izpildīšanas sākšanās, jo iesāktu brīvības soda izpildīšanu nevar vairs pārtraukt.

Iepriekšējā apcietinājumā pavadīto laiku var ieskaitīt piespriestajā sodā tikai ar tiesas spriedumu, bet ja apgabaltiesa to ar spriedumu nav ieskaitījusi soda laikā, tad par šo jautājumu var pārsūdzēt apgabaltiesas spriedumu uz Tiesu palātu apellācijas kārtībā, bet citādā ceļā tas nav panākams. Ja arī Tiesu palāta iepriekšējā apcietinājumā pavadīto laiku sodā neieskaita, tad par šo jautājumu Tiesu palātas spriedumu nevar pārsūdzēt.

Tas laiks, kuŗu pavadījuši apcietinājumā ar spaidu darbiem, ieslodzījumu pārmācības namā, cietumā vai ar aresta sodu sodītie, pēc sprieduma spēkā nākšanas katrā ziņā ieskaitāms soda laikā. Tāpat ieskaitāms soda laikā arī tas laiks, kuŗu pavadījis apcietinājumā notiesātais pēc sprieduma paskaidināšanas tanī gadījumā, kad viņš spriedumu nav pārsūdzējis vai pārsūdzot to panācis soda mīkstināšanu. Tiem, kas atradušies iepriekšējā apcietinājumā — brīvības soda sākums skaitāms no tā brīža, kad viņi apcietināti soda izpildīšanai un soda laikā ieskaitāms arī tas laiks, kas pavadīts nogādājot apcietināto uz apcietinājumu vietu.

Attiecībā uz civilprasībām apgabaltiesas un Tiesu palātas spriedumi izpildāmi tāpat kā civillietās.

Tiesību atjaunošana.

Kad apsūdzētam ar spriedumu ierobežotas tiesības, viņš var likumā noteiktos gadījumos iesniegt lūgumu tiesību atjaunošanai. Lūgumus par tiesību atjaunošanu var iesniegt:

1) ar spaidu darbiem notiesātie — pēc 7 $\frac{1}{2}$ gadiem no soda izciešanas; 2) ar pārmācības namu notiesātie — pēc 5 gadiem no soda izciešanas un 3) ar cietuma sodu sodītie — pēc 2 $\frac{1}{2}$ gadiem no soda izciešanas. Lūgumu, saprotams, var iesniegt tikai tad, ja aprādītos laika sprižos pēc soda izpildīšanas notiesātais uzvedies nevainojami. Lūgums par tiesību atjaunošanu iesniedzams apgabaltiesas prokuroram pēc notiesātā dzīves vietas. Iesniegto lūgumu ar ievāktām ziņām par notiesātā uzvešanos apgabaltiesas prokurors iesniedz apgabaltiesai, kuŗa lūgumu skata cauri rīcības sēdē. Apgabaltiesas lēmumu notiesātais vai prokurors var pārsūdzēt uz Tiesu palātu. Kad notiesātā lūgums par tiesību atjaunošanu noraidīts, tad jaunu lūgumu par tiesību atjaunošanu var iesniegt tikai pēc 2 gadiem, ja no tā laika nav pagājis tiesību zaudēšanai vispār noteiktais laiks.

Krimināllietu atjaunošana.

Prokurātūras un pārējo lietas dalībnieku lūgumi par lietas atjaunošanu iesniedzami Senāta krimināldepartamenta izšķiršanai. Lietu var atjaunot tikai šādos gadījumos: 1) kad vairākas personas notiesātas ar dažādiem spriedumiem par vienu nu to pašu un pie tam tādu noziedzīgu nodarījumu, kuŗa izdarīšana no viena notiesātā puses pierāda, ka to nav bijis iespējams izdarīt kādam citam no notiesātiem; 2) kad kāds notiesāts par cilvēka slepkavību, kas vēlāk izrādās dzīvs, vai kad vispār kāds notiesāts par noziedzīgu nodarījumu, kas nav noticis, vai kad atklājas jauni pierādījumi, kas norāda, ka notiesātais nav vainīgs, vai tiesas kļūdas dēļ cietis augstāku sodu nekā viņa nodarījums to prasa; 3) kad atklājas dokumenta viltojums vai nodotas liecības nepatiesība, kaut arī nepatiesā liecība nebūtu nodota apzināti un personas, kas šīs liecības devušas, nebūtu sauktas pie atbildības un notiesātas, bet ja uz tām dibināts spriedums; 4) kad tiesas ceļā pierādīti mantkārīgi vai citi personīgi nolūki tajā lietā, par kuŗas atjaunošanu iesniegts lūgums.

Izņēmumi no kriminālprocesa vispārējās kārtības.

Bez šīnī grāmatā aprādītiem vispārējiem krimināltiesāšanas nosacījumiem, pastāv vēl daži izņēmumi no vispārējās kārtības, bet tā kā tie skar ļoti šauras intereses un galvenām kārtām attiecas uz amatpersonu tiesībām un pienākumiem

dažu noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un vajāšanā, tad tos pievedisim tikai visā isumā.

Izņēmumi no vispārējās krimināltiesāšanas kārtības attiecas uz: 1) tiesāšanas kārtību dienesta noziedzīgos nodarījumos; 2) tiesāšanas kārtību noziedzīgos nodarījumos pret valsts mantu un ienākumiem un pret sabiedrisko labierību un kārtību un 3) tiesāšanas kārtību jauktās kara un civilpiekritības lietās.

Civiltiesāšanas kārtība.

Civiltiesāšanas kārtībā izšķirami visi strīdi par civiltiesībām. Jāsaka, ka vispār civiltiesāšanas kārtība ir daudz sarežģītāka par krimināltiesāšanas kārtību. Tas tamdēļ, ka pašas civiltiesības modernajos laikos ir kļuvušas stipri sarežģītas un rada bezgala daudz dažādības arī procesuālajos likumos. Civiltiesāšanas kārtība ir stingri noteikta civilprocesa nolikumā, kur paredzēta visa procesa gaita no pašas civilprasības celšanas līdz pat tās izpildīšanai, paredzot pie tam dažādas iespējamības un varbūtības, kas varētu rasties dzīvē.

Pie civiltiesību strīdiem pieskaitāmi visi strīdi, kas ceļas sakarā ar civiltiesībām, t. i. visi tie tiesību traucējumi, kas kādai personai pieder uz civiltiesību pamata. Bez tam pie civiltiesību strīdiem pieder arī prasības atzīšana, vai juridiskas attiecības pastāv vai nepastāv, kolīdz prasītājam tajā laikā ir likumīga interese apstiprināt šo attiecību tiesas ceļā.

Katru civillietu var izspriest tikai tad, ja prasītājs par to iesniedzis prasības sūdzību tiesai. Ja tiesai sūdzība nav iesniegta, viņa pie lietas iztiesāšanas nevar stāties. Kad iztiesājot civillietu, nāk gaismā kāda krimināli sodāma darbība, tad par to tiesa paziņo prokuroram krimināllietas ierosināšanai, bet civillietas izspriešana apturama, ja tās izspriešana atkarājas no kriminālapstākļa noskaidrošanas.

Civilprasītājs un atbildētājs tiesā savas intereses var aizstāvēt pats vai arī sūtīt savā lietā pilnvarnieku. Par atbildētājiem un prasītājiem civillietā var būt vairākas personas, bet tikai tad: 1) ja strīda priekšmets viņiem visiem ceļas no viena un tā paša pamata, vai ja viņiem uz strīda priekšmetu ir kopēja tiesība, kā arī 2) ja prasījumi vienādi pēc sava priekšmeta, kaut arī tie būtu cēlušies no atsevišķiem un sevišķiem, bet pēc būtības vienādiem pamatiem, un ja pie tam bez izņēmuma visi atbildētāji padoti vienai un tai pašai tiesai un prasījumu savienošana negroza, pēc prasības summas, piekrišanu kādam no atbildētājiem. Katra persona atzīta par spējīgu prasīt un aizstāvēt savas tiesības civiltiesā. Tomēr šai ziņā pastāv diezgan daudz izņēmumu.

Visu to personu vietā, kuŗas ir vecāku varā, vai aizbildnībā, vai aizgādībā, prasa un atbild tiesā viņu vecāki, aizbildņi vai aizgādņi, bet lietās par bērnu brīvo mantu bērni paši var patstāvīgi tiesā prasīt un atbildēt. Tāpat prasībās par darba algu un par likumisko uzturu bērni pēc 16 gadu vecuma var paši tiesā prasīt, atbildēt un izraudzīt sev pilnvarniekus.

Personas, kas ir aizgādībā izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ, var patstāvīgi tiesā prasīt un atbildēt, ja prasība attiecas uz mantu, par kuŗu viņam atļauta brīva rīcība.

Personām, kuŗām pēc sabiedrības līguma uzticēta sabiedrības lietvedība, vai biedri, kuŗi pēc līguma sevišķi pilnvaroti pārstāvēt sabiedrību, var sabiedrības lietās prasīt un atbildēt tiesā bez sevišķas pilnvaras, ja līgumā nav noteikts pretējais.

Juridisko personu vietā prasa un atbild tiesā viņu likumīgie pārstāvji vai uz pilnvaras pamata atsevišķi valdes locekļi.

Uz testāmenta dibinātas prasības ceļamas pret to personu, kuŗai uzlikts pienākums izpildīt testāmenta noteikumus. No otras puses testāmenta izpildītājam ir tiesība celt prasības visās tajās lietās, kuŗās viņam uz testāmenta pamata tāda tiesība pieder, vai kuŗās prasība izrādās par nepieciešamu, lai izpildītu testatora viņam dotos rīkojumus.

A. Tiesāšanas kārtība miertiesās.

Pirms prasības celšanas, jābūt skaidrībā par to, kādai tiesai prasība iesniedzama, t. i., jānoskaidro lietas piekritība. Ja lieta būs iesniegta nepiederīgai tiesai, tad tiesa prasības sūdzību vienkārši izsniegs atpakaļ, nedodot tai nekādu tālāku virzienu.

Miertiesām piekrīt šādas lietas:

1) prasības par likumisku uzturu vai par darba algu, neatkarīgi no prasības summas, un citas saistību prasības, neraugoties uz to, no kādiem pamatiem tās cēlušās, kā arī prasības par tiesībām uz kustamu mantu, ja prasības summa nepārsniedz Ls 1000,—, pie kam prasības par kaitējumu un zaudējumu atlīdzību piekrīt miertiesnešu kompetencei arī tajā gadījumā, kad prasības celšanas laikā kaitējuma vai zaudējuma lielums nevar būt tieši zināms, bet pats prasītājs to noteic ne augstāku kā Ls 1000,—;

2) prasības par traucēta valdījuma atjaunošanu;

3) prasības par to, lai atjaunotu traucētu servitūta lietošanu nekustamā mantā, ja no traucējuma laika pagājis ne vairāk kā viens gads;

- 4) prasības par kustamas mantas parādīšanu;
- 5) lūgumi par prasību iepriekšēju nodrošināšanu, neatkarīgi no prasības summas;
- 6) lūgumi par pierādījumu nodrošināšanu, neatkarīgi no prasības summas;
- 7) lūgumi par piespiedu izpildīšanu pēc aktiem, ja prasības summa nepārsniedz Ls 1000,—;
- 8) prasības aizliegt izsludinātam iedoties laulībā;
- 9) lietas par vecāku tiesību satikties ar bērniem, kas atrodas pie otra vecākā, un
- 10) pilnvarojuma atsaukšana.

Miertiesnešu kompetencei nepiekrīt:

- 1) prasības par īpašumu tiesību uz nekustamu mantu, vai par formālā aktā noteiktu tiesību uz nekustamas mantas valdīšanu;
- 2) strīdi par privilēģijām uz atradumiem un izgudrojumiem;
- 3) prasības atļaut mūzikas vai literatūras darbus pielāgot mēchaniskam instrumentam, un
- 4) prasības izbeigt vīra tiesību pārvaldīt un lietot sievas mantu.

Noskaidrojot, ka lieta vispār piekrīt miertiesneša kompetencei, tālāk jānoskaidro, kuram miertiesnesim tā isti iesniedzama. Likumā par to ir šādi nosacījumi:

Prasība iesniedzama tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī atbildētājs dzīvo vai pagaidām uzturas.

Prasība, kas attiecas uz vairākiem dažādos miertiesnešu iecirkņos dzīvojošiem atbildētājiem vai arī uz mantām, kas atrodas dažādos iecirkņos, iesniedzama kādam no šo iecirkņu miertiesnešiem pēc prasītāja izvēles. Prasība par traucētas vai zaudētas valdīšanas atjaunošanu, par noganījumiem un pārplūdinājumiem un vispār par nekustamai mantai nodarītu zaudējumu atlīdzināšanu iesniedzamas pēc šās mantas atrašanās vietas. Dzelzceļa valdes prasības pret zemes valdītājiem gar dzelzceļa līniju, par ierīkojumu, noliktavu, izrakumu un apstādījumu iznīcināšanu vai pārceļšanu iesniedzamas pēc tās vietas, kur iznīcināmā vai pārceļamā manta atrodas.

Prasība aizliegt izsludinātam iedoties laulībā iesniedzama miertiesnesim pēc tās vietas, kur pieteikta vēlēšanās doties laulībā.

Pret tirdzniecības reģistrā ierakstītu atklātu vai komandītsabiedrību prasība jāiesniedz miertiesnesim, kuŗa iecirknī dzīvo kāds no personīgi atbildīgiem biedriem, pēc prasītāja iz-

vēles, vai kuŗa iecirknī atrodas sabiedrības sēdeklis. Prasības pret šādu sabiedrību, kas ceļas no līguma, kuŗš noslēgts ar viņas vietējo nodaļu vai aģentu, var iesniegt arī pēc šās nodaļas vai aģenta dzīves vietas.

Prasības pret juridisku personu jāiesniedz tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī atrodas viņas valde. Prasību pret juridisku personu, kas ceļas no līguma, kuŗš noslēgts ar viņas vietējo nodaļu vai aģentu, var iesniegt arī pēc šās nodaļas atrašanās vietas vai aģenta dzīves vietas.

Prasības, kas ceļas no līguma, kuŗā nosacīta viņa izpildīšanas vieta, vai arī no līguma, kuŗu, pēc saistības rakstura, var izpildīt tikai noteiktā vietā, iesniedzamas tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī līgums izpildāms. Tādā pašā kārtībā var iesniegt prasības, kas ceļas no darba līguma par lauku darbiem.

Mantojuma prasības, mantinieku strīdi, kā pašu starpā, tā arī pret testāmenta īstumu un spēku, lietas par bezmantinieku mantu, kā arī prasības pret mantojuma masu, kad nav zināmi mantojumu tiesībās apstiprināti vai mantojumu pieņēmuši mantinieki, piekrīt tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī bijusi mantojuma atstājēja pēdējā dzīves vieta, bet, ja mantojuma atstājēja pēdējā dzīves vieta Latvijā nav bijusi, tad tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī atrodas Latvijā atstātā manta, vai kad manta Latvijā atrodas vairākās vietās, tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī atrodas vērtīgākā manta.

Strīdi par mantojuma dalīšanu iesniedzami tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī dalīšana notikusi. Ja lietas piekritība atkarājas no atbildētāja dzīves vietas, prāvniekiem ir tiesība, pēc savstarpējas vienošanās, griezties pie tā miertiesneša, kuŗu viņi paši tam nolūkam izvēlas.

Miertiesnesim piekritīgu pretprasību lūko cauri vienkopus ar pirmprasību tas pats miertiesnesis, kuŗam iesniegta pirmprasība, ja tikai pretprasība stāv sakarā ar pirmprasību vai noder ieskaitam ar pirmprasību. Bet ja miertiesnesim iesniegta pretprasība, kuŗas izšķiršana piekrīt apgabaltiesai, tad viņš pirmprasības izšķiršanu pie sevis izbeidz un nosūta lietu apgabaltiesai.

Savrup no visiem pievestiem noteikumiem stāv Rīgas pilsetas miertiesnešu iecirknī. Visa Rīga lietu piekritības ziņā uzskatāma par vienu miertiesneša iecirkni, bet pati lietu iztiesāšana sadalās starp atsevišķiem miertiesnešiem pēc atbildētāju uzvārdu alfabēta, pie kam gadījumā, ja lietā vairāki atbildētāji, tad pēc alfabēta kārtības augstākā burta. Ja prasītājs vai atbildētājs lietā ir nepilngadīgs, tad lietas iztiesāšana piekrīt Rīgas 16. iec. miertiesnesim.

Par pilnvarniekiem miertiesā var būt tikai zvērīnāti advokāti un privatadvokāti. Par pilnvarnieku izvēli prāvnieki var paziņot miertiesnesim mutiski vai rakstiski, vai arī izdot pilnvarniekam noteiktā kārtībā apliecinātu pilnvaru.

Lai panāktu lietas caurlūkošanu miertiesā, katrā ziņā jāiesniedz prasības sūdzība.

Prasības sūdzību var iesniegt rakstiski vai mutiski. Rakstiski izteiktajā prasībā jābūt šādām nepieciešamām daļām: 1) jāuzrāda sava, liecinieku (ja tādus uzdod) un atbildētāja nodarbošanās, vārds, uzvārds un dzīves vieta; 2) jāuzdod pierādījumi, uz kuriem viņš dibina savu prasību; 3) jāuzdod prasības summa, izņemot lietas, kuŗas nevar novērtēt; 4) jānoskaidro, ko isti viņš lūdz vai prasa un 5) jābūt prasītāja parakstam.

Prasības lūgumu izsniedz atpakaļ: 1) kad nav uzrādīts, kas isti un pret ko ceļ prasību; 2) kad to nav iesniedzis prasītājs pats un nav pilnvarojuma citai personai prasību iesniegt; 3) kad tajā nav norādīts, ko prasītājs lūdz; 4) kad lieta pēc savas šķiras nepiekrīt miertiesnesim un 5) kad lieta, pēc nekustamas mantas atrašanās vietas, piekrīt citam miertiesnesim.

Bez tālākvirzīšanas prasības lūgumus atstāj: 1) kad atbildētāja dzīves vieta uzdota nenoteikti vai pavisam nav uzdota, un pie tam nav paskaidrots, ka prasītājam tā nav zināma; 2) kad pie lūguma nav pieliktas no prasītāja pienākošas nodevas vai nauda atbildētāja aicināšanai (sk. turpmāk); 3) kad nav uzdota prasības summa, izņemot gadījumus, kad nav iespējams to noteikt; 4) kad nav uzdota lūdzēja dzīves vieta, un 5) kad nav iesniegti lūguma un pielikuma noraksti priekš pretējās puses tādos gadījumos, kad prasība celta pret valsts iestādi vai pašvaldību. Kad prasība atstāta bez tālākvirzīšanas, tad prasītājam dod 7 dienu laiku trūkstošo ziņu un pielikumu iesniegšanai. Ja prasītājam atbildētāja dzīves vieta nav zināma, tad viņš var lūgt, lai atbildētāju aicina pie tiesas ar publikāciju Valdības Vēstnesī. Šim nolūkam jāiemaksā miertiesnesim publikācijas nauda Ls 6,15 apmērā. Lietu miertiesnesis var izpriest arī, ja abi prāvnieki ierodas pie miertiesneša personīgi un lūdz izšķirt viņu strīdu. Dienu, kad nolikta lietas iztiesāšana, miertiesnesis var atlikt, ja abas puses to lūdz.

Par katru dzīves vietas maiņu prāvniekiem jāpaziņo miertiesnesim. Šī pienākuma neizpildīšanas gadījumā prāvnieks nevar aizbildināties ar nezināšanu par tām pavēstēm

un papīriem, kas viņam nosūtīti turpat, kur izsniegta pirmā aicinājuma pavēste uz tiesu.

Lietu iztiesāšana pie miertiesneša notiek atklāti un mutiski, bet zināmos gadījumos miertiesnesis var nolemt sēdi slēgt, vai nu pats no sevis vai uz prāvnieku lūgumu.

Atbildētājs var celt noraidījumus pret prasību šādos gadījumos:

1) kad lieta piekrīt citam miertiesnesim vai citai tiesu iestādei;

2) kad pie tā paša vai cita miertiesneša, vai arī citā tiesā iztiesā lietu par to pašu priekšmetu un starp tām pašām personām, vai arī lietu, kurai ar celto prasību ciešs sakars;

3) kad prasītāja prasījumam visumā jāattiecas uz citu atbildētāju;

4) kad prasību cēlusi persona, kurai nav tiesības prasīt un atbildēt tiesā;

5) kad izrādās, ka pilnvarniekam nav pilnvaras lietas vešanai;

6) kad nav notecējis termiņš, ko Civillikums piešķir mantot aicinātam, lai pārliecinātos par mantojuma sastāvu vai izteiktu gribu pieņemt mantojumu, vai mantniekam, lai sastādītu mantojuma inventāru;

7) kad prasība sadalīt mantojumu ierosināta pret pārdzīvojušo bezbērnu laulāto, kamēr nav notecējuši trīs mēneši no mantojuma atstājēja nāves.

Miertiesnesis var prasīt, lai puses sniedz paskaidrojumus pēc lietas satura. Ja puses atteicas atbildēt uz uzstādītiem jautājumiem par strīdīgiem apstākļiem vai izvairās dot noteiktus paskaidrojumus, tad miertiesnesis var pieņemt, ka puses šo apstākli neapstrīd.

Lietas iztiesāšanu miertiesā aptur:

1) uz visu prāvnieku savstarpējo vienošanos;

2) kad kāds no prāvniekiem vai pilnvarnieks nomiris, top garā slims vai ar krimināltiesas spriedumu zaudē tiesības.

Pierādījumu iesniegšana tiesā pilnīgi atkarājas no pusēm. Vispirms prasītājam jāiesniedz pierādījumi savas prasības pierādīšanai, bet atbildētājam, kas ceļ ierunas pret prasītāja prasījumiem, jāpierāda savas ierunas. Miertiesnesis pats no sevis nekādus pierādījumus nesavāc, bet savu spriedumu pamato vienīgi uz tiem pierādījumiem, kurus piegādā prāvnieki. Ja lietas izšķiršanai vajadzīgs, tad mierties-

nesis tomēr var prasīt, lai prāvnieki iesniedz pierādījumus, uz kuriem viņi aizrādījuši savos paskaidrojumos, kaut arī viņi nebūtu tieši atsaukušies uz šiem pierādījumiem. Tāpat mirtiesnesis katrā lietas stāvoklī var aicināt uz tiesas sēdi viņa iecirknī dzīvojošos prāvniekus personīgi vajadzīgo lietas apstākļu noskaidrošanai. Ja prāvnieks, neskatoties uz šādu aicinājumu, bez ievērojamiem iemesliem neierodas personīgi tiesas sēdē vai neiesniedz pietiekošus rakstiskus paskaidrojumus, tad mirtiesnesis var pieņemt, ka prāvnieks neapstrīd tos pretnieka uzdotos apstākļus, kuri noskaidrošanai prāvnieks personīgi aicināts.

Nekādā gadījumā nav pieļaujama tīša lietas vilcināšana no viena prāvnieka puses. Likums nosaka, ka ne vēlāk kā pirmā mutiskā sacīkstē pēc lietas būtības, t. i. pirmajā tiesas sēdē prāvniekiem jāuzdod visi apstākļi, uz kuriem pamatoti viņu prasījumi, un jāiesniedz visi viņu rīcībā esošie pierādījumi vai jāatsaucas uz tiem pierādījumiem, kuri viņi tūlīt nevar iesniegt. Ja prāvnieks pēc tam uzdod jaunus apstākļus vai pierādījumus, ko viņam bijis iespējams darīt agrāk, tad mirtiesnesis, atzīdams, ka ar tādu prāvnieka vainas dēļ novēlotu apstākļu vai pierādījumu uzdošanu ir aizkavēta lietas iztiesāšana, var uzlikt vainīgam prāvniekam naudas sodu valstij par labu no pieciem līdz divdesmitpieciem latiem.

Prāvnieki var iesniegt mirtiesnesim lūgumu, lai nodrošina zināmus pierādījumus kādā nākamā prasībā, ja rodas iemesli bažīties, ka pierādījumu iegūšana vēlāk būs neiespējama vai arī visai grūta. Lūgumā jānorāda: 1) pretējās puses vārds un uzvārds; 2) apstākļi, kuri apstiprināšanai lūdzējs atsaucas uz pierādījumiem, un 3) iemesls, kurā dēļ lūdzējs prasa nodrošināt pierādījumus.

Liecīnieku liecības uzskatāmas par vienu no visplašāk pielietājamu pierādījumu. No liecības došanas var atteikties tikai: 1) prāvnieku radinieki taisnā līnijā, bez pakāpju aprobežojuma, bet sāņu līnijā pirmo triju pakāpju radinieki, prāvnieku laulātie un pirmo divu pakāpju svainieši, arī pēc laulības izbeigšanās; 2) prāvnieku aizbildņi vai aizgādņi, vai arī tie, kas stāv viņu aizbildnībā vai aizgādībā; 3) tie, kas adoptējuši prāvnieku, vai arī tie, kuri prāvnieks adoptējis; 4) prāvnieku pilnvarnieki un 5) tie, kas prāvoties ar vienu no pusēm, un tie, kam nāk labums no lietas izspriešanas vienai vai otrai pusei par labu.

Nav pieļaujami pie liecības došanas:

1) kas atzīti par garā slimiem un kas nav spējīgi izskaidroties mutiski vai rakstiski, kā arī personas, kas gara spēju

traucējuma dēļ atrodas, uz pienācīgas varas rīkojumu, ārsta pārbaudīšanā vai ārstēšanā;

2) kas savu miesīgo vai garīgo trūkumu dēļ nav varējuši apzināt pierādāmo apstākli;

3) bērni pret vecākiem;

4) garīdznieki — attiecībā uz to, kas viņiem uzticēts grēkus sūdzot, un personas, kuŗām pēc viņu amata vai profesijas nav tiesības izpaust viņām uzticētos slepenos apstākļus — attiecībā uz šiem apstākļiem.

Par neierašanos tiesas sēdē bez ievēribu peļņoša iemesla miertiesnesis var sodīt liecinieku ar naudas sodu līdz Ls 25,—. Divu nedēļu laikā no paziņojuma saņemšanas par to liecinieks var iesniegt pierādījumus par savu neierašanos ar lūgumu par soda naudas atlaišanu. Ja miertiesnesis atrod neierašanās iemeslus par ievērojamiem, viņš liecinieku no uzliktā soda atsvabina.

Tādus lieciniekus, kas nav spējīgi ierasties tiesā ilgstošas slimības vai citu iemeslu dēļ, miertiesnesis var nopratināt uz vietas.

Pirms nopratināšanas visi liecinieki nozvērināmi, izņemot bērnus, kas nav sasnieguši 14 gadu vecumu. Pēc nozvērināšanas miertiesnesis nopratina liecinieku un pēc tam atļauj pusēm uzstādīt lieciniekam jautājumus.

Liecinieku liecību nevar uzskatīt par pierādījumu tādiem notikumiem, kuŗiem likums prasa rakstisku apliecinājumu, piem., īpašuma tiesībām uz nekustamu mantu u. t. t. Šis noteikums neattiecas tomēr uz šādiem gadījumiem: 1) kad sastādītais akts kāda no prāvnieka gribas neatkarīga iemesla dēļ nozaudēts, bet par viņa esamību un saturu bez lieciniekiem ir arī citi pierādījumi.

Liecinieka atlīdzība, ja liecinieks to prasa, jāmaksā tam, kas lūdzis liecinieku aicināt.

Rakstiskiem pierādījumiem, tāpat kā liecinieku liecībām, ir ļoti svarīga nozīme lietas izšķiršanā. Rakstiskie akti var būt divējādi: 1) tādi, kas taisīti noteiktā kārtībā (notāriālā u. t. t.) un 2) privātā kārtībā sastādīti. Noteiktā kārtībā taisītu vai apliecinātu rakstisku dokumentu nevar apgāzt ar liecinieku izsacījumiem. Tāpat nav pielaižams pieteikt šaubas par zemes grāmatu, notāriālu un noteiktā kārtībā apliecinātu aktu īstumu. Šaubas par akta īstumu nevar pieteikt arī persona, kuŗas vārdā akts izdots vai sastādīts, ja šī persona to parakstījusi. Strīdus par aktu viltojumiem var pieteikt jebkuŗā lietas stāvoklī.

Ja pret aktu, kuŗam ir nozīme lietas izspriešanā, ir pieteikts viltojuma strīds, neuzrādot apsūdzamo, tad miertiesnesis aktu iesniegušai pusei liek priekšā dot noteiktu atbildi, vai viņa vēlas izlietot apšaubīto aktu, pie kam vajadzības gadījumā nosaka atbildes došanai noteiktu laiku, ne ilgāku par 7 dienām. Ja puse šo prasījumu neizpilda, tad apšaubīto aktu izslēdz no pierādījumu skaita. Dabūjis atbildi par vēlēšanos izlietāt apstrīdēto aktu, miertiesnesis atļauj strīda pieteicējam septiņu dienu laikā sniegt viltojuma pierādījumus, aizrādot, ka viltojuma strīdu atraidīs, ja pierādījumus laikā neiesniegs. Gadījumos, kad miertiesnesis atzīst celto viltojumu par neievērojamu, viņš var uzlikt prāvniekam, kas šo strīdu cēlis, naudas sodu no Ls 10,— līdz Ls 100,—.

Atzīšanai ir izšķirīga nozīme priekš atzīstamā apstākļa. Kad viena no pusēm rakstiski vai mutiski atzīst tāda apstākļa patiesību, kas noder par viņas pretinieka tiesību apstiprinājumu, tad šis apstāklis uzskatāms par tādu, kas tālākus pierādījumus neprasa.

Puse, kas kaut ko atzinusi, var šo atzinumu atsaukt tikai tajā gadījumā, kad atzīšana nav attiekusies uz viņas pašas darbību, un kad viņa var pierādīt, ka maldijusies, nezinādama to apstākli, kuŗš nācis gaismā tikai vēlāk. Ja strīda priekšmets ir visu līdzdalībnieku kopīga nedalāma tiesība vai viņu kopīgs nedalāms vai solidārs pienākums, tad tādas atzīšanas spēku, kuŗu izteic viens no viņiem, noteic tiesa pēc pārējo līdzdalībnieku paskaidrojumu un lietas apstākļu apsvēruma.

Prasību nodrošināšana atkarājas no miertiesneša, bet kad prasītājs prasa nodrošināšanu, iesniedzot piedzīšanai noteiktā kārtībā taisītu vai apliecinātu parādrakstu vai protestētu vekseli, tad miertiesnesim nav tiesība to noraidīt. Tāpat miertiesnesis nevar noraidīt prasības nodrošinājumu, ja tā dibināta uz darba līgumu par lauku darbiem, kas noslēgts ar līguma grāmatiņu. Pati prasību nodrošināšana notiek vispārējā kārtībā, kāda noteikta prasību nodrošināšanai apgabaltiesai piekritīgās lietās (sk. šinī grāmatā attiecīgu nodalījumu).

Trešo personu atļauts lūgt pieaicināt kā prasītājam, tā arī atbildētājam, viņu starpā iztiesājamā lietā, pie kam viņiem jāuzdod šās personas vārds, uzvārds un dzīves vieta un jānorāda, uz kādiem pamatiem viņu uzskata par piedalīgu lietā. Ja pretējā puse neceļ iebildumus, vai ja miertiesnesis viņas iebildumus atzinis par neievērojamiem, tad lietas caurlūkšanu atliek un pieaicināmam nosūta pavēsti ar aicinājumu pie tiesas. Ja viņš ierodas, tad uz viņu attiecināmi visi noteikumi

par prāvniekiem. Bet ja aicināmais noteiktā termiņā neierodas un nepiesūta rakstisku paskaidrojumu, tad lieta virzāma tālāk bez viņa piedalīšanās. Šajā gadījumā tas prāvnieks, kas bija lūdzis pieaicināt, var lūgt miertiesnesi nodrošināt pret pieaicināmo personu savu regresa prasījumu. Atbildētājs var lūgt pieaicināt trešo personu ne vēlāk, kā tajā dienā, kad viņam nolikts ierasties pie miertiesneša. Prasītājam, kas atbildētāja iebildumu dēļ vēlas pieaicināt lietā trešo personu, par to lūgums jāpieieteic tai pašā tiesas sēdē, kurā atbildētājs izteicis minētos iebildumus.

S p r i e d u m u miertiesnesis taisa pēc tam, kad noklausās pusu paskaidrojumu un apsver visus lietā norādītos apstākļus. Miertiesnesim nav tiesība taisīt spriedumu par tādiem priekšmetiem, par kuriem nav celts prasījums, nedz piespriest vairāk kā prāvnieki prasījuši. Šim noteikumam ir ļoti svarīga nozīme. Bieži vien gadās, ka prasītājs savā prasības sūdzībā vienkārši aizmirsis kādu prasības punktu. Šēkas tam var būt tikai tādas, ka miertiesnesis šai daļā prasību nevar apmierināt, jo likums nosaka, ka miertiesnesis nevar piespriest vairāk, kā prasījis pats prasītājs savā prasības sūdzībā. Lai izsargātos no nevēlamiem pārsteigumiem, tad katram prasītājam pirms prasības iesniegšanas sīki jāpārbauda, vai prasības sūdzībā tiešām viss tas ir uzrakstīts, ko viņš grib prasīt, lai tam piespriež no atbildētāja. Miertiesnesis pats no sevis nevar ierosināt arī jautājumu par noilgumu, ja prāvnieki uz to nav atsakušies.

Taisot spriedumu, miertiesnesis piespriež uzveikušai pusei, ja viņa to prasa, tiesāšanas izdevumu atlīdzību no zaudējušās puses. Cieši jāievēro, ka tiesāšanas izdevumu atlīdzību var piespriest tikai tad, ja tā noteikti prasīta.

Ja zaudējušai pusei nav naudas līdzekļu piespriestās summas tūlītējai samaksai, tad miertiesnesis var nolikt samaksu uz vairākiem termiņiem, par ko, uz parādnieka vēlēšanos, izdod viņam apliecību. Lūgumu par samaksas noteikšanu uz vairākiem termiņiem var iesniegt arī pēc sprieduma taisīšanas, bet ne vēlāk par septiņām dienām, skaitot no izpildu pavēstes izsniegšanas dienas. Lūgumam tādā gadījumā katrā ziņā jāpievieno nó tiesu izpildītāja, pagasttiesas vai cita piedzinēja saņemtā izpildu pavēste. Par piespriestās atlīdzības sadalīšanu termiņos katrā ziņā iesniedzams lūgums miertiesnesim, kas taisījis spriedumu; bez lūguma miertiesnesis nevar maksājumus sadalīt.

Sprieduma iepriekšēju izpildīšanu tāpat miertiesnesis var pieļaut tikai tad, ja prāvnieks par to lūdzis un tikai šādos gadījumos: 1) kad piespriestā summa piespriesta, pamatojoties uz zemes grāmatu, notāriālu vai noteiktā kārtībā apliecinātu aktu, vai uz protestētu vekseli, kuŗa īstums nav apstrīdēts, vai arī uz privātu aktu, kuŗu atzinusi pretējā puse, kā arī, kad piedzenamā summa piespriesta uz tā pamata, ka atbildētājs atzinis prasījumus;

2) kad nomas vai īres laika noteicējuma dēļ nomniekam vai īrniekam uz sprieduma pamata pienākas atstāt vai nodot nomāto vai īrēto mantu, vai kad spriedumā noteikts atdot mantu, kas atradusies nelikumīgā valdīšanā;

3) kad strīda lietā par darba līgumu darba devējam ar spriedumu uzlikts par pienākumu atļaut to personu, kas pie viņa bijusi dienestā un darbā, vai arī šai personai atļauts aiziet no darba devēja, vai kad no darba devēja piespriesta darbiniekiem par labu atlīdzība par pakalpojumiem vai darbu;

4) kad, lietas sevišķu apstākļu dēļ, sprieduma izpildīšanu vīlcinot var celties ievērojams zaudējums prāvniekam, kuŗam par labu spriedums nācis, vai arī pati izpildīšana var izrādīties par neiespējamu;

5) kad piedzenamās summas piespriestas pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaimes un arodu slimību gadījumos;

6) kad taisīts aizmugurisks spriedums, un

7) kad spriedums taisīts uz atsauksmi, ko atbildētājs iesniedzis pret aizmugurisko spriedumu, ar kuŗu bijusi pieļauta iepriekšēja izpildīšana.

Sprieduma rezolūciju pasludina tūlīn pēc lietas iztiesāšanas, bet sarežģītās lietās sprieduma pasludināšanu var atlikt, bet ne ilgāk kā uz 7 dienām.

Prāvnieki var lūgt, lai miertiesnesis izgatavo spriedumu galīgā veidā. Ja neviens no prāvniekiem 3 dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas neprasa motivēta sprieduma izgatavošanu, tad pēc 14 dienām tas stājas spēkā, bet ja prāvnieks 3 dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas lūdzis izgatavot motivētu spriedumu, tad viņš to var pārsūdzēt 1 mēneša laikā no rezolūcijas pasludināšanas.

Aizmuguras spriedums un atsauksme. Ja atbildētājs neierodas tiesas sēdē un neiesniedz lietā rakstisku paskaidrojumu, tad miertiesnesis, uz prasītāja lūgumu, taisa aizmuguras spriedumu; bet ja neierodas prasītājs un nelūdz lietu izspriest viņam klāt neesot, tad miertiesnesis izbeidz lietas iztiesāšanu un, uz atbildētāja lūgumu, nolemj, lai prasītājs

samaksā tiesu izdevumus un zaudējumus, kādi atbildētājam cēlušies ar aicinājumu pie tiesas, vai arī, uz atbildētāja pieprasījumu, taisa spriedumu pēc vispārīgiem noteikumiem, nolikdams pierādījumu pārbaudīšanu vai citu darbību attiecībā uz lietas sagatavošanu izspriešanai. Ja iztiesāšanu izbeidz, prasītājs nezaudē tiesību lietu atjaunot, iesniedzot jaunu prasības lūgumu.

Personīgas ierašanās vai pilnvarnieka atsūtīšanas vietā atbildētājs var sniegt rakstisku paskaidrojumu un lūgt, lai viņam piesūta norakstu no lietā taisāmās rezolūcijas. Atbildētāja rakstiskais paskaidrojums uzrādāms prasītājam lietu iztiesājot, un lietā taisītais spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku. Bet miertiesnesis var prasīt, lai viņa iecirknī dzivojošie atbildētājs vai viņa pilnvarnieks ierodas personīgi, ja pēc lietas apstākļiem viņu paskaidrojumi izrādītos par nepieciešamiem. Ja viņi, neskatoties uz šādu aicināšanu, bez ievēribu pelnošiem iemesliem neierodas personīgi tiesas sēdē vai neiesniedz pietiekošus rakstiskus paskaidrojumus, miertiesnesis var pieņemt, ka atbildētājs vai viņa pilnvarnieks neapstrīd tos apstākļus, kuŗu noskaidrošanai viņi personīgi aicināti.

Prasītājs var lūgt miertiesnesi, lai lietu izspriež viņam klāt neesot un lai piesūta viņam norakstu no lietas rezolūcijas. Bet tiesnesis var prasīt, lai prasītājs ierodas personīgi vai sūta pilnvarnieku, ja pēc lietas apstākļiem izrādītos nepieciešami viņa mutiskie paskaidrojumi. Ja prasītājs neizpilda šo prasījumu, tiesnesis izbeidz lietas iztiesāšanu, izņemot gadījumu, kad atbildētājs lūdz, lai lietā taisa spriedumu.

Ja neierodas abas puses un pie tam neviena no viņām nelūdz izšķirt lietu viņai klāt neesot, tad lietu noņem no dienas kārtības un to var nolikt no jauna uz tiesas sēdi ne citādi, kā uz vienas vai otras puses lūgumu.

Ar aizmuguras spriedumu miertiesnesis piespriež prasītājam tos prasījumus, kuŗus viņš pierādījis, bet ja pavēste izsniegta atbildētājam pašam, tad miertiesnesis uz prasītāja lūgumu var, neprasot no prasītāja paskaidrojumus un neatliekot lietas iztiesāšanu, piespriet viņam tos prasījumus, kuŗus ataisno viņa uzdotie faktiskie lietas apstākļi.

Kā no visiem stingrajiem noteikumiem par aizmugurisku lietu izspriešanu redzams, tad, kā prasītājam, tā arī atbildētājam daudz izdevīgāk ierasties vai nu pašam tiesas sēdē vai atsūtīt savu pilnvarnieku, jo neierašanās sekas var būt visai nelabvēlīgas. Neierašanās tikai lieki novilcina lietas iztiesāšanu un rada liekus izdevumus. Katrā ziņā labumu tā nekādu nevar dot.

Atbildētājs, kas nokavējis tiesas sēdes sākumu, bet ieradies pirms sprieduma taisīšanas, jāpielaiž dot mutiskus paskaidrojumus, bet pēc tam taisītais spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku.

Spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku arī tad: 1) ja atbildētājs personīgi vai caur pilnvarnieku ņēmis kaut kādu dalību lietā; 2) kad atbildētājs, lietu iztiesājot, atradies tiesas zālē, bet paskaidrojumus uz mirtiesneša prasījumu nav devis un 3) ja lietā vairāki atbildētāji, no kuriem daži ieradušies, bet daži nē.

Aizmuguriskā sprieduma norakstu piesūta katram atbildētājam.

Divu nedēļu laikā no aizmuguras sprieduma saņemšanas atbildētājs var iesniegt atsauksmi, t. i. lūgumu caurlūkot lietu no jauna, aicinot prasītāju. Atsauksme par aizmuguras spriedumu apmaksājama ar tiesas un lokšņu nodokli, tāpat kā prasības sūdzība. Pēc atsauksmes pieņemšanas mirtiesnesis noliek lietu pa jaunu tiesas sēdē un taisa jaunu spriedumu, ar kuŗu agrākais spriedums zaudē spēku.

Kā prasītājs, tā atbildētājs var iesniegt pret aizmugurisko spriedumu apellācijas sūdzību. Apellācijas sūdzības par aizmuguriskiem spriedumiem iesniedzamas vispārīgos, priekš apellācijas sūdzībām paredzētos termiņos, kas skaitāmi kā prasītājam, tā atbildētājam vai nu no tā laika, kad atbildētājs tiešām saņēmis aizmuguriskā sprieduma rezolūcijas norakstu, vai arī no tā laika, kad atbildētājam izsniegta pavēste par sprieduma izpildīšanu, raugoties pēc tā, kas noticis agrāk. Ja nav iespējams atbildētājam izsniegt aizmuguriskā sprieduma rezolūcijas norakstu, tad prasītājs var lūgt mirtiesnesi, kas lietu izspriež, iecelt lietas turpināšanai atbildētāja interešu aizstāvi. Ja uz atsauksmi pret aizmugurisko spriedumu taisīts jauns spriedums, tad termiņš šā pēdējā pasludināšanai skaitāms uz vispārējā pamata no rezolūcijas pasludināšanas vai nu 14 dienas, ja 3 dienu laikā nav pasūtīts motivēta sprieduma noraksts, vai 1 mēnesis, ja tāds noraksts 3 dienu laikā pasūtīts.

Bez parastās lietu izspriešanas kārtības pastāv vēl tā saucamā piespiedu izpildīšana pēc aktiem. Piespiedu izpildīšanai padoti šādi akti:

1) akti par saistībām, kas nodrošinātas ar publisku hipotēku, un notāriālie un pēc Notāriāta vai Pagasttiesu nolikuma noteikumiem apliecinātie akti par naudas samaksu vai par lietu, vai citas kustamas mantas atdošanu, ja šajos aktos norādīto saistību izpildīšana nav pašā aktā nostādīta atkarībā

no tādu nosacījumu izpildīšanas, kuŗu iestāšanās prasītājam iepriekš jāpierāda:

2) tajā pašā kārtībā taisītie vai apliecinātie vai zemes grāmatā ierakstītie nekustamas mantas nomas vai īres līgumi, attiecībā uz nomnieka vai īrnieka pienākumu atstāt vai nodot nomāto vai īrēto mantu nomas vai īres laika noteicējuma dēļ un attiecībā uz pienākumu samaksāt nomas vai īres naudu un ja pie tam iepriekšējais līguma uzteikums, kur likums vai līgums to prasa, izdarīts caur notāru vai pagasttiesu;

3) izlīgumi tiesu iestāžu iztiesāšanā esošās lietās;

4) protestēti vekseli un

5) darba algas grāmatiņas un darba līguma grāmatiņas, ciktāl no to ierakstiem var noteikt prasījuma summu.

Visi aprādītie akti piespiedu izpildīšanai nav padoti:

1) kad šī izpildīšana vērsta pret valsts pārvaldi un 2) kad aktā noteiktā saistība ir dzēsta ar noilgumu, kuŗa noteicējums neapšaubāmi redzams no paša akta satura.

Tiesība uz piespiedu izpildīšanu pēc aktiem pieder:

1) personai, uz kuŗas vārdū akts izdots;

2) personai, kuŗai akts nodots ar apliecināšanai uzrādītu uzrakstu vai ar sevišķu aktu: zemes grāmatu, notāriālu vai apliecināšanai uzrādītu;

3) minēto personu mantiniekam, ja mantojuma tiesības apliecinātas ar pēdējās gribas rīkojuma aktu, kas stājies likumīgā spēkā, vai ar tiesas lēmumu par apstiprināšanu mantošanas tiesībās vai mantinieka ievēšanu novēlētās mantas valdījumā, vai ar tiesas lēmumu, ar kuŗu atzīts, ka mantinieks mantojumu pieņēmis;

4) galvīniekam, kas samaksājis parādnieka vietā uz tiesas sprieduma pamata vai piespiedu izpildīšanas kārtībā, vai arī kad galvīnieka izdarītā samaksa apstiprināta ar uzrakstu uz akta, vai ar sevišķu kvīti, kuŗi noteiktā kārtībā uzrādīti apliecināšanai;

5) pēc nekustamas mantas nomas vai īres līgumiem — tās ieguvējam, ja ieguvēja tiesības apliecinātas ar zemes grāmatu aktu vai citu īpašuma dokumentu vai ar 3. pktā minētiem dokumentiem par mantas pāreju mantošanas ceļā, un

6) pēc protestētiem vekseliem, — vekseļa turētājam, kuŗa vārdā vekselis protestēts, kā arī žirantam, galvīniekam un starpniekam, kuŗi vekseli samaksājuši un ceļ regresa prasījumu.

Piespiedu izpildīšana pēc aktiem pielaižama:

1) pret personu, kuŗas vārdā akts izdots, bet pēc protestēta vekseļa — pret visām par to atbildīgām personām;

2) pret galvinieku, ja viņš uzņēmieš saistību kā pats parādnieks;

3) pret personu, uz kuŗu pārgājusi mantas lietošanas tiesība pēc nomas vai īres līguma, ja tāda pāreja apstiprināta ar apliecināšanai uzrādītu uzrakstu uz paša līguma vai ar sevišķu aktu: zemes grāmatu, notāriālu vai apliecināšanai uzrādītu, un

4) pret saistību uzņēmušās personas mantiniekiem, ja par mantojuma pieņemšanu ir likumiski pierādījumi.

Līgumā par piespiedu izpildīšanu pēc akta par naudas samaksu tieši jānorāda pēc akta piedzenamā kapitālsumma un pienācīgie līgumsods un procenti, bet pēc vekseļa — arī ar protestu saistītie izdevumi un likumā noteiktā atlīdzība ($\frac{1}{4}\%$ no vekseļa summas). Līdz ar līgumu lūdzējam jāiesniedz pats piespiedu kārtībā izpildāmais akts: tiesu nodevas pusapmērā, lokšņu nodoklis pilnā apmērā, bet vekseļu lietās bez tam vēl protesta akts. No nodevām atsvabinātās prasības pēc darba grāmatīnām vai līgumgrāmatīnām.

Ja miertiesnesis atzīst lūdzēja lūgumu par izpildāmu piespiedu kārtībā, tad viņš taisa par to rezolūciju uz paša akta, bet ja miertiesnesis lūgumu noraida, tad viņš dod lūdzējam atpakaļ aktu ar uzrakstu par noraidījuma iemesliem, kā arī citus iesniegtos dokumentus un tiesu un lokšņu nodevas. Par šiem miertiesneša lēmumiem var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesai 7 dienu laikā no raksta atpakaļsaņemšanas dienas.

Ja atbildētājs, pret kuŗu dota rezolūcija piespiedu izpildīšanas kārtībā — atzīst prasījumus par nepareiziem, viņš var trīs mēnešu laikā no piespiedu izpildīšanai nodotā akta noraksta saņemšanas dienas celt prasību pret lūdzēju, lai apgāztu viņa prasījuma būtību. Pirmā mēneša laikā, bet ja piespiedu izpildīšana vēl nav nobeigta, tad līdz tās pilnīgai nobeigšanai, šo prasību var celt, kā pēc lūdzēja dzīves vietas, tā arī pēc izpildu darbības vietas, bet pēc šā termiņa — tikai pēc lūdzēja dzīves vietas. Pie tam prasības cēlējām ir tiesība lūgt, lai aptur piespiedu izpildīšanu vai, ja piespiedu izpildīšana jau nobeigta — lai nodrošina prasību. Tiesu nodevas šādās prasībās maksājamas 1. instancē tikai pusapmērā, bet otrā instancē pilnā apmērā.

Par miertiesnešu spriedumu izpildīšanu skaties šinī grāmatā nodaļījumā par apgabaltiesu spriedumu izpildīšanu civillietās.

Miertiesneša sprieduma pārsūdzēšanai civillietās nolikts divu nedēļu laiks, bet tas prāvnieks, kuŗš trīs dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas pieprasa mo-

tivēta sprieduma izgatavošanu, var pārsūdzēt spriedumu viena mēneša laikā no rezolūcijas pasludināšanas.

Spriedums pārsūdzams apellācijas kārtībā uz apgabaltiesu. Apellācijas sūdzība iesniedzama miertiesnesim, bet rakstāma uz apgabaltiesas vārdu. Tai jāpieliek klāt tik daudz norakstu no pašas apellācijas sūdzības un tai pieliktiem dokumentiem, cik tai lietā ir pretinieku apellācijas iesniedzējam. Bez tam apellācijas sūdzība un tai pievienotie dokumenti apmaksājami ar tiesas un lokšņu nodokli tādā pat apmērā, kā prasības sūdzība.

Apellācijas sūdzību nepieņem:

- 1) kad tā iesniegta pēc noteikto termiņu notecēšanas,
- 2) kad sūdzību iesniedzis pilnvarnieks, kas nav pilnvarots iesniegt apellāciju, un
- 3) kad nav norādīti iemesli, kuŗu dēļ sūdzības iesniedzējs spriedumu ieskata par nepareizu.

Bez tālākvirzīšanas apellācijas sūdzību atstāj: 1) kad nav pielikta tiesu un lokšņu nodeva, un 2) kad nav pielikti apellācijas un tās pielikumu noraksti pienācīgā eksemplāru skaitā. Šo trūkumu novēršanai miertiesnesis var dot līdz 7 dienas garu termiņu.

Blakus sūdzības par miertiesneša lēmumiem var iesniegt tikai kopā ar apellāciju, izņemot sūdzības par vilcināšanu, par prasības lūguma, atsauksmes vai apellācijas sūdzības nepieņemšanu, par atteikšanos atstatīt tiesnesi, par noraidījuma neievērošanu, par piekritības noraidījuma neievērošanu, par lēmumiem attiecībā uz lūgumiem par prasības nodrošināšanu, sprieduma iepriekšējo izpildīšanu, apellācijas tiesību atjaunošanu un piespiedu izpildīšanu pēc aktiem. Šajos gadījumos sūdzības var iesniegt atsevišķi no apellācijas. Blakus sūdzības iesniedzamas septiņu dienu laikā no tiesas lēmuma pasludināšanas, izņemot sūdzību par vilcināšanu, kuŗas iesniegšanai termiņš nav noteikts.

Ja miertiesnesis, par kuŗa lēmumu iesniegta blakus sūdzība, to atzīst par pamatotu, tad viņš pats var to ievērot, nevirzot to instanču kārtībā. Lēmums par to taisāms viena mēneša laikā no blakus sūdzības iesniegšanas, aicinot uz tiesas sēdi abas puses.

Nokavētu termiņu atjaunošana. Ja sevišķu neparedzētu, no prāvnieka gribas neatkarīgu apstākļu dēļ nokavēta kasācijas, apellācijas vai blakus sūdzības vai atsauksmes pret aizmuguras spriedumu iesniegšana, tad pārsūdzības vai atsauksmes tiesību atjauno, ja lūgumu par to iesniedz divu nedēļu laikā, skaitot no tās dienas, kad izbeidzas pār-

sūdzības vai atsauksmes termiņš. Apellācijas tiesību, kā arī kasācijas tiesību par tādiem apgabaltiesas spriedumiem ar kuriem apstiprināti mirtiesnešu spriedumi, atjauno arī vēl tad, kad prāvnieks triju dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas lūdzis sprieduma norakstu, bet tāds nav izgatavots divu nedēļu laikā no rezolūcijas pasludināšanas. Tāpat kasācijas tiesību par apgabaltiesas spriedumiem, ar kuriem atcelti mirtiesneša spriedumi, atjauno, ja divu nedēļu laikā nav izgatavots spriedums. Lūgumi atjaunot apellācijas vai kasācijas tiesības šādās lietās iesniedzami ne vēlāk kā septiņu dienu laikā, skaitot no dienas, kad izbeidzas pārsūdzības termiņš.

Lūgumi atjaunot pārsūdzības tiesību iesniedzami tai tiesai, kas taisījusi spriedumu, un izlemjami, aicinot puses, tai pašā tiesā. Par lēmumiem, ar kuriem izlemti lūgumi par termiņa atjaunošanu, var iesniegt blakus sūdzības septiņu dienu laikā, skaitot no tās dienas, kad lēmums pasludināts.

Pārsūdzētās lietas caurlūkošana apgabaltiesā notiek mutiski un atklātā tiesas sēdē. Tas prāvnieks, kurš mirtiesneša spriedumu nav pārsūdzējis, var līdz tiesas dienai apgabaltiesā iesniegt savu rakstisku paskaidrojumu uz apellācijas sūdzību. Uz tiesas sēdi apgabaltiesā prāvnieks aicina ar pavēstēm. Prāvnieku neierašanās tomēr neaptur sprieduma taisīšanu. Ja prāvnieks atsaķas atbildēt uz priekšsēdētāja jautājumu par strīdīgiem apstākļiem vai izvirās dot noteiktus paskaidrojumus par tiem, tad tiesa var pieņemt, ka puse šos jautājumus neapstrīd. Kad priekšsēdētājs atzīst, ka ar prāvnieku paskaidrojumiem lieta pietiekoši noskaidrota, tad viņš sacīksti izbeidz, pēc kam tiesa taisa spriedumu ar balsu vairākumu. Tiesas spriedumu priekšsēdētājs pasludina tanī pašā sēdē, bet sarežģītās lietās tiesa var atlikt sprieduma pasludināšanu līdz 7 dienām. Apgabaltiesas spriedumi uzskatāmi par galīgiem un nekavējoties izpildāmi. Tos var pārsūdzēt tikai kasācijas kārtībā uz Senātu.

Apgabaltiesas spriedumu pārsūdzēšana uz Senātu. Lūgumi par apgabaltiesas spriedumu atcelšanu var būt divējādi: 1) lūgumi par spriedumu kasāciju un 2) lūgumi par spriedumu jaunu caurlūkošanu.

Lūgumi par sprieduma kasāciju pieļaujami: 1) kad likuma tiešais jēgums redzami pārkāpts vai likums nepareizi iztulkots; 2) kad pārkāpti tik svarīgi tiesāšanas kārtības noteikumi, ka to neievērošanas dēļ nav iespējams piešķirt tiesas lēmumam tiesas sprieduma spēku, un 3) kad pārkāptas apgabaltiesai ar likumu piešķirtās pārziņas vai varas robežas. Lietās, kuru vērtība nepārsniedz 100 latus, kasācijas sūdzības nav pieļai-

stas. Lūgumi par sprieduma jaunu caurlūkošanu pielaisti tajā gadījumā, kad atklāti jauni apstākļi vai kad aktos, uz kuriem spriedums dibināts, ir uziets viltojums.

Lūguma iesniegšanai par sprieduma kasāciju noteikts viena mēneša laiks no sprieduma pasludināšanas, bet lūguma iesniegšanai par sprieduma jaunu caurlūkošanu — divu mēnešu laiks no tās dienas, kad lūdzējam nācis zināms jaunais apstākļis, kurš ir par pamatu sprieduma jaunai caurlūkošanai, bet viltojuma gadījumā — no tās dienas, kad stājies likumīgā spēkā krimināltiesas spriedums, ar kuru akts atzīts par viltotu.

Lūgumi par sprieduma kasāciju un par sprieduma jaunu caurlūkošanu iesniedzami apgabaltiesai, bet rakstāmi uz Senāta civildepartamenta vārdu. Lūgumiem jāpieliek vajadzīgie dokumentu un lūguma noraksti, tāpat kā apellācijas sūdzībai, un bez tam vēl Ls 40,— kasācijas drošības nauda, kuru lūguma iesniedzējs saņem atpakaļ tikai tad, ja Senāts lūgumu ievēro. Pretējā gadījumā kasācijas drošības nauda nāk valstij par labu. No kasācijas drošības naudas atsvabināti par maksātnespējīgiem izsludināti parādnieki un personas, kurām piešķirtas mazzurības tiesības. Kad lūgumiem nav pielikti vajadzīgie noraksti vai kasācijas drošības nauda, tos atstāj bez tālākvirzīšanas.

Blakus sūdzības par apgabaltiesas lēmumiem iesniedzamas tadā pat kārtībā kā par miertiesneša lēmumiem apgabaltiesai.

Ja Senāts apgabaltiesas spriedumu atceļ, viņš nodod lietu atpakaļ apgabaltiesai caurlūkot to citā tiesas sastāvā.

Tiesu nodevas resp. tiesu izdevumi miertiesu lietās ir šādi:

- 1) tiesu nodeva;
- 2) lokšņu nodeva;
- 3) kancelejas nodeva.

Tiesu nodeva nemana prasību lietās: 1) pirmā instancē resp. miertiesā par katru rakstiski vai mutiski pieteiktu prasības lūgumu, pretprasību un atsauksmi pret aizmuguras spriedumu — 4%, bet ja prasība nepārsniedz Ls 30,—, tad 3% no prasāmās vai apstrīdamās summas, pie kam nēpilni lati skaitāmi par pilniem; 2) otrā instancē resp. apgabaltiesā — par katru apellācijas sūdzību — 4%, bet ja prasība nepārsniedz Ls 30,—, tad — 3% no prasāmās vai apstrīdamās summas, pie kam nēpilni lati skaitāmi par pilniem.

Nenovērtējamās prasības tiesu nodevu nosaka miertiesnešis no Ls 1,00 līdz 8,00.

Lokšņu nodeva miertiesā un apgabaltiesā ņemama 20 santimu apmērā par katru civillietā iesniegtā lūguma un tam pieliktā vai lietā iesniegtā dokumenta loksni, kā arī par katru prāvnieku iesniegtu papīra loksni.

Kancelejas nodeva miertiesās un apgabaltiesās ņemama, izdodot izpildu rakstus, apliecības, spriedumus un protokolu norakstus un citus papirus, 50 santimu apmērā par katru loksni, skaitot 25 rindiņas par lappusi.

Mazturīgi prāvnieki atsvabināmi no nodevu samaksas, ja miertiesnesis atzinis, ka viņi nespēj samaksāt. Par atsvabināšanu no nodevas katrā ziņā jālūdz un miertiesnesim par to jātaisa attiecībā uz katru lietu un katru personu atsevišķs lēmums.

Bez sevišķa lēmuma atsvabināmas no tiesu nodevas tikai tādas personas, kas ceļ prasības:

- 1) par neizmaksātu darba algu;
- 2) pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaimes un arodu slimību gadījumos, izņemot apdrošināšanas sabiedrību prasības un
- 3) pamatojoties uz noteikumiem par slimo kasēm.

Civiltiesāšanas kārtība apgabaltiesu lietās.

Piekrītība. Apgabaltiesām piekrīt visas prasības lietas, kā arī lūgumi par piespiedu izpildīšanu pēc aktiem, kas nepiekrīt miertiesnešu kompetencei. Prasības iesniedzamas tai tiesai, kuŗas apgabālā atrodas atbildētāja dzīves vieta. No šī noteikuma ir daudz izņēmumu. Prasību pret atbildētāju var iesniegt arī tur, kur šis pēdējais apmeties uz kādu laiku, kaut arī viņam tur nebūtu dzīves vietas. No šī noteikuma izņemta apstāšanās uz īsu laiku caurbraukšanas gadījumā. Prasības, kas ceļas no līguma, kuŗā nosacīta viņa izpildīšanas vieta, vai arī no līguma, kuŗu pēc saistības rakstura var izpildīt tikai noteiktā vietā, iesniedzamas tai tiesai, kuŗas apgabālā līgums izpildāms. Prasības pret prasītāju, kas atrodas ārzemēs, vai kuŗa dzīves vieta prasītājam nav zināma, iesniedzama pēc viņa nekustamas mantas atrašanās vietas; bet ja atbildētājam nekustamas mantas nav, vai ja prasītājam tā nav zināma, tad no prasītāja ieskata atkarīgas celt prasību pēc viņam zināmas atbildētāja pēdējās dzīves vietas, vai arī pēc tās vietas, kur noslēgta vai izpildāma saistība, no kuŗas prasība cēlusies. Prasības par īpašuma vai lietošanas tiesībām

un par jebkuŗu citu lietisku tiesību uz nekustamu mantu vai tās piederumiem, kā arī prasības vai strīdi par minēto tiesību ierakstīšanu zemes grāmatās vai par šo tiesību atzīšanu, iesniedzamas pēc nekustamas mantas atrašanās vietas, kur atrodas ar servitūtu vai reālnastu apgrūtinātā manta. Tāpat arī prasības par nekustamai mantai nodarītiem zaudējumiem un pametumiem un uz nekustamas mantas ieķīlājuma rakstiem pamatotas prasības iesniedzamas tai tiesai, kuŗas pārziņas robežās šī manta atrodas. Mantojuma prasības, mantinieku strīdi, kā pašu starpā, tā arī pret testamenta īstumu un spēku, lietas par bezmantinieku mantu, kā arī prasības pret mantojuma masu, kad nav zināmi mantojuma tiesībās apstiprināti vai mantojumu pieņēmuši mantinieki, piekrit tai tiesai, kuŗas pārziņas robežās bijusi mantojuma atstājēja pēdējā dzīves vieta, bet, ja mantojuma atstājējam pēdējā dzīves vieta Latvijā nav bijusi, tad tai tiesai, kuŗas pārziņas robežās atrodas Latvijā atstātā manta, vai, kad manta Latvijā atrodas vairākās vietās, tai tiesai, kuŗas apgabalā atrodas vērtīgākā manta. Strīdi par mantojuma dalīšanu iesniedzami tai tiesai, kuŗas pārziņas robežās dalīšana notikusi. Lietas par autora tiesību aizkaršanu iesākamās, pēc prasītāja ieskata, vai nu tajā apgabaltiesā, kuŗas pārziņas robežās šīs tiesības aizkartas, vai arī tajā, kuŗai atbildētājs padots pēc savas dzīves vietas. Ja lietā ir vairāki atbildētāji un katrs dzīvo dažādā tiesas apgabalā, tad lieta iesniedzama pēc prasītāja ieskata vienā no tām tiesām, kuŗām lieta var būt piekritīga. Arī prasības, kuŗās runa par kustamu mantu kopīgi ar nekustamu, var iesniegt vai nu pēc nekustamas mantas atrašanās vietas, vai pēc atbildētāja dzīves vietas.

Pret tirdzniecības reģistrā ierakstītu atklātu vai komanditsabiedrību prasība jāiesniedz tai tiesā, kuŗas pārziņas robežās dzīvo kāds no personīgi atbildīgiem biedriem pēc prasītāja izvēles, vai kuŗas iecirknī atrodas sabiedrības sēdeklis.

Prasības pret šādām sabiedrībām, kas ceļas no līguma, kuŗš noslēgts ar viņas vietējo nodaļu vai aģentu, var iesniegt arī pēc šās nodaļas atrašanās vai aģenta dzīves vietas.

Prasības pret juridisku personu jāiesniedz tai tiesā, kuŗas pārziņas robežās atrodas viņas sēdeklis. Prasības pret juridisku personu, kas ceļas no līguma, kuŗš noslēgts ar viņas vietējo nodaļu vai aģentu, var iesniegt arī pēc šās nodaļas atrašanās, vai aģenta dzīves vietas.

Kad parādnieks izsludināts par maksātnespējīgu, tad prasības par konkursa masai piederīgu mantu iesniedzamas tai tiesai, kas skata cauri lietu par viņa maksātspēju. Pretpra-

sība piekriņ tai tiesai, kurai iesniegta pirmprasība, un tā lūkojama cauri vienkopus ar šo pirmprasību, ja vien pretpasība stāv sakarā vai noder ieskaitam ar pirmprasību un pēc savas šķiras nepiekrīt citai tiesai. Izbeidzot pirmprasības iztiesāšanu, pretpasību izspriež tā pati tiesa, kurai tā iesniegta. Noslēdzot kādu līgumu, tā noslēdzēji var noteikt to pirmās pakāpes tiesu, kurā izšķirami strīdi, kas viņu starpā varētu celties par šo līgumu un par tā izpildīšanu. Visās lietās, izņemot lietas par nekustamu mantu, puses var pēc savstarpējas vienošanās izvēlēties strīda izšķiršanai arī ne to apgabaltiesu, kurai nāktos lietu lūkot cauri vispārīgā piekriņības kārtībā.

Piekriņības strīdus starp apgabaltiesām izšķir Tiesu palāta savā kopsapulcē. Piekriņības strīdu var sākt ne citādi, kā uz vienas puses blakus sūdzību pret apgabaltiesu. Sūdzība par palātas lēmumu iesniedzama Senāta civildepartamentam divu nedēļu laikā no lēmuma paskaidrināšanas dienas.

Prasības lūgumi apgabaltiesu lietās iesniedzami tikai rakstiski. Prasību lūgumā jānorāda:

- 1) tiesa, kurai lūgumu iesniedz;
- 2) prasītāja, kā arī atbildētāja vārds, tēva vārds, uzvārds, nodarbošanās un dzīves vieta;
- 3) prasības summa, izņemot nenovērtējamas lietas un likumā tieši noteiktos gadījumus;
- 4) lietas apstākļi, no kuriem prasība ceļas;
- 5) pierādījumi un likumi, uz kuriem prasība dibināta, un
- 6) prasības punkts, kurā izteikts prasītāja prasījums, t. i. tas, par ko viņš tiesu lūdz taisīt spriedumu.

Vispārīgi jāsaprot, ka prasības sūdzība apgabaltiesai rakstāma pēc tā paša parauga kā prasības sūdzība miertiesnesim, un abas šīs sūdzības padotas vienādiem noteikumiem, izņemot nodevu, kas apgabaltiesas lietās ir citāda un tiks pievesta turpmāk, nodalījumā par nodevām. Bez tam prasības lūgumam apgabaltiesā jāpieliek:

- 1) dokumentu oriģināli, uz kuriem prasītājs dibina savu prasību, vai noraksti, vai arī izraksti no tiem;
- 2) svešās valodās rakstītu dokumentu tulkojumi;
- 3) pilnvara, kad lūgumrakstu iesniedz pilnvarnieks, izņemot gadījumu, kad tiek pilnvarots zvērināts advokāts un pilnvarojumu grib izdot tiesas sēdē mūtiski;
- 4) prasības nodevas un, vajadzības gadījumā, nauda aicināšanai ar publikāciju Ls 6,15 apmērā un
- 5) prasībās par īpašuma tiesību uz nekustamu mantu vai par šādas mantas korroborāciju — apliecība, par kādu summu

manta novērtēta nekustamas mantas nodokļa ņemšanai valstij un pašvaldībai par labu;

6) lūgumraksta un visu tam pielikto dokumentu noraksti pēc atbildētāju skaita, ar prasītāja parakstu.

Iesniedzot pie prasības lūguma dokumentus, jāievēro šādi noteikumi:

1) prasības lūgumā vai sevišķā sarakstā jāatzīmē, kādus īsti dokumentus un pielikumus pie tā iesniedz;

2) dokumentu oriģinālu vietā prasītājam ir tiesība iesniegt to norakstus, kas apliecināti noteiktā kārtībā, vai kuŗus apliecinājis pats prāvnieks;

3) plašu dokumentu, kā: rēķinu grāmatu, reģistru u. t. l. vietā atļauts iesniegt izrakstus tieši no tiem ierakstiem, uz kuŗiem prasītāja tiesība dibināta, un

4) prāvniekam, kuŗam kaut kādu šķēršļu dēļ nav iespējams iesniegt ne dokumentu oriģinālas, uz kuŗiem viņš lūgumā atsaucas, ne arī to norakstus, jāaprāda lūgumā to būtība un jānorāda šķēršļi, kuŗu dēļ dokumentus nav bijis iespējams iesniegt.

Lūgumus izsniedz atpakaļ:

1) kad nav norādīts, kas īsti un pret ko ceļ prasību;

2) kad to nav iesniedzis prasītājs pats un nav pilnvarojuma citai personai prasību iesniegt;

3) kad tajā nav norādīts, ko prasītājs lūdz, un

4) kad nav uzdota prasības summa, izņemot gadījumus, kad nav iespējams to noteikt.

Par tiesas priekšsēdētāja rīkojumu izsniegt lūgumu atpakaļ prasītājs var iesniegt sūdzību Tiesu palātai divu nedēļu laikā no tās dienas, kad viņam šis rīkojums paziņots,

Lūgumus atstāj bez tālākvirzīšanas, iekam no prasītāja nav dabūti papildu pielikumi vai ziņas:

1) kad atbildētāja dzīves vieta uzdota nenoteikti vai pavisam nav uzdota un pie tam nav paskaidrots, ka prasītājam tā nav zināma;

2) kad lūgums, tā noraksts vai iesniegto dokumentu noraksti rakstīti, neievērojot noteikumus par zīmognodevu;

3) kad lūgumam nav pielikti tajā minētie pielikumi;

4) kad nav iesniegti pienācīgā skaitā noraksti, kas izsniedzami pretējai pusei;

5) kad nav pielikta tiesu nodeva vai nauda atbildētāja aicināšanai, un

6) kad nav uzdota lūdzēja dzīves vieta;

7) kad prasības lūgumam par īpašuma tiesību uz nekustamu mantu vai par šādas mantas korroborēšanu nav pielikta apliecība, par kādu summu manta novērtēta nekustamas mantas nodokļa ņemšanai valstij un pašvaldībai par labu.

Visu šo trūkumu novēršanai tiek dots 7 dienu laiks no attiecīgā paziņojuma saņemšanas.

Par prasības summu uzskata prasības lūgumā uzdoto prasības summu.

Prasības summu nosaka:

1) naudas prasībās — pēc kapitāla summas, pieskaitot prasāmos procentus līdz prasības celšanas dienai;

2) prasībās par īpašuma tiesību uz nekustamu mantu vai par šādas mantas korroborāciju — ne zemāka par novērtējumu nekustamās mantas nodokļa ņemšanai valstij un pašvaldībai par labu;

3) vairāku personu prasībās, kas prasa sev pienācīgās daļas no kopējā veselā — pēc visu prasāmo daļu summas;

4) prasībās par tiesību noteiktā laikā saņemt devumus un maksājumus — pēc visu prasāmo maksājumu vai devumu kopsummās;

5) prasībās par beztermiņa vai mūža tiesībām — pēc maksājumu un devumu desmit gadu kopsummās;

6) prasībās par nomas vai īres līguma spēka izbeigšanu vai turpināšanu — pēc nomas vai īres maksas summas par vienu gadu, un

7) prasībās par atlīdzības lielumu tādas mantas valdītājam, kuŗa pēc dzelzceļa valdes prasījuma, uz dzelzceļa likuma pamata, iznīcināma vai pārvietojama, — pēc starpības starp dzelzceļa valdes piedāvājumu un iznīcināmās vai pārvietojamās mantas valdītāja prasījumu. Tiesas lēmums par strīdu pret prasības summu uzskatāms par galīgu un nav pārsūdzams.

Uz prasības lūguma pamata tiesas priekšsēdētājs dod rīkojumu aicināt atbildētāju pie tiesas vai nu ar pavēsti, ja atbildētāja dzīves vieta norādīta prasības lūgumā, vai ar sludinājumu Valdības Vēstnesī, ja atbildētāja dzīves vieta prasītājam nav zināma.

Lai tiesa varētu ērtāk un ātrāk sazināties ar prāvniekiem, tad likumā tieši noteikta šī sazināšanās kārtība.

Visi prāvniekiem uzrādāmie papīri tiek piegādāti viņiem caur tiesu izpildītājiem vai tiesu ziņnešiem, bet tos var nodot prāvniekiem arī tiesas sekretārs. Zvērināti advokāti viens

otram var rādīt papīrus savu pilnvaras devēju lietās un nodot šo papīru norakstus bez tiesas ziņnešu starpniecības.

Līdz pirmajai tiesas sēdei vai līdz tam laikam, kad nolikts termiņš rakstiskā paskaidrojuma iesniegšanai, tiem prāvniekiem, kas dzīvo ārpus tiesas atrašanās vietas, vai viņu pilnvarniekiem jāpaziņo par viņu izraudzīto uzturēšanās vietu tajā pilsētā, kur tiesa atrodas, vai jānorāda kāda tiesas atrašanās vietas pilsētā dzīvojoša persona, kuru viņi pilnvaro saņemt viņu vietā no tiesas piegādājamus papīrus. Tiesas priekšsēdētājs, uz prāvnieku lūgumu vai pēc paša ieskata, var atsvabināt no šā pienākuma tādas personas, ar kurām sazināšanās pēc viņu istās pastāvīgās dzīves vietas nav saistīta ar grūtībām un nevar novilcināt lietas iztiesāšanu. Prāvnieki vai viņu pilnvarnieki, kas mainījuši savas dzīves vietas un nav par to paziņojuši tiesai, nevar aizbildināties ar nezināšanu par tām pavēstēm un papīriem, kas nosūtīti pēc pirmējā norādījuma. Tāpat pavēstes un papīri uz prāvnieka vai viņa pilnvarnieka vārdu, kas nav paziņojuši par viņu izraudzīto uzturēšanās vietu vai par sevišķas papīru saņemšanai pilnvarotas personas iecelšanu tajā pilsētā, kur atrodas tiesa, kā arī par adreses maiņu pavēstu un papīru piegādāšanai, tiek atstāti tiesas kancelejā un šīm personām nav tiesības aizbildināties ar nezināšanu par šīm pavēstēm un papīriem.

Aicinot atbildētāju uz tiesas sēdi, priekšsēdētājs var likt viņam priekšā iesniegt rakstiskus paskaidrojumus uz prasības lūgumu, ja pēc lietas rakstura ieskata to par vajadzīgu. Šim nolūkam nosakāms termiņš no 2 ned. līdz 1 mēnesim Latvijā dzīvojošiem atbildētājiem, bet ārzemēs dzīvojošiem vai ar publikāciju aicināmiem atbildētājiem līdz 2 mēnešiem.

Lietas iztiesāšana un prāvnieku mutiskā sacīkste notiek atklātā tiesas sēdē. Likumā norādītos gadījumos lietas var iztiesāt arī slēgtās sēdēs. Mutiskā sacīkstē prāvnieki var uzdot jaunus aprādījumus lietas apstākļu noskaidrošanai. Tādos gadījumos tiesa var tiesas sēdi atlikt. Atbildētājs bez tam var lūgt atlikt tiesas sēdi, ja īsā laika dēļ nav varējis sadabūt savai attaisnošanai nepieciešamos pierādījumus. Ja prāvnieki pēc tiesas sēdes atlikšanas uzdod jaunus apstākļus vai pierādījumus, ko viņiem bijis iespējams izdarīt agrāk, tad tiesa, atzīdama, ka ar tādu prāvnieku rīcību ir aizkavēta lietas iztiesāšana, var uzlikt vainīgam prāvniekam naudas sodu valstij par labu no 10—90 latiem vai arī līdz 3% no prasības summas, ja prasība pārsniedz 3000 latus.

Prasītājam ir tiesība samazināt savus prasījumus, vai ar atbildētāja piekrišanu grozīt prasību. Prasības grozīšana bez atbildētāja piekrišanas pielaižama tikai tad, ja ar prasības grozīšanu, kuŗas pamats palicis iepriekšējais, lietas iztiesāšana nesarežģījas un neaizkavējas. Atbildētāja ielaišanās sacīkstē bez ierunām pret prasības grozīšanu uzskatāma par piekrišanu šādai grozīšanai.

Par prasību grozīšanu neuzskata:

- 1) kad prasītājs izteic prasījumus noteiktāki vai formāli pareizāki;
- 2) kad viņš izlabo pielaištās acīmredzamās kļūdas;
- 3) kad viņš prasījumiem pievieno procentus un pieaugumus;
- 4) kad sakarā ar notikušo mantas atsavināšanu, zaudēšanu vai citām pārgrozībām mantā, kuŗa ir prasības priekšmets, viņš prasa, lai atbildētājs atlīdzina šīs mantas vērtību, vai
- 5) kad prasījuma kopsummas robežās viņš ievēd grozījumus šās summas sastāvdaļās.

Tāpat nav uzskatāms par prasības grozīšanu gadījums, kad prasītājs, ja lietas gaita, pārgrozījušos apstākļu dēļ, sava pirmatnējā prasījuma vietā, ar kuŗu viņš bij lūdzis noteikt pusu civiltiesiskās attiecības, lūdz atjaunot aizkartās tiesības, un otrādi. Prasības pārgrozījumi katrā gadījumā jāiesniedz tiesai rakstiski.

Priekšsēdētājs pieprasa noteiktus paskaidrojumus par lietas būtību no katras puses. Ja puses atsakās atbildēt uz uzstādītiem jautājumiem par strīdīgiem apstākļiem vai izvairās dot noteiktus paskaidrojumus par tiem, tad tiesa var pieņemt, ka puse šos apstākļus neapstrīd.

Kad puses lūdz nopratināt lieciniekus vai atsaucas uz pierādījumiem, tad tiesa taisa lēmumu par to, kādā kārtībā, kam, kad un kur liecinieki jānopratina, vai pierādījumi jāpārbauda.

Vispārīgais princips ir tāds, ka prasītājam sava prasība ir jāpierāda. Atbildētājam, kas ceļ ierunas pret prasītāja prasījumiem, savukārt jāpierāda savas ierunas.

Tiesa var atraidīt tādus pierādījumus, kas pēc likuma nav pielaižami, vai ja apliecināmam apstāklim nav nozīmes. Kad tiesa atzīst, ka par dažiem viņu norādītiem lietas izšķiršanai nozīmīgiem apstākļiem nav iesniegti pierādījumi, tad viņa par to paziņo prāvniekiem un noteic termiņu minēto apstākļu noskaidrošanai. Tiesa pati nekādā ziņā nevēd pierādījumus vai

ziņas, bet pamato spriedumus vienīgi uz prāvnieku sniegtiem pierādījumiem. Tiesa jebkurā lietas stāvoklī var aicināt uz tiesas sēdi prāvniekus personīgi strīdīgo lietas apstākļu noskaidrošanai. Ja prāvnieks, neskatoties uz šādu aicinājumu, bez ievērojamiem iemesliem neierodas personīgi tiesas sēdē vai neiesniedz pietiekošus rakstiskus paskaidrojumus, tad tiesa var pieņemt, ka prāvnieks neapstrīd tos pretnieka uzdotos apstākļus, kuŗu noskaidrošanai prāvnieks personīgi aicināts.

Liecinieku nopratināšanā un nozvērināšanā, kā arī liecinieku noraidīšanā arī apgabaltiesā ir spēkā visi tie paši nosacījumi, kas miertiesā, tamdēļ tos te neatkārtosu.

Lieciniekus nopratina atklātā tiesas sēdē, bet tiesa var uzdot liecinieku pratināšanu kādam no saviem locekļiem vai iecirkņa miertiesnesim. Par nopratinātāja rīcību var iesniegt tiesai sūdzības triju dienu laikā no nopratināšanas beigām. Sūdzības var iesniegt arī nopratinātajam, vai arī viņš tās var uz prāvnieka vai liecinieka prasījumu ierakstīt protokolā. Prāvniekiem un viņa pilnvarniekiem ir tiesība būt klāt pie liecinieku nopratināšanas, kaut arī tā notiktu privātnamā, un atvest sev līdzī nepiedalīgas personas, bet ne vairāk kā divas no katras puses.

Liecinieku, kas saņēmis no tiesas aicinājumu un nav ieradies tiesas sēdē, var sodīt ar naudas sodu līdz 25 latiem, bet ja viņš neierodas uz tiesu arī uz otrreizēju aicinājumu, tad uzliekot naudas sodu tiesa var nolemt atvest tādu liecinieku uz tiesu spaidu kārtā. Viena mēneša laikā no paziņojuma saņemšanas par sodīšanu, vai ierodoties nākošajā tiesas sēdē, liecinieks var lūgt atsvabināt viņu no uzliktā naudas soda, pievedot ticamus pierādījumus par svarīgiem neierašanās iemesliem.

Pēc nopratināšanas katrs liecinieks var dabūt atlīdzību par nokavēto laiku un ceļa izdevumiem, bet par to jālūdz ne vēlāk, kā nopratināšanas dienā. Atlīdzības lielumu lieciniekam nosaka tiesas priekšsēdētājs un to piedzen no tā prāvnieka, kas lūdzis liecinieku nopratināt. Lieciniekam nav tiesība sūdzēties, ka noteiktā atlīdzība viņam ir nepietiekoša.

Liecinieku liecības nevar atzīt par pierādījumu tādiem notikumiem, kuŗiem likums prasa rakstisku apliecinājumu. Šis noteikums neattiecas uz gadījumiem, kad sastādīts akts, kāda no prāvnieka gribas neatkarīga iemesla dēļ, nozaudēts, bet par viņa esamību un saturu bez lieciniekiem ir arī citi pierādījumi. Noteiktā kārtībā taisītu apliecināta rakstisku dokumentu saturu nevar apgāzt ar lieci-

nieku izsacījumiem, izņemot viltojuma strīdus. Liecinieku izsacījumu spēku nosaka tiesa savā spriedumā.

Rakstiski pierādījumi. Pie rakstiskiem pierādījumiem pieder nevien zemes grāmatu, notāriālie, apliecināšanai uzrādītie privātie akti, par kuŗiem minēts civillikumos, bet arī citi papīri. Katram prāvniekam ir tiesība prasīt no pretējās puses, lai tā iesniedz tiesas kancelejā, personīgai caurskatīšanai, tos dokumentus, uz kuŗiem tā dibina savas tiesības. Prāvnieks var prasīt, lai pretējā puse iesniedz dokumentu, uz kuŗu ir atsauce viņas iesniegtā dokumentā un kuŗš attiecas uz lietas strīdīgiem apstākļiem. Tāpat prāvnieks var prasīt, lai uzrāda dokumentu oriģinālā, ja vien nav pierādīts, ka oriģinālakts iznīcināts, vai ka to dabūt pavisam nav iespējams.

Katrai pusei, uz sava pretinieka prasījumu, jāiesniedz pie viņas esošie dokumenti, kas noder par apstiprinājumu lietas strīdīgiem apstākļiem, bet tai pusei, kas prasa no sava pretinieka dokumenta iesniegšanu, sīki jāapzīmē prasītais dokuments un jānorāda, uz kāda pamata viņa domā, ka dokuments atrodas pie viņas pretinieka. Ja puse atsakās iesniegt prasāmo dokumentu, nenoliegdama, ka tas atrodas pie viņas, tad tiesa var atzīt par pierādītiem tos apstākļus, kuŗu apstiprināšanai pretējā puse atsaukusies uz šo dokumentu.

Uz viena vai otra prāvnieka prasījumu, lietā nepiedalīgām personām jāiesniedz tiesai oriģinālā vai norakstā tie dokumenti, kas pie viņām atrodas un tieši attiecas uz lietu, izņemot viņu privātsaraksti un tirdzniecības grāmatas tajos gadījumos, kad šo grāmatu pieprasījums pēc likuma nav atļauts. Saraksti ar nepiedalīgu personu var pieprasīt no viņas tikai tādā gadījumā, kad viņa lietā ņemusi dalību kā komijs, kommissionārs, māklers vai starpnieks pie līguma noslēgšanas. Lūgumā par dokumenta pieprasīšanu no trešās personas tāpat sīki jāapzīmē pieprasāmais dokuments un jānorāda, uz kāda pamata lūdzējs domā, ka dokuments atrodas pie norādītās trešās personas. Izdevumi, kas rodas dokumentu pieprasot no trešās personas, uzliekami dokumenta pieprasītājam.

Ja tirdzniecības vai rūpniecības uzņēmumu strīdos viena puse atsaucās uz grāmatām un aktiem, kas pieder pie sabiedrību vai biedrību lietām, tad šie akti un grāmatas jāiesniedz tiesai. Ja nav iespējams iesniegt aktus un grāmatas, tiesa sūta kādu no saviem locekļiem vai komandē vietējā iecirkņa miertiesnesi apskatīt tos un izrakstīt no tiem, pēc abu pusu norādījumiem un viņu klātbūtnē, to, kas uz lietu attiecas. Tā-

pat jārikojas ar tādiem dokumentiem, kuru visa satura izpaušanu pusē vai trešā persona aiz personīgiem iemesliem atzīst par neērtu.

Kad prāvnieks norāda uz lietas noskaidrošanai vajadzīgiem dokumentiem vai ziņām, kas atrodas citas iestādes vai amatpersonas aktis, tiesa pieprasa dokumentus, ziņas vai oriģinālaktis no attiecīgām iestādēm vai amatpersonām, vai izdod prāvniekiem apliecinību par to, ka dokuments, ziņas vai aktis ir nepieciešami un kad īsti.

Nevienu rakstisku aktu, kas iesniegts tiesai, viņa nevar atraidīt, nelūkojot to cauri.

Zemes grāmatu, notāriāliem un apliecināšanai uzrādītiem aktiem, ja tajos ievestie darījumi pēc savas būtības nerunā pretim likumam, ir pierādījuma spēks, ka starp pusēm, kas līgumā piedalījušās, tā arī starp viņu mantiniekiem un pēcnācējiem, ja tikai viņi neapgāž aktu īstumu vai nepierāda, ka akti zaudējuši savu spēku. Privātiem aktiem, ko atzīt par īstiem vai nu tie, pret kuriem viņi iesniegti, vai tiesa pēc pienācīgās izmeklēšanas, ir starp nolīgušām pusēm, viņu mantiniekiem un pēcnācējiem tāds pats spēks kā aktiem, kurus taisījušas vai apliecinājušas pienācīgās iestādes un personas. Noteikt privātu un citu neformālu aktu spēku un priekšrocību atkarājas no tiesas. Akts, kas nav atzīts par tādu, kam ir zemes grāmatu, notāriālā vai apliecināšanai uzrādītā akta spēks, patur privātā akta spēku. Pienācīgi apliecināts akta noraksts noder par akta satura apstiprinājumu, ja nav pieņemtas šaubas par noraksta pareizību, un pieņemams paša akta vietā, izņemot tos gadījumus, kurus likums tieši prasa akta oriģināla iesniegšanu. Ārvalstis taisītiem formāliem aktiem var atzīt formāla akta spēku, ja uz tiem ir Latvijas sūtniecības vai konsulāta apliecinājums, ka ārzemes iestādei vai amatpersonai, kas aktu taisījusi, ir tiesība to darīt pēc attiecīgās ārvalsts likumiem.

Prasībās pret personām, kas nepieder pie tirgotāju kārtas, tirdzniecības grāmatas var pieņemt kā pierādījumu strīdos par preču piegādājumu un naudas aizņēmumu, bet tikai tad, kad pierādīts, ka preces tiešām piegādātas, vai nauda saņemta, un kad šaubas vai strīds attiecas uz piegādāto vai izņemto preču, vai apsoluti maksājuma laiku, daudzumu, labumu vai cenu.

Prasībās pret personām, kas nepieder pie tirgotāju kārtas, tirdzniecības grāmatām ir pierādījuma spēks tikai viena gada laikā, skaitot no preces piegādājuma vai naudas izmaksas laika.

Tirdzniecības grāmatas nepieņem par pierādījumu:

1) kad tajās izrādītos no jauna ieliktas lapas, vai vietām atrastu pārļobojumus vai izkasiņojumus;

2) kad ierakstos izrādītos nepareizības par labu tai personai, kurai grāmatas pieder;

3) kad tirgotājs uz to pašu grāmatu pamata agrāk cēlis prasību par samaksu un ir pierādīts, ka samaksu viņš jau dabūjis;

4) kad tirgotājs ar tiesas spriedumu atzīts par ļaunprātīgi bankrotējušu un

5) kad tirgotājam ar tiesas spriedumu atņemtas tiesības.

Visos aprādītos gadījumos tirgotāja grāmatas nezaudē pierādījuma spēku pret pašu tirgotāju, bet tikai viņam par labu.

Mazumtirgotāju un sīktirgotāju, dažādu mantu piegādātāju, kā arī maiznieku un amatnieku grāmatām ir pierādījuma spēks pret to personu, kurai preces vai mantas piegādātas, vai kurai par labu darbi izpildīti, bet tikai attiecībā uz tiem ierakstiem, par kuriem ir šās personas paraksti. Ja preču un krājuma saņēmējs vai darba devējs turējis pie sevis piegādājumu grāmatas vai reversus, atzīmējot tajos, kas piegādāts vai nostrādāts un kāda maksa par to nākas, tad šis piegādājumu grāmatas vai reversi noder par pierādījumu pret viņu, ja viņš, noturējis pie sevis grāmatu ilgāk par septiņām dienām no tā laika, kad ieraksti tajā ievesti, nav protestējis pret viņu nepareizību.

Rēķini, atzīmes un privātraksti neder par pierādījumiem tam par labu, kas viņus vedis vai rakstījis, ja parādnieks tos nav parakstījis. Viņus var pieņemt tikai par pierādījumu pret to, kas viņus vedis vai rakstījis.

Privātos aktos atzīmētā akta taisīšanas diena uzskatāma par pareizu tikai tām personām, kas pašas pie akta ņēmušas dalību, kā arī viņu mantiniekiem un pēcnācējiem — visas citas personas, uz kuņu interesēm akts attiecas, var apstrīdēt tajā atzīmētā datuma pareizību.

Akti, kuņus tiesai iesniedz viena puse, var noderēt par pierādījumu arī otrai pusei par labu, kaut arī tā puse, kas aktu iesniegusi, vēlāk no tā atteiktos vai lūgtu to uzskatīt par spēkā neesošu, ja vien nav celtas šaubas par šā akta īstumu.

Atzīšanai ir ļoti svarīga pierādījuma nozīme. Atzīt kādu apstākli var vai nu rakstiski, kādā no tiesai iesniedzamiem rakstiem, vai mutiski pa mutiskās sacikstes laiku. Kad viena puse pati atzīst tāda apstākļa patiesību, kuņš noder par viņas pretinieka tiesību apstiprinājumu, tad šis apstāklis uz-

skatāms par tādu, kas tālākus pierādījumus neprasa. Puse, kas kaut ko atzinusi, var šo atzinumu atsaukt tikai tajā gadījumā, kad atzīšana nav attiekusies uz viņas pašas darbību, un kad viņa var pierādīt, ka maldījusies, nezinādama to apstākli, kuŗš nācis gaismā tikai vēlāk. Ja viens no lietas līdzdalībniekiem atzīst kādu apstākli, tad tāda atzīšana ir spēkā tikai attiecībā uz pašu atzinēju. Par maksātnespējīgu parādnieku izsludinātas personas izteiktai atzīšanai nav spēka lietās par viņa mantu, kas pieder pie konkursa masas, no tā laika, kad viņa atzīta par maksātnespējīgu.

Pierādījumu pārbaudīšana. Tiesa var noteikt pierādījumu pārbaudīšanu tikai tiem pierādījumiem, par kuriem celts strīds. Pierādījumus pārbauda atklātā tiesas sēdē, bet pierādījumu pārbaudi tiesa var uzdot kādam no tiesas locekļiem vai vietējam iecirkņa miertiesnesim. Pierādījuma pārbaudīšana var notikt dažādos veidos.

Apskatīšanu uz vietas tiesa var noteikt pēc sava ieskata vai uz prāvnieku lūgumu ar vai bez lietpratēju piedalīšanās. Lietpratējus izrauga pēc prāvnieku savstarpējās vienošanās, bet ja tāda tiesas noliktā laikā nav panākta, tad lietpratējus tiesa izraugās pati. Lietpratējus izrauga trīs, bet ja puses piekrīt, vai ja prasība mazvērtīga, tad aplūkošanai var izraudzīt vienu pašu personu. Lietpratēju atzinumam jābūt rakstiskam, paskaidrojot tos apsvērumus, uz kuriem tas dibināts. Lietpratējus, kas nav ieradušies uz aplūkošanu bez ievēribu pelnošiem iemesliem, vai nav iesnieguši noliktā laikā rakstisko atzinumu, tiesa var sodīt ar naudas sodu līdz 25 latiem. Par savām pūlēm lietpratēji var prasīt atlīdzību. Atlīdzību nosaka tiesa, un tās lēmums par atlīdzību nav pārsūdzams. Lietpratēju atlīdzību piedzen vispirms no tās puses, kas aplūkojumu lūgusi, vai arī no abām pusēm vienlīdzīgi, ja abas puses to lūgušas, vai ja aplūkojumu noteikusi tiesa pēc sava ieskata.

Rakstisku pierādījumu pārbaudīšana. Rakstu un rēķinu pārbaudīšanu, salīdzinot ar pašām grāmatām, izdara, vajadzības gadījumā vai nu pašā tiesā vai tajā vietā, kur akti un grāmatas atrodas, pēc tiesas izvēles — kāds no apgabaltiesas locekļiem vai vietējais miertiesnesis.

Tiesa var noteikt, ka akts pārbaudāms, ja prāvnieks, pret kuŗu akts iesniegts, pieteic šaubas par tā īstumu vai ceļ viltojuma strīdu. Šaubas par paraksta īstumu nevar pieteikt persona, kuŗas vārdā akts izdots vai sastādīts, ja šī persona to parakstījusi. Tāpat nav pielaižams pieteikt šaubas par zemes grāmatu, notāriālo un noteiktā kārtībā apliecināto aktu

istumu. Pierādīt, ka akts ir viltots, ir tā prāvnieka pienākums, kas cēlis viltojuma strīdu. Šaubas par akta īstumu jāpieteic ne vēlāk par tiesas pirmo sēdi pēc tam, kad akts uzrādīts tai pusei, kas pieteic šaubas. Izmeklējusi aktu, par kura īstumu pieteiktas šaubas, un noklausījusies puses, tiesa vai nu atzīst aktu par īstu vai izslēdz to no pierādījumu skaita.

Strīdu par akta viltojumu var pieteikt jebkurā lietas stāvoklī. Kas vēlas pieteikt strīdu par akta viltojumu, tam jāiesniedz tiesai par to sevišķs paziņojums. Personai, kas iesniegusi apstrīdēto aktu, jādod divu nedēļu laikā noteikta atbilde par to, vai viņa vēlas izlietot šo aktu lietas iztiesāšanā, vai nē. Ja prāvnieks no akta izlietošanas atsakās vai nedod uz pieprasījumu atbildi, tad šo aktu izslēdz no lietas. Bet, ja prāvnieks paziņo, ka viņš apstrīdamo aktu vēlas izlietot lietā, tad viltojuma strīda cēļējam jāsniedz pierādījumi par to, ka akts viltots. Pret šiem pierādījumiem pretējā puse var celt iebildumus 7 dienu laikā. Pēc tam tiesa taisa lēmumu, ar kuru vai nu atraida celto viltojuma strīdu, vai atzīst aktu par viltotu un izslēdz to no pierādījumu skaita.

Prāvniekam, kas pieteicis viltojuma strīdu, var uzlikt naudas sodu līdz 300 latiem, ja viņš pienācīgā laikā neiesniedz viltojuma pierādījumus, vai ja tiesa viņa strīdu atzīst par neievērojamu. Sodu var paaugstināt līdz desmitai daļai no tās summas, kura pēc akta piedzenama, ja šī summa pārsniedz 3000 latus un tiesa atzīst viltojuma strīdu par ļaunprātīgu.

Blakus procesi. Blakus lūgumi, kurus var izšķirt atsevišķi no lietas caurlūkošanas, izspriežami neatkarīgi no prasības būtības. Pie blakus lūguma jāpieliek klāt paša lūguma un lūgumam pievienoto dokumentu noraksti pēc pretinieku skaita. Blakus lūgumus tiesa caurlūko tiesas sēdē un pusu neierašanās šinī gadījumā nekādu lomu nespēlē. Pusēm, kas ieradušās uz sēdi, atļauta mutiska sacīkste vispārīgā kārtībā.

Noraidījumus atbildētājs var celt, nesniedzot paskaidrojumus par lietas būtību, šādos gadījumos:

- 1) kad lieta piekrīt citai tiesai;
- 2) kad tajā pašā vai citā tiesā iztiesā lietu par to pašu priekšmetu un starp tām pašām personām, vai arī lietu, kurai ar celto prasību ciešs sakars;
- 3) kad prasītāja prasījumam visumā jāattiecas uz citu atbildētāju;
- 4) kad prasību cēlusi persona, kurai nav tiesības prasīt un atbildēt tiesā, un

5) kad ārzemnieks, kas neatrodas Latvijas dienestā un kam Latvijā nav nekustamas mantas, nenodrošina lietas izdevumus un tos zaudējumus, kuri var celties atbildētājam. Noraidījumu var celt arī prasītājs, ja personai, kas rīkojas kā atbildētāja pilnvarnieks, nav uz to pilnvaras;

6) kad nav notecējis termiņš, ko Civillikums piešķir mantot aicinātam, lai pārliecinātos par mantojuma sastāvu vai izteiktu gribu pieņemt mantojumu, vai mantiniekam, lai sastādītu mantojuma inventāru;

7) kad prasība sadalīt mantojumu ierosināta pret pārdzīvojušo bezbērnu laulāto, kamēr nav notecējuši trīs mēneši no mantojuma atstājēja nāves.

Vispirms ceļams piekritības noraidījums, bet pārējie noraidījumi visi reizē. Noraidījumu var celt tikai pirmā atbildes rakstā, ja tas iesniegts, vai pirmā tiesas sēdē. Tikai noraidījumu par lietas iztiesāšanu citā tiesas sēdē, par prāvnieka rīcībspējām un par pretpuses pilnvarām var celt jebkurā lietas stāvoklī.

Neatkarīgi no prāvnieku celtiem noraidījumiem, tiesa nevar pieņemt lietu savā caurlūkošanā:

1) kad tā, pēc savas šķiras, izņemta no apgabaltiesas piekritības;

2) kad tā piekrīt citai apgabaltiesai, pēc nekustamas mantas atrašanās vietas;

3) kad izrādās, ka prāvniekam nav tiesības uzstāties tiesā, un

4) kad izrādās, ka pilnvarniekam nav pilnvaras lietas vešanai.

Par tiesas lēmumu, ar kuŗu noraidījums ievērots, pielaižama blakus sūdzība atsevišķi no apellācijas, bet par lēmumu, ar kuŗu noraidījums atstāts bez ievēribas, blakus sūdzību atsevišķi no apellācijas var iesniegt tikai vienā gadījumā — kad noraidījums attiecas uz piekritību. Blakus sūdzības var iesniegt 7 dienu laikā no tiesas lēmuma paziņošanas; tās rakstāmas uz Tiesu palātas vārdu un iesniedzamas apgabaltiesai.

Prasību nodrošināšana pielaižama jebkurā lietas stāvoklī, kā arī pirms prasības celšanas. Saistības izpildīšanu var nodrošināt pirms prasības celšanas un pat pirms prasības termiņa iestāšanās, kad parādnieks, acimredzot, gribēdams izvairīties izpildīt saistību, kuŗas termiņš jau iestājies vai drīzā laikā iestāsies, slepeni atstājis savu dzīves vietu, vai atsavina savu mantu, vai arī izved no nomātā imobilijā tajā esošo kustamo mantu. Lūgums par prasījumu iepriekšēju nodrošināšanu, pirms prasības celšanas, iesniedzams tai tiesai,

kuŗas apgabalā atrodas nodrošinājumam izraudzītā manta. Tiesu nodevas šādiem lūgumiem jāuzliek $\frac{1}{4}$ apmērā no tās summas, kāda būtu liekama uz prasības sūdzības. Lūgumam jāpieliek klāt pierādījumi, kas apliecina prasītāja neapšaubāmo tiesību pēc saistības un nepieciešamību spert nodrošinājuma soļus. Neatliekamās gadījumos tiesa izšķir lūgumu par iepriekšēju nodrošināšanu arī neaicinot pretējo pusi. Atzinusi prasītāja lūgumu par izpildāmu, tiesa nosūta šajā lietā taisītā lēmuma norakstu atbildētājam, kas var lūgt, lai lietu lūko cauri no jauna, bet šāds lūgums neaptur lēmuma izpildīšanu par iepriekšēju prasības nodrošināšanu. Lēmums par prasības iepriekšēju nodrošināšanu zaudē spēku, ja divi nedēļu laikā no lēmuma taisīšanas dienas nav iesniegts prasījums par tā izpildīšanu.

Ja nodrošināšanu noraida pašā lietas sākumā, tad lūdzējs nezaudē tiesību to no jauna lūgt turpmākā lietas gaitā. Nodrošināšanu var pieļaut tikai tādās prasībās, kas noteiktas zināmā summā. Pret tiesas lēmumu attiecībā uz prasību nodrošināšanu pieļaujamas blakus sūdzības atsevišķi no apellācijas sūdzības. Blakus sūdzības iesniedzamas 7 dienu laikā no tiesas lēmuma paziņošanas. Blakus sūdzība iesniedzama apgabaltiesai, bet rakstāma uz Tiesu palātas vārdu. Ja tiesas spriedums vēlāk nāk par labu atbildētājam, tad viņš pēc sprieduma spēkā nākšanas var prasīt no prasītāja zaudējumu atlīdzību, kas cēlušies no prasības nodrošināšanas.

Prasības var nodrošināt šādos veidos: 1) ievēdot atzīmi nekustamas mantas zemes grāmatu reģistrī; 2) apķīlājot kustamu mantu un 3) pieņemot galvojumu. Ja prasību šādos veidos nevar nodrošināt, tad no atbildētāja var ņemt parakstu, ka viņš neatstās savu dzīves vietu vai pagaidu uzturēšanās vietu. Savā lūgumā par prasības nodrošināšanu lūdzējam jānorāda prasības nodrošināšanas veids un, ja tā būtu nodrošināma ar atzīmi zemes grāmatās, tad arī nekustamā manta, kuŗas zemes grāmatā var ievest atzīmi. Atbildētāja lūgums, lai vienu nodrošinājumu atvieto ar citu, izpildāms tikai tad, ja prasītājs neceļ pret to iebildumus, bet ja nodrošinājumu atbildētājs grib atvieto ar skaidras naudas iemaksu vai valsts vērtspapīriem, tad prasītāja piekrišana nav vajadzīga.

Ja nodrošinājums attiecas uz atbildētāja kustamu mantu vai naudas summām, kas atrodas pie trešām personām, tad izpildu raksts par to uzrādāms šīm personām pret parakstu, pie kam pēdējās pēc tam nedrīkst apķīlāto mantu vai naudas summas izdot atbildētājam. Lai apķīlātu maksājumus, kuŗus atbildētājs dabū noteiktos termi-

nos no trešām personām pēc nolīgumiem un aktiem, izpildu raksts uzrādāms šīm personām, pieprasot no viņām atsauksmi par to, vai viņas atbildētājam ko maksā, kādā apmērā un kad izdarīts pēdējais maksājums. Sākot ar to brīdi, kad izpildu raksts uzrādīts trešām personām, viņām jāizdara visi turpmākie maksājumi ne atbildētājam, bet tai tiesas iestādei, kuŗa uzlikusi apķilājumu, vai arī vietējai Latvijas bankas nodaļai. Trešām personām par nepatiesu ziņu sniegšanu attiecībā uz atbildētājam izmaksājamām summām var uzlikt naudas sodu divreiz lielāku par to summu, kuŗu viņas slēpušas savā atsauksmē. Šis naudas sods, kad segta tā summa, kas patiesi pienākusies no uzdevējiem, nāk valstij par labu. Par izvairīšanos dot atsauksmi vai parakstu par aresta uzlikšanu uz atbildētājam izmaksājamām naudas summām, vainīgiem ar tiesas lēmumu var uzlikt naudas sodu līdz 100 latiem. Bez tam piedzinējam tādos gadījumos ir tiesība celt savu prasību tieši pret trešām personām, kas nav devušas atsauksmi vai parakstu par aresta uzlikšanu. Ja pierāda, ka pie tās personas, no kuŗas prasīts paraksts vai atsauksme, tajā laikā patiesi atradušās atbildētājam piederošās vērtības, vai arī tam nākušies maksājumi no viņas, tad vainīgo par izvairīšanos, bez naudas soda samaksas, var saukt pie atbildības līdz tai summai, kas līdz atsauksmes vai paraksta pirmajam prasījumam atradies viņa rokās vai arī pienākusies no viņa pēc nolīguma ar atbildētāju.

Prasības nodrošināšanai var pieņemt arī vienas vai vairāku personu galvojumus, bet katram galvniekam, ja viņš negalvo par visu prasību, jāuzdod, par kādu īsti summu viņš galvo. Galvnieks atbild ar visu savu mantu par to summu, par kuŗu viņš galvojis, ja parādnieks neapmierina piedziņu, kas no tā piespriesta. Galvnieks, kas galvojis par samaksu termiņā, atbild, kad parādnieks neizpilda spriedumu, tūlī pēc tam, kad viņam uzrādīta izpildu pavēste, bet vienkāršs galvnieks — tikai tad, kad parādnieka mantas nepietiek no viņa piespriestās piedziņas apmierināšanai.

Prasībā, kas nav nodrošināta ar atzīmes ieviešanu uz noteiktu nekustamu mantu, ar kustamas mantas apķilājumu vai ar galvojumu, prasītājs var lūgt tiesu, kas lietu iztiesā, lai nekavējoties ņem no atbildētāja parakstu, ka tas neatstās dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietu.

Lietas iztiesāšana apturama: 1) uz visu prāvnieku savstarpēju vienošanos, un 2) kad kāds no prāvniekiem vai pilnvarnieks mirst, kļūst garā slims, vai nonāk aizbildniecībā izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ. Šie iemesli

tomēr neaptur lietās iztiesāšanu un sprieduma taisīšanu, ja mutiskā sacīkste jau nobeigta. Apturot iztiesāšanu ar prāvnieku savstarpēju vienošanos, viņiem jāziņo tiesai, kurš no viņiem uzņemas atbildību par visiem agrākās iztiesāšanas izdevumiem. Šo noteikumu neizpildījušās puses zaudē tiesību prasīt viena no otras izdevumu atlīdzību.

Lietas iztiesāšanu atjauno uz abu pusu vai uz vienas puses lūgumu, bet pēdējā gadījumā tam, kas vēlas iztiesāšanu atjaunot, jāiesniedz jauna prasības sūdzība. Apturēto iztiesāšanu atzīst par izbeigtu, kad triju gadu laikā no tās apturēšanas nav iesniegts lūgums to atjaunot.

S p r i e d u m s. Pēc mutiskās sacīkstes nobeigšanas tiesneši taisa spriedumu. Sprieduma rezolūciju priekšsēdētājs pasludina atklātā tiesas sēdē. Sarežģītās lietās vai arī tādās, kurās vajadzīgs ilgi apspriesties, rezolūcijas taisīšanu var atlikt uz citu tiesas sēdi. Visi tiesas lēmumi attiecas vai nu uz lietas būtību, vai uz blakus jautājumiem, kas cēlušies no lietas. Tiesas lēmumus par lietas būtību sauc par spriedumiem, bet blakus jautājumos — par blakus lēmumiem.

Tiesa nevar taisīt spriedumus par tādiem priekšmetiem, par kuriem nav celts prasījums, nedz piespriet vairāk par to, ko prāvnieki prasījuši, nedz arī ierosināt jautājumu par noilgumu, ja prāvnieki uz to nav atsaukušies.

Kad zaudējušai pusei nav naudas līdzekļu piesprietās summas tūlītējai samaksai, tad tiesa var nolikt samaksu uz vairākiem termiņiem, skatoties pēc piedzenamās summas lieluma un parādnieka maksāspējām, par ko, uz parādnieka vēlēšanos, izdod viņam apliecību. Lūgumus par samaksas nolikšanu vairākos termiņos var iesniegt arī pēc sprieduma taisīšanas, bet ne vēlāk par septiņām dienām, skaitot no izpildu pavēstes izsniegšanas dienas. Ja parādniekam naudas samaksa nolikta termiņos, bet viņš kārtīgi nemaksā, tad uz piedzīnēja lūgumu tiesa var nolemt piedzīt visu atlikušo summu uz reizi.

Pēc rezolūcijas pasludināšanas tiesa izgatavo arī motivēto tiesas spriedumu, kurā atrodami visi tie apsvērumi, kurus tiesa ņēmusi vērā taisot spriedumu. Prāvnieki var lasīt spriedumu tiesas kancelejā vai arī dabūt norakstus no tā, no protokolu ierakstiem un no visiem tiesas sludinājumiem un rīkojumiem, iemaksājot par to noteiktās tiesas nodevas.

A i z m u g u r a s s p r i e d u m i. Ja neierodas viena vai abas puses uz tiesas sēdi, kas nolikta mutiskai sacīkstei, tad jāievēro sekojošais:

1) ja neierodas atbildētājs, tad prasītājs var lūgt, lai viņam ļauj dot mutiskus paskaidrojumus un lai taisa aizmuguras spriedumu, vai arī lai aicina no jauna atbildētāju;

2) ja neierodas prasītājs un nelūdz taisīt spriedumu bez viņa ierašanās un bez mutiskiem paskaidrojumiem, tad tiesa izbeidz lietas iztiesāšanu un, uz atbildētāja lūgumu, uzliek prasītājam samaksāt tiesas izdevumus un zaudējumus, kādi atbildētājam cēlušies ar aicinājumu pie tiesas, vai arī, uz atbildētāja vēlēšanos, stājas pie iztiesāšanas un taisa spriedumu pēc vispārējiem noteikumiem, nolikdama, uz atbildētāja prasījumu, pierādījumu pārbaudīšanu vai citu darbību attiecībā uz lietas sagatavošanu izspriešanai; ja iztiesāšanu izbeidz, prasītājs nezaudē tiesību lietu atjaunot, iesniedzot jaunu prasības lūgumu;

3) ja neierodas abas puses un pie tam neviena nav lūgusi lietu izšķirt viņai klāt neesot, tad lietu ņem no dienas kārtības, un jaunu sēdi var nolikt ne citādi, kā uz vienas vai otras puses lūgumu.

Kad atbildētājs, neierodoties personīgi vai nesūtot savā vietā pilnvarnieku, iesniegtā atbildē paskaidro, ka viņš lūdz, lai stājas pie izspriešanas bez viņa ierašanās un bez mutiskiem paskaidrojumiem pie minētās atbildes, tad tiesas spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku un ir pārsūdzams tikai apellācijas kārtībā. Šajā gadījumā atbildētājs var lūgt, lai viņam piesūta uz viņa īsto uzturēšanās vietu norakstu no lietā taisāmās rezolūcijas. Bet tiesa var prasīt, lai atbildētājs vai viņa pilnvarnieks ierodas personīgi, ja pēc lietas apstākļiem viņu paskaidrojumi izrādītos par nepieciešamiem. Ja viņi, neskatoties uz šādu aicinājumu, bez ievērojamiem iemesliem neierodas personīgi tiesas sēdē vai neiesniedz pietiekošus rakstiskus paskaidrojumus, tiesa var pieņemt, ka atbildētājs vai viņa pilnvarnieks neapstrīd tos apstākļus, kuru noskaidrošanai viņi personīgi aicināti.

Prasītājs var lūgt tiesu, lai lietu izspriež viņam klāt neesot un lai piesūta uz viņa īsto uzturēšanās vietu norakstu no lietā taisāmās rezolūcijas. Bet tiesa var prasīt, lai prasītājs ierodas personīgi vai sūta savu pilnvarnieku, ja pēc lietas apstākļiem izrādītos nepieciešami viņa mutiskie paskaidrojumi. Ja prasītājs neizpilda šo prasījumu, tiesa izbeidz lietas iztiesāšanu, izņemot gadījumu, kad atbildētājs lūdz, lai lietā taisa spriedumu.

Atbildētājs, kas ieradies pirms sprieduma taisīšanas, pēc lietas būtības, jāpielaiž dot mutiskus paskaidrojumus. Pēc tam taisītais spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku. At-

bildētājam klāt neesot taisītais spriedums nav uzskatāms par aizmugurisku arī tad: 1) kad atbildētājs personīgi vai caur pilnvarnieku lietā ņēmis kaut kādu dalību un 2) kad viņš lietu iztiesājis, atradies sēdes zālē, bet paskaidrojumus, uz tiesas prasījumu, nav sniedzis.

Aizmuguriskas iztiesāšanas tiesu izdevumi piedzenami no prāvu zaudējušā atbildētāja, kaut arī vēlāk aizmuguriskais spriedums tiktu atcelts.

Aizmugurisko spriedumu pasludina atbildētājam, piesūtot viņam izrakstu no sprieduma pēc viņa izraudzītās uzturēšanās vietas, bet ja tā nav paziņota tiesas kancelejā, tad pēc tiesai uzdotās atbildētāja dzīves vietas. Atbildētājam, kas nav ieradies, ir tiesība divu nedēļu laikā iesniegt pret aizmugurisko spriedumu atsaukumi tai tiesai, kas taisījusi spriedumu. Termins atsaukšanas iesniegšanai skaitāms vai nu no tā laika, kad atbildētājs tiešām saņēmis izrakstu no aizmuguriskā sprieduma, vai arī no tā laika, kad atbildētājam nodota pavēste par sprieduma izpildīšanu, raugoties pēc tam, kas noticis agrāk. Atsauksmei jāsaturs lūgums atzīt aizmugurisko spriedumu par spēkā neesošu, un atbildei pēc prasības lūguma būtības. Atsauksme jāapmaksā ar tādām nodēm kā apellācijas sūdzība.

Par tiesas lēmumu nepieņemt atsaukumi pielaižama blakus sūdzība atsevišķi no apellācijas, bet par tiesas lēmumu atsaukumi pieņemt — tikai kopā ar apellāciju.

Pēc atsaukšanas pieņemšanas tiesa nekavējoties noliek jaunu tiesas sēdi, uz kuŗu aicina prāvniekus. Pēc tam, kad tiesa lietu lūkojusi cauri no jauna, viņa taisa spriedumu, ar kuŗu aizmuguriskais spriedums zaudē spēku.

Iesniedzot atsaukumi, vai arī pēc tam, kamēr tiesa nav taisījusi jaunu spriedumu, atbildētājs var lūgt, lai aptur ar aizmugurisko spriedumu pielaisto iepriekšējo izpildīšanu. Tādu lūgumu tiesa izšķir 3 dienu laikā un, apturot izpildīšanu, var spert soļus prasības nodrošināšanai.

Par aizmugurisko spriedumu prasītājs un atbildētājs var iesniegt apellāciju uz vispārējā pamata, pie kam termins šai gadījumā skaitāms tāpat kā atsauksmei par aizmugurisko spriedumu.

Aizmuguriskais spriedums zaudē jebkuŗu spēku, ja prasītājs trīs gadu laikā nav lūdzis to izpildīt, bet viņš var pēc tam lietu atjaunot, iesniedzot jaunu prasības sūdzību.

S p r i e d u m a i e p r i e k š ē j a i z p i l d ī š a n a p i e l a i z a m a t i k a i u z p r ā v n i e k a l ū g u m u u n t i k a i š ā d o s g a d ī j u m o s :

1) kad piespriestā summa piespriesta pamatojoties uz zemes grāmatu, notāriālo vai noteiktā kārtībā apliecināto aktu, vai protestētu vekseli, kuŗa īstums nav apstrīdēts, vai arī uz privātu aktu, kuŗu atzinusi pretējā puse, kā arī, kad piedzenamā summa piespriesta uz tā pamata, ka atbildētājs atzinis prasījumus;

2) kad nomas vai īres laika notecējuma dēļ nomniekam vai īrniekam uz sprieduma pamata pienākas atstāt vai nodot nomāto vai īrēto mantu, vai kad spriedumā noteikts atdot mantu, kas atradusies nelikumīgā valdīšanā;

3) kad strīda lietā par darba līgumu darba devējam ar spriedumu uzlikts par pienākumu atlaist to personu, kas pie viņa bijusi dienestā un darbā, vai arī šai personai atļauts aiziet no darba devēja, vai kad no darba devēja piespriesta darbiniekam par labu atlīdzība par pakalpojumiem vai darbu;

4) kad, lietas sevišķu apstākļu dēļ, sprieduma izpildīšanu vilcinot var celties ievērojams zaudējums prāvniekam, kam par labu spriedums nācis, vai arī pati izpildīšana var izrādīties par neiespējamu, un

5) kad piedzenamās summas piespriestas, pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaiimes un arodu slimību gadījumos.

Iepriekšēju sprieduma izpildīšanu uz prāvnieka lūgumu var pielaist arī citos gadījumos, bet tikai tad, kad spriedums taisīts aizmuguriski vai uz atsauksmi, ko atbildētājs iesniedzis pret aizmugurisko spriedumu, ar kuŗu bijusi pielaista iepriekšēja izpildīšana. Apmierināt lūgumu par to apgabaltiesas spriedumu iepriekšēju izpildīšanu, kuŗos tāda nav noteikta, atkarājas no Tiesu palātas. Šādu lūgumu Tiesu palātā caurlūko blakus sūdzības kārtībā, neatkarīgi no sprieduma taisīšanas pēc lietas būtības.

Par to, ka apgabaltiesa pielaidusi sprieduma iepriekšēju izpildīšanu, var iesniegt arī tieši Tiesu palātai blakus sūdzību atsevišķi no apellācijas.

Apgabaltiesas spriedumu pārsūdzēšana.

Par katru apgabaltiesas spriedumu pēc lietas būtības var iesniegt apellācijas sūdzību, pie kam apellācijas sūdzība rakstāma uz Tiesu palātas vārdu, bet iesniedzama tai tiesai, kas pārsūdzamo spriedumu taisījusi.

Apellācijas sūdzībā jānorāda:

1) vai sūdzību iesniedz par visu spriedumu, vai tikai par dažām tā daļām un par kādām īsti;

2) ar kādiem lietās apstākļiem vai lieciniekiem apgāž sprieduma pareizību;

3) iekš kam pastāv iesniedzēja lūgums un

4) pārsūdzētāja dzīves vieta un paraksts.

Apellācijas sūdzībai jāpieliek klāt tās noraksti pēc to personu skaita, kuŗas bijušas ar pārsūdzētāju strīdā apgabaltiesas sprieduma pasludināšanas laikā. Termins apellācijas sūdzības iesniegšanai noteikts viens mēnesis no tās dienas, uz kuŗu nolikta apgabaltiesas galīgā veida sprieduma pasludināšana.

Bez apellācijas sūdzības par apgabaltiesas spriedumu var iesniegt sūdzību arī tādā gadījumā, kad atklājušies kādi jauni apstākļi, vai kad nācis klajā tāda akta viltojums, uz kuŗu pamatots spriedums. Šādas sūdzības iesniegšanai noteikts 2 mēnešu laiks, skaitot no tās dienas, kad sūdzības iesniedzējs atklājis jauno apstākli, vai arī no tās dienas, kad stājies likumīgā spēkā krimināltiesas spriedums, ar kuŗu akts atzīts par viltotu.

Apellācijas sūdzību nepieņem un izsniedz atpakaļ tās iesniedzējam, kad:

1) tā iesniegta pēc noteiktā termiņa notecēšanas, un

2) kad sūdzību iesniedzis pilnvarnieks, kas nav pilnvarots iesniegt apellāciju;

3) kad nav norādīti iemesli, kuŗu dēļ tās iesniedzējs spriedumu ieskata par nepareizu.

Bez tālākvirzīšanas apellācijas sūdzību atstāj:

1) kad tā sastādīta, neievērojot noteikumus par zīmog-nodevu;

2) kad tai nav pielikta tiesu nodeva, un

3) kad nav pielikti apellācijas noraksti pienācīgā eksemplāru skaitā.

Šo trūkumu novēršanai apellācijas iesniedzējam tiek dots 7 dienu laiks no attiecīgā lēmuma paziņošanas. Par apellācijas nepieņemšanu pielaistas blakus sūdzības 2 nedēļu laikā no apellācijas atpakaļsaņemšanas.

Ja apellācijas sūdzība iesniegta noliktā termiņā un apgabaltiesa to pieņēmusi, tad apellācijas norakstu piesūta pretējai pusei un pēdējai ir tiesība 1 mēneša laikā no apellācijas

noraksta saņemšanas iesniegt Tiesu palātai rakstisku paskaidrojumu uz apellācijas sūdzību.

Apellācijas tiesību atjauno gadījumos, kad apellācijas sūdzības iesniegšana nokavēta sevišķu neparedzētu, no prāvnieka gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, un lūgums par apellācijas tiesības atjaunošanu iesniegts divu nedēļu laikā no tās dienas, kad izbeidzas apellācijas termiņš. Apellācijas tiesību atjauno arī tādā gadījumā, kad spriedums nav izgatavots noteiktā laikā. Lūgums par apellācijas tiesības atjaunošanu iesniedzams ne vēlāk kā septiņu dienu laikā, no tās dienas, kad izbeidzas apellācijas termiņš. Lūgums par apellācijas tiesību atjaunošanu iesniedzams tai tiesai, kas taisījusi spriedumu un tos izlemj tā pati tiesa, aicinot prāvniekus. Par šiem tiesas lēmumiem var iesniegt sūdzību Tiesu palātai 7 dienu laikā no tās dienas, kad lēmums pasludināts.

Tādā pašā kārtā un veidā atjaunojami arī kasācijas termiņi.

Lietas iztiesāšana Tiesu palātā notiek mutiski un atklātā tiesas sēdē. Ja Tiesu palātā vajadzīga kāda pierādījumu pārbaude, tad to izdara vai nu kāds no Tiesu palātas locekļiem, vai uzdod to izdarīt apgabaltiesai. Apgabaltiesa savukārt Tiesu palātas uzdevuma izpildīšanu var uzlikt vai nu kādam no saviem locekļiem, vai vietējam iecirkņa miertiesnesim. Tiesu palāta lūko cauri lietu tikai tanīs daļās, kuŗas pārsūdzējusi viena vai otra puse. Pēc sprieduma taisīšanas Tiesu palāta nosūta lietu atpakaļ apgabaltiesai līdz ar savā sprieduma norakstu.

Sūdzības par apgabaltiesas blakus lēmumiem nav pielaižamas atsevišķi no apellācijas pēc lietas būtības, izņemot tikai šādus gadījumus:

- 1) par tiesas lēmumu, ar kuŗu tā atzīst, ka lieta piekrit nevis tiesai, bet pārvaldības iestādēm;
- 2) par tiesas lēmumu, ar kuŗu ievērots atbildētāja noraidījums, neiesniedzot paskaidrojumus pēc lietas būtības;
- 3) par tiesas lēmumu, ar kuŗu atstāts bez ievēribas atbildētāja iebildums par lietas piekritību;
- 4) par tiesas lēmumu attiecībā uz prasības nodrošināšanu;
- 5) par tiesas lēmumu, ar kuŗu trešai personai liegts vai atļauts ņemt dalību lietā;
- 6) par tiesas lēmumu atteikties atstatīt tiesnesi;
- 7) par tiesas lēmumu, ar kuŗu nav pieņemta atsauksme par aizmuguras spriedumu;

T. Strēlerts, Tieslietu padomnieks.

8) par apgabaltiesas lēmumu pieļaut sprieduma iepriekšēju izpildīšanu;

9) par tiesas lēmumu, ar kuŗu nav pieņemta apellācijas sūdzība;

10) par tiesas lēmumu attiecībā uz apellācijas termiņa atjaunošanu;

11) par tiesas lēmumu, ar kuŗu laulības šķiršanas lietā nolemts par lietas iztiesāšanas laiku bērņus atstāt pie vienas vai otras puses.

Blakus sūdzība nododama tai apgabaltiesai, pret kuŗu to ceļ, izņemot sūdzību par vilcināšanu vai par liegšanos pieņemt un stādīt palātai priekšā jau agrāk apgabaltiesā iesniegtu sūdzību, kuŗas iesniedzamas Tiesu palātai. Sūdzības par to, ka tiesa pieļaidusi sprieduma iepriekšēju izpildīšanu, un par apellācijas termiņa neatjaunošanu nododamas apgabaltiesai vai arī tieši Tiesu palātai. Visas blakus sūdzības iesniedzamas divu nedēļu laikā no lēmuma pasludināšanas dienas, izņemot dažas, kas pievestas atsevišķi šai grāmatā. Sūdzības iesniegšana par vilcināšanu nav aprobežota ne ar kādu termiņu. Ja blakus sūdzība attiecas uz pretējās puses tiesībām, tai jāpieļiek klāt blakus sūdzības un tai pievienoto dokumentu noraksti. Ja tiesa, par kuŗas lēmumu iesniegta blakus sūdzība, to atzīst par pamatotu, tad viņa pati to var kārtot, nevirzot to instanču kārtībā. Lēmums par to taisāms 2 nedēļu laikā, aicinot uz tiesas sēdi abas puses.

Pieņēmusi blakus sūdzību, apgabaltiesa tās norakstu iesniedz pretējai pusei, kas 2 nedēļu laikā, no blakus sūdzības noraksta saņemšanas, var iesniegt savus paskaidrojumus. Taisot lēmumu par blakus sūdzības ievērošanu vai noraidīšanu, Tiesu palāta to paziņo arī apgabaltiesai, pret kuŗu sūdzība bija celta.

Tiesu palātas spriedumu atcelšana.

Par Tiesu palātas spriedumu atcelšanu pieļaižami šādi lūgumi:

- 1) lūgumi par spriedumu kasāciju;
- 2) lūgumi par spriedumu jaunu caurlūkošanu, un
- 3) lietā nepiedalījušos personu lūgumi.

Lūgumi par spriedumu kasāciju pieļauti:

- 1) kad likuma tiešais jēgums redzami pārkāpts, vai likums nepareizi iztulkots;
- 2) kad pārkāpti tik svarīgi tiesāšanas kārtības noteikumi, ka to neievērošanas dēļ nav iespējams piešķirt tiesas lēmumam tiesas sprieduma spēku, un

3) kad pārkāptas Tiesu palātai ar likumu piešķirtās pārziņas vai varas robežas.

Lūgumi par spriedumu jaunu caurlūkošanu pielaiesti:

1) kad atklāti jauni apstākļi, vai arī, kad aktoš, uz kuriem spriedums dibināts, ir uziets viltojums, un

2) kad Tiesu palātas spriedums taisīts pret atbildētāju, kurš nav ieradies uz lietas iztiesāšanu un kuŗa dzīves vieta nav bijusi uzdots.

Lietā nepiedalījušos trešo personu lūgumi pielaiesti tajos gadījumos, kad likumīgā spēkā nākušais spriedums aizskar viņu tiesības.

Lūgumu iesniegšanai par spriedumu kasāciju noteikts viena mēneša laiks, skaitot no sprieduma pasludināšanas dienas. Lūgumiem par sprieduma jaunu caurlūkošanu noteikts divu mēnešu laiks no tās dienas, kad lūdzējam nācis zināms jaunais apstākļis, kas ir par pamatu lūgumam par sprieduma jaunu caurlūkošanu, bet viltojuma gadījumā — no tās dienas, kad stājies likumīgā spēkā krimināltiesas spriedums, ar kuŗu akts atzīts par viltotu. Ja lieta izspriesta bez atbildētāja, kuŗš nav ieradies un kuŗa dzīves vieta nav zināma, tad lūgumu par sprieduma jaunu caurlūkošanu var iesniegt 4 mēnešu laikā no tā laika, kad atbildētājs patiesi dabūjis izrakstu no aizmuguriskā sprieduma, vai kad viņam uzrādīta pavēste par tā izpildīšanu, raugoties pēc tam, kas papriekšu noticis. Lietā nepiedalījušos personu lūgumus var iesniegt četru mēnešu laikā no tā laika, kad spriedums nācis zināms tai personai, kas iesniegusi lūgumu.

Lūgumā par sprieduma kasāciju vai jaunu caurlūkošanu jāaprāda, ko lūdzējs īsti ieskata par nelikumīgu un atceļamu un uz kādiem pamatiem. Trešās personas lūgumā tieši jānorāda, kādu sprieduma daļu lūdzējs ieskata par tādu, kas aizskar viņa tiesības, un ko viņš prasa. Lūgumam par sprieduma atceļšanu jāpieliek klāt visi dokumenti, uz kuŗiem tas dibināts. Iesniedzot lūgumu par Tiesu palātas spriedumu atceļšanu, jāiemaksā 150 lati drošības naudas, bez kuŗas lūgumu nepieņem. Drošības naudu atmaksā atpakaļ tās iemaksātājam, ja Senāts atzīst sūdzību par dibinātu, bet pretējā gadījumā tā nāk valsts labā.

No drošības naudas atsvabināti prokurori, par maksātnespējīgiem izsludināti parādnieki un personas, kuŗām piešķirtas mazturības tiesības.

Lūgumi par sprieduma atceļšanu rakstāmi uz Senāta civildepartamenta vārdu un nododami Tiesu palātai. Iesniedzot lūgumus par Tiesu palātas sprieduma atceļšanu attiecībā uz

pieliekamiem norakstiem, pretējās puses paskaidrojumiem, lūgumu noraidīšanu un blakus sūdzībām par lūgumu nepieņemšanu ievērojami tie paši nosacījumi, kas ievērojami, iesniedzot apellācijas sūdzības par apgabaltiesas spriedumiem. Lūgums par Tiesu palātas spriedumu atcelšanu atstājams bez tālākvirzīšanas, ja tam nav pielikti vajadzīgie dokumenti un noraksti attiecīgā eksemplāru skaitā, kad nav ievēroti nosacījumi par zīmognodevu un kad nav pielikta kasācijas drošības nauda 150 latu apmērā.

Visus Senāta civildepartamentā ienākušos privātpersonu lūgumus un sūdzības par tiesu iestāžu galīgo spriedumu atcelšanu lūko iepriekš cauri departamenta rīcības sēdē, lai noraidītu tos no šiem lūgumiem, kuri iesniegti pārkāpjot likumā noteiktos formālos nosacījumus, vai kuŗos nav nekādu norādījumu uz sprieduma atcelšanas iemesliem. Tikai tādā gadījumā, kad lūgumā norādīti kādi sevišķi ievēribu pelnoši sprieduma atcelšanas iemesli, lietā tiek nolikta tiesas sēdē, kur to atreferē viens no senātoriem un pēc tam taisa rezolūciju. Ja departaments atzīst par vajadzīgu, tad viens no senātoriem uzraksta sīki tos apsvērumus, kas ņemti Senāta spriedumam par pamatu.

Atceļot pārsūdzēto spriedumu, Senāts nodod lietu jaunai caurlūkošanai un izspriešanai citā palātas sastāvā, kuŗa aicina no jauna prāvniekus un izspriež lietu pēc vispārējiem noteikumiem no jauna.

Lūguma iesniegšana par sprieduma kasāciju neaptur sprieduma izpildīšanu, kamēr nav taisīts Senāta lēmums par lietas jaunu caurlūkošanu. Bet tiesa, kas taisījusi spriedumu, un ieinteresētās puses lūgumu, kuŗu var iesniegt arī pirms kasācijas sūdzības iesniegšanas, var dot rīkojumu:

1) ievest atzīmi prasītājam nododamās strīdamās nekustamās mantas zemes grāmatā, saskaņā ar prasību nodrošināšanas noteikumiem, aizliedzot vispār atsavināt vai iznīcināt tādus priekšmetus, kas pēc likuma uzskatāmi par šīs mantas piederumu, un atvēlot prasītājam slēgt par šo mantu līgumus ne citādi, kā iepriekš aizrādot tam, kas stājās līguma saistībā, kā gadījumā, kad tiktu taisīts spriedums par mantas atdošanu atpakāļ atbildētājam, šis līgums zaudē spēku;

2) pieprasīt no prasītāja nodrošinājumu tās strīdamās kustamās mantas vērtības apmērā, kuŗa viņam nododama spriedumu izpildot, vai — ja tā nodrošinājumu nesniedz; kā arī, kad nododamai mantai ir sevišķa vērtība mākslas, ģime-

nes vai citas kādas iekšējas nozīmes dēļ — apķīlāt šo mantu, nododot to glabāšanā kā apķīlātu mantu;

3) nosūtīt summu, kas piedzīta spriedumu izpildot, Latvijas bankai vai viņas vietējai nodaļai, vai arī uz vienas vai otras puses lūgumu, kādai citai valsts kredītiestādei, valsts vai valsts garantēta procentpapīru pirkšanai, — ja prasītājs neiesniedz minētās summas nodrošinājumu tam gadījumam, kad spriedumu atceltu kasācijas kārtībā;

4) atlikt tās nekustamās mantas izsoli, uz kuru vērsta piedziņa, un

5) atlikt tās kustamās mantas izsoli, uz kuru vērsta piedziņa, kad šai mantai ir sevišķa vērtība mākslas, ģimenes vai citas kādas iekšējas nozīmes dēļ.

Nevar izpildīt spriedumus pirms kasācijas izšķiršanas vai kasācijas termiņa notecēšanas:

1) lietās par dzimšanu laulībā, un

2) lietās par laulības šķiršanu vai neesamību;

3) lietās par saderinātas līgavas atzīšanu par viņas līgavaiņa šķirtu sievu.

Bez tam sprieduma izpildīšanu var apturēt spriedumu taisījusē tiesa uz ieinteresētās puses lūgumu, ja izpildīšana var radīt mantā tādas pārgrozības, pēc kurām mantu savest agrākā stāvoklī kļūst neiespējami vai ir pārāk apgrūtināši. Gadījumos, kad ieinteresētās puses lūgumu apmierina, pretpusei ir tiesība prasīt, lai spej noteiktus prasības nodrošināšanas soļus vai uztur spēkā agrāk spertos soļus.

Termiņi, to pagarināšana un atjaunošana.

Tajos gadījumos, kad likumos termiņi nav noteikti, tos nosaka tiesa. Visus termiņus skaita mēnešiem, nedēļām un dienām. Ja mēnešiem skaitamā termiņa beigas iekrīt tādā mēnesī, kuram nav atbilstoša datuma, tad termiņš notek šā mēneša pēdējā dienā. Tā, piemēram, ja no 31. janvāra noteikts viena mēneša termiņš, tad tas izbeidzas 28. vai 29. februārī. Nedēļām skaitāmais termiņš notek pēdējā nedēļas atbilstošā dienā. Kad termiņa beigas pēc vispārējā aprēķina iekrīt svīnāmā dienā, tad šī diena un tai no vietas sekojošās svīnamās dienas nav skaitāmas, bet par termiņa pēdējo dienu skaitāma pirmā darbdiena pēc tam. Laiks no 17. līdz 30. jūnijam un no 23. decembra līdz 2. janvārim termiņa tecēšanas ziņā pielīdzināts svīnamām dienām. Skaitot termiņu dienām, nav ieskaitāma diena, kad izdarīta darbība, no kuras termiņš skaitāms, un pēc tam pēdējā diena nolikto dienu skaitā uzska-

tāma par termiņa beigām. Termiņa pēdējā dienā no termiņa atkarīgā prāvnieka tiesība turpinās līdz visas dienas beigām, t. i. līdz pulksten divpadsmitiem naktī, bet kad darbība bijusi jāizdara vai jāpieteic tiesā, tad līdz pulksten trijiem pēc pusdienas, un ja sēde turpinās pēc trijiem, tad līdz ar sēdes slēgšanu beidzas arī prāvnieka ar termiņu aprobežotā tiesība. Dienām noteiktus termiņus aprēķina šādi: ja kāds lēmums paziņots, piemēram, 3. janvārī un tanī noteikta kāda darbība, kas jāizpilda 7 dienu laikā, tad termiņš noteikts $3 + 7 = 10$. janvārī līdz pulkst. 12 naktī vai līdz pulkst. 3 dienā. Ja 10. janvāris iekrīt svētdienā, tad termiņš noteikts 11. janvārī.

Termiņš, kuŗu tiesa nolikusi uz noteiktu dātumu vai norādītu dienu, uzskatāms par noteicējušu tajā pašā dienā. Lūgumam vai sūdzībai tiesas iestādē par pastu ienākot, ņemama vērā tā diena, kad raksts nodots pasta iestādē, t. i. tas dātums, kas atzīmēts uzspiestajā pasta spiedogā.

Termiņa pagarinājumu bez prāvnieku vienošanās pielaiž tikai vienu reizi, izņemot gadījumus, kad tiesas noteikto darbību nav iespējams izpildīt sevišķu neparedzētu, no prāvnieku gribas neatkarīgu apstākļu dēļ. Lūgums atjaunot nokavētu termiņu iesniedzams tai tiesu iestādei, kuŗā nokavēto darbu nācās izpildīt. Lūguma iesniegšanai par termiņa atjaunošanu nolikts divu nedēļu laiks, skaitot no tās dienas, kad izbeidzas nokavētais termiņš. Lūgumam pieliekams noraksts pretējai pusei. Termiņu atjaunojot, jauno termiņu nosaka ne ilgāk par to, kas nokavēts, un tas skaitāms no dienas, kad pasludināts lēmums par termiņa atjaunošanu. Par lēmumiem, ar kuŗiem ievērots vai noraidīts lūgums par termiņa atjaunošanu, var divu nedēļu laikā iesniegt blakus sūdzību nākošai instancei.

Tiesu nodevas un izdevumi.

Tiesu izdevumi civillietās ir četrējādi:

- 1) zīmognodeva;
- 2) tiesu nodeva;
- 3) kancelejas nodeva, un
- 4) lietvedības maksa.

Zīmognodeva apgabaltiesām pēc piekritības lietās maksājama: 5 latu apmērā par lēmumu un spriedumu norakstiem, par apstiprināšanu mantošanas tiesībās vai nekustamas mantas korroborēšanā, bet 1 lata apmērā par visiem pārējiem spriedumu un lēmumu norakstiem. 2 latu apmērā zīmognodeva maksājama par Tiesu palātai un Senātam iesniedzamām apellācijas un kasācijas sūdzībām, par izpildu rakstiem un iz-

vedu rakstiem. 1 lata apmērā zīmognodeva maksājama par lūgumiem, paziņojumiem, sūdzībām, atbildēm, iebildumiem, atspēkojumiem, atsauksmēm un apliecībām, bet par šo dokumentu norakstiem, kurus iesniedz kā pielikumus pie tiem, maksājama zīmognodeva tikai 30 snt. apmērā, izņemot tos, kas paši par sevi jau aplikti ar zīmognodevu. Zīmognodeva nomaksājama zīmogmarkās, kas uzlīpināmas uz attiecīgiem dokumentiem.

Tiesu nodeva ņemama par prasības lūgumiem, atsauksmēm pret aizmuguras spriedumiem, par apellācijas sūdzībām un pretprasībām.

Tiesu nodevu ņem 4% apmērā no prasības summas, bet ja prasība nepārsniedz 30 latus, vai ja tā pieteikta krimināllietā, tad 3% apmērā. Aprēķinot tiesu nodevu nepilni lati skaitāmi par pilniem. Līdz 200 latiem tiesu nodevas var samaksāt tiesu markās vai skaidrā naudā, bet ja tiesu nodeva pārsniedz 200 latus, tad tā jāsamaksā skaidrā naudā Latvijas bankā un kvīte jāpieliek pie iesniegtās prasības, atsauksmes, apellācijas etc.

Kancelejas nodeva ņemama izdodot prāvniekiem izpildu rakstus, spriedumu un dokumentu vai citu papīru rakstus, kā arī apliecības, uzziņas u. t. t. Kancelejas nodeva maksājama 1 lata apmērā no katras loksnes, skaitot 25 rindiņas par lappusi, un tā nomaksājama tiesu markās kopā ar zīmognodevu.

Lietvedības maksas ir šādas:

1) prasītājam, kas nevar uzdot atbildētāja dzīves vietu, jāiesniedz kvīte par Ls 6,15 iemaksu aicinājuma sludinājuma iespiešanai;

2) tiesu iestāžu locekļi, kurus komandē ārpus pastāvīgās darba vietas apskatīšanai uz vietas, liecinieku nopratināšanai vai tamlīdzīgai darbībai, saņem dienas naudu un ceļa izdevumu atlīdzību;

3) atlīdzību lieciniekiem, lietpratējiem un tulkkiem noteikta tiesa pēc sava taisnīgā ieskata, samērā ar patiesiem braukšanas izdevumiem, nokavēto laiku, lietpratēju patērētām pūlēm, vietējiem apstākļiem un aplūkošanas izdevumiem.

Prāvniekiem, uz kuŗa lūgumu pierādījumu pārbaudījums notiek, jāiemaksā uz priekšu braukšanas izdevumu atlīdzība tiesnesim, lieciniekiem, lietpratējiem un tulkkiem, kā arī avans tiesas noteiktā apmērā atlīdzības segšanai lieciniekiem par nokavēto laiku un lietpratējiem par atzinuma došanu. Ja pārbaudījums nolikts pēc pašas tiesas ieskata vai uz abu puŗu

prasījuma, tad pienākošās nauda jāiemaksā abām pusēm vienlīdzīgā apmērā. Ja naudu tiesas noteiktā termiņā neiemaksā, tad pārbaudījums nenotiek, izņemot gadījumus, kad novēlotas naudas iemaksas dēļ nenovilcinās lietas iztiesāšana,

Tiesu izdevumu atlīdzināšanai pastāv šādi nosacījumi: Prāvniekam, pret kuŗu spriedums taisīts uz pretējās puses prasījumu, jāatmaksā viņai visi tiesu izdevumi, kādi viņai bijuši šajā lietā, izņemot atsevišķus likumos norādītos gadījumus. Bez tam, uzvarējušai pusei jāatlīdzina par lietas vešanu. Izbeidzot lietu uz noraidījuma pamata nepiekritības dēļ, atbildētājam ir tiesība piedzīt no prasītāja visus tiesas izdevumus, kādi viņam bijuši šajā lietā. Izspriežot lietu pa daļai vienai, pa daļai otrai pusei par labu, tiesa noteic, kuŗam no prāvniekiem un kādā apmērā ir tiesība uz tiesu izdevumu atlīdzību.

Pastāv arī izņēmumi no vispārīgiem noteikumiem par tiesu izdevumiem.

No tiesu izdevumu samaksas atsvabinātas tās personas, kuŗām tiesa piešķirusi mazzurības tiesības. Tāpat viņas atsvabinātas no zīmognodevu samaksas.

Bez sevišķa tiesas lēmuma atsvabināmas no nodevu samaksas visas personas, kuŗas ceļ prasības:

- 1) par neizmaksātu darba algu;
- 2) pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaiemes un arodu slimību gadījumos;
- 3) pamatojoties uz noteikumiem par slimo kasēm.

Personām, kas vēlas izlietot mazzurības tiesības, jāiesniedz apgabaltiesai savas dienesta priekšniecības, vai vietējās pašvaldības iestādes, vai vietējā mirtiesneša apliecība par to, ka viņam trūkst līdzekļu lietas vešanai. Par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu par savu trūcību, vainīgajam uzliek sodu; tāpat soda arī vainīgos nepatiesas mazzurības apliecības izsniegšanā. Sodu var uzlikt prāvniekiem arī par to, ka viņi nav paziņojuši par apstākļu pārgrozību, ar ko prāvnieks kļuvis spējīgs izdarīt tos maksājumus, no kuŗiem viņš atsvabināts.

Mazzurības tiesības neatsvabina prāvniekus, kam tās piešķirtas, no tiesu izdevumu atlīdzināšanas pretējai pusei.

Spriedumu izpildišana civilīetās.

Pēc tam, kad pasludināta tiesas rezolūcija pēc lietas būtības, tiesas iestāde nevar pati to ne atcelt, ne grozīt, izņemot gadījumus, kad rezolūcijā ieviesusies acīm redzama kļūda. Acīm redzamas kļūdas tiesas rezolūcijā tiesa var izlabot pati

ar savu ierosmi, vai arī uz pušu lūgumu, bet tikai pirms sprieduma izgatavošanas galīgā veidā, aicinot pie tam abas puses uz tiesas sēdi kļūdas izlabošanai. Acīm redzamas pārakstīšanās kļūdas spriedumā, kā arī izlaidumus, pretrunas vai neskaidrības tiesa var izlabot uz vienas vai otras puses lūgumu, vai pati ar savu ierosmi.

Spriedums stājas likumīgā spēkā:

1) kad tas taisīts apgabaltiesā, un prāvnieki nav iesnieguši apellācijas sūdzību noteiktā laikā;

2) kad tas taisīts apgabaltiesā aizmuguriski, un pret to noteiktā laikā nav iesniegta ne atsauksme, ne apellācija;

3) kad tas taisīts Tiesu palātā;

4) kad zaudējusē puse atteikusies no tiesības pārsūdzēt spriedumu augstākā instancē.

Izpildu kārtībai, attiecībā uz aprēķiniem par zaudējumiem, ienākumiem un izdevumiem, paredzēti sevišķi nosacījumi. Ja tiesa savā spriedumā atzīst, ka prāvu zaudējušai pusei jādod uzveikušai pusei no atspriestās mantas saņemtie ienākumi, vai jāatlīdzina viņai zaudējumi un tiesu izdevumi, vai jādod norēķins par lietu un mantas pārvaldīšanu, bet neatzīst par iespējamu noteikt pašu piespriežamās piedziņas summu, tad uzveikušā puse var prasīt šo summu izpildu kārtībā, nezaudējot tomēr tiesību celt prasību vispārējā kārtībā. Lūgums piedzīt zaudējumus, ienākumus un tiesas izdevumus iesniedzams tai apgabaltiesai, kurā iztiesāta galvenā prasības lieta. Lūguma iesniegšanai noteikti šādi termiņi: par zaudējumu un ienākumu piedziņu vai par norēķinu pieprasīšanu — trīs mēneši no tās dienas, kad spriedums stājās likumīgā spēkā, bet par tiesu izdevumu piedziņu — divas nedēļas no tās dienas, kad lietā pasludināta tiesas rezolūcija. Izpildu kārtībai piemērojami vispārīgi civilprocesa noteikumi, ar dažiem likumā paredzētiem izņēmumiem. Tā kā šāda veida lietas praksē rodas samērā maz, tad pie tām tuvāk nepakavēšos.

Vispārīgi noteikumi par spriedumu izpildīšanu.

Aizmuguras spriedums, kas padots iepriekšējai izpildīšanai, izpildams pēc vispārīgiem noteikumiem par tiesas spriedumu izpildīšanu, pie kam strīdamu kustamu mantu un summas skaidrā naudā nenodod piedzinējam, bet tikai apķīlā; apķīlāto vai aprakstīto mantu nepārdod, iekam nav notecējis viens mēnesis no tās dienas, kad parādniekam izsniegta pirmā izpildu pavēste. Ātri bojājošos priekšmetus var pārdot arī pirms mēneša, bet no pārdošanas ieņemto naudu nodod piedzinējam tikai pēc mēneša.

Kas vēlas, lai tiesas spriedumu civilietā izpilda, tam jāiesniedz rakstisks vai mutisks lūgums izdot viņam izpildu rakstu. Acīm redzamas pārrakstīšanās kļūdas, kā arī izlaidumus, pretrunas vai neskaidrības izpildu rakstā var izlabot uz puses lūgumu līdz izpildīšanas sākumam tiesas priekšsēdētājs, kas izdevis izpildu rakstu. Ja tiesas priekšsēdētājam rodas grūtības izpildu raksta izlabošanā, vai ja izpildīšana jau uzsākta, tad izlabošanu var izdarīt tiesas blakus procesa kārtībā, pie kam tiesai jāaicina puses uz sēdi, kuŗa nolikta kļūdas izlabošanai. Nozaudēta, nozagta vai iznīcināta izpildu raksta vietā izdod tā norakstu, bet ne citādi, kā uz tiesas lēmumu, kas taisāms pēc pretējās puses aicināšanas un viņas noklausīšanas, ja viņa ieradusies noliktā termiņā.

Sprieduma izpildīšanas veidi ir šādi:

- 1) mantas nodošana dabā tai personai, kuŗai tā piespriesta;
- 2) piedziņas vēršana uz parādnieka kustamu mantu, un
- 3) piedziņas vēršana uz parādnieka nekustamu mantu.

Izpildot piedziņu pret pašvaldību, piedziņu var vērst arī uz pašvaldības ienākumiem, kaut arī tie vēl nav saņemti.

Ja parādnieks, kam uz tiesas sprieduma jāizdara tāda darbība, ko var izdarīt cita persona, labprātīgi neizpilda spriedumu tiesas vai tiesu izpildītāja noteiktā laikā, tad pirmās instances tiesa, kas lietu izspriedusi, uz piedzinēja lūgumu atļauj viņam izdarīt minēto darbību uz parādnieka rēķina un uzliek parādniekam par pienākumu iepriekšēji iemaksāt summu, kāda nepieciešama ar šīs darbības izvešanu saistīto izdevumu segšanai. Šo summu noteic tiesa blakus procesa kārtībā. Summas piedzīšanai piedzinējam nekavējoties izdodams izpildu raksts. Piedzinējs nezaudē tiesību vēlāk lūgt tiesu, lai tādā pašā kārtībā noteic no parādnieka piedzenamo naudu, kuŗu viņš darbības izvešanai izdevis virs tiesas noteiktās summas.

Kad darbību, kuŗas izdarišana piespriesta atbildētājam, nevar izdarīt cita persona, bet tā atkarājas vienīgi no atbildētāja gribas, tad pirmās instances tiesa, uz piedzinēja lūgumu, tieši spriedumā vai sevišķā lēmumā uzliek atbildētājam par pienākumu izpildīt spriedumu, nosakot naudas sodu par neizpildīšanu noteiktā laikā. Ja spriedums atbildētāja vainas dēļ nav izpildīts, šī soda nauda nekavējoties piedzenama ar policiju, bet izpildīšanai, uz piedzinēja lūgumu, noliekams jauns termiņš, nosakot par neizpildīšanu lielāku naudas sodu. Pirmā soda nauda nevar pārsniegt 300 latus, bet visu sodu kop-

summa 2000 latus. Neatkarīgi no soda, tiesa uz piedzinēja lūgumu var prasīt no atbildētāja zaudējumus, kādi piedzinējam var celties ar to, ka atbildētājs neizpilda viņam uzlikto pienākumu, noteicot pēc apstākļiem kā nodrošinājuma apmēru, tā arī tā iesniegšanas laiku. Faktiskas maksātspējas gadījumā soda naudu pēc tiesas ieskatiem var atvietot ar arestu līdz 6 mēnešiem.

Ja atbildētājs pretojas darbībai, kuŗas izdarīšanu no piedzinēja puses viņš nedrīkst kavēt, tad piedzinējs pretošanās novēršanai var griesties pie tiesu izpildītāja pēc palīdzības. Ja pretošanās bijusi saistīta ar izdevumiem, tad piedzinējs var lūgt tiesu, lai piedzen no atbildētāja arī izdevumus, kas radušies no atbildētāja pretošanās.

Piedzinējs var izvēlēties vienu vai vairākus sprieduma izpildīšanas veidus, bet izpildot spriedumu pret pašvaldību vispārējā kārtībā, mantu, uz kuŗu vēršama piedziņa, norāda iekšlietu ministrija.

Uz vairākām atbildētājam piederošām mantām piedziņu var vērst tikai tādā gadījumā, kad vienas mantas vērtība pilnīgi nesedz piedzenamo summu. Izpildu darbību izdara tā iecirkņa tiesu izpildītājs, kur šī darbība izdarāma.

Pagasta robežās spriedumus un lēmumus izpilda pagasttiesa šādos gadījumos:

- 1) kad piedzenama naudas summa, kas nepārsniedz 500 latus;
- 2) kad piedzenama kustama lieta, un vērtība, kas piedzenama, ja lietu nenodod, nepārsniedz 500 latus;
- 3) kad prasības nodrošināšanai apķīlājama parādnieka kustama lieta vai viņam no citas personas pienākošās naudas summa;
- 4) kad izliekams nomnieks vai īrnieks;
- 5) kad jāieved valdījumā.

Prāvnieks arī šajos gadījumos var nodot tiesas sprieduma izpildīšanu tiesas izpildītājam, bet tad viņam pašam jāsedz visi izpildīšanas izdevumi.

Izpildu raksts, līdz ar mutisku vai rakstisku pieteikumu, piedzinējam jāiesniedz tam tiesu izpildītājam, kuŗa iecirknī piedzišana izdarāma. Pieteikumā norādāma piedzinēja un parādnieka dzīves vieta un piedzinēja izvēlētais piedzišanas veids.

Stādāmie pie sprieduma izpildīšanas, tiesu izpildītājs piesūta atbildētājam vai nu personīgi, vai uz viņa uzturēšanās vietu izpildu pavēsti. Saņemot izpildu pavēsti, atbildētājam

jāatzīmē pavēstes otrā eksemplārā vai ar sevišķu rakstu paziņojums par dzīves vietu, kuru viņš izvēlējis tajā pilsētā vai aprīnī, kur spriedums izpildāms. Ja piedzinējs vai atbildētājs šo noteikumu neizpilda, tad visi viņiem adresējamie raksti un pavēstes atstājami apgabaltiesas kancelejā. Piedzinējs un atbildētājs var pieaicināt, katrs no savas puses, ne vairāk kā divus lieciniekus, kas būtu klāt pie visas izpildu darbības. Šie liecinieki atlīdzību nesāņem un viņu neierašanās neaptur tiesu izpildītāja izpildu darbību. Spriedumu izpildot, piedzinējs var būt klāt, bet viņš nedrīkst iejaukties pašā izpildīšanā un viņam nav tiesības dot no sevis kādus rīkojumus, kas pieder pie tiesu izpildītāja darbības.

Uz piedzinēja vai atbildētāja lūgumu tiesu izpildītājam jāizdod, pret samaksu, apliecināti izraksti no sava žurnāla par piedziņas darbību. Par nolaidībām sprieduma izpildīšanā, bez likumā noteiktiem sodiem, no tiesu izpildītāja, pēc tiesas sprieduma, piedzenami kapitāls, procenti un citi izdevumi, kaut arī parādnieka maksātspēja nebūtu atzīta noteiktā kārtībā, bet ja ir pierādīts, ka aiz tiesu izpildītāja nolaidības notikusi mantas vai paša parādnieka slēpšana.

Ja piedzītā summa nepietiek visu piedziņai pieteikto prasījumu pilnīgai apmierināšanai, tad tiesu izpildītājs to iemaksā attiecīgā tiesu iestādē, kurā, sadala naudu starp kreditoriem (sk. attiecīgo nodaļu turpmāk).

Visi sprieduma izpildīšanas izdevumi, to starpā arī atlīdzība tiesu izpildītājam, piedzenami no tās personas, pret kuru sprieduma izpildīšana vērsta.

Sūdzības par sprieduma nepareizu izpildīšanu un visi strīdi par pašu izpildīšanu, izņemot tos, kas attiecas uz spriedumu iztulkošanu, lūkojami cauri tajā tiesā, kurās apgabalā spriedumu izpilda. Sūdzības iesniedzamas divu nedēļu laikā no apstrīdamās darbības izdarīšanas tieši tiesai, vai arī ar tiesu izpildītāju. Strīdus par sprieduma iztulkošanu izšķir tā tiesa, kas spriedumu taisījusi. Ja atbildētāja dzīves vieta nav zināma, bet ir zināma viņa manta, tad uz piedzinēja lūgumu viņam ieceļ aizstāvi no advokātiem, kurš tad arī atvieto atbildētāju visā piedziņas stadijā.

Piedzīņas vēršana uz kustamu mantu.

Kustamas mantas apķīlāšana izdarāma parādnieka, piedzinēja un viņa aicināto liecinieku klātbūtnē, bet šo personu neierašanās apķīlāšanu neaptur. Sprieduma izpildīšanas nolūkā tiesu izpildītājam ir tiesība izdarīt parādnieka personas kratīšanu.

Nekādā ziņā tiesu izpildītājs nedrīkst apķīlāt:

1) ikdienas valkājamu, attiecīgam gada laikam nepieciešamo apģērbu; 2) veļu un traukus tādā daudzumā, kāds nepieciešams parādniekam un viņa ģimenei ikdienišķai lietošanai; 3) viņu gultas drēbes un gultas; 4) mājās esošos pārtikas līdzekļus un malku tādā daudzumā, kāds vajadzīgs mājas uzturēšanai viena mēneša laikā; 5) parādniekam piederošus ģimenes un citus papīrus, izņemot parādzīmes, akcijas, obligācijas un tamlīdzīgus vērtspapīrus; 6) aktīvā dienestā stāvošu personu nepieciešamo ietērpu; 7) vienu slaucamu govī ģimenei, kurās uzturēšanai tā nepieciešama un govīs barību vienam mēnesim; 8) kustamu mantu, kas pēc civillikumiem atzīstama par nekustamas mantas piederumu; 9) lauksaimniecības inventāru un sēklu, kas nepieciešami lauku saimniecībā, līdz ar barības daudzumu, kāds nepieciešams attiecīgās saimniecības cilvēku un lopu uzturēšanai līdz jaunai ražai; kāds inventārs un kādi barības daudzumi uzskatāmi par nepieciešamiem, noteicis zemkopības ministrs ar instrukciju.

Instrukcija par lauku saimniecībās nepieciešamā inventāra, sēklas un barības daudzumiem.

Par lauku saimniecībās nepieciešamu uzskatāms šāds dzīvais un nedzīvais inventārs un šādi sēklas un barības daudzumi:

1. Sēklas ne mazāk kā 180 kg graudu labības, 100 kg linsēklu, 21 kg āboliņa sēklu un 2700 kg kartupeļu uz katru iepriekšējā gadā ar attiecīgo sēklu apsēto, bet tekošā gadā vēl apsējamo ha.

2. Zirgi pa vienam uz katriem pilniem vai nepilniem 8 ha aļamas zemes un uz katriem pilniem vai nepilniem 3 nepieciešamiem darba zirgiem — 1 kumeļš.

3. Šāds cits dzīvais inventārs, atkarībā no lauksaimnieciski izmantojamās zemes platības:

	Liellopi	Cūkas	Aitas
Uz platības līdz 5 ha	2	1	2
" " " 5,10 — 10 ha	4	2	4
" " " 10,10 — 20 "	6	3	6
" " " 20,10 — 30 "	7	4	7
" " " 30,10 — 50 "	9	5	9
" " " 50,10 — 75 "	12	6	12
" " " 75,10 — 100 "	14	7	14
" " " 100,10 un vairāk	15	8	15

un uz katriem pilniem vai nepilniem 5 nepieciešamiem liellopiem 1 jaunlops, kā arī katrā saimniecībā 1 bullis.

4. Mājputnu — 50% no saimniecībā esošiem un vienīgais inkubators.

5. Šādi vaislas un sugas lopi, neatkarīgi no saimniecības platības:

- a) Zemkopības ministrijas vaislas zirgu izlases komisijas I šķirā ieskaitītie ērzeļi un ķēves;
- b) tirsugas un II pakāpē ciltsgrāmatās ierakstītās vaislas govīs, kā arī vaislas aitas un vaislas cūkas, par kuņām īpašnieks var uzrādīt attiecīgas ciltsapliecības;
- c) visi ar valsts pabalstu iegādātie vaislas lopi un mājputni un bišu saimes.

Piezīme. Ar „a” un „c” minētie zirgi uzskatāmi par saimniecībā nepieciešamiem virs agrāk minētās normas, bet ar „b” un „c” minētie pārējie lopi un putni pirmā kārtā ieskaitāmi nepieciešamos.

6. Vaislas zivis pa 3 pieaugušām un 3000 mazuliem uz katru ha diķsaimniecības.

7. Bites un tukši stropi pa vienam uz katrām pilnām vai nepilnām 5 saimēm, 1 medsviede, 1 mākslīgo šūnu valcis un 1 mākslīgo šūnu spiede.

8. Pārtika saimnieka ģimenei un nepieciešamiem strādniekiem līdz nākošā gada 1. septembrim, skaitot uz katru par 8 gadiem vecāku personu mēnesī: rudzu vai kviešu, vai to pārstrādājumu 25 kg, miežu vai putrainu, vai zirņu 8 kg, kartupeļu 30 kg un gaļas vai zivju 7 kg, bet uz katru par 8 gadiem jaunāku bērnu — pusi no minētās normas.

9. Lopbarība pēc šās instrukcijas nepieciešamiem lopiem mēnesī:

zirgiem katram . . .	300 kg. rupjās barības (siena vai āboļiņa) un
	30 „ auzu vai attiecīgu daudzumu citas spēkbarības;
liellopiem katram . .	230 „ siena vai āboļiņa;
	120 „ vasarāju salmu, vai vispārīgi
	350 „ rupjās barības;
	120 „ sakņaugu vai kartupeļu un
	30 „ spēkbarības;

cūkām katrai.....	10	" spēkbarības (milti vai graudi) un
	120	" sakņaugu, vai kartupeļu;
aitām katrai	60	" rupjās barības (siena vai āboliņa) un
	6	" spēkbarības;
majputniem katram.	3,5	" graudu.

Piezīme. Rupjā barība un sakņaugi paredzami tikai starp 1. oktōbri un 1. jūniju vēl atlikušajam laikam, bet spēkbarība — visam laikam līdz nākamam 1. okt.

10. Darba rīki pēc šās instrukcijas nepieciešamo zirgu nodarbināšanai.

	Atļūgi	Rati	Raga- vas	Arkli	Atsperu ečasas vai kultivatori	Tapu ece- šas Vago- jamie	Arkli vai sakņaugu rušinātāji
1-zirga saimn.	1	1	1	1	1	1	1
2-zirgu " ..	2	2	2	2	1	1	2
3-zirgu " ..	3	3	3	2	2	3	2
4-zirgu " ..	4	4	4	3	2	3	2
5-zirgu " ..	5	5	5	3	2	4	2
6-zirgu " ..	6	6	6	4	3	4	2
Uz katru turp-..							
māko zirgu ..	1	1	1	1	1	1	1

Piezīme. Saimniecībās uzskatāmas par nepieciešamām arī visas citas tur nodarbinātās lauksaimniecības mašīnas pa 1 gabalam no katras, ja tās lietotas tikai tai pašā saimniecībā. Tāpat par nepieciešamām uzskatāmas piena kannas pa vienai uz katrām 2 govīm.

Nekādā gadījumā tiesu izpildītājs nevar apķīlāt arī šādu parādnieka mantu:

1) skaidru naudu, ciktāl tās summa nepārsniedz: a) pēc likuma atstājamo algas daļu no apķīlāšanas dienas līdz algas izmaksas dienai, b) pēc likuma atstājamo pensijas daļu par laiku no apķīlāšanas dienas līdz pensijas izmaksas dienai;

2) grāmatas, instrumentus, rīkus, kas nepieciešami parādniekam viņa personīgā ikdienas darbā, sagādājot iztikai vajadzīgos līdzekļus, un

3) zvejniecības inventāru zvejnieku-arodnieku un viņu ģimenes locekļu personīgā zvejas darbam jūrā un citos ūdeņos; kāds inventārs uzskatāms zvejniekiem par nepieciešamu, to nosaka Jūrniecības departaments savā instrukcijā:

Instrukcija par zvejniekiem nepieciešamo inventāru.

Par zvejniekiem nepieciešamu uzskatāms šāds inventārs:

A. Jūras zvejniecībā:

- 1) Divas jūras spējīgas zvejas laivas ar piederumiem, kas paredzēti noteikumos par jūras zvejas laivu pārbaudi (Lik. kr. 1930. g. Nr. 146.); pie kam viena no laivām var būt motorlaiva ar motoru un vinžu;
- 2) 5 dažādi zvejas tīkli;
- 3) 2 plekšu resp. luču vadi ar virvēm 2000 metri garumā;
- 4) lielā vada 2 atsevišķi gabali, no kuriem viens var būt āmis, ar kaili 500 metri;
- 5) viens kūris (murds) ar piederumiem;
- 6) ūdas iekārta ar 1200 āķiem.

B. Iekšējo ūdeņu zvejniecībā:

- 1) 2 zvejas laivas un 2 enkuri ar tauvu;
- 2) 3 dažādi zvejas tīkli, kopgarumā 200 metri;
- 3) 10 zvejas murdi vai kurvji;
- 4) vads — linums 200 m un āmis;
- 5) virves 300 metri.

Piezīme. Augšējā sarakstā ietilpināmi tikai tie zvejas rīki, kas atbilst zvejniecības likumā un attiecīgos noteikumos paredzētiem mēriem.

Šais instrukcijās noteiktais „dzelzs inventārs“ nav pasargāts no apķilāšanas tādās lietās, kur kreditora prasījums nodrošināts likumiskām aizturēšanas tiesībām (nomas devēju prasības pret nomniekiem u. t. t.), darba algu prasības lietās un valsts vai pašvaldības nodokļu piedzīšanu lietās.

Bez tam nevar apķilāt to lopbarību un citus zemes ražojumus, kuŗus pēc noteikumiem par nomas līgumiem nav brīvē izvest no ražojošā nekustamā īpašuma. Tiklīdz „dzelzs inventāra“ īpašnieks zaudē vai atsavina nekustamo īpašumu, kuŗa apsaimniekošanai noderejies kustamās mantas inventārs, pēdējais nav vairs pasargāts no apķilāšanas un to var pārdot katrā laikā.

Parādniekam ir tiesība prasīt, lai dažas no viņa lietām netiktu apķilātas, ja pārējo lietu pietiek piedziņas apmierināšanai. Piedzinējam no savas puses arī ir tiesība, ar parādnieka piekrišanu atsvabināt dažas lietas no apķilājuma un pārdošanas, kaut arī pārējo lietu nepietiktu viņa piedziņas pilnīgai apmierināšanai.

Izdarot piedziņu, tiesu izpildītājam jāpieaicina policijas amatpersona:

- 1) ja mājas durvis aizslēgtas, un atteicas tās atdarīt;
- 2) ja neatdara iekšējo istabu durvis, vai atteicas atslēgt aizslēgtās telpas, un
- 3) ja apķīlāšana notiek parādnieka prombūtnē.

Aprakstīto mantu tiesu izpildītājs ievēd aprakstīšanas žurnālā un atzīmē tur arī iebildumus, kuŗus ceļ piedzinējs, parādnieks, vai kāda trešā persona. Aprakstījumu paraksta piedzinējs un parādnieks, ja viņi pie aprakstīšanas bijuši klāt, liecinieki, ja tādi bijuši aicināti, un tiesu izpildītājs. Uz piedzinēja vai parādnieka prasījumu tiesu izpildītājam jāizdod par noteiktu maksu aprakstījuma noraksti.

Kustamas mantas novērtējumu izdara šo mantu apķīlājot. Katra aprakstītā priekšmeta cenu noteic piedzinējs, bet ja viņš nav ieradies, tad parādnieks. Kad pret novērtējumu ceļ strīdu, tad strīda cēlājam, uzņemoties novērtēšanas izdevumus uz sava rēķina, ir tiesība prasīt, lai novērtējumu izdara lietpratēji. Pēc apķīlāšanas, apķīlātā manta nododama glabāt kādam glabātājam. Glabātāju izrauga piedzinējs un parādnieks pēc savstarpējas vienošanās, bet ja vienošanās nav notikusi, tad tiesu izpildītājs. Personai, kas izraudzīta par glabātāju, izdodams apķīlātās mantas aprakstījuma noraksts; par tās saņemšanu viņš parakstās uz aprakstījuma oriģināla. Glabātājs dabū maksu par glabāšanu pēc viņa savstarpējas vienošanās ar parādnieku un piedzinēju, bet ja šī vienošanās nav notikusi, tad saskaņā ar noteikumiem, kuŗus katriem trim gadiem sastāda Iekšlietu ministrijas Administratīvais departaments un apstiprina iekšlietu ministrs saziņā ar tieslietu un finanču ministru. Glabātājs nedrīkst lietot viņa glabāšanai uzticēto mantu un viņš to nedrīkst atdot citiem, bet viņam tā jāuzglabā vesela, jo citādi viņš zaudē maksu par glabāšanu un no viņa var piedzīt zaudējumus. Bez tam par uzticētās mantas piesavināšanos glabātājam draud arī bargs kriminālsods. Par peļņu, kuŗu nesusi apķīlājamā manta, glabātājam jānodod norēķins. Glabāšanas izdevumus aprēķina un samaksā no pārdošanā ieņemtās naudas.

Kad mantas aprakstīšana un novērtēšana pabeigta, piedzinējs un parādnieks var uzdot tiesu izpildītājam, pēc viņa savstarpējās vienošanās, izraudzīties publiskās pārdošanas vietu un laiku, bet ja tāda vienošanās nav notikusi, tad publiskas pārdošanas termiņu noteic tiesu izpildītājs no 7 dienām līdz 3 nedēļām. Pārdošanas dienu var atlikt, ja tam piekrīt

visi kreditori, kas vērsuši piedziņu uz aprakstīto mantu. Pārdošanas laiku un vietu dara zināmu vispārībai ar tiesu izpildītāja sludinājumiem. Arī piedzinējs un parādnieks var publicēt uz sava rēķina izpildītāja sastādītos sludinājumus par pārdošanu.

Dažas mantas pārdodot pastāv sevišķi nosacījumi un tie ir šādi: 1) literatūras, mūzikas, mākslas vai fotografijas ražojuma iegūšana publiskā izsolē nedod pircējam autora tiesības par šo ražojumu; 2) sacerējumi un tulkojumi rokrakstos, kā arī iespiesti, kad tos pats sacerētājs vai tulkotājs vēl nav laidis pārdošanā, nav publiski pārdodami ne sacerētāja vai tulkotāja dzīves laikā, ja viņš pats tam nepiekrīt, ne arī pēc viņa nāves, bez viņa mantinieku piekrišanas; 3) izdošanai iegūti rokraksti, kā arī tiesība tos iespiest, nav pārdodami citādi, kā uzņemoties izpildīt visus nolīgumus, kurus noslēdzis to agrākais īpašnieks; 4) pārdodot publiskā izsolē dārgmetalla izstrādājumus, jāievēro nosacījumi par provēm.

Publiskai izsolei noliktās dienās atļauts visiem, kas vēlas, apskatīt pārdošanas priekšmetus. Pārdošanai jāsākas pulksten 10 no rīta un tā nedrīkst turpināties ilgāk par plkst. 6 pēc pusdienas. Piedzinējs var piedalīties izsolē uz vispārējā pamata kā katrs pircējs, bet parādnieks, viņa aizbildnis vai aizgādnis, persona, kas piedalījies mantu aprakstījuma sastādīšanā, vai kas izdara tās pārdošanu, kā arī pie pārdošanas klāt esošais policijas vai pagasta valdes pārstāvis nedrīkst piedalīties solīšanā. Mantas valdītājs, kas ir klāt pie pārdošanas, var prasīt, lai vienu vai citu priekšmetu pārdod agrāk par citiem. Pārdodamie priekšmeti pēc izsoles pāriet tās personas īpašumā, kas nosolījusi un samaksājusi augstāko cenu.

Kad tiesu izpildītājam ir iemesls domāt, ka pircēji atturas no pārsolīšanas pēc savstarpējas norunas, tiesu izpildītājs uz klātesošā piedzinēja vai parādnieka lūgumu var atteikties izsolamo priekšmetu piesist vairāksolitājam. Nepārdoto priekšmetu liek izsolē no jauna tajā pašā dienā, vai noliek izsolei citu dienu.

Pašā izsoles dienā mantas nosolitājam jāiemaksā ne mazāk kā $\frac{1}{2}$ no savas solītās cenas. Pārējā summa jāsamaksā skaidrā naudā ne vēlāk kā plkst. 12 nākošā dienā. Ja pārdodot daļu no aprakstītām mantām ienāk pietiekoši daudz naudas prasības un izpildu izdevumu segšanai, tad pārējā manta vairs nav pārdodama un atdodama atpakaļ mantas valdītājam.

Izsole uzskatāma par nenotikušu:

1) ja nav ieradusās personas, kas vēlas solīt, vai ir ierasušies tikai viena persona;

2) ja nevienš no tiem, kas ieradušies, nepārsola novērtējuma summu, un

3) ja pēc izsoles beigām pircējs, kas iemaksājis rokas naudu, nesamaksā laikā pārējo summu.

Pēc nenotikušās izsoles piedzinējam ir tiesība 7 dienu laikā no nenotikušās izsoles dienas paziņot tiesu izpildītājam savu vēlēšanos paturēt aprakstīto mantu par novērtējuma cenu. Ja šai termiņā tādu paziņojumu tiesu izpildītājs nesaņem, tad viņš nosaka jaunu izsoli.

Tiesība paturēt mantu sev, pieder vispirms tam kreditoram, uz kuŗa lūgumu noticis apķilājums, bet pēc viņa tam, kuŗa piedziņas lielākas. Manta, kas nav pārdota otrā izsolē, un kuŗu nav paturējuši kreditori sev, septiņu dienu laikā pēc minētās izsoles dienas atsvabināma no apķilājuma, bet kreditoriem ir tiesība vērst piedziņu uz citu parādniekam piederošu mantu.

Izsole uzskatāma par neesošu, ja mantas pirkusi persona, kuŗai nav tiesības piedalīties izsolē. Tādā gadījumā pircēja iemaksātā nauda izlietojama pieteikto parādu segšanai, bet pašu mantu, uz kreditora jaunu pieprasījumu var no jauna publiski pārdot. Jaunā izsole noliekama bez atreizejā novērtējuma un noturama pēc tiem pašiem noteikumiem, kādi pastāv pirmai izsolei, tikai ar to starpību, ka otrā izsolē var pārdot arī zem novērtējuma summas.

Parādnieka kapitāli vai kustamā manta, kas atrodas pie trešās personas, vai arī summu, kas no šās pēdējās pienākas parādniekam, apķilājamas tāpat kā cita kustama manta, tikai ar šādiem izņēmumiem:

1) trešai personai tiesu izpildītājs pret parakstu izsniedz pavēsti, kuŗā norādīts arī laiks, kad parādniekam nosūtīta izpildu pavēste, un

2) trešām personām pēc šādas pavēstes saņemšanas jānodod visa atbildētājam pienākošās manta tiesu izpildītājam, kas izpilda spriedumu, vai vietējai apgabaltiesai.

Uz tādām pensijām, pabalstiem un citām izmaksām, kas piespriestas, pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaiemes un arodu slimību gadījumos, nevar vērst valsts, pašvaldību un privātas piedziņas.

Piedziniņas vēŗšana uz atalgojumu un citām naudās izmaksām notiek šādā kārtībā: Ja piedzinējs norāda, ka parādniekam ir kapitāli kādā pārvaldības vai tiesu iestādē, vai ka viņam pienākas no turienes naudas izmaksas, tad tiesu izpildītājs piesūta šai iestādei izpildu parakstu, atzīmējot laiku, kad parādniekam nosūtīta izpildu pa-

vēste. No tās dienas, kad izpildu raksts saņemts, iestāde, kurā atrodas parādnieka kapitāls, vai no kuŗas viņam pienākas naudas izmaksas, visu to, kas pienākas atbildētājam, nodod tiesu izpildītājam, bet ja piedziņu ir vairāk par vienu, tad parādniekam pienākošās summas nosūta vietējai apgabaltiesai. Atskaitījumus no algas izmaksām piedziņu apmierināšanai izdara pēc šādiem nosacījumiem:

1) no atalgojamiem darbiniekiem, kas dabū gadā ne vairāk par tūkstsots latiem, atskaita, ja viņš neprecējies — vienu trešdaļu, bet ja precējies vai atraitnis, bet viņam ir bērni — vienu ceturtdaļu no visas summas, kuŗa viņam ikgadus pienākās no valsts;

2) no atalgojuma tam, kas dabū vairāk par tūkstsots latiem gadā, bet ne vairāk par divi tūkstoši latiem, ja neprecējies — divas piektdaļas, ja precējies vai atraitnis, bet viņam ir bērni — vienu trešdaļu no visas summas, kuŗa viņam pienākās no valsts, un

3) no atalgojuma tam, kas dabū vairāk par divi tūkstoši latiem gadā, ja neprecējies — pusi, ja precējies vai atraitnis, bet viņam ir bērni — divas piektdaļas no visas summas, kuŗa viņam ikgadus pienākās no valsts.

Bet ja parādnieka sievai vai bērnam ir pašiem sava, viņu uzturam pietiekoša manta, vai ja viņi paši dabū īpašu atalgojumu, atsevišķi no vīra vai tēva, tad atskaitījumu no viņa atalgojuma izdara uz tā paša pamata kā no neprecējušās personas vai atraitņa, kam nav bērnu.

Atskaitījumus parādu un piedziņu segšanai nevar izdarīt:

1) no pensijām, kas piešķirtas pamatojoties uz likumu par cietušo kaŗavīru un viņu ģimenes locekļu pensijām;

2) no pabalstiem, kas parādniekam piešķirti vecāku, sievas vai bērnu apbedīšanai, vai izpostījuma gadījumos no ugunsgrēka, plūdiem vai citas kādas nelaimes, kā arī no pabalstiem, kuŗus darbiniekiem izsniedz viņa paša vai viņa ģimenes locekļu slimības ārstēšanai, un

3) no summām, kas atvēlētas kā braucamā nauda diennesta darīšanās.

Valsts piedziņas apmierināšanai no mirušā darbinieka, kas nav atstājis mantu, ietur vienu trešo daļu no pensijām, kuŗu dabū viņa atraitne.

Blakus procesi un strīdi, kas ceļas vēŗšot piedziņu pret kustamu mantu.

Tiesu izpildītājam nav tiesības apturēt apķilāšanu uz parādnieka vai trešo personu iebildumiem, ka manta, kas atro-

das parādnieka valdīšanā, nepieder viņam, ja vien netiek iemaksāta visa piedzenamā summa, vai ja pats piedzinējs neizteic piekrišanu apturēt apķilāšanu.

Personai, kas atzīst, ka viņai pieder kāda tiesība par aprakstīto mantu vai tās daļu, pienākas, lai novērstu mantas publisku pārdošanu vai jau ieņemtās naudas izsniegšanu, celt prasību tiesā pēc apķilāšanas vietas. Šajā prasībā jāaicina parādnieks un piedzinējs.

Kā panākt apķilājuma atcelšanu mantai, kas aprakstīta par svešas personas parādu?

Ar šādu jautājumu praksē nākas ļoti bieži sastapties. Tādā gadījumā jārikojas šādi: Vispirms jāsaņem no tiesu izpildītāja, pagasttiesas vai policijas, t. i. no tās iestādes, kas izdarījusi aprakstījumu, aprakstījuma noraksts. Tad jāuzraksta prasības sūdzība tam miertiesnesim, kuŗa iecirknī notiek piedzīšana, kuŗā jānorāda, kāda manta aprakstīta, par kādu summu un kādus pierādījumus var sniegt par īpašuma tiesībām par šo mantu. Jāpiezīmē, ka šādas prasības tiesā ienāk ļoti bieži un viņas pa daļai izlieto parādnieki, lai izvairītos no parādu samaksas, tādēļ pierādījumiem par īpašuma tiesībām par aprakstīto mantu jābūt ļoti nopietniem un ticamiem. Prasības sūdzībā jālūdz: 1) atzīt prasītāja īpašuma tiesības par aprakstīto mantu; 2) izslēgt prasītāja mantu no mantu aprakstīšanas saraksta. Prasība ceļama pret parādnieku un pret piedzinēju kopīgi un prasības vērtība nosakāma pēc strīdīgās mantas vērtības. Prasības sūdzības paraugu skati šās grāmatas pielikumos.

Piedzīņas vēršana uz nekustamu mantu.

Kad prasītājs vērš piedziņu uz nekustamu mantu, tad tiesu izpildītājs izpildu pavēstē norāda, ka ja parādu nesamaksās viena mēneša laikā, tad viņš sāks aprakstīt un pārdot parādnieka nekustamo mantu.

Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē, neatkarīgi no piedziņas vēršanas uz nekustamo mantu, prasītājs var lūgt, lai viņam par labu taisīto galīgo spriedumu ieraksta zemes grāmatās.

Ja parādnieks pēc divām nedēļām no izpildu pavēstes saņemšanas nesamaksā piedzenamo parādu, tad tiesu izpildītājs nosūta ziņojumus par piedziņas vēršanu uz nekustamo mantu visiem kreditoriem, kuŗu prasījumi nodrošināti ar šo mantu un kuŗu dzīves vieta zināma, tāpat arī visiem līdzīpašniekiem pēc viņu dzīves vietas, bet ja tāda nav tiesu izpildītājam zi-

nāma, tad pēc nekustamas mantas atrašanās vietas. Pēc šāda paziņojuma saņemšanas katram kreditoram vai līdzīpašniekam jāpaziņo sava dzīves vieta, pretējā gadījumā visi viņiem adresējamie paziņojumi tiek atstāti pie lietas.

No izpildu pavēstes saņemšanas laika parādniekam ar soda piedraudējumu noliegts:

- 1) atsavināt šo nekustamo mantu, un
- 2) cirst tajā mežu, izņemot saimniecības uzturēšanai vajadzīgo daudzumu, un vispār atsavināt vai izpostīt tādus priekšmetus, kas pēc likuma uzskatāmi par nekustamās mantas piederumu.

Uz nekustamu mantu noslēgtiem līgumiem, kuŗus atbildētājs noslēdzis pēc tam, kad zemes grāmatās ierakstīta atzīme par piedziņas vēršanu uz šo mantu, nav nekāda spēka attiecībā uz piedzinēju un nekustamas mantas pircēju publiskā izsolē.

Pēc tam, kad pagājis 2 nedēļu laiks no izpildu pavēstes izsūtīšanas un labprātīga parāda samaksa nav notikusi, tiesu izpildītājs stājas pie nekustamas mantas aprakstīšanas tikai uz piedzinēja, parādnieka vai kāda hipotekāriska kreditora prasījumu. Izdarot aprakstīšanu, parādniekam jāiesniedz dokumenti, plāni un vispār akti, ar kuŗiem noteikta aprakstāmās nekustamās mantas platība un viņa tiesība uz šo mantu. Ja līdz aprakstīšanas beigām minētie dokumenti un akti nav sniegti, tad parādniekam nav vairs tiesība sūdzēties par aprakstījuma nepareizību, kas no tam būtu cēlusies. Norakstus no aprakstāmās nekustamās mantas dokumentiem, kas glabājas zemes grāmatu nodaļā, tiesu izpildītājs var uz ieinteresēto personu lūgumu un uz viņu rēķina pieprasīt no šās nodaļas. Piedzinējs vai parādnieks, kas nav ieradušies pie aprakstīšanas vai parakstījuši aprakstījumu bez jebkādam piezīmēm, nevar vēlāk iesniegt sūdzību par aprakstījuma nepareizību.

Izsniedzis izpildu pavēsti, tiesu izpildītājs nekavējoties ievāc ziņas par parādnieka nekustamās mantas novērtējumu nodokļu ņemšanai valstij un vietējām pašvaldībām par labu, līdz ar ziņām, kad novērtējums izdarīts.

Ja pēc pēdējās kārtējās novērtēšanas parādnieka nekustamā mantā notikušas ievērojamas pārgrozības, kuŗām ir nozīme novērtējuma ziņā, un manta nav pārvērtēta, tad parādniekam divu nedēļu laikā no pavēstes izsniegšanas jāziņo par to tiesu izpildītājam, norādot visas pārgrozības, pie kam uzdoto ziņu pareizība jāapliecina pagasta vai pilsētas valdei. Uz šī ziņojuma pamata tiesu izpildītājs uzdod attiecīgai pilsētas

vai pagasta valdei, pēc mantas atrašanās vietas, izdarīt nekustamās mantas pārvērtēšanu un par to paziņo parādniekam.

Pārvērtēšanu pagasta vai pilsētas valde uzdod lietpratēju komisijai. Šī komisija izdara pārvērtējumu ar tādu aprēķinu, lai pilsētas valde pārvērtējuma aktu varētu iesniegt tiesu izpildītājam divu nedēļu, bet pagasta valde triju nedēļu laikā, skaitot no tiesu izpildītāja uzdevuma saņemšanas dienas.

Pilsētas vai pagasta valde par laiku, kad komisija nolikusi pārvērtēšanu, paziņo parādniekam, nekustamas mantas līdzīpašniekam, piedzinējam un hipotēkāriskiem kreditoriem, ja šīs personas, saņēmušas paziņojumu, neierodas, vai ieradusās bez iebildumiem paraksta novērtējuma aktu, viņām nav tiesība celt ierunas pret pārvērtējumu.

Ja divu nedēļu laikā no pārvērtēšanas dienas, kāda no ieinteresētām personām ceļ motivētus iebildumus pret šādā kārtā izdarītu pārvērtējumu, un līdz ar iebildumiem iesniedz tiesu izpildītājam kvīti par to, ka iemaksāti simts lati tiesas depozītā, tad pārvērtējumu pārbauda. Šo pārbaudi uz tiesu izpildītāja priekšlikumu izdara Nodokļu inspektors, un tā ir galīga un nav pārsūdzama. Pārbaudi izdara uz iebildumu cēlēja rēķina.

Pēc aprakstīšanas parādniekam vai ķīlasņēmējam jāsaņem nekustama manta pēc aprakstījuma un jānodod tā tādā pašā stāvoklī un ar to pašu kustamu mantu, kā to saņēmis. Parādniekam jānodrošina norēķins par aprakstītās mantas pārvaldīšanas laiku. Viņa saņemtie ienākumi no nekustamās mantas pievienojami tai summai, kas ieņemta šo mantu pārdodot.

Nekustamas mantas pārdošana notiek pie attiecīgas apgabaltiesas. Nekustamas mantas izsoles dienu nevar noteikt:

1) agrāk par vienu mēnesi, ja tā novērtēta ne augstāk par 500 latiem;

2) agrāk par diviem mēnešiem, ja tā novērtēta pāri par 500, bet ne augstāk par 10.000 latiem, un

Kad piedziņu vērs uz nekustamu īpašumu, kuŗam ir lauksaimniecisks raksturs, tad izsoles nevar noturēt laikā no 1. aprīļa līdz 30. septembrim.

Nekustamai mantai, kas novērtēta ne augstāk par 500 latiem, izsludināšanas termiņi skaitāmi no tās dienas, kad izlikts paziņojums par publisku pārdošanu, bet pārējai nekustamai mantai — no tās dienas, kad izsludināts Valdības Vēstnesis.

Paziņojumu par nekustamas mantas pārdošanu sastāda tiesu izpildītājs, kuŗa iecirknī atrodas pārdodamā nekustamā manta, un to izsludina.

Ieinteresētām personām ir atļauts uz sava rēķina, bez tiesības uz izdevumu atlīdzināšanu no parādnieka puses, norakstu no tiesas izpildītāja paziņojuma par nekustamas mantas pārdošanu izsludināt laikrakstos. Nekustamas mantas aprakstījums un novērtējums, tiesu iestāžu priekšraksti un vispār visi papīri, kas attiecas uz publisko pārdošanu, ir pieejami visiem, kas to vēlas, pa visu laiku no paziņošanas līdz izsoles sākumam.

Izsole sākas no novērtējuma summas, vai no to prasījumu (izdevumu, nodokļu parādu un citu parādu) summas, kuŗi apmierinājuma kārtībā bauda priekšrocību vai prioritāti pret visām uz nekustamo mantu vērstām piedziņām, raugoties pēc tam, kuŗa no šīm summām lielāka. Ja bez zemes grāmatā agrāk ierakstītā ķīlas ņēmēja piekrišanas šajā grāmatā ierakstīts tāds nekustamās mantas apgrūtinājums, kas pārdodot mantu, uz šā ķīlas ņēmēja vai pret viņu prioritāti baudoša kreditora piedziņu var astāt iespaidu uz minētā ķīlas ņēmēja apmierinājuma apmēru, tad uz ķīlas ņēmēja pirms izsoles dienas izteiktu lūgumu nekustamā manta nāk pārdošanā ar nosacījumu, ka minētais apgrūtinājums vai nu atstājams, vai dzēšams. Ja neviens nevēlas iegūt nekustamo mantu ar atstāto apgrūtinājumu, tad tā paliek visaugstākās cenas solītājam ar nosacījumu dzēst šo apgrūtinājumu. Bet, ja izrādās, ka ir tādi, kas vēlas pirkt nekustamo mantu, kā apgrūtinājumu atstājot, tā arī dzēšot, tad šī manta paliek visaugstākās cenas solītājam ar nosacījumu dzēst apgrūtinājumu tikai tad, kad šī cena pārsniedz nevien augstāko cenu, kāda solīta ar nosacījumu atstāt apgrūtinājumu, bet arī to prasījumu summu, kuŗi bauda priekšrocību vai prioritāti pret tā ķīlas ņēmēja prasījumiem, kuŗš lūdzis izdarīt tādu divkāršu izsoli.

Katrs, kas vēlas pirkt nekustamu mantu, var piedalīties izsolē pats vai ar pilnvarnieku, kam dota uz to sevišķa pilnvara. Katram, kas vēlas piedalīties izsolē, jāiesniedz attiecīgās tiesas depozītā vai tiesu izpildītājam, kas izsoli notur, nodrošinājums nekustamas mantas novērtējuma desmitās daļas apmērā, kā arī vajadzības gadījumā jāuzrāda Tieslietu ministrijas izdota atļauja nekustama īpašuma iegūšanai. Kā nodrošinājumu pieņem:

1) skaidru naudu; krājaizdevu sabiedrību krājgrāmatīņas un noguldījumu zīmes;

2) valsts vērtspapīrus un valsts garantētas obligācijas, un

3) tādas no pārējiem vērtspapīriem, kuŗus pēc Finanču ministrijas norādījuma var pieņemt kā nodrošinājumu izsolēs, līgumos un darījumos ar valsts iestādēm.

No nodrošinājuma iesniegšanas atsvabināti:

- 1) valsts un pašvaldības iestādes;
- 2) pārdodamās nekustamās mantas līdzīpašnieki, uz kuŗu daļām nav vēsta piedziņa;
- 3) piedzinēji un ķīlas ņēmēji, ja viņu prasījumi pārsniedz nodrošinājuma apmēru un ja pie tam citi, attiecībā uz šiem prasījumiem prioritāti baudošie parādi ir zemāki nekā nekustamās mantas novērtējums par summu, kas nav mazāka par prasāmo nodrošinājumu.

Nekustama manta paliek tam, kas solījis augstāku cenu nekā citi. Nodrošinājums, ko iesniegusi persona, kuŗai palikusi nekustamā manta, glabājams līdz tam laikam, kamēr nav iemaksātas visas no viņas pienākošās summas, bet pārējiem izsoles dalībniekiem tas atdodams atpakaļ tūlīn pēc izsoles beigām.

Ja viena mēneša laikā no izsoles dienas iemaksāta summa par kādu manta iegūta, ieskaitot tajā iemaksāto nodrošinājumu, kā arī atsavināšanas nodeva, tad apgabaltiesa taisa lēmumu par pārdotās nekustamās mantas nostiprināšanu pircējam un par to, ka jādzēš:

1) visas zemes grāmatā uz šo mantu ievestās parādu saistības, par kuŗām pircējs nav īpaši paziņojis, ka uzņemas tās uz sevi, un

2) tie apgrūtinājumi, kuŗu dzēšana pieņemta kā nosacījums mantu iegūstot.

Nekustamās mantas pircējs skaidras naudas vietā var iesniegt uz pirkumā summas rēķinu tās piedziņas, kas bijušas vērstas uz pārdoto nekustamo mantu. Pircējam atļauts ieskaitīt hipotēkārīskos parādus pirkuma summā tikai tajā gadījumā, ja kreditori ir ar mieru atstāt tos uz nekustamo mantu, pārvedot tos uz pircēju. Ja ar pārdošanā ieņemto summu nepietiku visu piedziņu un hipotēkārīsko parādu apmierināšanai, tad nekustamās mantas pircējs var ieskaitīt pirkuma cenā savas pretenzijas tikai tās summas apmērā, kāda viņam pēc ap-rēķina pienākas pēc tam, kad segti tie prasījumi, kas bauda pret viņu priekšrocību un prioritāti.

Nekustamās mantas izsole uzskatāma par nenotikušu:

1) ja nav ieradies neviens, kas vēlas solīt, vai arī ieradies tikai viens, kas pie tam nepārsola summu, no kuŗas izsolei jāsākās;

2) ja pēc izsoles beigām pircējs laikā nesamaksā nosolīto summu un atsavināšanas nodevu.

Ja izsolē neviens nav ieradies, kas vēlas solīt, vai neviens no tiem, kas ieradušies, nepārsola summu, no kuŗas iz-

solei jāsākas, tad tiesu izpildītājs paziņo parādniekam, viņa līdzīpašniekiem, ja tādi ir, un kreditoriem, ka izsole nav notikusi. Personām, kas savu dzīves vietu nav uzdevušas, paziņojums uzskatāms par izdarītu izsoles dienā.

Ja mēneša laikā pēc izsoles pircējs nesamaksā pirkuma summu, tad apgabaltiesa 2 nedēļu laikā taisa lēmumu par izsoles sekām un tā norakstu piesūta parādniekam, viņa līdzīpašniekiem, ja tādi ir, kreditoriem un personām, kas izsolē piedalījušās. Ja šīs personas nav uzdevušas savas dzīves vietas, tad lēmums viņām uzskatāms par paziņotu lēmuma taisīšanas dienā.

Ja izsole nenotiek, tad katram kreditoram vai izsolē pārsolītam pircējam vai parādnieka līdzīpašniekam ir tiesība divu nedēļu laikā no paziņojuma par to, ka izsole nav notikusi, paziņot tiesai par nekustamas mantas paturēšanu sev, uzdodot summu, par kādu vēlas to paturēt. Šī summa nedrīkst būt zemāka par to summu, no kuŗas sākusies izsole, vai par to summu, kuŗu izsolē piedāvājusi persona, kas vēlas mantu paturēt. Ja vairākas personas izsaka vēlēšanos paturēt nekustamo mantu sev, priekšroka ir tai, kuŗa piedāvā lielāko summu. Ja kāds vēlas paaugstināt reiz piedāvāto summu, tad uz viņa lūgumu, kas iesniedzams 7 dienu laikā, skaitot no augstāk pievestā termiņa notecējuma, tiesnesis — referents uzaicina visas personas, kuŗas laikā izteikušas vēlēšanos paturēt nekustamo mantu, un pielaiž dalībniekus mutiskā sacensībā galīgi noskaidrot, kāds ir augstākais piedāvājums. Pēc šīs sēdes tālākus piedāvājumus vairs nepieņem.

Ja divu nedēļu laikā no paziņojuma saņemšanas neviens nepieteicas nekustamo mantu paturēt sev, vai ja tas, kas paturējis nekustamo mantu sev, tiesas noliktā termiņā nesamaksā pirkuma cenu un atsavināšanas nodevu, tad uz katra kreditora vai arī parādnieka lūgumu noliek otru izsoli.

Paziņojot par nekustamas mantas paturēšanu, jāiesniedz tāds pat nodrošinājums, kāds vajadzīgs priekš piedalīšanās izsolē.

Ja arī otrā izsole nenotiek, tad iestājas tās pašas sekas, kas pēc pirmās izsoles, bet ja divu nedēļu laikā no paziņojuma saņemšanas neviens nepieteicas nekustamo mantu paturēt sev, vai ja tas, kas paturējis nekustamo mantu sev, tiesas noliktā termiņā nesamaksā tās summas, kas viņam jāmaksā, tad piedzišana no nekustamas mantas izbeidzas, dzēšot atzīmi par piedziņas vērsanu uz šo mantu. Piedzišanas izdevumi tādā gadījumā jāsamaksā piedzinējiem samērīgi ar viņu prasījumu summu. Bet ja kāds kreditors, pirms tiesas lēmuma par pie-

dziņas izbeigšanu, lūdz tiesu izdarīt vēlreizēju izsoli, tad nekustamā manta noliekama trešajā izsolē.

Ja pircējs, vai tas, kas paturējis nekustamo mantu sev, noteiktā termiņā nesamaksā pilnu pirkuma summu vai tās summas, kas viņam jāsamaksā, ieskaitot savas prasības, kā arī atsavināšanas nodevu, viņa iemaksātais vai no viņa piedzītais nodrošinājums pievienojams pie kopējās par mantu ieņemtās summas, un sadalāma tādā pašā kārtībā, kā šī pēdējā summa.

Izsole uzskatāma par spēkā neesošu:

1) kad kāds nepareizi noraidīts no izsoles, vai kad nepareizi būtu atraidīts kāds pārsolījums; vai kad notikusi noruna atturēt kādu no sacensības;

2) kad nekustamo mantu pirkusi tāda persona, kurai nav bijis tiesības ņemt dalību izsolē;

3) kad nekustamā manta pārdota pirms termiņa, kāds nolikts paziņojumos par pārdošanu, un

4) pirmā izsole arī vēl tad, kad nekustamā manta pārdota zem to prasījumu summas, kas bauda apmierinājuma kārtībā priekšrocību vai prioritāti pret visām uz nekustamo mantu vērstām piedziņām.

Jaunā izsole noliekama ne agrāk kā pirmā, bez otrreizēja novērtējuma, un noturama pēc tiem pašiem noteikumiem, kādi pastāv pirmai izsolei, tikai ar to starpību, ka otrā izsole sākama no summas, kas līdzinās 75% no novērtējuma.

Kopīpašumā esošas nekustamas mantas pārdošana. Izdarot piedziņu no viena vai vairākiem nedalītās nekustamās mantas īpašniekiem, šī manta aprakstāma visā sastāvā, bet publiskā izsolē pārdodama tikai parādnieka tiesība uz viņa daļu, to iepriekš neatdalot. Šis noteikums pastāv arī priekš nedalāmas mantas pārdošanas, kas pieder vairākām personām. Nedalītas, vairākiem īpašniekiem piederošas, nekustamas mantas var pārdot arī visā sastāvā, ja to vēlas visi kopīpašnieki un ja kreditori, kuriem par tādu vēlēšanos jāpaziņo, neceļ pret to iebildumus. Pārdošanā ieņemtā nauda izdalāma starp nekustamās mantas īpašniekiem, pie kam parādniekam pienākošās summa izlietojama kreditoru apmierināšanai.

Blakus procesi un strīdi piedziņās pret nekustamu mantu. Personai, kas atzīst, ka parādnieka valdīšanā esošā un aprakstītā nekustamā manta vai tās daļa pieder nevis parādniekam, bet viņai, jāceļ attiecīgā apgabaltiesā prasība, lai novērstu nekustamās mantas publisko pārdošanu. Prasība ceļama pret nekustamās mantas valdītāju un piedzinēju.

Prasības celšana par nekustamas mantas piederību trešai personai aptur nekustamās mantas vai tās strīdamās daļas publisko pārdošanu tikai tajā gadījumā, kad tiesa, kurā par to celta prasība, lūkojusi cauri prasītāja pierādījumus, nolemj ievest atzīmi šās nekustamās mantas zemes grāmatā. Sūdzības par to, kā mantu aprakstot un novērtējot, kā arī darbībā pirms aprakstījuma un novērtējuma sastādīšanas, tiesu izpildītājs nav ievērojis likuma noteikumu, jāiesniedz 7 dienu laikā no tās dienas, kad pārsūdzamā darbība notikusi.

Sūdzības par to, ka izsludinot paziņojumus par nekustamās mantas publisko pārdošanu nav ievēroti likuma noteikumi, iesniedzamas ne vēlāk kā 2 nedēļas no izsoles izsludināšanas „Valdības Vēstnesī”.

Sūdzības par izsoles nepareizu noturēšanu iesniedzamas 7 dienu laikā. Sūdzības iesniegšana aptur līdz tās izšķiršanai lēmuma izpildīšanu par nekustamās mantas nostiprināšanu pircējam, ja tajā izteikts lūgums atzīt izsoli par neesošu.

Tiesas piespriestas mantas piespiedu nodošana.

Prasītājs, kam tiesa piespriedusi nekustamo mantu, pēc izpildu raksta uzrādīšanas ievedams, ja viņš to ieskata par vajadzīgu, šās mantas valdīšanā, noteiktā kārtībā, pie kam par nekustamo mantu, ja prasītājs to prasa, jāastāda aprakstījums.

Tiesas piespriestā kustamā manta, kas nav bijusi apķīlāta un nav atdota viņas valdītājam spriedumā noteiktā termiņā, vai nav izdota tiesu izpildītājam uz viņa pirmo pieprasījumu atņemama. Atņemot piespriesto kustamo mantu tiesu izpildītājs var izdarīt parādnieka personas kratīšanu. Ja piespriestā kustamā manta pie parādnieka nav atrodama, tad uz piedzinēja pieprasījumu no parādnieka ņem parakstu par to, ka viņam šīs mantas nav, viņš nevienam to nav nodevis tālāk un nezina, kur tā atrodas. Par nepatiesa paraksta došanu vainīgam draud cietuma sods. Ja piespriestā manta vai tās daļa nav atrodama, tad tās vērtību, uz tiesas lēmumu, piezden no atbildētāja pārējās mantas.

Piedzītās summas sadalīšana starp vairākiem kreditoriem.

Ja ar piedzīto summu nepietiek visu piedziņu pieteikto pretenziju apmierināšanai pilnā apmērā, tad tiesa sadala to starp kreditoriem.

No ienākušās summas par pārdoto kustamo mantu uz apgabaltiesas vai mirtiesneša lēmumu vispirms sedz pie-

dzišanas izdevumus un pēc tam pārējos prasījumus apmierina šādā kārtībā:

1) prasījumus, kas bauda ķilu tiesību uz pārdoto kustamo mantu uz līguma pamata, kā arī uz tirdzniecisku parašu pamata (kā piemēram, ekspedītoru un pārvadātāju prasījumi — attiecībā uz viņiem uzticētām precēm, un to personu prasījumi, kuŗas piepalīdzējušas glābt kuģi vai krāvu, vai apsargāt citu personu glābto mantu, — attiecībā uz viņu glābto vai apsargāto mantu), un komisīonāru prasījumi;

2) prasījumi, kuŗu nodrošināšanai kredītors izlietojis likumiskas aizturēšanas tiesības:

a) prasījumus par nepieciešamo un derīgo izdevumu atlīdzību, kuŗus lietas aizturētājs taisījis priekš tās; šo priekšrocību nebauda prasījumi, kas pamatoti uz patapinājuma līgumu un vedot svešas lietas bez pilnvarojuma,

b) prasījumus par mantas izgatavošanu vai izlabošanu uz darbuzņēmuma līguma pamata;

c) prasījums par nokavēto nomas vai īres maksu, bet citi no īres, nomas vai graudniecības līguma izrietošie prasījumi, ciktāl tie nepārsniedz pieci simti latus;

3) prasījumus par neizmaksātu darba algu par pēdējo gadu līdz prasības celšanai, ciktāl tie nepārsniedz pieci simti latus;

4) nokavētus maksājumus par vienu gadu, kas izdarāmi pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaimes un arodu slimību gadījumos, un uz noteikumiem par slimo kasēm;

5) Latvijas bankas prasījumus;

6) parādnieka aizbildnībā vai aizgādnībā stāvošu personu, kā arī viņa nepilngadīgo bērnu prasījumus un, tajos gadījumos, kad nepastāv laulāto mantas kopība, parādnieka sievas prasījumus, kad tie izriet no tam, ka minēto personu mantu pārvalda pārvaldnieks, un

7) citus prasījumus, kuŗiem likums piešķir priekšrocīga apmierinājuma tiesību.

Pēc visu aprādīto priekšrocību apmierināšanas, atlikums izlietojams pārējo prasījumu nodrošināšanai vai apmierināšanai pēc viņu samērības.

No ienākušās naudas par pārdotu nekustamo mantu ar apgabaltiesas lēmumu nekavējoties sedz piedzišanas izdevumus. Pārējos prasījumus apmierina šādā kārtībā:

1) to algotu darbinieku prasījumus, kuŗi darbojušies pārdotā nekustamā mantā, par neizmaksātu darba algu ne vairāk kā par pēdējo gadu līdz prasības celšanai, pie kam attie-

cīgas summas viņiem izmaksājamas tūlīņ pēc tam, kad stājies spēkā lēmums par izsoles apstiprināšanu; sūdzības par atsevišķu darbinieku prasījumu apmierināšanu neaptur šajā punktā paredzēto summu izmaksu pārējiem darbiniekiem; ar tiesas lēmumu piespriestās summas izmaksu darbiniekiem neaptur arī sūdzība, kas celta par šo lēmumu pārējās daļās;

2) valstij un pašvaldībām par labu noteiktos pārdotās nekustamās mantas nodokļus, kā arī meliorāciju sabiedrību prasījumus un klaūšas, un vērtības pieauguma nodokli, kā arī reālnastas privātpersonām par labu, ja no tā laika, kad zemes grāmatā ievesta atzīme par piedziņas vēršanu uz nekustamo mantu, līdz izsoles dienai pienācis samaksas termiņš;

3) iepriekš minētie nodokļi un klaūšas, kā arī reālnastu parādi par pēdējiem trim gadiem pirms atzīmes ieviešanas par piedziņas vēršanu uz nekustamo mantu;

4) administratīvo pārvalžu izdevumus attiecībā uz publiskā izsolē pārdoto nekustamo mantu tautas veselības vai sabiedriskās drošības apsardzībai;

5) nokavētus maksājumus par vienu gadu, kas izdarāmi, pamatojoties uz likumu par apdrošināšanu nelaimes un arodu slimību gadījumos un uz noteikumiem par slimo kasēm, ciktāl darbinieks darbojies pārdotā nekustamā mantā;

6) prasījumus, kas dibināti uz publiskām hipotēkām, pēc prioritātes, kāda katram no tiem pieder uz likuma pamata, vai kas nodrošināti ar pārdotās nekustamās mantas iekļājumu — pēc ķīlu tiesību prioritātes;

7) Latvijas bankas prasījumi;

8) parādnieka aizbildnībā vai aizgādnībā stāvošu personu, kā arī viņa nepilngadīgo bērnu prasījumus un, tajos gadījumos, kad nepastāv laulāto mantas kopība, parādnieka sievas prasījumi, kad tie izriet no tam, ka minēto personu mantu pārvalda pārvaldnieks, ja ieņemto summu nepietiek, tad šos prasījumus apmierina pēc viņu samērības;

9) citus prasījumus, kuŗiem likums piešķir priekšrocīga apmierinājuma tiesību.

Pēc tam atlikumu izlieto pārējo prasījumu nodrošināšanai vai apmierināšanai pēc viņu samērības.

Attiecībā uz parādiem, kas ierakstīti zemes grāmatās, līdzīgi kapitālam apmierināmi arī ar to saistītie blakus prasījumi, ja šie prasījumi pieteikti, iesniedzot pierādījumus, pirms izsoles dienas. No šiem prasījumiem bauda kapitālam līdzīgu prioritāti procenti, kas pienākas tikai par pēdējiem trim gadiem līdz izsoles dienai. Ja par procentiem nav pieteikts pirms izsoles dienas, tad tie, sadalot ieņemto summu,

ar kapitālam līdzīgu prioritāti ņemami vērā tikai par laiku no tās dienas, kad zemes grāmatā ierakstīta atzīme par piedziņas vēršanu uz nekustamu mantu, līdz izsoles dienai.

Apmierinot prasījumus no nekustamas mantas, tiem piešķaitāmi piespriestie tiesu un lietas vešanas izdevumi un procenti samērīgi izmaksājamai summai. Priekšrocīga apmierinājuma tiesību, izņemot hipotēkāriskos, bauda tikai tie prasījumi, kas pieteikti pirms izsoles dienas.

Ja divu nedēļu laikā no tās dienas, kad piedzītā summa nodota tiesai, starp parādnieku un kreditoriem nenotiek labprātīga vienošanās par viņu apmierināšanai ienākušās summas sadalīšanu, tad aprēķinu par naudas sadalīšanu sastāda apgabaltiesas loceklis vai mirtiesnesis. No aprēķina izraksta saņemšanas, lietas dalībnieki var celt pret to ierunas 7 dienu laikā. Kreditoru strīdus pret aprēķinu pieņem apgabaltiesas loceklis vai mirtiesnesis un izšķir apgabaltiesa vai mirtiesnesis, pēc piederības. Apgabaltiesas locekļa sastādītu aprēķinu ceļ priekšā apgabaltiesas apstiprināšanai, kaut arī neviens nebūtu pieteicis strīdu pret šo aprēķinu. Sūdzības par mirtiesnesa sastādīto aprēķinu iesniedzamas apgabaltiesai.

Aizliegums parādniekam atstāt dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietu. Kad piedzinējs nenorāda sprieduma izpildīšanas veidus, kā arī aprakstītā vai novērtētā manta, vai par to pārdošanā ieņemtā nauda nav pietiekoša piedziņas apmierināšanai vai nodrošināšanai pilnā apmērā, tad tiesa, uz piedzinēja lūgumu, taisa lēmumu ņemt no parādnieka parakstu par dzīves vai pagaidu uzturēšanās vietas neatstāšanu, ja tāds paraksts jau nav ņemts prasības nodrošināšanas kārtībā.

Paraksts dodams parādniekam atpakaļ pēc tam:

1) kad notecējuši divi mēneši no tās dienas, kad tas ņemts, ja piedzinējs pa šo laiku nav lūdzis tiesu aicināt parādnieku, lai tas ziņotu par līdzekļiem piedziņas apmierināšanai;

2) kad sastādīts protokols par parādnieka nopratināšanu līdzekļu uzrādīšanai;

3) kad piedziņa pilnīgi apmierināta.

Līdzekļu uzmeklēšana piedziņas apmierināšanai. Tajos gadījumos, kad var ņemt no parādnieka parakstu par dzīves vietas neatstāšanu, piedzinējs var, neizlietojot šo līdzekli, lūgt tiesu, kuŗas apgabālā parādniekam ir dzīves vai pagaidu uzturēšanās vieta, lai viņu aicina uz tiesas sēdi paziņošanai, vai viņam ir līdzekļi piedziņas apmierināšanai un iekš kam īsti tie pastāv. Parādnieka paskaidrojums, kā arī par viņa lieg-

šanos dot paskaidrojumus, ieraksta protokolā. Kad parādnieks savā paziņojumā paskaidro, ka viņam nav nekādu līdzekļu piedzenamās summas samaksai, vai kad parādnieka norādītā manta izrādās par nepietiekošu šim nolūkam, lūgumu par parādnieka aicināšanu piedzinējs var atjaunot līdz sava prasījuma apmierināšanai pilnā apmērā. Parādniekam ir tiesība, nenogaidot, kamēr viņu uz piedzinēja lūgumu aicina, ierasties pie tiesas, kurās apgabalā viņam ir dzīves vai pagaidu uzturēšanās vieta, un lūgt, lai sastāda protokolu, ierakstot tajā viņa ziņojumu, ka viņam ir līdzekļi izdaramās piedziņas apmierināšanai, vai ka viņam tādu līdzekļu nav.

Ar pavēsti aicinātam parādniekam, kas uzturas tajā pilsetā, kur atrodas viņu aicinājušā apgabaltiesa, jāierodas personīgi tiesas priekšsēdētāja noliktā termiņā. Parādniekam, kas dzīvo ārpus tās vietas, kur atrodas viņu aicinājušā tiesa, jāierodas personīgi vai nu šajā tiesā, vai arī pie mirtiesneša, kurā iecirknī viņš uzturas, ar to aprēķinu, lai apgabaltiesa pirms noliktā ierašanās termiņa noteicējuma varētu ņemt vērā parādnieka atsaukumi par līdzekļiem piedziņas apmierināšanai. Mirtiesneša sastādītam protokolam ir tāds pats spēks, un tādas pašas sekas kā protokolam, kas sastādīts apgabaltiesas sēdē, un šis protokols parādniekam jāiesniedz tai tiesai, kas viņu aicinājusi, priekš personīgas ierašanās noteiktā termiņā.

Ja parādnieks neierodas pie tiesas vai neiesniedz mirtiesneša sastādīto protokolu bez ievērojamiem iemesliem, tad tiesas priekšsēdētājs dod rīkojumu atvest parādnieku pie tiesas spaidu kārtā. Parādniekam, kas uzturas ārpus tās pilsetas, kur atrodas viņu aicinājušā tiesa, atved pie tā mirtiesneša, kurā iecirknī viņš uzturas. Ja parādnieks slepeni atstājis savu dzīves vietu vai pagaidu uzturēšanās vietu, tad tiesa dod rīkojumu uzmeklēt parādnieku ar policijas palīdzību. Bet kad policijas spertie soļi ir nesekmīgi, tad tiesa var dot rīkojumu uzmeklēt parādnieku ar publikāciju.

Izņēmumi no vispārējās civiltiesāšanas kārtības.

Tiesāšanas kārtība laulības lietās.

Lietas par tiesībām, kas saistītas ar laulību, uzsākas tajā apgabaltiesā, kurās apgabalā atbildētājam ir dzīves vieta, bet ja lietā atbildētāja nav, tad — pēc prasītāja dzīves vietas. Pēc divu gadu noteicējuma no tās dienas, kad miris viens no laulātiem, izbeidzas tiesība celt strīdu kā par palikušā laulātā, tā arī no šās laulības dzimušo bērnu personiskām, ar laulību saistītām civiltiesībām. Lietās, kurās nav atbildētāja, prasītāja prasījumu atspēko prokurors un šais lietās viņš dod savu atzinumu, iesniedz sūdzības par tiesas spriedumiem u. t. t.

Lietas par laulības neesamību vai šķiršanu un par laulāto atšķiršanu iztiesā apgabaltiesa prasību kārtībā pēc vispārējiem noteikumiem, izņemot norādījumus, kas minēti turpmāk.

Laulības lietās pilnvarniekam vajadzīga sevišķa pilnvara attiecīgas lietas vešanai. Nepilngadīgie laulātie savās laulības lietās var patstāvīgi prasīt un atbildēt tiesā, kā arī uzdot savas lietas vešanu pilnvarniekam. Ar prasību atzīt laulību par neesošu vai šķirt to, var savienot tikai prasījumus piešķirt prasītājam bērnus vai tiesību uz uzvārdu, bet citus prasījumus, sevišķi par uzturu, ne pamatprasībā, ne pretprasībā nevar uzstādīt.

Līdz sprieduma taisīšanai pirmā instancē prasītājam ir tiesība pārgrozīt savas prasības pamatu, atsaucoties uz citiem iemesliem laulības atzīšanai par neesošu vai šķiršanai. Ja abi laulātie tiesas sēdē personīgi izteic vēlēšanos laulību šķirt, tiesa lietu izšķir tajā pašā sēdē, pie kam pirms sprieduma taisīšanas laulātos uzaicina samierināties. Uz viena laulātā lūgumu tiesa ar blakus lēmumu var atļaut laulātiem atšķirt dzīvi pa prāvas laiku un noteikt, pie kura laulātā pa šo laiku jāpaliek bērniem.

Lietās par laulības neesamību, tiesa var prasīt no prāvniekiem pierādījumus par apstākļiem, kurus prāvnieks neap-

strīd, kā arī pati no sevis ierosināt jautājumu par lietas nolīgumu. Prāvnieku atzišanās šādās lietās atstāta brīvai tiesas novērtēšanai. Laulību strīdu lietās laulības šķiršana izlīguma veidā nav pielaižama.

Prasību par laulības neesamības atzīšanu uz laulības likuma pamata ceļ prokurors vai trešās personas pret abiem laulātiem kopā.

Lietās, kurās atbildētāja dzīves vieta nav zināma, spriedumus izsludina Valdības Vēstnesī. Terminš atsauksmes, apelācijas un kasācijas sūdzības iesniegšanai šādos gadījumos skaitāms no izsludināšanas dienas.

Tiesu palātas spriedumi, ja zaudējušā puse nav atteikusies no tiesības tos pārsūdzēt, nav izpildāmi līdz kasācijas sūdzības termiņa notecējumam, bet ja tāda iesniegta — līdz izšķiršanai.

Lietās, kurās laulības šķiršana pamatojas uz laulāto savstarpējo vienošanos, skata cauri apgabaltiesa uz abu laulāto lūgumu pēc viena vai otra dzīves vietas. Pēc 2 mēnešiem, skaitot no lūguma saņemšanas dienas, tiesa aicina laulātos uz sēdi, uzliekot viņiem par pienākumu ierasties personīgi. Pirms lēmuma taisīšanas par laulības šķiršanu, tiesa uzaicina laulātos samierināties. Ja kāds no laulātiem neierodas tiesas sēdē aiz dibinātiem iemesliem, lietas caurlūkošanu atliek, bet ja neierašanās iemesli nav dibināti, tad lietu izbeidz.

Prasības vērtība visās laulības lietās, nodokļu aprēķināšanai noteikta Ls 1500.— un nodevas lielums tā tad ir Ls 60.—.

Tiesāšanas kārtība lietās par likumisku uzturu, kā arī lietās par dažām vecāku savstarpējām tiesībām un pienākumiem.

Prasības par likumisko uzturu neatkarīgi no prasības summas, kā arī lietas par vecāku tiesību satikties ar bērniem, kas atrodas pie otra vecāka, piekrit mīertiesnešu izspriešanai.

Kad atbildētāja dzīves vieta nav zināma, prasības par iepriekš aprādītām lietām var celt pēc prasītāja ieskata, vai nu pēc prasītāja dzīves vietas, vai pēc viņam zināmās atbildētāja pēdējās dzīves vietas, vai pēc atbildētāja nekustamas mantas atrašanās vietas.

Nepilngadīgie, kas sasnieguši 16 gadu vecumu, kā arī personas, kas atrodas aizbildniecībā izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ, var prasībās par likumisko uzturu paši prasīt un atbildēt tiesā vai arī paši izraudzīt sev pilnvarniekus, bet, ja prāvnieks atrodas aizgādnībā gara slimības dēļ, viņu pārstāv

aizgādnis. Tiesības piešķiršana pilnvarniekam vest šīs lietas noteikti jāizsaka pilnvarā, apzīmējot pašu lietas priekšmetu.

Prasības summa lietās par likumisku uzturu noteicama prasījuma gada likmes apmērā, bet ja prasījums aptver arī laiku pirms prasības, tad gada likmei pieskaitāma summa, kuŗu prasa par notecējušo laiku līdz prasības celšanas dienai. Tā piemēram, ja prasību iesniedz 1936. gada 1. janvārī un prasa uzturam Ls 20.— mēnesī par laiku no 1931. gada līdz 16 gadu vecuma sasniegšanai, tad prasības vērtība nosakāma $Ls 20 \times 12 \times 5 + 240 = Ls 1460$.— un tiesu nodeva no tās būs Ls 58,40.

Tiesāšanas kārtība lietās par dzimšanu laulībā.

Tiesība pierādīt dzimšanu laulībā nav padota noilgumam. Apstrīdēt bērna dzimšanu laulībā, kas dzimis pastāvot likumīgai laulībai, ir tiesība tikai bērna mātes vīram.

Lietu par bērna dzimšanu ārļaulībā, pastāvot likumīgai laulībai, var uzsākt gada laikā no bērna dzimšanas, ja dzimšanas laikā vīrs atradies valsts robežās, un divu gadu laikā, ja viņš atradies ārzemēs. Šis laiks lietas uzsākšanai skaitāms no tās dienas, kad vīrs dabūjis zināt par bērna dzimšanu, kuŗu viņš atzīst par ārļaulības bērnu, tikai tajā gadījumā, ja viņa sieva atradusi līdzekli apslēpt no viņa bērna dzimšanu, vai ja viņa bērna dzimšanas laikā dzīvojusi atšķirta no vīra.

Ja vīrs miris, iekams notecējis paredzētais termiņš lietas ierosināšanai, un nav paziņojis pirms savas nāves, ka atzīst bērnu par dzimušu laulībā, vai ja vīrs miris pirms bērna dzimšanas, tad prasību par viņa dzimšanu ārļaulībā var celt vīra likumiskie mantinieki triju mēnešu laikā no vīra nāves dienas vai no bērna dzimšanas dienas, ja tā notikusi pēc vīra nāves. Ja bērna dzimšana palikusi mantiniekiem nezināma līdz augstāk noteiktā triju mēnešu termiņa sākumam, tad mantinieks var celt prasību par dzimšanu ārļaulībā līdz triju mēnešu notecējumam no tās dienas, kuŗā viņš dabūjis zināt par bērna dzimšanu, bet tikai tajā gadījumā, kad bērns dzimis mātei dzīvojot atšķirti no vīra vai pēc vīra nāves, kuŗa notikusi pēc viņa kopdzīves izbeigšanās ar bērna māti.

Par pierādījumu, ka bērns ir dzimis laulībā, atzīst izrakstus no dzimtsarakstu nodaļu reģistriem vai baznīcas grāmatu ierakstu norakstus. Ja kāds no prāvniekiem šos dokumentus apstrīd, tad tie salīdzināmi ar reģistru vai baznīcas grāmatu oriģinālrakstiem.

Sevišķa tiesāšanas kārtība.

Bērnu lēģitimēšana.

Ja ārlaulībā dzimušā bērna lēģitimēšanu nevar nokārtot likumā par ārlaulībā dzimušo bērnu lēģitimēšanu noteiktā kārtībā, tad vecāki var griezties pie apgabaltiesas ar lūgumu par bērnu lēģitimēšanu.

Lūgumi lēģitimēt ārlaulībā dzimušos bērnus, iesniedzami apgabaltiesai pēc bērna vecāku vai bērna pastāvīgās dzīves vietas. Pilnvarniekiem šos lūgumus iesniegt nav atļauts. Kopā ar lūgumu jāiesniedz tēva un mātes rakstisks paziņojums, ka bērns cēlies no viņiem, un bērna dzimšanas un vecāku laulāšanas apliecības. Par apgabaltiesas lēmumiem par lēģitimēšanas atļaušanu vai noraidīšanu pielaiestas blakus sūdzības divu nedēļu laikā. Blakus sūdzība iesniedzama apgabaltiesai 2 eksemplāros un rakstāma uz Tiesu palātas vārdu.

Pēc tiesas lēmuma stāšanās likumīgā spēkā, tiesa agrākās dzimšanas apliecības vietā izdod jaunu dzimšanas apliecību.

Adopcija.

Lūgumi par adopciju un par adopcijas atcelšanu iesniedzami; par adopciju — tai apgabaltiesai, kuŗas pārzīņas robežās ir dzīves vieta adoptējamam, bet lūgumi par atteikšanos no adopcijas — tai tiesai, kuŗa adopciju apstiprinājusi.

Ja adoptējamais dzīvo pagasta robežās, tad adopcijas apstiprināšana vai atcelšana piekrīt pagasttiesai.

Kopā ar lūgumu par adopciju jāiesniedz pierādījumi par to:

- 1) ka adoptētājs ir 18 gadus vecāks par adoptējamo;
- 2) ka miesīgiem bērniem nav iebildumi pret kādas svešas personas apdopciju un ka adopcija šādā gadījumā vajadzīga kādu ievēribu pelnošu iemeslu dēļ;
- 2) ja adoptētājs bijis adoptējamā aizbildnis, tad jāiesniedz apliecība par to, ka adoptētājs atsvabināts no aizbildnības, un
- 4) adoptējamā vai tā vecāku vai aizbildņu piekrišana adopcijai.

Adopciju lietās taisītie lēmumi pārsūdzāmi parastajā blakus sūdzības kārtībā un termiņā.

Personu atzīšana par garā slimiem un aizgādniecības iecelšana pār viņiem.

Lūgumi atzīt personu par nespējīgu pārvaldīt savu mantu un rīkoties ar to gara slimības dēļ, iesniedzami apgabaltiesai,

pēc šās personas dzīves vietas. Tai pašai tiesai iesniedzami arī prokurātūras amatpersonu priekšlikumi šajās lietās. Lūgumā jānorāda uz šās personas darbību, kuŗā parādās viņa prāta sajukums, iesniedzot apstipriņošus pierādījumus par to un pieliekot ārsta apliecību. Tiesa var nolemt aicināt tiesas sēdē to personu, pret kuŗu lieta ierosināta un ar ārstu pārbaudīt šīs personas gara spējas. Līdz ar to tiesa var nolemt, ka jāieceļ pagaidu aizgādņība slimnieka mantas pārvaldišanai un gādībai par viņu pašu. Slimnieka pārbaudīšanā ārstiem speciālistiem var būt klāt persona, kas lietu ierosinājusi, un pārbaudāmā pilnvarnieks. Ja tiesa atzīst par vajadzīgu nodot pārbaudāmo iepriekšējai ārstu uzraudzībai, tad viņa nosaka šās uzraudzības ilgumu, pie kam slimnieku, ja viņa uzraudzīšana mājās izrādītos par neiespējamu vai apgrūtināšu, var ievietot slimnīcā. Slimnieka interešu aizstāvēšanai pie tiesas tās priekšsēdētājs var iecelt kādu no zvērinātiem advokātiem, kuŗi pie tiesas pastāv, ja pārbaudāmais pats nav izraudzījies vai nevar izraudzīt sev pilnvarnieku.

Tiesas lēmumu atzīt kādu personu par garā slimu neka vējoties paziņo attiecīgai aizbildņības iestādei aizgādņības iecelšanai par slimnieku un viņa mantu. Lietvedības izdevumus sedz no pārbaudāmā mantas, ja privātpersonu lūgums ievērots; pretējā gadījumā visi izdevumi ņemami uz valsts rēķina. Bet ja tiesa atzīst, ka privātpersona lietu ierosinājusi ļaunprātīgi, tad izdevumus uzliek šai personai.

Par apgabaltiesas un Tiesu palātas lēmumiem var iesniegt blakus un kasāciju sūdzības tiklab pats pārbaudāmais vai viņa pilnvarnieks, kā arī persona, kas ierosinājusi lietu par pārbaudīšanu, un tāpat arī prokurors.

Tādi pat nosacījumi kā atzīt personu par garā slimu, ievērojami arī atceļot garā slimiem iecelto aizgādņību viņu izveseļošanās gadījumā.

Aizgādniecības nodibināšana personas izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ.

Nodibināt aizgādņību personas izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ piekriņ tai apgabaltiesai, kuŗas apgabalā šai personai ir dzīves vieta. Privātpersonas lūgumā vai prokurora priekšlikumā jānorāda apstākļi, kas pierāda aizgādņības vajadzību. Šīs personas var lūgt tūlītēju nodrošinājumu pret mantas izputināšanu, norādot pašu nodrošinājuma veidu. Lūguma vai priekšlikuma un to pielikumu norakstus piesūta

personai, par kuŗu ierosināts nodibināt aizgādniecību, nosakot viņai laiku paskaidrojumu iesniegšanai.

Par tiesas lēmumu šādu aizgādnību lietās pielaistas blakus un kasācijas sūdzības.

Lūgt tiesu, lai aizgādnību atceļ, var tiklab aizgādņi kā arī pati aizgādnībā esošā persona.

Aizgādnības nodibināšana par nozudušā mantu.

Lietas par nozudušā mantas aizgādnību tajos gadījumos, kad šo aizgādnību nodibina tiesa, piekrīt tās apgabaltiesas pārziņai, kuŗas apgabalā nozudušajam bijusi dzīves vieta. Lūgt nodibināt aizgādnību var tiklab privātpersonas, kas ieinteresētas nozudušā mantas apsargāšanā vai viņa tiesību aizstāvēšanā, kā arī prokūrātūras amatpersonas.

Apgabaltiesa, pārliecinājusies, ka aizgādnība ir nepieciešama, taisa lēmumu nodibināt aizgādnību par nozudušā mantu un paziņo par to attiecīgi aizbildniecības iestādei izpildīšanai.

Tiesa, kas nodibinājusi aizgādnību, taisa lēmumu par aizgādnības izbeigšanu:

- 1) kad nozudušais atgriežas savā dzīves vietā, vai dod ziņas par sevi un pats dod rīkojumus par savas mantas pārvaldību;
- 2) kad dabūta noteikta ziņa par viņa nāvi, un
- 3) kad tiesa viņu izsludina par mirušu.

Par tiesas lēmumiem pielaižamas blakus sūdzības uz vispārēja pamata.

Bezvēsts promisesoša atzīšana par mirušu.

Bezvēsts promisesošu tiesa izsludina par mirušu uz ieinteresētu personu, bet ja tādu nav, uz promisesošā mantas aizgādņa vai prokūrātūras lūgumu, kuŗu var iesniegt tiklīdz notecējuši desmit gadi no tā gada beigām, kad par promisesošo ienākušas pēdējās ziņas. Šādu lūgumu nevar iesniegt, pirms promisesošais būtu sasniedzis pilnu trīsdesmit viena gada vecumu. Ja bezvēsts promisesošais, saņemot pēdējās ziņas par viņu, bijis sasniedzis septiņdesmit gadu vecumu, tad jau pēc pieciem gadiem no šo ziņu saņemšanas var lūgt izsludināt viņu par mirušu. Neatkarīgi no vecuma promisesošu var atzīt par mirušu:

- 1) ja viņš ir nozudis kaujas laukā un no tā laika nav ziņu par viņu, un
- 2) ja viņš atradies uz bojā gājuša kuģa vai lidmašīnas, vai nokļuvis citās nāves briesmās un no tā laika pazudis.

Šinīs gadījumos lūgumus var iesniegt pēc trim gadiem no kara izbeigšanās, vai no tā laika, kad kuģis vai lidmašīna izgājusi no pēdējās ostas vai apmešanās vietas, vai no briesmu momenta citos nāves briesmu gadījumos.

Privātpersonu lūgumā vai prokurora priekšlikumā jānorāda, uzdodot pierādījumus, bezvēsts promesošā vecums, kad viņš atstājis dzīves vietu un kad dabūtas par viņu pēdējās ziņas. Bez tam kopā ar lūgumu jāiesniedz Ls 6,15 publikācijas izdarīšanai. Ja publikācijas termiņam notekot nav dabūtas drošas ziņas par to, ka bezvēsts promesošais ir dzīvs, tad tiesa, uz ieinteresēto personu lūgumu, taisa lēmumu atzīt bezvēsts promesošo par mirušu. Šo lēmumu publicē Valdības Vēstnesī.

Par tiesas lēmumu atzīt bezvēsts promesošo par mirušu, pielaižamas blakus sūdzības uz vispārēja pamata.

Pārsūdzības termiņam notekot, tiesas lēmumu, atzīt bezvēsts promesošo par mirušu, var atcelt uz sevišķas prasības pamata, kas ceļama pēc vispārīgiem piekritības noteikumiem, bet tikai šādos gadījumos:

- 1) kad bezvēsts promesošais, kuŗu tiesa izsludinājusi par mirušu atgriežas atpakaļ un
- 2) ja pēc tam, kad bezvēsts promesošais izsludināts par mirušu, pierādās, ka viņš nomiris citā laikā.

Pēdējās gribas rīkojumu nolasišana un stāšanās likumīgā spēkā.

Personai vai iestādei, pie kuŗas atradies kāds pēdējās gribas rīkojuma akts, tas pēc testatora nāves vai atzīšanas par mirušu, nekavējoties jāiesniedz tiesai. Skatoties pēc atstātās mantas šķiras un vērtības, akts jāiesniedz apgabaltiesai vai miertiesnesim, kuŗu pārziņas robežās testatoram bijusi pēdējā dzīves vieta. Kad nav iespējams noteikt atstātās mantas šķiru un vērtību, akts iesniedzams apgabaltiesā. Savstarpējs testaments iesniedzams tiesai tiklīdz nomirst kāds no testatoriem.

Tiklīdz pēdējās gribas rīkojuma akts iesniegts, tiesas priekšsēdētājs vai miertiesnesis, nenogaidot par to lūgumu, nosaka dienu testamenta attaisīšanai, par ko izliek sludinājumu tiesā un izsludina Valdības Vēstnesī. Steidzamos gadījumos, kad izrādās par vajadzīgu nolasīt pēdējās gribas rīkojuma aktu nekavējoties, tiesas priekšsēdētājs vai miertiesnesis uz jebkuŗa mantinieka lūgumu, neizdarot publikāciju, noliek pēdējās gribas rīkojuma akta attaisīšanai un nolasiša-

nai visīsāko termiņu, vērā ņemot tomēr to, lai sasniedzamiem mantiniekiem būtu iespējams ierasties. Nolikta dienā tiesas priekšsēdētājs vai miertiesnesis atklātā sēdē attaisa pēdējās gribas rīkojuma aktu un uzrāda to atnākušiem lieciniekiem viņu prakstu un zīmogu īstuma apliecināšanai, pēc kam visu testāmentu nolasa.

Ja testātors savu pēdējo gribu izteicis mutiski, tad attiecīgā tiesa, uz ieinteresēto personu lūgumu, aicina lieciniekus, kas bijuši klāt testātoram izteicot savu gribu, un nopratina viņus tiesas sēdē par testātora vārdu, uzvārdu, nodarbošanos un vecumu, par mutiskā testāmenta saturu, kā arī par tā sastādīšanas vietu un laiku un par citiem apstākļiem, kuriem bijis sakars ar pēdējās gribas rīkojuma akta sastādīšanu. Liecinieku izsacījumus ieraksta protokolā, kuru nolasa tiesas sēdē.

Novēlējuma aktu oriģinālus, pēc to stāšanās likumīgā spēkā, izsniedz caurauklotus un ar tiesas zīmogu, ar pienācīgiem uzrakstiem, ka akts ir nolasīts un stājies likumīgā spēkā, mantiniekiem vai testāmenta izpildītājiem, ja testātors nav devis citādu rīkojumu. Šos aktus izsniedz tikai pēc attiecīgas nodokļu samaksas vai nodrošināšanas.

Iekams pēdējās gribas rīkojums nav stājies likumīgā spēkā, tas jāglabā tiesā visu ieinteresēto personu ieskatīšanai. Mantiniekiem, uz viņu lūgumu, var izsniegt norakstus no šā testāmenta, ar uzrakstu, ka tas ir nolasīts un atbilst visām noteiktām formālitātēm, bet nav vēl stājies likumīgā spēkā.

Par tiesas rīkojumiem un lēmumiem testāmentu lietās pielaistas blakus sūdzības, bet tiesas lēmumi, ar kuriem nepieteiktās prasības atzītas par anullētām, pārsūdzami blakus kārtībā tikai šādos gadījumos:

- 1) ja uzaicinājums izdarīts tādā gadījumā, kas likumā nav tieši norādīts;
- 2) ja pārkāpti noteikumi attiecībā uz sludinājumu saturu un publicēšanas kārtību;
- 3) ja nav ievēroti termiņi, kas nolikti ieinteresēto personu atnākšanai vai lēmuma taisīšanai, un
- 4) ja tiesa atstājusi bez caurskatīšanas laikā iesniegtu pieteikumu par tiesībām.

Blakus sūdzības par šē uzskaitītiem lēmumiem iesniedzamas 1 mēneša laikā, skaitot no rezolūcijas pasludināšanas dienas.

Mantojuma apsardzība.

Saņemdams ziņas par kādas personas nāvi un mantojuma atklāšanos, mantojamās mantas apsardzības soļus spēš tas miertiesnesis, kuŗa iecirknī mantojamā manta atrodas. Pie šā miertiesneša var griezties ar attiecīgu lūgumu arī privātpersonas un tieši:

- 1) mantinieki;
- 2) testāmenta izpildītāji vai mantojuma aizgādņi;
- 3) mirušās amatpersonas priekšniecība, bet tikai attiecībā uz valsts vai sabiedrisku naudu, lietām vai papīriem, kas palikuši mirušā mantā, un
- 4) kreditori, attiecībā uz tām pretenzijām, kas viņiem ar tiesas lēmumu piespriestas vai nodrošinātas.

Miertiesnesis var stāties pie mantojuma apsardzības arī neatkarīgi no jebkuŗa lūguma.

Pagasta robežās atrodošos mantojumu steidzamos gadījumos apsargā pagasttiesa, nenogaidot miertiesneša uzdevumu.

Sūdzības un strīdi par mantojuma apsardzību.

Sūdzības par miertiesneša rīkojumiem attiecībā uz mantojuma apsardzību iesniedzamas apgabaltiesai 7 dienu laikā. Blakus sūdzības iesniedzamas miertiesnesim 2 eksemplāros un rakstāmas uz apgabaltiesas vārdu. Terminš sūdzības iesniegšanai skaitāms no tās dienas, kad pārsūdzētā darbība izdarīta, bet ja tā ir darīta sūdzētāja prombūtnē, tad no tās dienas, kad viņam pasludināts lēmums, par kuŗu iesniedz sūdzību.

Sūdzības iesniegšana neaptur ne pārsūdzētā lēmuma izpildīšanu, ne tiesneša turpmāko darbību, ja vien apgabaltiesa nav devusi rīkojumu par apturēšanu.

Sūdzība pret tiesu izpildītāju par likuma noteikumu neievērošanu apzīmogojot mantas, noņemot zīmogus un sastādot aprakstījumu, kā arī strīdi, kas ierosināti sakarā ar mirušā mantas apsardzības darbību, jāceļ 2 nedēļu laikā no pārsūdzamās darbības izdarīšanas laika pie attiecīgā miertiesneša.

Publikācija par mantojuma atklāšanos.

Publikācijas par mantojuma atklāšanos izdara, raugoties pēc mantojamās mantas šķiras un vērtības, miertiesnesis vai apgabaltiesa, kuŗu pārziņas robežās bijusi mantojuma atstājēja pēdējā dzīves vieta.

Publikāciju izdara tiesa uz ieinteresēto personu lūgumu vai pēc pašas ieskata šādos gadījumos:

- 1) kad mantinieki nav zināmi;
- 2) kad nav droši zināms, ka mantojuma tiesību pieteicēji ir vienīgi un tuvākie mantinieki;
- 3) kad mantinieki kaut gan zināmi, bet atsakās pieņemt mantojumu vai izteic vēlēšanos to pieņemt ne citādi kā uz inventāra tiesību pamata, un
- 4) kad mantiniekiem, testāmenta izpildītājiem vai mantojuma aizgādnim nav zināmi parādi, kas apgrūtina mantu.

Lūgt izdarīt publikāciju par mantojuma atklāšanos var: testāmenta izpildītājs, mantojuma aizgādnis un vispār visas personas, kas pieteikušas kaut kādas pretenzijas uz mantojumu, kā: mantinieki, legātāriji, kreditori.

Mantojuma pieņemšana.

Lūgumi pamudināt mantiniekus izteikties, vai viņi mantojumu vēlas pieņemt vai nē, iesniedzami tai tiesai, kurai piekrīt mantojuma lieta. Tai pašai tiesai iesniedzami lūgumi par mantojuma pieņemšanu uz inventāra tiesību pamata, kā arī paziņojumi par atteikšanos no mantojuma. Lūgumā jāatzīmē:

- 1) kādas īsti personas aicinātas mantot;
- 2) uz kāda pamata: pēc testāmenta, līguma vai likuma, un
- 3) kādu pretenziju uz mantojumu lūdzējs pieteic.

Uz šāda lūguma pamata tiesa, nepārbaudot lūdzēja pretenzijas pareizību, aicina viņa norādītos mantiniekus un, noklausījusies viņu mutiskos paskaidrojumus, taša lēmumu par to, kādā laikā viņiem jāpaziņo, vai viņi vēlas mantojumu pieņemt vai nē. Ja paziņots par mantojuma pieņemšanu uz inventāra tiesību pamata, tad izgatavo mantojamo mantu sarakstu un aicina kreditorus, ja tas vēl nebūtu izdarīts.

Apstiprināšana mantošanas tiesībās.

Likumiskie mantinieki, kas mantojumu pieņēmuši, var lūgt, iesniedzot pienācīgus pierādījumus, attiecīgo tiesu iestādī apstiprināt viņus mantošanas tiesībās. Ja par mantinieku aicināšanu jau izdarītas publikācijas, tad apstiprināšana mantošanas tiesībās var notikt tikai pēc tam, kad noteicējis publikācijai noteiktais termiņš. Ja starp personām, kas pieteikušas mantošanas tiesības, izceļas strīds par mantošanas tiesību, tad šīs personas var pierādīt savas mantošanas tiesības prasības kārtībā.

Pamatojoties uz lēmumu par apstiprināšanu mantošanas tiesībās, mantiniekiem ir tiesība dabūt apsargāto mantu, kā arī prasīt, lai atbilstoši viņu tiesībai ieved mantotās nekustamās mantas zemes grāmatās uz viņu vārda. Tiesas lēmumu par apstiprināšanu mantošanas tiesībās mantiniekiem izsniedz tikai pēc tam, kad samaksāts mantojuma nodoklis.

Noteikumi par mantojuma lietu piespiedu kārtošanu.

1. Dzimtssarakstu nodaļa, registrējusi miršanas gadījumu, paziņo par to, atzīmējot miršanas laiku, bāriņtiesai mirušā pēdējā dzīves vietā.

Tādu paziņojumu bāriņtiesai piesūta arī tiesa, kas atzīst kādu par miršu.

Dzimtssarakstu nodaļai tāds paziņojums nav jāsūta tajos gadījumos, kad viņai ir ziņas, ka mirušā atstātajā mantojumā nav nekustama īpašuma.

2. Bāriņtiesa, paziņojumu saņēmusi, pārbauda, vai mantojumā ir nekustams īpašums valsts robežās un, ja tāds mantojums ir, uzrauga, lai šā īpašuma pāreju ieraksta zemes grāmatā.

Pēc gada no mantojuma atklāšanās dienas, bāriņtiesa ar aizrādījumu uz šo noteikumu 4. pantā minētām sekām, uzaicina mantinieku, kurš valda atstāto mantojumu, vai, ja tāda mantinieka nav, mantojuma masai iecelto aizgādni, iesniegt bāriņtiesai pierādījumus par to, ka tiesā lūgts apstiprināt mantiniekus pēc likuma vai atzīt par spēkā stājušos atstāto rīkojumu nāves gadījumam.

Tāds uzaicinājums piesūtāms arī citiem mantiniekiem, kuŗu dzīves vietas bāriņtiesai zināmas.

4. Ja triju mēnešu laikā no uzaicinājuma iesniegšanas bāriņtiesa ne no vienas uzaicinātās personas pieprasītos pierādījumus (3. p.) nesaņem, tā ieceļ mantojuma masai lietvedi, ar uzdevumu panākt tiesas lēmumu par mantinieku apstiprināšanu vai rīkojuma nāves gadījumu atzīšanu par spēkā stājušos, kā arī panākt uz šo aktu pamata īpašuma pārejas ierakstīšanu zemes grāmatā.

Ja mantojuma masai ir iecelts aizgādnis, bāriņtiesa neieceļ īpašu lietvedi, bet atgādina aizgādnim lūgt tiesu aicināt mantiniekus (Civīllikuma 665. p.).

5. Ja mantojuma masas aizgādnis, mantinieki vai viņu pilnvarnieki tiesā iesāktā mantojuma lietā bez svarīga iemesla neizpilda tiesas lēmumu, kas viņiem uzliek kādu pienākumu, tad tiesa vainīgam var uzlikt naudas sodu valstij par labu līdz simts latiem. Ja arī pēc tam tiesas lēmumu neizpilda,

tiesa var uzdot attiecīgai bāriņtiesai iecelt lietvedi lietas turpināšanai pēc šā pielikuma noteikumiem.

6. Savācis nepieciešamos datus un pierādījumus, lietvedis griežas pie tiesas šā nolikuma 1687. un turpm. pantu kārtībā, pie kam viņam iesniegumā tiesai jāuzrāda, vai kāds mantinieks mantojumu valda.

Mantojuma masas lietvedim, dotā uzdevuma (4. p.) robežās, ir tiesības, kādas būtu mantiniekam pašam, ja tas kārtotu mantojuma lietu un nekustamā īpašuma pārejas ierakstišanu zemes grāmatā. Lietvedis nevar pieņemt mantojumu, atteikties no mantojuma, mantojuma lietās celt prasības un atbildēt uz tām, mantojuma lietu izbeigt tiesā vai ārpus tiesas ar izlīgumu. Bez bāriņtiesas piekrišanas lietvedis nevar uzdevuma izpildīšanu uzdot citai personai.

7. Ja pēc publikācijas par mantojuma atklāšanos mantinieki noteiktā termiņā nepieteicas, vai pieteikušies mantinieki nepierāda savas mantojuma tiesības un tiesa taisījusi lēmumu atzīt nepieteiktās tiesības par anullētām (1699. p.), tad lietvedis izbeidz savu darbību un bāriņtiesa par atklājušos bezmantnieka mantu (Civillikums 416. p.), ziņo Finanšu ministrijai. Šajos gadījumos Finanšu ministrija sedz lietveža izdevumus, kādi viņam bijuši mantojuma lietu kārtojot, tāpat arī samaksā lietvedim atlīdzību (11. p.).

8. Uzdevuma izpildīšanai vajadzīgos naudas līdzekļus bāriņtiesa prasa no tā mantnieka, kas valda atstāto mantojumu, un, ja viņš pieprasīto summu neiemaksā labprātīgi, to piedzen pēc bāriņtiesas rīkojuma pilsētās policija, uz laukiem pati pagasttiesa.

Mantojuma masas aizgādnis uzdevuma veikšanai var izlietot mantojuma masai piederošās naudas summas, kādas ir viņa rīcībā.

9. Ja iepriekšējā (8.) pantā paredzētā kārtā nav iespējams sagādāt vajadzīgos līdzekļus, tad lietvedis vai aizgādnis ar bāriņtiesas atļauju vajadzīgo summu mantojuma masas vārdā var aizņemties, nepieciešamības gadījumā dodot ar bāriņtiesas piekrišanu kreditoram tiesību ierakstīt aizņēmuma summā ķīlas tiesību uz nekustamu īpašumu pēc tā pārrakstišanas zemes grāmatā uz mantinieku vārda.

Ja aizņēmuma summa pārsniedz pieci simti latus, aizņēmumam vajadzīga apgabaltiesas piekrišana.

10. Mantinieki var paši arī ar pilnvarnieku piedalīties mantojuma lietā, arī pēc lietveža iecelšanas, bet lietvedi atbrīvojot no uzdevuma var tikai tā tiesa, kas pārzina mantojuma lietu.

11. Atlīdzību lietvedim nosaka tiesa, kas pārzina mantojuma lietu. Atlīdzība nevar pārsniegt Tiesu iekārtas V pielikuma (pie 280°. p. piez.) 4. pantā noteiktos apmērus. Atlīdzības piedziņai no mantinieka tiesa izdod lietvedim izpildrakstu, kad lietvedis iesniedzis pierādījumus, ka nekustama īpašuma pāreja ierakstīta zemes grāmatā un bāriņtiesa apstiprinājusi viņa norēķinu par uzdevuma izpildīšanu, vai arī kad lietas kārtošānu pārņēmuši mantinieki vai Finanšu ministrija un lietvedis atbrīvots. (7. un 10. p.)

12. Lietveža ievadītās lietās tiesas lēmumus var pārsūdzēt tiklab lietveži paši, kā arī ieinteresētās personas, vispārējā apsardzības lietām noteiktā kārtībā. Bāriņtiesas rīkojums iecelt lietvedi pārsūdzams tiesai, kurai piekrīt mantojuma lietas.

13. Katra gada 1. februārī bāriņtiesa dod pārskatu apgabaltiesai par šajā pielikumā minēto mantojuma lietu kārtības gaitu.

Mantojuma dalīšana.

Lūgumi par mantojuma dalīšanu, ja mantinieku starpā nenotiek vienošanās par to mājas kārtībā, iesniedzami vai nu tai tiesai, kurā pārzināi piekrīt mantojuma lieta, vai, uz abpusēju vienošanos, vietējam miertiesnesim. Izšķirt strīdu par mantojuma dalīšanu var arī nodot šķīrējtiesai.

Kad tiesā ienācis lūgums par mantojuma dalīšanu, tiesas priekšsēdētājs dod rīkojumu uzaicināt visus kopmantojuma līdzīpašniekus. Dalīšanas lietu nodod tiesas locekļa-referenta tiešā uzraudzībā. Loceklis-referents var uzdot kādam no tiesas apgabālā dzīvojošiem notāriem pārzināt dalīšanas projekta sastādīšanas gaitu.

Kad dalīšanas projekts sastādīts, tiesa noliek dienu, kurā lūko cauri iesniegto projektu un to pārbauda. Visas savas piezīmes, paskaidrojumus un iebildumus, prāvīnieki iesniedz sevišķos rakstos. Tiesnesis-referents var turpināt tālākus noskaidrojumus, nolikdams jaunus ierašanās terminus, līdz kamēr viss dalīšanas projekts pilnīgi noskaidrots. Kad noskaidrošana pabeigta, noliek tiesas sēdi lietas caurlūkošanai; šajā sēdē tiesas loceklis, kas izdarījis pārbaudi, sniedz referātu, norādīdams, kādus iznākus viņš dabūjis no aprēķiniem. Pēc tam puses, ja tās ir klāt, dod tiesai savus paskaidrojumus. Pusēm nav tiesības lūgt, lai sēdi atliek jaunu pierādījumu iesniegšanai.

Blakus un apellācijas sūdzības un lūgumi par spriedumu atcelšanu lietās par mantojuma dalīšanu tiesas ceļā iesniedzami un izspriežami pēc vispārējiem nosacījumiem.

Ja tiesa atrod, ka mantojumu nevar sadalīt un tas jāpārdod, mantojamās mantas novērtēšanu un publisku pārdošanu izdara pēc vispārējiem nosacījumiem. Ja visi mantinieki un attiecīgos gadījumos arī aizbildnības iestāde tam piekrīt, mantu var pārdot par brīvu cenu.

Visi nosacījumi, kas ievērojami mantojuma dalīšanai, attiecas arī uz visāda veida kopīgas mantas dalīšanu.

Saistības priekšmeta iesniegšana tiesai glabāšanā.

Ja parādnieks saistībā nevar dot kreditoram apmierinājumu pēdējā vai tā pārstāvja prombūtnes vai kāda cita iemesla dēļ, tad viņam ir tiesība iesniegt saistības priekšmetu tai tiesas iestādei, kuŗai pēc vispārīgiem noteikumiem piekristu prasība šās saistības lietā. Tiesai var iesniegt glabāšanā:

- 1) skaidru naudu,
- 2) vērtspapirus,
- 3) dokumentus un
- 4) vērtslietas.

Citus priekšmetus var iesniegt glabāšanā vienīgi tajā gadījumā, ja miertiesnesim vai apgabaltiesas priekšsēdētājam nerodas grūtības pieņemt tos uzglabāšanā vai apsargāšanā.

Lūgumā pieņemt glabāšanā, bez lūdzēja un viņa dzīves vietas atzīmējuma, vēl jāatzīmē:

- 1) kreditora vai viņa tiesībpēcnācēju vārds, uzvārds un nodarbošanās, ja tiesībpēcnācēji parādniekam zināmi, kā arī minēto personu dzīves vieta, vai norādījums, ka tā parādniekam nav zināma;
- 2) tās saistības apzīmējums, kuŗa izpildīšanai iesniedz naudu vai citus priekšmetus;
- 3) iemesls, kuŗa dēļ nav bijis iespējams apmierināt pašu kreditoru vai viņa tiesībpēcnācējus;
- 4) iesniedzamo priekšmetu vai naudas summas sīks apzīmējums, un
- 5) lūgums izdot glabāšanā iesniegto kreditoram uz pieprasījumu.

Lūgums iesniedzams rakstiski un tam jāpieliek nauda, kas vajadzīga kreditora uzaicināšanai.

Kad lūgums ienācis, miertiesnesis vai apgabaltiesas priekšsēdētājs, nepārbaudot lūdzēja paskaidrojumu pareizību, nekavējoties izdod viņam apliecību par iesniegtās naudas vai citu priekšmetu saņemšanu un dod rīkojumu uzaicināt kreditoru saņemt glabāšanā iesniegto. Iekam kreditoram izdod glabā-

šanā iesniegto, miertiesnesis vai apgabaltiesas priekšsēdētājs atprasa no viņa aktu, kas ir par pamatu saistībai, kuŗa dzēšana ar glabāšanā iesniegto. Uz šā akta taisa uzrakstu un dod to atpakaļ kreditoram, ja šis akts, pēc izdarītā maksājuma, nezaudē pilntiesīgi spēku, bet pretējā gadījumā nodod to parādniekam.

Kreditora strīds par to, ka apmierinājuma priekšmets iesniegts tiesai nepareizi, ceļams pēc vispārīgiem prasību iztiesāšanas noteikumiem.

Kamēr kreditors nav pieteicis prasījumu izdot viņam glabāšanā iesniegto, parādnieks var ņemt iesniegto priekšmetu atpakaļ. Bet naudu, kuŗa iemaksāta tiesai, lai dzēstu saistību vai prasījumu, kas nodrošināts ar atzīmi zemes grāmatā, ja šī atzīme jau dzēsta, parādnieks var ņemt atpakaļ tikai ar kreditora piekrišanu vai pamatojoties uz likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu, kas iemaksu atzīst par neesošu. Parādniekam lietā radušos izdevumus par iesniegšanu glabāšanā uzliek kreditoram, izņemot gadījumu, kad iesniegums atzīts par nepareizu.

Jāpiezīmē, ka naudas iemaksu tiesā sevišķi plaši lieto īres lietās, kad namsaimnieks atsakās pieņemt īrnieka piedāvāto īri.

Pinvarojuma atsaukšana.

Pilnvarojums, kas dots kādas darbības izdarīšanai, noteiktā iestādē vai pie noteiktas personas, atsaucams ar pilnvarotāja paziņojumu šai pašai iestādei vai personai.

Lūgums, atzīt par atsauktu tādu pilnvarojumu, kas dots kādas darbības izdarīšanai vispār, neierobežojot ar kādu noteiktu iestādi vai personu, iesniedzams kādam no miertiesnesiem pēc lūdzēja izvēles. Lūgumā jāatzīmē:

- 1) pilnvaras devējs, norādot viņa dzīves vietu un pilnvarnieks,
- 2) pilnvaras priekšmets, tās izdošanas laiks, vieta un tā iestāde, kuŗā tā apliecināta.

Lūgumam jāpieliek arī Ls 6,15 publikācijai vajadzīgā nauda.

Ja pilnvarnieka uzturēšanās vieta zināma, tad pilnvaras devējs, lūdzot publicēt par pilnvaras atsaukšanu vai nespeŗot šo soli, var lūgt miertiesnesi atņemt pilnvarniekam pilnvaru. Šajā jautājumā taisītā lēmuma izpildīšanai miertiesnesis izsniedz izpildu rakstu.

Civiltiesības.

Ģimenes tiesības.

Latvijas jaunais Civillikums stājas spēkā ar 1938. gada 1. janvāri. Šai jaunajā Civillikumā daudz kas paturēts no agrākajām civiltiesību normām, kas bija spēkā līdz šim, bet ir arī ļoti daudz jauninājumu, kas galvenām kārtām skar divas no vissvarīgākām civiltiesību nozarēm un proti: ģimenes tiesības un mantojuma tiesības. Tamdēļ arī šai visai īsajā pārskatā par Latvijā spēkā esošām civiltiesību normām galvenā kārtā pakavēšos tikai pie ģimenes tiesībām un mantojuma tiesībām.

Laulība.

Līdz ar jaunā civillikuma spēkā stāšanos zaudē nozīmi arī pašlaik pastāvošais likums par laulību un tā vietā stājas Civillikuma nosacījumi par laulības tiesībām, kas īsumā nosaka sekojošo:

Saderināšanās. Saderināšanās ir savstarpējs solījums savienoties laulībā. Saderināšanās nedod tiesību prasīt tiesas ceļā laulības noslēgšanu. Līgumsods, kas noteikts gadījumam, ja kāds atteicas iedoties laulībā, nav spēkā. Ja saderināšanās atceļ, vai ja kāds saderinātais no tās atkāpjas, katram saderinātam jāatdod visa manta, ko viņam dāvinājis otrs, viņa vecāki vai cita persona sakarā ar nodomāto laulību. Tiesība atprasīt dāvanas nepāriet uz mirušā dāvinātāja mantiniekiem, bet mirušā celto prasību mantinieki var turpināt. Nav jādod atpakaļ dāvanas, ja laulība nenotiek tāpēc, ka: 1) saderinātais dāvinātājs miris; 2) dāvinātājs atteicies iedoties laulībā bez svarīga iemesla, un 3) dāvinātāja uzvešanās bijusi otram saderinātam svarīgs iemesls no laulības atteikties.

Ja viens no saderinātiem bez svarīga iemesla atteicas iedoties laulībā, vai tā uzvedies, ka šī uzvešanās ir otram saderinātam svarīgs iemesls no laulības atteikties, šis pēdējais saderinātais, viņa vecāki vai personas, kas kaut ko izdevušas saderināto labā, var prasīt no vainīgā saderinātā, lai atlīdzina tiešos zaudējumus, kas viņiem cēlušies sakarā ar to, ka viņi nākošās laulības izredzē kaut ko izdevuši vai noslēguši kādas saistības. Neatkarīgi no tam, pats saderinātais var prasīt no otra saderinātā, kas devis iemeslu atcelt saderinā-

šanos, lai atlīdzina zaudējumus, kuŗus viņš cietis no tādas darbības, kas attiecas uz viņa mantu un varbūtēju peļņu un ko viņš izdarījis sakarā ar nodomāto laulību. Zaudējumu atlīdzības apmērs saskaņojams ar vainīgā saderinātā sabiedrisko stāvokli un mantas līdzekļiem.

Ja līgavainis, kam ar nepilngadīgu līgavu bijuši miesīgi sakari, pēc atklātībā zināmas saderināšanās bez svarīga iemesla atteicies no laulības, tad viņam samērā ar saviem mantas līdzekļiem, jādod bijušai līgavai uzturs, ja viņa ir trūcīga. Līgavainis nevar atsaukties uz bijušās līgavas radnieku pienākumu dot uzturu. Šis līgavaiņa pienākums izbeidzas, ja līgava iedodas laulībā vai dzīvo pidauzīgi. Šie noteikumi nav piemērojami līgavainim, kas miesīgu sakaru uzturēšanas laikā nav sasniedzis pilngadību.

Ja no līgavaiņa un saderinātās līgavas miesīgiem sakariem piedzimis bērns un līgavainis bez svarīga iemesla atsakās no laulības, tad līgava var prasīt, lai viņu atzīst par viņas saderinātā šķirtu sievu ar tiesību prasīt no bijušā līgavaiņa sev uzturu.

No saderināšanās izrietošās prasības noilgst viena gada laikā, skaitot no tās dienas, kad tā atcelta vai kad saderinātais no tās atkāpies, bet saderinātās līgavas grūtniecības gadījumā — no tās dienas, kad viņa dzemdējusi, ja tajā laikā saderināšanās jau bijusi atcelta vai saderinātais bijis no tās atkāpies.

Laulības noslēgšana un izbeigšanās. Laulība ir aizliegta: 1) vīriešiem pirms astoņpadsmit gadiem, bet sievietēm pirms sešpadsmit gadu vecuma sasniegšanas; 2) nepilngadīgiem bez vecāku vai aizbildņu atļaujas; 3) garā slimiem un tiem, kas slimo ar veneriskām slimībām lipīgā stadijā; 4) radniekiem taisnā līnijā, brāļiem ar māsām un pusbrāļiem ar pusbāsām; 5) patēvam ar pameitu, pamātei ar padēlu, znotam ar sievas māti un vedeklai ar vīra tēvu, kaut arī tā laulība, ar kuŗu šīs attiecības radušās, būtu izbeigusies ar nāvi, vai šķiršanu, vai laulības atzīšanu par neesošu. Tāpat aizliegta jauna laulība personai, kas jau atrodas laulībā un tādai personai, kas nav nodrošinājusi savus bērnus no pirmās laulības un paziņojusi par to attiecīgai būru tiesai. Nedrīkst laulāties arī aizbildnis ar aizbilstamo un aizgādnis ar aizgādnībā esošo, iekam aizbildnis vai aizgādnis nav nodevis norēķinus par mantas pārvaldību un bāriņtiesa nav atsvabinājusi viņu no pienākumiem. Aizliegta arī jauna laulība sievietei, kas bijusi laulībā, iekam nav pagājušas trīs simti sešas dienas no iepriekšējās laulības izbeigšanās. Pirms šī laika notecējuma lau-

liba ir pielaižama tikai tad, ja šajā laikā sieviete dzemdējusi, ja bijušie laulātie noslēdz laulību savā starpā no jauna, ja pēc tam, kad pagājuši četri mēneši no laulības izbeigšanās, valsts vai pašvaldības iestādes ārsts apliecina, ka sieviete, kas vēlas iestāties laulībā, nav grūta vai ja tiesa, kas laulību šķīrusi, tam piekritt.

Izsludināšana. Pirms laulāšanas notiek izsludināšana. Personas, kas vēlas doties laulībā un nepieder pie ev.-luterāņu, reformātu, Romas katoļu, pareizticīgo (grieķu katoļu), vec ticībnieku, anglikāņu, bīskapu-metodistu, baptistu, septītās dienas adventistu vai Mozus ticīgo konfesijas, vai arī nevēlās salaulāties pie savas konfesijas garīdznieka, paziņo par to mutiski vai rakstiski dzimstssarakstu nodaļai pēc līgavaņa dzīves vietas, vai, ja līgavaņa dzīves vieta atrodas ārpus Latvijas, pēc līgavas dzīves vietas. Līdz ar paziņojumu par vēlēšanos iedoties laulībā jāiesniedz izsludināmo dzimšanas apliecības un attiecīgos gadījumos vecāku vai aizbildņu rakstiska atļauja, bet personām, kas agrāk bijušas citā laulībā, — bijušā laulātā miršanas apliecība vai noraksts no likumīgā spēkā nākuša tiesas sprieduma, ar kuŗu laulība šķirta vai atzīta par neesošu, vai arī laulības reģistra izraksts par šādu spriedumu. Izsludinātiem jādod paraksts, ka viņi nav slimi ar veneriskām slimībām lipīgā stadijā.

Paziņojuma iesniedzēji var lūgt vietējo mirtiesnesi atsvabināt viņus no tādu dokumentu iesniegšanas, kuŗus nav iespējams dabūt vai kuŗu dabūšana savienota ar lielām grūtībām. Mirtiesnesis, pārliecinājies, ka lūgums pamatots, ņem no iesniedzējiem parakstu par uzdoto ziņu pareizību un dod apliecību, kas atvieto iztrūkstošos dokumentus. Personas, kas nevar iesniegt dzimšanas apliecību tāpēc, ka metriskās grāmatas atrodas ārzemēs vai ir iznīcinātas, var atsvabināt no šādu apliecību iesniegšanas dzimstssarakstu nodaļas pārzinis, ja minētām personām ir pases un ja nav šaubu, ka viņas sašniegušas likumīgo laulības vecumu. Par nepatiesu ziņu un parakstu došanu vainīgie atbild pēc Sodū likuma.

Izsludināšana nav atļauta: 1) ja iesniedzot paziņojumu nav ievēroti likuma noteikumi; 2) ja no dokumentiem redzams, ka laulības noslēgšanai ir šķēršļi un 3) bez izsludināmā priekšniecības rakstiskas atļaujas, ja šāda atļauja ir nepieciešama pēc sevišķa likuma. Izsludināšanu noraidot, dzimstssarakstu nodaļas pārzinis taisa motīvētu lēmumu, ko izsludināmie divu nedēļu laikā var pārsūdzēt vietējam mirtiesnesim; pēdējā lēmums šajā jautājumā ir galīgs. Izsludināšana notiek abu izsludināmo dzīves vietās, izliekot uz divām:

nedēļām sludinājumu vietējā dzimtsarakstu nodaļā. Steidzamos gadījumos, raugoties pēc apstākļiem, vietējais mirtiesnests var saīsināt izsludināšanas laiku pēc sava ieskata.

Izsludināšanas laikā personas, kuŗu tiesības šī laulība aizkartu, var celt ierunas pret tās noslēgšanu, aizrādot uz likumīgiem šķēršļiem. Ierunas iesniedzamas rakstiski vienai no nodaļām pēc izsludināšanas vietas. Ja celta ieruna, dzimtsarakstu nodaļā, kuŗā pieteikta vēlēšanās doties laulībā, pēc izsludināšanas termiņa notecējuma par celto ierunu nekavējoties paziņo izsludinātiem. Ja izsludinātie celto ierunu atzīst par nepamatotu, tad viņiem divu nedēļu laikā no paziņojuma saņemšanas jāpaziņo par to nodaļai. Nodaļa to nekavējoties paziņo ierunu cēlējam. Ja ierunas cēlējs divu nedēļu laikā, skaitot no tās dienas, kad viņš saņēmis izsludinātā atbildi, iesniedz nodaļai apliecību par tiesā celtu prasību, lai izsludinātam aizliegtu doties laulībā, nodaļa aptur izsludinājuma gaitu līdz lietas izšķiršanai tiesā. Ja ierunu nav bijis, vai prasība nav celta, vai tā ir noraidīta, un ja arī otra nodaļa, kuŗā izdarīta izsludināšana ir paziņojusi, ka noteiktā laikā ierunu nav bijis, tad nodaļas pārzinis, nenogaidot sevišķu lūgumu, taisa lēmumu, ka laulājamo izsludināšana izdarīta un nav šķēršļu viņu salaulāšanai. Uz šā lēmuma pamata izdod vai pēc izsludināmo vēlēšanās piesūta pa pastu izsludinājuma apliecību. Uz šīs apliecības pamata izsludinātiem ir tiesība salaulāties sešu mēnešu laikā, skaitot no lēmuma dienas, jeb kuŗā dzimtsarakstu nodaļā vai pie attiecīga garīdznieka.

Ja laulājamie pieder pie ev.-luterāņu, reformātu, Romas katoļu, pareizticīgo grieķu katoļu, vecticībnieku, anglikāņu, bīskapu-metodistu, baptistu, septītās dienas adventistu vai Mozus ticīgo konfesijas un vēlas salaulāties pie savas konfesijas garīdznieka, tad izsludināšanu izdara pēc attiecīgas konfesijas noteikumiem.

Laulības noslēgšana. Laulā dzimtsarakstu nodaļas pārzinis vai augstāk pievesto konfesiju garīdznieki. Dzimtsarakstu nodaļas pārzinis vai garīdznieks nelaulā, ja viņiem zināmi šķēršļi laulības noslēgšanai, bet viņi var laulāt bez iepriekšējas izsludināšanas, ja līgavainis dodas kaŗa gartas, vai arī ja līgavaiņa vai līgavas dzīvību apdraud slimība. Laulāšana var notikt tikai personīgi klātesot līgavainim un līgavai, kā arī diviem pilngadīgiem lieciniekiem.

Laulības neesamība. Par neesošu atzīstamas laulības: 1) kas nav slēgtas no dzimtsarakstu nodaļā, ne pie garīdznieka; 2) kas noslēgtas iekam laulātie vai viens no viņiem sasniedzis likumīgo laulības vecumu, bet ja laulībai sekojusi sievas grūt-

niecība vai kad laulātie līdz tiesas spriedumam sasnieguši likumīgo laulības vecumu, tad laulību neatzīst par neesošu; 3) ja laulības noslēgšanas laikā viens no laulātiem bijis garā slims; 4) ja salaulāti tādi radnieki, kuŗu laulība aizliegta; 5) ja laulības noslēgšanas laikā viens no laulātiem atradies jau citā laulībā; bet otro laulību neatzīst par neesošu, ja pirmā laulība līdz tiesas spriedumam izbeigusies ar nāvi, šķiršanu vai atzīšanu par neesošu. Prasības par laulības atzīšanu par neesošu var celt kā ieinteresētās personas, tā arī prokurors, bet kad laulība izbeigusies ar nāvi vai šķirta, tad prasību var celt tikai tās personas, kuŗu tiesības šī laulība aizskar. Prasības par laulības atzīšanu par neesošu nenoiļgst. Ja laulātais apstrīd laulību tādēļ, ka iedevies tajā draudu ietekmēts, tad noiļgums šāдай prasībai iestājās pēc sešiem mēnešiem no draudu ietekmes izbeigšanās.

Laulības šķiršana. Laulību var šķirt tikai ar tiesas spriedumu. Laulības šķiršana ar tiesas spriedumu iespējama tikai zemāk pieminēto iemeslu dēļ. Ja viens laulātais pārkāpis laulību, tad otrs var prasīt laulības šķiršanu, bet laulību nevar šķirt, ja laulātais pārkāpis laulību ar prasītāja piekrišanu vai tā pamudināts, vai arī, ja prasītājs piedēvis. Prasība ceļama viena gada laikā no tās dienas, kad laulības pārkāpums nācis zināms prasītājam. Prasība nav vairs pielaižama, ja no laulības pārkāpuma izdarīšanas pagājuši desmit gadi.

Laulātais var prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulātais apdraud viņa dzīvību vai veselību, vai sit un spīdzina viņu. Laulību nevar šķirt, ja prasītājs piedēvis. Prasība noiļgst viena gada laikā kopš attiecīgā nodarījuma.

Kad viens laulātais ļaunprātīgi atstāj otru, pēdējais var prasīt laulības šķiršanu, ja prombūtne ilgst ne mazāk par vienu gadu. Tāpat laulātais var prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulātais slimo ar ilgstošu, grūti dziedināmu gara slimību vai tādu pašu lipīgu slimību. Laulības šķiršanu laulātais var prasīt arī tad, ja otrs laulātais izdarījis noziedzīgu nodarījumu, kas aptraipa godu, vai arī tik negodīgi vai netikli dzīvo, ka nevar prasīt laulības kopdzīves turpināšanu ar viņu.

Laulātais var prasīt laulības šķiršanu, ja otrs laulātais: 1) laulības dzīvē ir neaūglīgs vai pret prasītāja gribu izvairās radīt bērņus; 2) fiziski ir pilnīgi nespējīgs piekopt laulības kopdzīvi, pie kam šī nespēja nav cēlusies no vecuma. Vīrs var prasīt laulības šķiršanu, ja sieva nespēj dzemdēt, izņemot gadījumus, kad šī nespēja vīram bijusi zināma pirms laulības vai kad tā cēlusies no vecuma, vai laulības laikā tādos apstākļos, par kuŗiem sieva nav vainojama.

Laulātam ir tiesība prasīt laulības šķiršanu, ja laulības dzīve ir tik izārdīta, ka nevar prasīt laulības kopdzīves turpināšanu. Tādā gadījumā laulība šķirama arī neatkarīgi no laulāto vainas. Ja laulības dzīves izārdīšanā ir vainīgs tikai viens laulātais, tad prasību var celt tikai otrs laulātais. Ja vainojamas abas puses vai nav vainojama neviena, tad prasību var celt katrs laulātais.

Trīs gadus nepārtraukti ilgstoša laulāto šķirta dzīve ir par iemeslu laulības šķiršanai. Tāpat laulību var šķirt arī abiem laulātiem par to vienojoties.

Laulības šķiršanas un neesamības sekas. Ja laulība atzīta par neesošu, un ja viens no bijušiem laulātiem laulībā iedodoties nav zinājis, ka tā atzīstama par tādu, tad, ja viņš ir trūcīgs, viņam ir tiesība prasīt uzturu no otra, kas to zinājis, samērā ar pēdējā līdzekļiem, izņemot gadījumu, kad viņš bez svarīga iemesla izvairās iegūt līdzekļus ar savu darbu. Pienākums uzturēt bijušo laulāto atkrīt, ja pēdējais iedevies jaunā laulībā. Sieva, kuņas laulība atzīta par neesošu, dabū atpakaļ uzvārdu, kas viņai bijis pirms laulības. Ja viņa dodoties laulībā, nav zinājusi, ka laulība atzīstama par neesošu, tad tiesa pēc viņas lūguma var atstāt viņai vīra uzvārdu.

Pēc laulības šķiršanas tas no laulātiem, kas ir trūcīgs, var prasīt uzturu no otra, samērā ar pēdējā līdzekļiem, izņemot gadījumu, kad viņš bez svarīga iemesla izvairās iegūt līdzekļus ar savu darbu. Laulātais, kas atzīts par vainīgu, nevar prasīt uzturu. Pienākums uzturēt bijušo laulāto atkrīt, ja pēdējais iedevies jaunā laulībā.

Šķirta sieva patur vīra uzvārdu, bet tiesa pēc sievas lūguma var viņai piešķirt atpakaļ uzvārdu, kāds viņai bijis pirms laulības. Ja laulība šķirta sievas vainas dēļ, tad tiesa pēc vīra lūguma var sievai aizliegt saukties vīra uzvārdā.

Laulāto personiskās tiesības.

Laulība rada vīram un sievai pienākumu būt savstarpēji uzticīgiem, kopā dzīvot, vienam par otru gādāt un kopīgi rūpēties par ģimenes labklājību. Tomēr, aizgājušais laulātais šķirtas dzīves dēļ nav vainojams, ja šādi dzīvei par iemeslu bijis tas, ka otrs laulātais savas tiesības izlietojis ļaunprātīgi, un ja turpmākā kopdzīve ir saistīta ar briesmām dzīvībai vai veselībai, vai ar ģimenes dzīves satricinājumu, kā arī ja laulātam ir likumīgs iemesls prasīt laulības šķiršanu.

Ģimenes kopdzīves kārtošana abiem laulātiem pieder vienādas tiesības. Ja laulātie nevar vienoties, tad vīram pieder izšķirēja balss; starp citu viņš noteic dzīves vietu. Sievai nav

jāpadodas vīra rīkojumiem, ja viņš savas tiesības izlieto nelietīgi.

Sieva dabū vīra uzvārdu un viņai, neatkarīgi no laulāto mantiskām attiecībām, ir tiesība mājas saimniecības robežās atvietot vīru. Darījumi, ko viņa noslēgusi šās darbības aplokā, atzīstami par noslēgtiem vīra vārdā, ja no lietas apstākļiem nav redzams pretējais. Ja ir svarīgi iemesli, vīrs var šo sievas tiesību aprobežot vai atņemt, bet pret trešām personām šāds aprobežojums vai atņēmums ir spēkā tikai tad, ja viņām par to bijis paziņots, vai arī, ja tas ierakstīts laulāto mantisko attiecību reģistrī. Katram laulātam, neatkarīgi no laulāto mantisko attiecību veida, ir tiesība patstāvīgi rīkoties ar savu mantu nāves gadījumam uz vispārēja pamata.

Laulāto mantiskās tiesības.

Laulāto likumiskās mantiskās attiecības. Katrs laulātais patur mantu, kas piederējusi viņam pirms laulības, tāpat arī to mantu, ko viņš ieguvis laulības laikā. Viss, ko laulības laikā laulātie iegūst kopīgi vai viens no viņiem, bet ar abu laulāto līdzekļiem, vai ar otra laulātā darbības palīdzību, ir abu laulāto kopīga manta; šaubu gadījumā jāpieņem, ka šī manta pieder abiem līdzīgās daļās. Ja kādas sievai piederošas mantiskās vērtības atvieto laulības laikā ar citām, tad pēdējās ir sievas manta.

Vīram visā laulības pastāvēšanas laikā vienam pašam pieder tiesība pārvaldīt un lietot visu sievas mantu, kā pirms laulības viņai piederējušo, tā arī laulības laikā iegūto, izņemot viņas atsevišķo mantu. Sievas atsevišķa manta ir: 1) manta, ko sieva paturējusi savā pārvaldībā un lietošanā dodoties laulībā, vai ko laulātie līgumā noteikuši par savu atsevišķu mantu; 2) priekšmeti, kas noder tikai viņas personīgai lietošanai, vai vajadzīgi viņas patstāvīgā darbā; 3) manta, ko sievai kāds bez atlīdzības piešķīris ar nosacījumu to pārvaldīt un lietot pašai; 4) mantojums, ko sieva pieņēmusi pret vīra gribu; 5) manta, ko sieva nopelna ar savu patstāvīgu darbu; 6) viņas atsevišķās mantas ienākumi un 7) manta ar ko atvietota iepriekšējos punktos minētā manta. Ka zināma manta ir atsevišķa, tas jāpierāda tam laulātam, kas to apgalvo. Par to, ka nekustams īpašums ir sievas atsevišķa manta, ierakstāms zemes grāmatās.

Sieva, bez vīra piekrišanas nevar rīkoties ar mantu, kas atrodas vīra pārvaldībā un lietošanā. Darījumi, ko sieva noslēgusi bez vīra piekrišanas par šo mantu, nav spēkā.

Vīram viņa pārvaldībā un lietošanā esošā sievas manta ar visiem līdzekļiem jāglabā un jāsargā, ar pienākumu pēc sievas pieprasījuma sniegt ziņas par šās mantas stāvokli. Tiesības, kas pieder pie vīra pārvaldībā un lietošanā esošās sievas mantas, viņš var aizstāvēt tiesā savā vārdā.

Pie sievai piederošām ēkām vīram jāizdara nevien nepieciešamie izlabojumi, bet arī uzlabojumi, ciktāl to pieļauj ienākumi no sievas mantas. Sievas nekustamus īpašumus vīrs var iznomāt vai izīrēt uz laiku, ne ilgāku par 3 gadiem un neievēdot līgumu zemes grāmatās; sievas nauda noguldāma uz sievas vārda. Vīram ir tiesība prasīt no sievas parādniekiem viņu saistību izpildījumu, kad tām iestāties termiņš, vai kad to prasa sievas intereses aiz citiem iemesliem. Lai vīrs ar viņa pārvaldībā un lietošanā esošām sievas mantiskām vērtībām varētu rīkoties tā, ka viņa rīcība pārsniegtu parastās pārvaldības un lietošanas robežas, viņam jāizprasa sievas piekrišana. Trešo personu interesēs pieņemams, ja pretējais nav ierakstīts mantisko attiecību reģistrā, ka šāda piekrišana bijusi, izņemot gadījumus, kad trešās personas zinājušas, vai tām vajadzējis zināt, ka piekrišana nav bijusi, vai kad manta, ar ko vīrs rīkojies, ir tāda, kas acimredzami pieder sievai.

Vīra pienākums ir segt ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumus. Sieva var aizliegt vīram viņas mantas ienākumus izlietot citām savām vajadzībām, iekam nav segti ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumi. Ja vīra pārvaldībā sievas mantas nav, vai ja ienākums no sievas mantas ir nesamērīgi mazs, tad vīrs var prasīt, lai sieva piedalās ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumos samērā ar savas atsevišķās mantas stāvokli. Ja laulātie dzīvo šķirti, tad tas laulātais, kas par šķirto dzīvi nav vainojams, var prasīt no otra, samērā ar pēdējā mantas līdzekļiem, vai nu attiecīgu pabalstu vai līdzekļus uzturam, saprotot ar to ēdienu, apģērbu, mitekli un vajadzības gadījumā apkopšanu.

Vīrs atbild ar savu mantu par saistībām, ko noslēgusi sieva ģimenes vai kopīgās mājsaimniecības vajadzībām, sieva atbild ar savu mantu tikai tad, ja vīra mantas nepietiek.

Vīrs atbild ar sievas mantas ienākumiem, bet ja to nepietiek, arī ar viņa pārvaldībā un lietošanā esošo sievas mantu: 1) par saistībām, ko sieva noslēgusi pirms laulības; 2) par saistībām, ko sieva noslēgusi laulības laikā ar viņa piekrišanu; 3) par saistībām, kas ceļas no tam, ka sievai ar vīra ziņu ir patstāvīgs tirdzniecības, rūpniecības vai cits kāds uzņēmums vai patstāvīga nodarbošanās, ja vien laulāto mantisko attiecību reģistrā ierakstīts, ka vīrs piekrit šādai sievas patstāvīgai dar-

bībai; 4) par saistībām no mantojuma, ko sieva pieņēmusi ar vīra piekrišanu; 5) par saistībām, ko viņš noslēdzis pārvaldot sievas mantu; 6) par saistībām, kas ceļas no sievas pienākuma uzturēt trūcīgus radniekus. Par visām šīm saistībām sieva atbild ar savu atsevišķu mantu, ja ar vīra pārvaldībā un lietošanā nodoto sievas mantu nepietiek.

Par saistībām, kas izriet no sievas neatļautas darbības, atbild vispirms sieva ar savu atsevišķo mantu, bet ja tās nepietiek, tad atbild vīrs ar sievas mantu, kas nodota viņa pārvaldībā un lietošanā.

Sieva ar savu atsevišķo mantu atbild tikai: 1) par saistībām, ko viņa noslēgusi uz savu personīgu rēķinu vai bez vīra piekrišanas; 2) par saistībām, ko viņa noslēgusi, aizskarot vīram piešķirtās tiesības uz viņas mantas pārvaldību un lietošanu. Par netaisnu iedzīvošanos sakarā ar sievas noslēgtām saistībām vīrs atbild uz vispārēja pamata.

Sievas manta neatbild par vīra saistībām. Ja par vīra parādiem vērstā piedziņa uz viņa pārvaldībā un lietošanā esošo sievas mantu, sieva var prasīt, lai šo mantu atsvabina no piedziņas. Kreditoru interesēs pieņemams, ka visa vīra pārvaldībā apvienotā kustamā manta pieder viņam; kas apgalvo pretējo, tam tas jāpierāda.

Ja vīrs, pārvaldot sievas mantu, taisījies no savas mantas nepieciešamus izdevumus, tad viņš tikai pēc pārvaldības un lietošanas izbeigšanās var prasīt no sievas, lai šos izdevumus atlīdzina, ciktāl tie nav jāsedz viņam pašam.

Vīra tiesība pārvaldīt un lietot sievas mantu izbeidzas uz likuma pamata: 1) kad viens laulātais mirst; 2) kad laulība šķirta vai atzīta par neesošu; 3) kad vienu laulāto atzīst par maksātnespējīgu parādnieku.

Ja vīrs kļūst par maksātnespējīgu parādnieku, sieva var aizturēt savu, vīra pārvaldībā un lietošanā esošo mantu, paturot uz tās iztrūkstošām daļām tiesības, kādas viņai pieder pēc konkursa noteikumiem.

Vīra tiesība lietot un pārvaldīt sievas mantu izbeidzas pēc sievas pieprasījuma: 1) kad sievas manta, paliekot turpmāk vīra rokās, var izputēt vai ciest ievērojamus zaudējumus un vīrs šādā gadījumā viņa pārvaldībā esošo sievas mantu neno drošina; 2) kad vīrs nepilda savu pienākumu uzturēt sievu vai bērnus; 3) kad vīrs bez sievas piekrišanas savā rīcībā pār kāpj parastās pārvaldības un lietošanas robežas; 4) kad vīrs nonāk aizgādībā. Ja gadījumā, kad vīrs nonāk aizgādībā, sieva neprasa vīra pārvaldību un lietošanu izbeigt, tad vīru, viņa tiesībā pārvaldīt un lietot sievas mantu, atvieto viņam

ieceltais aizgādņis, neizņemot arī to gadījumu, kad par aizgādni iecelta pati sieva.

Vīra tiesība lietot un pārvaldīt sievas mantu izbeidzas pēc vīra pieprasījuma, kad sievas parādi pārsniedz viņas atsevišķās mantas vērtību.

Jā tiesa, apmierinot laulātā celto prasību, nolemj izbeigt vīra tiesību pārvaldīt un lietot sievas mantu, tad darījumi, ko otrs laulātais noslēdz ar trešām personām pēc attiecīga ieraksta laulāto mantisko attiecību reģistrā, nesaista laulāto, kas cēlis prasību.

Kad vīra pārvaldības un lietošanas tiesība izbeigta, tad sievai atdodama viņas manta līdz ar pieaugumu, kas laulības laikā pie tās varējis rasties, ieskaitot arī to mantu, kas iegūta bojātās vai iznīcinātās mantas vietā. Atvietošanas lietas jāatdod atpakaļ vienlīdzīgas šķiras un labuma. Laulāto savstarpēja norēķināšanās par mantu, vīra pārvaldībai izbeidzoties, neatņem laulāto kreditoriem viņu tiesības. Ja kāda manta nonākusi otra laulātā rokās, tad arī viņš atbild kreditoriem tās vērtības apmērā, kāda ir viņa rokās nonākušai mantai. Par saistībām, kas izriet no neatļautas darbības, atbild vainīgais laulātais ar savu mantu.

Manta jādala pēc mantojuma dalīšanas kārtības vispārējiem noteikumiem. Ja līdz dalīšanai sievai atdodamā manta paliek vīra rokās, tad sieva var prasīt nodrošinājumu šās mantas vērtības apmērā.

Kad vīra pārvaldības un lietošanas tiesības izbeidzas laulībai pastāvot un laulātie ar laulības līgumu nav nodibinājuši mantas kopību, viņu mantiskām attiecībām piemērojami noteikumi par visas laulāto mantas šķirtību. Trešo personu iegūtās tiesības paliek spēkā.

Pūrs. Pūrs, ko sievai laulības gadījumam piešķirusi vecāki, radi vai citas personas, pieder sievai, kaut arī tas būtu nodots vīram. Lai solījums dot pūrā kustamu mantu vērtībā pāri par pieci simti latiem vai nekustamu mantu būtu saistošs, tas izteicams rakstiski. Pūra solījuma izpildīšanu var prasīt vai nu pati sieva, vai arī viņas labā vīrs, pie kam tiesība prasīt pūra izdošanu noilgst divu gadu laikā no laulības noslēgšanas vai pūra izdošanai noliktās dienas. Pūru nevar prasīt, ja laulība noslēgta bez tās personas ziņas un piekrišanas, kas to solījusi.

Tiesības, kas pamatotas ar pūra solījumu, nevar atdot trešām personām; viņas pāriet mantojuma ceļā tikai uz tās laulības bērniem, kuņas noslēgšanas gadījumam pūra solījums dots, un uz vīru, kas palicis ar bērniem.

Laulāto līgumiskās mantiskās attiecības.

Augstāk pieminētie nosacījumi attiecas tikai uz tām mantiskām attiecībām, kas sakarā ar laulību nodibinājas laulāto starpā uz likuma pamata, bet pašiem laulātiem likums paredz iespēju ar līgumiem noteikt citus mantisko attiecību veidus, ciktāl tie nerunā pretī likuma noteikumiem, kurus piemin šeit zemāk.

Likums nosaka, ka savas mantiskās tiesības laulātie var nodibināt, pārgrozīt un izbeigt ar laulības līgumiem kā pirms iedošanās laulībā, tā arī laulības laikā. Ja laulājāmie vai laulātie atrodas aizbildnībā, tad viņi laulības līgumu noslēdz ar vecāku vai aizbildņu piekrišanu. Laulības līgumi, kas satur rīkojumu nāves gadījumam, pakļauti arī vispārējiem noteikumiem par mantojuma līgumiem.

Laulības līgumos to slēdzējus nevar atvietot pilnvarnieki. Šos līgumus noslēdz notāriālā vai uzrādījuma kārtībā, personīgi klāt esot vienā laikā abiem laulājāmiem vai laulātiem, bet ja viņi nepilngadīgi — arī viņu likumīgiem pārstāvjiem. Lai laulības līgumiem piešķirtu saistošu spēku pret trešām personām, tie ierakstāmi laulāto mantisko attiecību reģistrā un par nekustamu mantu arī zemes grāmatās. Laulības līguma noteikumi, kas aprobežo trešo personu iegūtās tiesības uz laulāto mantu, šīs trešās personas nesaista. Laulības līgumā tā slēdzēji var laulāto likumisko attiecību vietā noteikt visas laulāto mantas šķirtību vai kopību.

Visas laulāto mantas šķirtība: Ja laulības līgumā noteikta visas laulāto mantas šķirtība, tad katrs laulātais nevien patur viņam pirms laulības piederējušo mantu, bet arī laulības laikā var to patstāvīgi iegūt, lietot un ar to rīkoties neatkarīgi no otra laulātā. Laulātais nevar otra laulātā mantu pārvaldīt, lietot vai citādi kā rīkoties bez viņa piekrišanas. Laulātais, kuŗa mantu pārvalda otrs laulātais, var no tā prasīt norēķinu. Iepriekšējā atteikšanās no tiesības atņemt pārvaldību vai prasīt norēķinu nav spēkā. Laulātais, kas pārvalda otra laulātā mantu, atbild par zaudējumiem, kuŗi cēlušies aiz viņa rupjas neuzmanības. No tā laika, kad viens laulātais uzteicis otram savas mantas turpmāko pārvaldību, kā arī kad vispār laulātam radies pienākums atdot mantu, pēdējais atbild pēc vispārējiem noteikumiem.

Katrs laulātais piedalās ģimenes un kopīgas mājsaimniecības izdevumos samērīgi ar savu mantas stāvokli. Par saviem parādiem katrs laulātais atbild ar savu mantu. Ja viens laulātais atsavinā vai iekļā otra laulātā kustamu lietu, tad persona, kas to saņēmusi, atzīstama par lietas labticīgu iegū-

vēju vai ķīlas ņēmēju, ja viņa nav zinājusi vai viņai nav vajadzējis zināt, ka lieta pieder otram laulātam vai abiem laulātiem un ka tā atsavināta vai iekļāta pret otra laulātā gribu.

Kad laulībai pastāvot izbeidzas visas laulāto mantas šķirtība un laulātie līgumā nenoteic tās vietā mantas kopību, tad piemērojami noteikumi par likumiskām laulāto mantiskām attiecībām. Trešo personu iegūtās tiesības tomēr paliek spēkā.

Laulāto mantas kopība. Ja laulības līgumā noteikta laulāto mantas kopība, tad visa viņiem pirms laulības piederējušā, kā arī laulības laikā iegūtā manta, izņemot atsevišķo (uzskaitīta nodalījumā par laulāto likumiskām mantas attiecībām), ir apvienota vīra valdījumā vienā kopīgā nedalāmā masā, kura laulības laikā nepieder nevienam laulātam atsevišķā daļā. Kopībā ietilpstošo mantu, ar vēlāk pievestiem aprobežojumiem, bez norēķina lieto un ar to rīkojas vienīgi vīrs, ar pienākumu segt ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumus. Ja vīram slimības vai prombūtnes dēļ nav iespējams noslēgt darījumu, kas attiecas uz kopīgā masā ietilpstošo mantu, vai vest tiesā uz šo mantu attiecošos lietu, tad sieva var atvietot vīru, ja vilcināšanās ir bīstama. Ja vīrs atzīst, ka sievas noslēgtais darījums kaitē tās mantas interesēm, kas ietilpst mantas kopībā, viņš var viena gada laikā no tās dienas, kad viņš par to uzzinājis, to apstrīdēt. Šādā gadījumā vīram jāpierāda, ka sievai nav bijis likumīga pamata viņu atvietot. Katrs laulātais ar savu atsevišķo mantu samērīgi piedalās ģimenes un kopīgās mājsaimniecības izdevumos, ciktāl tos nesedz kopīgā manta.

Par to, ka nekustams īpašums vai lietu tiesība ietilpst mantas kopībā, ierakstāms zemes grāmatās. Katrs laulātais var prasīt, lai ieraksta zemes grāmatās uz abu laulāto vārdu tādu nekustamu īpašumu vai lietu tiesību, kas ietilpst laulāto mantas kopībā. Mantas kopībā ietilpstoša nekustama īpašuma atsavināšanai, iekļāšanai vai apgrūtināšanai ar lietu tiesībām vīram vajadzīga sievas piekrišana. Sievas piekrišana vajadzīga arī mantas kopībā ietilpstošas kustamas mantas dāvināšanai, ja šāds dāvinājums pārsniedz parasto, nelielo dāvanu apmēru.

Par sievas saistībām, kas cēlušās pirms laulības, atbild sieva ar savu atsevišķo mantu, bet vīrs ar mantas kopībā ietilpstošo mantu atbild tikai tad, ja sievas atsevišķās mantas nepietiek. Par sievas saistībām, kas ceļas no pienākuma dot uz turu viņas trūcīgiem radniekiem, atbild vīrs ar mantas kopībā ietilpstošo mantu, bet ja tās nepietiek — sieva ar savu atsevišķo mantu.

Vīrs atbild kā ar savu atsevišķo mantu, tā arī ar mantas

kopībā ietilpstošo mantu: 1) par savām saistībām, kas cēlušās pirms laulības; 2) par savām saistībām, kas ceļas no pienākuma dot uzturu saviem trūcīgiem radniekiem; 3) par sievas saistībām, ko viņa noslēgusi ģimenes un kopīgās mājsaimniecības labā; 4) par saistībām, kas ceļas no mantojuma, ko viens laulātais pieņēmis ar otra piekrišanu; 5) par saistībām, ko sieva noslēgusi kā vīra vietniece vai ar vīra piekrišanu; 6) par sievas saistībām, kas ceļas no tam, ka viņai patstāvīgs tirdzniecības, rūpniecības vai cits kāds uzņēmums vai patstāvīga nodarbošanās, ja vien laulāto mantisko attiecību reģistrā ierakstīts, ka vīrs piekrīt šādai sievas patstāvīgai darbībai; 7) par visām citām sievas saistībām. Par saviem vai vīra parādiem ģimenes un kopīgās mājsaimniecības labā sieva atbild arī ar savu atsevišķo mantu, bet tikai tad, ja mantas kopībā ietilpstošās un vīra atsevišķās mantas nepietiek.

Par saistībām no mantojuma, ko viens laulātais pieņēmis bez otra piekrišanas, viņš atbild tikai ar savu atsevišķo mantu.

Sieva atbild tikai ar savu atsevišķo mantu: 1) par saistībām, ko viņa noslēgusi tikai uz savu rēķinu vai bez vīra piekrišanas; 2) par saistībām, ko viņa noslēgusi, aizskarot vīram piešķirtās tiesības uz mantas kopībā ietilpstošās mantas pārvaldību. Ja sakarā ar šīm saistībām mantas kopībā ietilpstošā manta ir guvusi labumu, tad piemērojami noteikumi par neatsainu iedzīvošanos.

Par saistībām, kas ceļas no viena laulātā neatļautas darbības, atbild viņa atsevišķā manta, bet mantas kopībā ietilpstošā manta tikai tad, ja vainīgā laulātā atsevišķās mantas nepietiek.

Ja laulāto mantas kopība izbeidzas ar viena laulātā nāvi, tad iepriekš sedzot uz šo mantu guļošos parādus, puse no mantas kopībā ietilpstošās mantas paliek pārdzīvojušam laulātam, bet otra puse pāriet uz mirušā mantiniekiem. Ar laulības līgumu var noteikt citādu mantas sadalījumu. Neatraidāmie mantinieki, kuju tiesības šāds līgums aizkar, var to apstrīdēt.

Ja sieva mirst, vīrs paliek personīgi atbildīgs par visiem mantas kopībā ietilpstošās mantas parādiem, neatkarīgi no sievas mantinieku atbildības, uz vispārēja pamata. Ja vīrs mirst, sieva, atsakoties no savas daļas, tiek atsvabināta no atbildības par mantas kopībā ietilpstošās mantas parādiem, ciktāl tie tajā pašā laikā nav arī viņas personīgie parādi. Sieva var aprobežot savu atbildību par minētās mantas parādiem ar to, ko viņa ieguvusi no vīra kā mantojumu, ievērojot noteikumus par mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesību.

Kad laulāto mantas kopība izbeidzas laulātiem dzīviem

esot, tad pēc parādu nolīdzināšanas varbūtējais mantas pārpalikums izdalāms starp laulātiem uz pusēm, ja laulības līgumā nav noteikts citādi.

Vīra pienākums ir atlīdzināt to, ko viņš no mantas kopībā ietilpstošās mantas izdevis savas atsevišķās mantas labā. Ja viens no laulātiem kaut ko izdevis mantas kopībā ietilpstošās mantas labā no savas atsevišķās mantas, tad viņš var jau laulības laikā prasīt izdotā atlīdzinājumu no mantas kopībā ietilpstošās mantas.

Laulāto mantisko attiecību reģistri. Ar laulības līgumiem noteiktās laulāto mantiskās attiecības, ciktāl tām jābūt spēkā pret trešām personām, kā arī citas likumos norādītās ziņas ieraksta miertiesneša vedamā mantisko attiecību reģistrā. Ieraksti ievedami tā iecirkņa reģistrā, kur atrodas vīra dzīves vieta. Ja vienam laulātam ir tirdzniecības, rūpniecības vai cits kāds uzņēmums ārpus tā iecirkņa, kurā atrodas vīra pastāvīgā dzīves vieta, tad ieraksts ievedams arī uzņēmuma atrašanās vietas reģistrā. Ja vīrs pārceļ savu dzīves vietu uz citu iecirkni, tad ieraksti ievedami šā iecirkņa reģistrā triju mēnešu laikā, pie kam agrākā iecirkņa reģistrā tie paliek spēkā līdz ierakstīšanai jaunā reģistrā.

Līgumā izdarīt reģistrā ierakstu, noteikti jāuzrāda kādas ziņas, tiesības, ierobežojumi vai pārgrozības jāieraksta agrākos ierakstos, pie kam lūdzēja paraksts uz lūguma jāapliecinā pie notāra, konsula, pagasttiesas vai pagasta valdes. Lūgumam jāpieliek laulāto pases, laulības apliecība un akti (līgumi, lēmumi u. t. t.), uz kušu pamata lūdz izdarīt ierakstus. Šos dokumentus var atvietot ar notāra, konsula, pagasttiesas vai pagastvaldes apliecinātiem norakstiem. Ja lūdzējs norāda, ka otrs laulātais liedzas savu pasi dot, tad miertiesnesis var pieprasīt pasi caur policiju. Par pases nodošanu policijai, vainīgam draud kriminālatbildība. Lūgumam ieraksta izdarīšanai bez tam jāpieliek kancelejas nodeva Ls 5.— apmērā un gadījumā, ja lēmums par ierakstu publicējams Valdības Vēstnesī, tad arī attiecīgā sludinājuma maksa.

Par ierakstiem reģistrī un izdodamiem rakstiem, miertiesneši ņem šādu kancelejas nodevu:

1) par ierakstu reģistrā	Ls 5,—
2) par izrakstu no reģistra	" 3,—
3) par rezolūcijas norakstu	" 3,—
4) par citu izrakstu, norakstu vai rakstisku izziņu pilnu vai nepilnu loksni	" 2,—
5) par mutisku izziņu, kā arī par reģistra lapas vai lietas, vai arī to abu lasīšanu	" 0,50

Katrs cilvēks, kas vien to vēlas, var ieskatīties registrā un izdarīt no tā izrakstus.

Ieinteresēto personu sūdzības par mirtiesneša rīcību reģistra vešanas lietā iesniedzamas tāpat kā blakus sūdzības ci-villietās 7 dienu laikā no lēmuma dienas.

Bērnu un vecāku savstarpējās tiesības un pienākumi.

Laulības bērni un tiem pieskaitāmie bērni. Laulības bērni ir tie bērni, kas dzimuši laulībā, vai ne vēlāk kā 306. dienā pēc tam, kad laulība izbeigusies ar vīra nāvi vai šķiršanu. Tēva tieši izteikta vai ar neapšaubāmu darbību apstiprināta atzīšana, ka laulībā vai pēc tās izbeigšanās dzimušais ir viņa bērns, ir pietiekošs pierādījums, ka dzimušais ir laulības bērns. Pieņē-mumu, ka bērns ir laulības bērns, var apstrīdēt. Līdz lietas izšķiršanai tiesā viņš atzīstams par laulības bērnu. Bērns, ko tiesa atzinusi par ārļaulībā dzimušu, atzīstams par ārļaulības bērnu no viņa dzimšanas dienas.

Mātes izsacījumu, ka viņas bērns nav ieņemts no viņas vīra, nevar pieņemt par atspēkojumu tam, ka dzimušais ir lau-lības bērns. Ja tiesas apmierina prasību atzīt dzimušo par laulības bērnu, tad ar to netiek atjaunotas mantiskās tiesības, kas zaudētas ar noilgumu, nedz aizskārtas citu personu manti-skās tiesības, kas iegūtas ar ieilgumu. Laulības bērni iegūst tēva uzvārdu un pārējās ģimenes tiesības.

Bērni, kas pieskaitāmi laulības bērniem: Laulības bērniem pieskaitāmi: 1) ārļaulības bērni no tā laika, kad viņu vecāki savā starpā iedevušies laulībā; 2) bērni, kas dzimuši no līga-vaiņa miesīgiem sakariem ar viņa saderināto līgavu, kuŗa at-zīta par līgavaiņa šķirtu sievu; 3) bērni, kas dzimuši tādā laulībā, kuŗa vēlāk atzīta par neesošu, vai arī ne vēlāk kā 306. dienā no tādas laulības izbeigšanās.

Ārļaulības bērni. Ārļaulības bērni ir tie bērni: 1) kas dzimuši neprecētai sievietei; 2) kas dzimuši pēc 306 dienām, skaitot no mātes vīra nāves, vai laulības šķiršanas vai atzīša-nas par neesošu, un 3) kas dzimuši laulības laikā vai pirms 306 dienu notecējuma no tās izbeigšanās, ja tiesa atzinusi, ka bērns nav no viņa mātes vīra.

Ārļaulības bērna tēvs ir tas, kas atzinies miesīgos sakaros ar bērna māti vai kam tajā laika spriņģī, kad vajadzēja notikt bērna ieņemšanai, t. i. laikā no 306. līdz 182. dienai pirms viņa dzimšanas, ir pierādīti ar viņa māti miesīgi sakari, izņemot ga-dījumu, kad māte atzinusies vai ir pierādīts, ka tajā pašā laika spriņģī viņai bijuši miesīgi sakari arī ar kādu citu personu.

Ārlaulības bērnam dodams mātes uzvārds, kāds viņai ir bērna dzimšanas laikā, un mātei pieder vecāku vara par viņu. Ja pēc ārlaulības bērna dzimšanas tiesa laulību šķīr un sievietai aizliedz saukties vīra uzvārdā, tad līdz ar to ārlaulības bērnam jādod mātes agrākais uzvārds. Ārlaulības bērnam pret savu māti un viņas radniekiem ir laulības bērna tiesības un pienākumi.

No ārlaulības bērna tēva var prasīt, lai viņš: 1) apgādā bērna māti četras nedēļas pirms un astoņas nedēļas pēc dzemdēšanas; 2) sedz sakarā ar grūtniecību un dzemdēšanu cēlušos nepieciešamos izdevumus. Tāds pats pienākums ir ārlaulības bērna tēvam, ja bērns piedzimst nedzīvs. Šīs prasības bērna māte var celt viena gada laikā no bērna dzimšanas dienas. Ja māte mirst pirms prasības celšanas, tad viņas mantiniekiem nav tiesība celt minētās prasības, bet jau celtās viņi var turpināt.

Ārlaulības bērna apgādāšana līdz tam laikam, kad viņš var pats sevi apgādāt, bet katrā gadījumā līdz pilniem četrpadsmit gadiem, gulstas galvenā kārtā uz tēvu; māte šajā pienākumā piedalās samērīgi ar savu mantas stāvokli. Prasības par ārlaulības bērna apgādāšanu nav izbeidzamas miera celā bez bāriņtiesas piekrišanas. Tiesas piespriešot periodiskos maksājumus bērna uzturam pēc vienošanās un ar bāriņtiesas piekrišanu var atvietot ar savstarpēji nolīgtu atlīdzību. Uztura apmēru noteic tiesa, samērā ar tēva līdzekļiem un mātes sabiedrisko stāvokli. Ārlaulības bērna tēvam, kas viņu apgādā, ir tiesība pārraudzīt, kā bērnu uztur. Nesaskaņas šajās lietās izšķīr bāriņtiesa. Uzturā ieskaitāmi arī nepieciešamie līdzekļi ēdienam, miteklim un apģērbam bērna mātei, ja viņai bērna kopšanas dēļ nav iespējams sagādāt līdzekļus savas dzīves uzturam.

Par ārlaulības bērna uzturu atbild arī viņa tēva atstātais mantojums. Bet tēva vecāki un citi radnieki ir brīvi no jebkāda pienākuma šajā ziņā, ja vien nav pieņēmuši viņa atstāto mantojumu. Ja ārlaulības bērna tēvs nespēj viņu uzturēt, tad šis pienākums gulstas uz māti, bet pēc viņas — uz viņas augšupējiem radniekiem. Ārlaulībā dzimušie bērni iegūst ar savu vecāku sekojošo laulību visas laulībā dzimušo bērnu tiesības, skaitot no vecāku salaulāšanas dienas.

Adopcija.

Adopcija atļauta visām personām, kas var noteikt par sevi un savu mantu. Adoptētājam jābūt vismaz trīsdesmit gadus vecam un vismaz astoņpadsmit gadus vecākam par adoptējamo.

Kam ir paša pēcnācēji vai jau kāds adoptēts bērns, tas var no jauna adoptēt citus tikai aiz iemesliem, kurus tiesa atzīst par svarīgiem. Bez tam šajos gadījumos ir vēl vajadzīga lejupejo radnieku vai adoptētās personas piekrišana. Adoptēt reizē vairākus bērnus, piešķirot tiem vienādas tiesības, atļauts tikai aiz iemesliem, ko tiesa atzīst par svarīgiem.

Vairākas personas, kas savā starpā neatrodas laulībā, nevar vienā un tajā pašā laikā adoptēt vienu un to pašu personu. Persona, kas atrodas laulībā, var adoptēt un tikt adoptēta tikai ar otra laulātā piekrišanu. Aizbildnis nevar adoptēt savu aizbilstamo, kamēr viņš nav nodevis attiecīgo norēķinu un nav atlaists no aizbildnības.

Adopciju nevar saistīt un aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem.

Ir nepieciešams, lai adopcijai dod savu piekrišanu visi tās dalībnieki, t. i. adoptētājs un pats adoptējamais, ja pēdējais nav jaunāks par četrpadsmit gadiem, un bez tam, kamēr viņš nav vēl sasniedzis pilngadību, arī viņa vecāki vai aizbildņi, bet ja viņš ir ārļaulības bērns — viņa māte; aizgādņībā esošās personas adopcijai nepieciešama aizgādņa piekrišana. Tiesa var atsvabināt puses no šī piekrišanas apliecinājuma, ja pēc faktiskiem apstākļiem tas izrādās neiespējams kāda pastāvīga šķēršļa dēļ, vai arī ja nav zināma to personu dzīves vieta, kuru piekrišana vajadzīga. Ja vecāku vara pieder tikai vienam no vecākiem un otrs bez svarīga iemesla liedzas dot atļauju adoptēt, tad atļauju dod adoptējamā dzīves vietas bāriņtiesa. Visu nepilngadīgo adopcijai ir nepieciešams bāriņtiesas apliecinājums, ka adopcija nenāks adoptējamam par ļaunu.

Savu ārļaulības bērnu var adoptēt arī tad, ja adoptētājam ir paša pēcnācēji vai adoptēti bērni, neievērojot noteikumus par viņu piekrišanu, par adoptētāja minimālo vecumu un par astoņpadsmit gadu starpību; šādai adopcijai nepieciešama tikai otra laulātā piekrišana, kā arī ārļaulības bērna mātes vai aizbildņa piekrišana uz vispārēja pamata.

Adopcija uzskatāma par notikušu, tiklīdz tiesa, adoptētājam lūdzot, to apstiprina; ja adoptētājs mirst, iekam tiesa adopciju apstiprinājusi, tas nav par šķērslī tās apstiprināšanai, bet ja pirms apstiprināšanas mirst adoptējamais, lieta izbeidzama. Adopciju, savstarpēji vienojoties, var atcelt, ievērojot noteikumus par tās noslēgšanu.

Adoptētais kļūst par sava adoptētāja ģimenes locekli, pie kam adoptētājs iegūst par viņu vecāku varu. Adoptētais iegūst adoptētāja uzvārdu un visas laulības bērna tiesības, ja adopcijas līgumā nav noteikts citādi. Iegūstot visas laulības bērna

tiesības, adoptētais līdz ar to uzņemas arī visus pienākumus pret saviem adoptētājiem. Bet ar to nenodibinās viņam nekādas tiesiskas attiecības pret adoptētāja augšupējās un sānu līnijas radniekiem, ja vien tādas attiecības viņu starpā jau nav pastāvējušas pēc agrākās radniecības vai bijušas tieši noteiktas ar līgumu.

No tā laika, kad vecāki izteikuši piekrišanu nodot savus bērnus adopcijā trešai personai, viņu vara par tiem izbeidzas; bet pats adoptētais ar to nezaudē nekādas tiesības savā paša ģimenē, ja vien viņš nav no tām tieši atteicies. Adopcijas spēks attiecas uz adoptētā nepilngadīgiem, kā arī nākamjiem pēcnācējiem, ja vien adopcijas līgumā nav noteikts citādi. Uz adoptētā pilngadīgiem pēcnācējiem adopcijas spēks attiecas tikai tad, ja viņi piedalījušies adopcijas līgumā.

Vecāku vara.

Vecāku varas personiskās attiecības. Līdz pilngadības sasniegšanai, t. i. līdz divdesmit viena gada vecuma sasniegšanai bērni atrodas vecāku varā. Laulības laikā abi vecāki izlieto šo varu kopīgi. Ja laulāto starpā izceļas domstarpības, izšķirēja balss pieder tēvam. Ja māte pārliecināta, ka tēva griba vai viņa rīcība par bērniem nāk pēdējiem par ļaunu, viņa var lūgt bāriņtiesu, lai uzaicina tēvu grozīt savu gribu vai rīcību. Ja bāriņtiesa atzīst par nepieciešamu, viņa var bērnu audzināšanu uzdot vienīgi mātei.

Vecāku pienākums ir rūpēties samērā ar viņu mantas un sabiedrisko stāvokli par viņu varā esošu bērnu dzīvību un labklājību, sagādāt tiem uzturu, t. i. dot ēdienu, mitekli, apģērbu, tos kopt, audzināt un skolot. Bērnu apgādāšana līdz tam laikam, kad viņi var sevi paši apgādāt, gulstas pirmā kārtā uz tēvu, bet māte šajā pienākumā piedalās samērā ar savu mantas stāvokli. Ja vecāku nav, šis pienākums gulstas uz vectēvu un vecmāmuļu. Ja bērniem ir pašiem sava manta, bet vecākiem tās nepietiek bērnu nepieciešamā uztura izdevumu segšanai, tad šos izdevumus var segt no bērnu mantas ienākumiem; ja šo ienākumu nepietiek, tad var izlietot daļu no bērnu mantas, bet vienīgi ar attiecīgas bāriņtiesas atļauju.

Ja laulību šķīr vai atzīst par neesošu un vecāki nevar vienoties, pie kuŗa no viņiem lai paliek bērni, tad šo jautājumu, noklausoties pēc iespējas bērnu vēlēšanos, ja tie sasnieguši četrpadsmit gadu vecumu, izšķir tiesa, ievērojot bērnu intereses. Vecāku vara pieder tam vecākam, pie kuŗa bērni atstāti. Ja mirst tas vecākais, pie kuŗa bērni atstāti, kā arī ja viņam

nav iespējams vecāku varu izlietot, pie viņa bijušie bērni pāriet otra vecāka varā, izņemot gadījumus, kad attiecīgā bāriņtiesa, ar apgabaltiesas apstiprinājumu, bērna labā atzīst par vajadzīgu iecelt viņiem aizbildni. Katram vecākam jāpiedalās, samērā ar saviem mantas līdzekļiem, to bērnu uzturēšanā, kuŗi palikuši pie otra vecāka. Katrs vecākais var satīties ar bērniem, kas atstāti pie otra vecāka. Šās tiesības izlietošanas veidu un laiku, ja vecāki par to nevienojas, noteic mīertiesnesis.

Kamēr bērni dabū no saviem vecākiem uzturu, viņiem jāstrādā vecāku mājas darbi, bez tiesības prasīt par to kādu atlīdzību, ja vien tā viņiem nav noteikti apsolīta.

Vecāku pienākums ir rūpēties par nepilngadīgu bērnu sagatavošanu derīgai darbībai, pie kam pēc iespējas jāievēro bērna miesas un gara spējas un tieksmes. Pret nepaklausīgiem un stūrgalvīgiem bērniem vecāki var lietot nepieciešamos labošanas līdzekļus. Ja lietotie līdzekļi paliek bez sekmēm, vecāki var griezties pie bāriņtiesas, lai tā spēŗ stingrākus soļus; vecāki var arī ievietot bērnus audzināšanas iestādēs.

Tēvs pārstāv savus bērnus viņu personiskās un mantiskās attiecībās; ja tēvs mirst vai citu iemeslu dēļ nevar pārstāvēt bērnus, tad viņus pārstāv māte. Vecāki var noteikt saviem nepilngadīgiem bērniem dzīves vietu un atprasīt tos no katra, kas tos pretlikumīgi aiztur.

Pienākums apgādāt vecākus un vajadzības gadījumā arī vectēvu un vecmāmuļu gulstas uz visiem bērniem līdzīgās daļās. Ja bērnu mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tad tiesa var noteikt viņu apgādāšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli.

Bērni var noslēgt ar saviem vecākiem visādus tiesiskus darījumus. Kamēr bērni ir nepilngadīgi, šādi darījumi noslēdzami tikai ar bāriņtiesas līdzdalību, kuŗa iecel šim gadījumam aizbildņus.

Vecāku vara par bērnu mantu. Nepilngadīgu bērnu manta, izņemot viņu brīvo mantu, atrodas tēva pārvaldībā; ja tēvs mirst vai citu iemeslu dēļ nevar bērnu mantu pārvaldīt, tad to pārvalda māte. Vecāki pārvalda bērnu mantu ar aizbildņu tiesībām un pienākumiem, bet viņi ir atsvabināti no pienākuma sniegt norēķinos sīkas ziņas par izdevumiem bērnu uzturam, norādot tikai šo izdevumu kopsummu. Atsavināt bērnu mantu vecāki var tikai ar aizbildņu tiesībām. Kad bērnam piekrīt kāda manta, tad tas vecākais, kam piekrīt šīs mantas pārvaldība, sastāda tās sarakstu un iesniedz to bāriņtiesai. Ja vecākais bērnu mantu pārvalda nekārtīgi, bāriņtiesa

var uzlikt viņam par pienākumu sniegt norēķinos sīkas ziņas arī par izdevumiem bērnu uzturam, pieprasīt pietiekošu bērnu mantas nodrošinājumu, kā arī atsvabināt viņu no bērnu mantas pārvaldības, uzdodot to otram vecākam vai sevišķi šim nolūkam ieceltam aizgādņim.

Par bērnu brīvo mantu, kas izņemta no vecāku pārvaldības, ja bērni sasnieguši sešpadsmit gadu vecumu, atzīst: 1) visu, ko bērni ieguvuši ar savu personīgo darbu vai ar vecāku piekrišanu un bāriņtiesas atļauju patstāvīgi nodarbojoties kādā arodā, rūpniecībā vai tirdzniecībā; 2) visu, ko vecāki no bērniem piederošās mantas nodod viņu brīvā pārvaldībā; 3) visu mantu, kuŗu bērniem bez atlīdzības piešķīruši radnieki vai citas personas, ar nosacījumu, lai bērni to pārvaldītu un lietotu patstāvīgi.

Kad bērniem ir strīds ar vecākiem par savu mantu, viņi var meklēt savas tiesības tiesas ceļā. Par saistībām, ko noslēguši vecāku varai pakļautie nepilngadīgie bez vecāku ziņas un piekrišanas, vecāki neatbild, ja viņi paši nav no tam ieguvuši kādu labumu. Tāpat vecāki neatbild ar savu mantu arī par piedziņām par viņu bērnu izdarītu neatļautu darbību, izņemot likumos sevišķi norādītos gadījumus.

Vecāku varas izbeigšanās un aprobežošana. Vecāku vara izbeidzas: 1) ar vecāku vai bērna nāvi; 2) kad nozudušais vecākais atzīts par mirušu; 3) kad ar vecāku piekrišanu bērnu adoptējusi trešā persona; 4) kad bērns sasniedzis pilngadību; 5) kad tā atņemta ar bāriņtiesas lēmumu vai ar krimināltiesas spriedumu. Ar krimināltiesas spriedumu atņemto vecāku varu var atjaunot ar bāriņtiesas lēmumu, ja vecākais amnestēts vai apzēlots.

Ja vecāki nelietīgi izlieto vecāku varu un sevišķi ar bērniem slikti apietas, bāriņtiesa var vainīgam vecākam atņemt vecāku varu, atstājot bērnus otra vecāka varā, kā arī, ja otra vecāka vara nepietiekoši aizsargā bērnus no vainīgā vecāka kaitīgā iespaida vai ja vainīgi abi vecāki, iecelt bērniem aizbildni. Bāriņtiesas lēmumi par vecāku varas atņemšanu iesniedzami apgabaltiesai apstiprināt.

Ja nepilngadīgais iedodas laulībā, kā arī ja šādu laulību šķīr vai atzīst par neesošu, vecāki patur tiesību pārstāvēt savu nepilngadīgo bērnu un pārvaldīt viņa nebrīvo mantu.

Ja vecākais grib iedoties jaunā laulībā, tad viņam ir pienākums pirms tam par nodomāto laulību paziņot bāriņtiesai, pie kam par šā pienākuma neizpildīšanu viņam draud vecāku varas atņemšana. Bāriņtiesa, ja bērnu intereses to prasa, spēj vajadzīgos uzraudzības soļus un visnepieciešamākā gadījumā

ieceļ bērniem aizbildni. Bērnu mantas pārvaldībā vecākais, kas iedodas jaunā laulībā, pakļauts vispārējiem noteikumiem par aizbildnību.

Vecāku vara tiek pārtraukta: 1) ja gara slimības vai izšķērdības dēļ par vecāku tiek nodibināta aizgādība; 2) ja bāriņtiesa atzīst, ka ir faktiski šķēršļi, kas atņem vecākiem iespēju izlietot vecāku varu. Šajos gadījumos līdz tam laikam, kamēr pārtraukums izbeidzas, vecāku vara pieder otram vecākam, bet ja arī tam ir šķēršļi, bāriņtiesa iecel aizbildni. Pārtrauktā vecāku vara tiek atjaunota, kad bāriņtiesa atzīst, ka tās pārtraukšanas iemesli atkrituši. Kamēr vecāki nav sasnieguši pilngadību, viņi nevar pārstāvēt bērnus to personiskās vai mantiskās attiecībās.

Kad vecākais atzīts par maksātnespējīgu parādnieku, bērnu mantu pārvalda otrs vecākais vai šim nolūkam iecelts aizbildnis. Kad lietu par vecāka maksātnespēju izbeidz vai kad atceļ par viņu nodibināto aizgādību, tiesību pārvaldīt bērnu mantu atjauno vienīgi ar bāriņtiesas atļauju.

Aizbildnība par nepilngadīgiem.

Nepilngadība un aizbildnības nodibināšana. Aizbildnību nodibina par nepilngadīgiem līdz viņi sasniedz pilnu divdesmit viena gada vecumu. Izņēmuma gadījumos un aiz sevišķi svarīgiem iemesliem, kad nepilngadīgā aizbildņi un tuvākie radnieki apliecina, ka viņš uzvedas nevainojami un spēj patstāvīgi aizsargāt un aizstāvēt savas tiesības un izpildīt savus pienākumus, nepilngadīgo var izsludināt par pilngadīgu arī pirms divdesmit viena gada vecuma sasniegšanas, bet ne agrāk, kamēr viņš sasniedz pilnus astoņpadsmit gadus. Pilngadību pirms termiņa piešķir attiecīgā bāriņtiesa, kuŗas lēmums šai lietā iesniedzams apgabaltiesai apstiprināt.

Kad nepilngadīgi bērni atsvabinās no vecāku varas, kā arī kad nomirst viņu abi vecāki, viņiem ieceljami aizbildņi. Tēvs un māte jau uz vecāku varas pamata ir savu nepilngadīgo bērnu dabiskie aizbildņi, bez sevišķa tiesas lēmuma.

Ja pēc tiesas sprieduma vai aiz kāda cita no pašu gribas neatkarīgā iemesla viens no vecākiem vai abi zaudē vecāku varu par saviem bērniem, tad viņi nevar būt arī to aizbildņi, un par tiem nodibināma cita aizbildnība. Tas pats attiecas arī uz nepilngadīgā mantu, kas tam dāvināta vai novēlēta ar nosacījumu, lai to nepārvaldītu vecāki. Pēc viena vecāka nāves aizbildnība piekrīt otram, bez bāriņtiesas apstiprinājuma.

Kad viens no vecākiem mirst un otrs iedodas jaunā laulībā, pēdējais paliek joprojām savu agrākās laulības nepilngadī-

dīgo bērnu aizbildnis, bet viņam ir pienākums ziņot bāriņtiesai par paredzamo došanos laulībā un izdalīt mirušā vecākā mantu, saskaņā ar mantojuma tiesību noteikumiem, kā arī izdot vai pienācīgi nodrošināt bērniem pienākošās mantojuma daļas. Šī izdalīšana izdarāma, piedaloties attiecīgai bāriņtiesai, kuŗa šajā gadījumā bērnu interešu aizsardzībai ieceļ sevišķus aizbildņus, kas, izdalīšanu nobeidzot, tūlī atsvabināmi. Ja laulātais, kas pārdzīvojis otru laulāto, iedodas jaunā laulībā, tad viņš iepriekšējās laulības bērnu mantas pārvaldībā pakļauts vispārējiem noteikumiem par aizbildnību, un viņam jāstāda un jāiesniedz bāriņtiesai bērnu mantas saraksts un ikgadus pārskats par savu pārvaldību.

Kad abi vecāki miruši, par aizbildni ar attiecīgām vecāku tiesībām ieceļams viens no vectēviem, bet kad arī tie abi miruši — viena no vecmāmuļām. Abiem vecākiem ir tiesība testāmentā iecelt aizbildņus saviem bērniem, kā jau esošiem, tā arī gaidāmiem. Rīkojums par aizbildnību paliek spēkā arī tādā testāmentā, kuŗa citi noteikumi atzīti par spēkā neesošiem. Noteikti un neapšaubāmi pierādītam tēva vai mātes nodomam iecelt par aizbildni saviem bērniem zināmas personas ir tāds pats spēks, kā iecelšanai ar testāmentu. Ja vecāki testāmentā nav iecēlušī saviem nepilngadīgiem bērniem aizbildņus, tad tiesība tos iecelt ar pēdējās gribas rīkojumu pieder vectēvam vai vecmāmuļai.

Aizbildņi, kas iecelti vecāku, vai vectēva vai vecmāmuļas testāmentā, pielaižami izpildīt savus aizbildņu pienākumus bez bāriņtiesas apstiprinājuma.

Arī visas citas personas, kas testāmentā kaut ko novēl nepilngadīgiem, var iecelt aizbildņus novēlētās mantas pārvaldībai; tā pati tiesība pieder katram, kas dzīvs būdams piešķīr nepilngadīgiem kaut ko no savas mantas. Šādā kārtā ieceltie aizbildņi tomēr jāapstiprina bāriņtiesai, iepriekš pārliecinoties par viņu spējām un īpašībām. Testāmentā ieceljamiem aizbildņiem vecāki var dot par aizbildnību sevišķus priekšrakstus, kā arī pašu viņu iecēlumu saistīt ar zināmiem nosacījumiem vai termiņiem.

Ja testāmentā aizbildņi nav iecelti, vai ja ieceltos neapstiprina, vai ja viņi nav vairs dzīvi vai arī nevar pieņemt aizbildnību, tad nepilngadīgo bērnu tuvākiem radniekiem nekavējoties jāgriežas pie attiecīgās bāriņtiesas ar lūgumu iecelt bērniem aizbildni. Šādos gadījumos aizbildnība par nepilngadīgiem piekrīt vispirms viņu tuvākiem radniekiem, bet tikai ar bāriņtiesas apstiprinājumu. Par tuvākiem nepilngadīgo radniekiem uzskatāmi tie, kas, šiem nepilngadīgiem mirstot, būtu

viņu likumīgie mantinieki. Par aizbildņiem bāriņtiesa izrauga no vienādi tuviem radniekiem piemērotākos, bet ja tuvākie izrādītos nepiemēroti, tad tālākos. Ja nepilngadīgo radnieku starpā neatrodas spējīgi, vai arī spējīgie nevar uzņemties aizbildnību, vai ja viņus atlaiž no aizbildņu amata aiz likumiskiem iemesliem, kā arī ja nepilngadīgiem nemaz nav radnieku, aizbildņus ieceļ attiecīgā bāriņtiesa no citu personu vidus, un tiesai jārikojas šajā ziņā pašai no sevis, tiklīdz tā dabū zināt, ka ir tādi pilnīgi bāriņi. Ja aizbildnis, kas iecelts pēc likuma, testāmenta vai ar tiesas lēmumu, ir pagaidām kavēts uzņemties aizbildņa pienākumus, vai ja tiesas lēmumu aiz kāda iemesla nevar tūlīt izpildīt, tad līdz šo kavēkļu novēršanai bāriņtiesa ieceļ pagaidu aizbildni.

Neviens nedrīkst piesavināties aizbildņa tiesības par nepilngadīgiem un viņu mantu, kamēr nav iecelts par aizbildni pēc likuma vai testāmenta. Tādēļ nekāda tādu personu darbība, kuŗas patvaļīgi uzņēmušās aizbildnību, nav spēkā, un viņām jāatbildzina nepilngadīgiem visi ar to nodarītie zaudējumi. Tomēr tuvākie radnieki, bet ja tādu nav, arī citas personas, var iepriekš ņemt nepilngadīgos savā gādībā un pagaidām apsargāt viņu mantu, kamēr bāriņtiesa pēc šo personu paziņojuma dod attiecīgos rīkojumus. Aizbildņus ieceļ tikai ar bāriņtiesas lēmumu, par ko aizbildnim izdod apliecību.

Personas, ko var iecelt par aizbildņiem. Visos tajos gadījumos, kad aizbildņu apstiprināšana vai iecelšana atkarājas no tiesas, tai jāraugās, lai apstiprināmai vai iecelamai personai būtu šā pienākuma izpildīšanai vajadzīgās spējas un īpašības. Bāriņtiesai pienākas vispār nepielaist pie aizbildnības, bet ja iecelšana jau notikusi, atceļt no aizbildnības, visus tos, no kuŗu pārvaldības varētu draudēt kāds zaudējums nepilngadīgajam.

Par aizbildņiem nevar būt: 1) personas, kas atrodas aizgādībā; 2) personas, kas zaudējušas tiesības; 3) personas, kas jau reiz atceltas no aizbildnības nekārtīgas aizbildņa pienākumu izpildīšanas dēļ; 4) personas, kas atzītas par maksātnespējīgiem parādniekiem; 5) personas, ko vecāki, vectēvs vai vecmāmuļa testāmentā noraidījuši no aizbildnības par saviem palikušajiem nepilngadīgajiem; 6) personas, kuŗu intereses acīm redzot runā pretim svarīgām aizbilstamā interesēm, vai kuŗas ar viņu pašu vai viņa vecākiem bijušas vai ir naidā; 7) tās bāriņtiesas locekļi, kuŗa pārzin attiecīgo aizbildnību; 8) ārzemnieki, izņemot gadījumu, kad aizbildnību nodibina par viņu valsts pilsoņiem; 9) personas, kas jaunākas par divdesmit pieciem gadiem.

Aizbildnim jādzīvo tajā pašā pilsētā vai pagastā, kur dzīvo aizbilstamais; tikai izņēmuma gadījumos, kad apstākļi to prasa, bāriņtiesa var pielaist par aizbildņiem arī citur dzīvojošas personas. Visi augstāk pievestie iemesli, kas kavē kādas personas iecelšanu par aizbildni, ir arī iemesli viņas atcelšanai, ja tie atklājas tikai pēc viņas iecelšanas.

Personas, kurām ir tiesības atteikties pieņemt aizbildņa amatu. Aizbildņa amats ir sabiedriska klauša, no kurās neviens nevar atteikties bez likumiska iemesla. Likumiskie atteikšanās iemesli ir sekojošie: 1) valsts vai pašvaldības dienests, ar kuŗu grūti savienot aizbildņa pienākumus; 2) lasīt un rakstīt neprasa; 3) vairāk kā sešdesmit gadu vecums; 4) pārziņa par trim aizbildniecībām vai aizgādņībām, vai kaut arī par vienu, bet par tādu, kas saistīta ar lielām pūlēm; 5) liela ģimene; 6) nabadzība; 7) slimība, kas traucē pienācīgi izpildīt aizbildņa pienākumus; 8) pārvietošanās citas bāriņtiesas iecirknī; 9) biežas un ilgas dienesta prombūtnes, vai tādas dzīves vietas attālums no aizbildņības atrašanās vietas, kas apgrūtina aizbildņa pienākumu izpildīšanu. Kas labprātīgi uzņēmis aizbildņa amatu, lai gan viņam aiz likumiskiem iemesliem bijusi tiesība atteikties no tā, tas vairs nevar aiz tā pašā iemesla vēlāk prasīt, lai viņu no aizbildņa amata atsvabina. Bet ja kāds no šiem iemesliem rodas pēc tam, kad viņš jau uzņēmis minēto amatu, tad viņam ir tiesība lūgt, lai viņu no tā atsvabina.

Likumiskos atteikšanās iemeslus nevar izlietot sev par labu: 1) tas, kas tieši atsacījies no šās tiesības vai nu ar nepilngadīgā vecākiem dotu solījumu vai kā citādi; 2) tas, kas pieņēmis novēlējumu pēc tā pašā testāmenta, ar kuŗu viņš iecelts par aizbildni.

Likumiskos atteikšanās iemeslus var izlietot katrs, neatkarīgi no tam, vai viņš iecelts par aizbildni pēc likuma, vai ar testāmentu; kas vēlas šo tiesību izlietot, tam par šādu iemeslu, bet ja to vairāk, tad par tiem visiem kopā, tikai jāpaziņo bāriņtiesai, tiklīdz viņš dabū zināt par savu iecelšanu. Ja par aizbildni ieceltais laikā nepaziņo par savu atteikšanos un neuzdod likumiskus nokavējuma iemeslus, vai ja tiesa viņa uzdotos iemeslus neievēro, tad viņš atbild par visu, kas noticis aizbildņībā no tā laika, kad attiecīgā tiesa viņam par iecelšanu paziņojusi. Kamēr apspriež par aizbildni ieceltā uzdoto atteikšanās iemeslu likumību, bāriņtiesai pēc iespējas jāapsargā nepilngadīgā intereses un vajadzības gadījumā jāieceļ viņam pagaidu aizbildnis.

Aizbildņa pienākumi pret aizbilstamo personu. Aizbildņi atvieto saviem aizbilstamiem vecākus. Ja aizbilstamais ir nepaklausīgs un stūrgalvīgs, aizbildnis var lietot pret viņu nepieciešamos labošanas līdzekļus tāpat kā vecāki. Ja lietotie līdzekļi paliek bez sekmēm, aizbildnim jāgriežās pie bāriņtiesas, lai tā spēr stingrākus soļus.

Aizbildnim savs aizbilstamais visādi jāatbalsta un jāaizstāv. Aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgs tēvs gādātu par paša bērna audzināšanu. Ja māte vairs nav dzīva, kā arī ja vecāki nav iecēlušī sevišķu audzinātāju, aizbildnis var uzņemties pats audzināšanu vai arī uzticēt to kādai citai personai, kurai ir uz to vajadzīgās spējas. Bet arī šajā pēdējā gadījumā aizbildnim jāuzrauga audzināšana.

Nepilngadīgā audzināšanas mērķis ir, līdz ar gādību par viņa veselību, viņu tikumiski un garīgi attīstīt, saskaņā ar viņa mantas stāvokli, spējām un tieksmēm. Nepilngadīgā izglītības un nākošā dzīves veida izvēles ziņā sevišķi jāievēro viņa vecāku griba, ja tā bijusi izteikta, bet ja viņi nav atstājuši nekādus rīkojumus, tad viņa tuvāko radnieku padomi. Ja vecāki atstātie rīkojumi izrādās aizbilstamam neizdevīgi, tad aizbildnis var ar bāriņtiesas piekrišanu no tiem atkāpties.

Aizbilstamā uzturam var izlietot vienīgi nepieciešamo, sedzot patēriņu no viņa mantas ikgadīgiem ienākumiem un vispār, samērojot ar tiem visus izdevumus, lai daļa no šiem ienākumiem, ja vien iespējams, katru gadu vēl ietaupītos. Šaubu gadījumos aizbildnis izlūdz bāriņtiesas padomu, kurā, raugoties pēc apstākļiem, sašaurina liekos izdevumus un cenšas atrast līdzekļus iztrūkuma segšanai. Spiedīgos gadījumos, īpaši ja aizbilstamais izrāda sevišķas spējas, ko ir lietderīgi attīstīt, audzināšanas izdevumu segšanai var izlietot arī daļu no viņa kapitāla, bet tikai ar bāriņtiesas piekrišanu. Ja trūkst aizbilstamā līdzekļu viņa uzturam, aizbildnim nav pienākums to uzturēt uz sava rēķina. Aizbildnis, kā arī viņa lejupejie radnieki un vispār viņa mantinieki var iedoties laulībā ar viņa aizbilstamiem tikai ar bāriņtiesas atļauju.

Aizbildnis kā nepilngadīgā pārstāvis. Savu brīvo mantu nepilngadīgais pārvalda patstāvīgi. Viņš var par šo mantu noslēgt darījumus parastās pārvaldības robežās, un viņš par tiem atbild ar savu brīvo mantu. Bāriņtiesa pēc aizbildņa priekšlikuma var atļaut nepilngadīgajam patstāvīgi nodarboties kādā arodā, amatniecībā vai tirdzniecībā. Tādā gadījumā nepilngadīgais var noslēgt darījumus, kas nepieciešami sakarā ar viņa patstāvīgo nodarbošanos, un viņš par tiem atbild ar

visu savu mantu. Nepilngadīgais arī šajos gadījumos nevar patstāvīgi slēgt tādus darījumus, kurus aizbildnis nevar slēgt bez bāriņtiesas piekrišanas.

Izņemot augstāk pievestos gadījumus, nepilngadīgajam nav rīcības spējas; tādēļ viņu visos tehniskos darījumos pārstāv aizbildnis. Ja nepilngadīgais noslēdzis darījumu, kaut arī bez sava aizbildņa piedalības, bet acīm redzami sev par labu, tad tas ir spēkā un saista otru pusi. Nepilngadīgā tiesiskie darījumi iegūst saistošu spēku, ja viņš, sasniedzis pilngadību un kļuvis spējīgs pats aizstāvēt savas tiesības, noteikti atzīst no šiem darījumiem izrietošās saistības.

Aizbildnis visās sava aizbilstamā lietās darbojas patstāvīgi un ved tās ar saimnieka tiesībām. Bet visos svarīgākos gadījumos viņam jāizlūdz bāriņtiesas norādījumi. Tiesiski darījumi, ko aizbildnis noslēdz pie bāriņtiesas vai ar tās piekrišanu, ir saistoši, un vēlāk tos nevar apstrīdēt. Prāvas aizbildnim jāpārstāv sava aizbilstamais. Bez viņa tas nevar tiesā ne celt prasību, ne atbildēt, izņemot atsevišķos likumos norādītos gadījumus. Prāvas, kurās priekšmets ir svarīgs un vērtīgs un kurās var būt saistītas ar lieliem izdevumiem, kā arī tādās, kurās iznākumu grūti paredzēt, aizbildnis var uzsākt nepilngadīgā vietā, iepriekš izlūdzot bāriņtiesas piekrišanu un vajadzīgos norādījumus. Ja šā noteikuma neievērošanas dēļ nepilngadīgajam rodas zaudējums, tad aizbildnim jāatlīdzina viņam visi izdevumi un zaudējumi. Aizbildnis atbild ar savu mantu par tiesas izdevumiem tādās prasībās, kurās viņš aiz nolaidības pielaiž celt pret viņam uzticēto nepilngadīgo.

Kad starp nepilngadīgo un aizbildni izceļas prāva, kā arī vispār, kad aizbildņa un aizbilstamā intereses sadurās, bāriņtiesa ieceļ aizbilstamam sevišķu aizbildni. Bet ja aizbilstamam ir vairāki aizbildņi, tad viens no viņiem, kas nav ieinteresēts, var vest prāvu pret pārējiem. Līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu. Ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, tad šādā gadījumā viņam ieceļ vēl otru.

Nepilngadīgā mantas pārvaldība. Aizbildnim jāpārvalda aizbilstamā manta ar tādu pašu rūpību un apzinību, ar kādu viņš kā labs saimnieks pārvalda savas paša lietas. Pēc aizbildnības pieņemšanas aizbildnim vispirms jānoskaidro nepilngadīgā mantas sastāvs un jāieved tas sīkā un rūpīgi sastādītā sarakstā. Sarakstu izgatavo divos eksemplāros, no kuriem viens paliek pie aizbildņiem, bet otru uzglabā bāriņtiesa. Dārglietas, parādu prasījumu dokumenti, kredītiesāžu zīmes un vērtspapīri, kas atrasti sarakstu sastādot, uzglabājami bāriņ-

tiesā. Ja kāds uzsāk pārvaldīt nepilngadīgā mantu, nesastādot tās sarakstu, tas atceļams no aizbaldnības un atbild par visiem zaudējumiem, kas rodas aizbilstamam no viņa pārvaldības.

Vecākam, kas pēc otra nāves palicis par bērnu aizbildni, nekavējoties jā sastāda mirušā atstātās mantas saraksts un viens tā eksemplārs jāiesniedz bāriņtiesai.

Ja mantojums, kas atstāts aizbilstamam, ir apgrūtināts parādiem, tad aizbildnim vispirms jāiesniedz attiecīgai tiesai lūgums uzaicināt kreditorus. Kad kreditori uzziņāti, tad aizbildnim jā rūpējas, lai viņus apmierinātu, pēc iespējas no mantojumā esošās skaidrās naudas vai no tirajiem ienākumiem, kas paliek atskaitot izdevumus, vai arī ieskaitot abpusējus parādu prasījumus. Ja ar šādiem līdzekļiem nav iespējams kreditorus apmierināt, aizbildnis var šim nolūkam, ar bāriņtiesas piekrišanu, noslēgt aizpēmumu, bet kad tas nav iespējams, pārdot nevajadzīgāko no nepilngadīgā mantas. Aizbildnim ir tiesība ar bāriņtiesas piekrišanu noslēgt ar nepilngadīgā kreditoriem izlīgumus viņam par labu; bet ja aizbildnis pats ir kreditors, tad, izlietojot savu prasījumu, viņam jāapmierinās ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi paredzēti parējiem kreditoriem.

Ja parādi, kas agrūtina mantojumu, pārsniedz tā vērtību un izlīgums ar kreditoriem nenotiek, tad aizbildnim jāizlūdz bāriņtiesas piekrišana ierosināt vai nu administrācijas nodibināšanu vai konkursa atklāšanu par mantojuma masu. Ja bāriņtiesa dod savu piekrišanu konkursa atklāšanai par mantojuma masu, tad aizbildnim jāspēj šo konkursa valdes un kreditoriem, lai nepilngadīgajam pa konkursa laiku dod uz turam nepieciešamos līdzekļus.

Aizbilstamam piekritušās kustamās lietas, kas maitājas vai vispār kļūst nevērtīgākas un pie tam nav vajadzīgas viņa lietošanai, aizbildnim nekavējoties jāpārdod par iespējami izdevīgāko cenu, neizlūdzot šim nolūkam sevišķu atļauju, bet dodot bāriņtiesai norēķinu par pārdošanu un ieņemto naudu. Pārdot nepilngadīgam piederošās kustamās lietas, kas nemitājas, pielaižams: 1) ja tas nepieciešams parādu samaksai, kuŗi apgrūtina šim nepilngadīgajam piekrītošo mantojumu, vai arī viņa uzturam; 2) ja minētās lietas ir bijušas preces, ar ko mantojuma atstājējs tirgojies. Katrai šādai pārdošanai aizbildnim iepriekš jāizlūdz bāriņtiesas piekrišana.

Pārdot nepilngadīgajam piederošu nekustamu īpašumu pielaižams: 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgiem un nepilngadīgiem mantiniekiem; 2) neatliekamam parādu samaksai,

kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu; 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam; ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu. Par tādiem gadījumiem aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kuŗa, apsvērusi norādītos apstākļus un pārliecinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums novērtēts ne augstāk par tūkstots latiem, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt apgabaltiesai.

Pārdošanai nav vajadzīga tiesas atļauja sekojošos gadījumos: 1) kad to izdara, izpildot likumīgā spēkā nākušu tiesas spriedumu; 2) kad tā persona, no kuŗas mantojuma lieta pārgājusi nepilngadīgā īpašumā, pati testamentā vai kā citādi noteikusi to pārdot; 3) kad to prasa trešā persona, kam ir uz to tiesība. Visos šajos gadījumos pārdošana izdarāma bāriņtiesas uzraudzībā.

Ja mantojuma atstājējs tieši aizliedzis pārdot kādu lietu, kuŗu paturot nepilngadīgajam rastos acīm redzams zaudējums, tad aizbildnis var lūgt bāriņtiesu, lai minēto aizliegumu atceļ. Nepilngadīgā kustamo un nekustamo mantu var pārdot vai nu izsolē, vai paši aizbildņi par brīvām cenām, raugoties pēc tam, kā bāriņtiesas atzīst par izdevīgāku. Aizbildņi un viņu sievas un bērni nekādā ziņā nedrīkst pirt aizbilstamā mantu.

Ja aizbilstamam piederošu nekustamu īpašumu atsavina vai apgrūtina ar lietu tiesībām vai parādiem bez bāriņtiesas atļaujas, gadījumos, kad tā pēc likuma vajadzīga, tad šāds atsavinājums vai apgrūtinājums nav spēkā un nav korroborējams. Šādus darījumus par kustamo mantu vai saistību tiesībām, ja tie kaitē aizbilstamam, var apstrīdēt. Tiklīdz bāriņtiesai nāk zināmi šādi gadījumi, tai jāgādā, lai jaunieceļamais aizbildnis ceļ attiecīgas prasības pret bijušo aizbildni vai aizbilstamā pretlīdzēju, vai tālākiem ļaunticīgiem ieguvējiem. Bijušais aizbilstamais pats var celt prasību gada laikā pēc pilngadības sasniegšanas.

Bez bāriņtiesas atļaujas aizbildnis nevar nepilngadīgajam piederošus kapitālu prasījumus ne uzteikt, ne cedēt. Ja aizbildnim cedē kādas trešās personas prasījumus pret nepilngadīgo, tad aizbildnis zaudē savu prasījuma tiesību nepilngadīgajam par labu.

Ja nepilngadīgā manta sastāv no lauku nekustamiem īpašumiem, tad aizbildnim jāgriež sevišķa vērība uz to, lai lauki būtu pienācīgi apstrādāti, lopi labi uzturēti, ēkas labotas, visādi ienākumi pienācīgi ievākti, nodevas un citas sabiedriskas

nastas laikā segtas un fabrikas un amatniecības uzņēmumi uzturēti. Nekustami īpašumi pilsētās aizbildnim jāuztur lietojamā un labā stāvoklī, ievācot no tiem ienākumus un laikā sedzot uz tiem krītošās nodevas. Jaunas ēkas un ietaises, kas saistītas ar tādiem izdevumiem, ko nevar segt no nekustama īpašuma ienākumiem, aizbildnis nedrīkst celt un ierīkot bez bāriņtiesas iepriekšējas atļaujas.

Ja nekustama īpašuma iznomāšana ir aizbilstamam izdevīgāka, tad nomas līguma projekts jāiesniedz bāriņtiesai apstiprināt. Aizbildnim pašam ir aizliegts nomāt aizbilstamā nekustamo īpašumu. Nepilngadīgā mantots tirdzniecības, rūpniecības vai cits kāds uzņēmums aizbildnim jāturpina uz nepilngadīgā rēķina, ja vien tāda turpināšana nav saistīta ar risku vai tai nestāv ceļā kādi šķēršļi. Jautājums par šo uzņēmumu turpināšanu vai izbeigšanu jāizšķir bāriņtiesai.

Aizbildnis var nepilngadīgā lietās un viņa interesēs noslēgt visādus līgumus, kā arī pieņemt un izdarīt maksājumus. Visa tāda darbība saista nepilngadīgo, ja vien aizbildnis to izdarījis labā ticībā, palikdams pie tam saimnieciskas pārvaldības robežās un nesaistīdams nepilngadīgo, bez sevišķas vajadzības, uz ilgāku laiku kā līdz viņa pilngadībai.

Ja aizbildnis ieskata sava aizbilstamā interesēm par izdevīgu iegūt nekustamu īpašumu vai jau piederošam nekustamam īpašumam sevišķas tiesības vai servitūtus, tad viņam jālūdz šim nolūkam bāriņtiesas iepriekšēja atļauja. Mantojumu, ko aizbilstamais mantojis kā no vecākiem, tā arī no jebkura cita, aizbildnis drīkst pieņemt tikai ar inventāra tiesību. Viņš nedrīkst bez bāriņtiesas atļaujas ne mantojumu pieņemt, ne to atraidīt.

Visa skaidrā nauda aizgādnim jānogulda uz procentiem, izņemot nepilngadīgā tekošiem izdevumiem nepieciešamo, kādā no valsts vai pašvaldības kreditiestādēm. Ar bāriņtiesas atļauju aizbildnis var noguldīt nepilngadīgā naudu uz procentiem pret pietiekošu nodrošinājumu ar nekustamu īpašumu. Aizbildnis atbild par tiem kapitāliem, ko viņš nodevis uz procentiem bez pietiekoša nodrošinājuma. Tāpat aizbildnis atbild par katru neattaisnotu nokavējumu nepilngadīgā naudas noguldīšanā uz procentiem, un viņam jāatlīdzina nepilngadīgajam ar to radies procentu zaudējums. Aizbildnim aizliegts aizņemties no sava aizbilstamā, un viņš nevar lietot aizbilstamā mantu.

Ja aizbildnis spiests aizbilstamā lietās griezties pie citām personām pēc palīdzības, tad viņš atbild par šo personu darbību. Aizbildnim, izvēloties palīgus sava aizbilstamā ne-

kustama īpašuma pārvaldīšanai vai viņa tirdzniecības vai rūpniecības uzņēmumu vešanai, jāraugās, lai šīs personas dotu pietiekošu nodrošinājumu. Ja tādu personu ar nodrošinājumu nav, tad aizbildnis var pieņemt sev palīgus arī bez nodrošinājuma, bet tikai ar bāriņtiesas atļauju un pēc tam, kad ievāktas ziņas par viņa uzticamību. Pretējā gadījumā aizbildnis atbild par palīgu darbību un nolaidību.

Norēķināšanās. Aizbildnim ikgadus jādod bāriņtiesai norēķins par savu aizbildņa pārvaldību. No norēķinu došanās nav atsvabināti arī tie aizbildņi, kurus testātors atsvabinājis no šāda pienākuma. Gada norēķins iesniedzams bāriņtiesai rakstiski katra gada sākumā, ne vēlāk par februāra mēnesi; tajā jāatrodas mantas sastāva apzīmējumam un sīkam sarakstam, pieliekot pēc iespējas kvītes, tiklab par visiem gada laikā bijušiem izdevumiem nepilngadīgā labā, kā arī par saņemtiem ienākumiem un tāpat par ienākumu summām, kas palikušas nesāņemtas. Ja bāriņtiesai pret gada norēķinu nav iebildumu, tad viņa izdod aizbildnim apliecību par tā pareizību.

Bāriņtiesa pārbauda gadu pēc gada aizbildņu norēķinu pareizību; novērojot kļūdas un vispār nepilngadīgā interesēm neizdevīgu aizbildņu darbību, viņa pieprasa no tiem paskaidrojumu un spēj attiecīgus soļus.

Atlīdzība aizbildņiem par izdevumiem un pūlēm. Visi aizbildņa izdevumi izbraukumiem nepilngadīgā lietās, kā arī palīgu, lietvežu u. t. l. atalgojumam un atlīdzībai krīt uz nepilngadīgo, un aizbildnis liek tos uz viņa rēķina. Visu, ko aizbildnis izlīcis no saviem līdzekļiem nepilngadīgā lietās, viņš saņem atpakaļ no nepilngadīgā mantas līdz ar procentiem, ja pat taupīgi saimniekojot ir bijis nepieciešams naudu izlikt vai aizņemties. Šie izdevumi jānorāda pirmā norēķinā pēc to taisīšanas. Izdevumi un izliktie līdzekļi jādabū aizbildnim atpakaļ arī tad, kad lieta, kurai tie izlietoti, izbeidzas nelabvēlīgi, ja vien pašu lietu viņš uzsācis ar nodomu sekmēt nepilngadīgā intereses un pie tam ar pienācīgu uzmanību.

Nejauši zaudējumi, kas aizbildnim, izpildot savus pienākumus, radušies bez viņa vainas, kā arī tie zaudējumi, kas viņam nodarīti aiz aizbilstamā vainas, jāatlīdzina no aizbilstamā mantas.

Bāriņtiesa noteic aizbildnim taisnīgu un aizbilstamā mantai piemērīgu atlīdzību, bet ne augstāku par pieciem procentiem no tīra ienākuma pēc ikgadēja norēķina apstiprināšanas. Raugoties pēc apstākļiem, bāriņtiesa ikgadīgas atlīdzības vietā var noteikt aizbildnim vienreizēju atlīdzību pēc aiz-

bildnības nobeigšanas, aizbildņa pārskatu caurlūkošanas, pieņemšanas un galīgas norēķināšanās ar aizbildni. Šī atlīdzība nevar pārsniegt pieci tūkstoši latus. Atlīdzību nesapem aizbildņi, kas atrodas taisnas līnijas radniecībā ar aizbilstamo. Ja aizbildņa atlīdzība pārsniedz trīs simti latus, bāriņtiesas lēmumi iesniedzami apgabaltiesai apstiprināt.

Kad ir vairāki aizbildņi, tad atlīdzība starp viņiem dalāma līdzīgās daļās, ja bāriņtiesa nenosaka citādu sadalījumu. Atlīdzības izmaksai nedrīkst lietot nepilngadīgā kapitālo mantu. Ja persona, kas atstājusi nepilngadīgam mantojumu, līdz ar to testāmentā aizbildnim noteikusi zināmu atlīdzību, tad viņam nav vairs tiesības saņemt likumā noteikto atlīdzību, ja vien testātors nav tieši noteicis pretējo.

Aizbildņa atbildība. Aizbildnis atbild par visiem zaudējumiem, ko viņš, nepildīdams savu pienākumu, nodarījis aizbilstamam. Aizbildnis, kas pierādījis, ka viņš ievērojis tādu pašu rūpību, ar kādu viņš kā labs saimnieks pārvalda savas paša lietas, ir atsvabināts no jebkādas atbildības.

Ja piedzenot nepilngadīgā mantotu vai viņa agrākā aizbildņa ieguldītu kapitālu, vai pērkot viņam nekustamu īpašumu, nepilngadīgajam rodas kādi zaudējumi, tad aizbildnis atbild tikai par ļaunu nolūku un rupju neuzmanību. Ja aizbildnim viņa pārvaldības dēļ radies pienākums aizbilstamam atlīdzināt, tad tas pāriet arī uz viņa mantiniekiem. Aizbildņa mantinieki atbild tikai par viņa ļaunu nolūku un rupju neuzmanību. Bet ja atlīdzības prasība bijusi celta vēl aizbildnim dzīvam esot, tad viņa mantinieki atbild bez izšķirības par visu to, par ko būtu bijis jāatbild pašam mantojuma atstājējam kā aizbildnim.

Līdzzaibidņi un viņu savstarpējās attiecības. Katras aizbildnības pārvaldībai iecel vienu aizbildni. Sevišķi grūtām un sarežģītām aizbildnībām var iecelt arī vairākus aizbildņus, tomēr ne vairāk par trim.

Ja testāmentā iecelts viens aizbildnis, tad bāriņtiesa, pretēji viņa gribai, var iecelt viņam līdzzaibidni tikai tad, kad tas nerunā pretim tieši testāmentam, bet arī pēdējā gadījumā var iecelt līdzzaibidni, ja to nedarot būtu paredzams nepilngadīgajam ievērojams zaudējums.

Pēc vispārēja noteikuma līdzzaibidņi pārvalda aizbildnību kopīgi un nedalīti un tāpēc viņiem pārvaldības ziņā ir vienādas tiesības un vienādi pienākumi. Katra aizbildņa atsevišķi izdarīta darbība aizbildnības lietās ir spēkā un saista, ja vien viņš nav vispār pārkāpis savas aizbildņa tiesības un līdzzaibidņi nav pret viņa darbību cēlušī noteiktas ierunas.

Tādai darbībai, kuŗas sekas ir aizbildnības izbeigšanās, kā, piemēram, nepilngadīgā adopcijai, ir vajadzīga visu aizbildņu piekrišana.

Visos aizbilstamā prasījumos, kas izriet no aizbildņu pārvaldības, aizbildņi atbild solidāri. Ja zaudējumus, kas aizbilstamam nodarīti ar līdzzaibildņu kopīgu darbību vai nolaidību, atlīdzinājis tikai viens no viņiem, tad tam ir tiesība prasīt no pārējiem samērīgu piedalību šajā atlīdzinājumā. Ja kāds aizbildnis ir maksātnespējīgs, viņa daļa samērīgi sadalāma pārējo starpā. Ja darbībā vai nolaidībā, kuŗas dēļ radies zaudējums, ir vainīgs tikai viens aizbildnis, tad tam jāatlīdzina pārējiem viņa vietā samaksātā zaudējumu atlīdzība. Ja šajā gadījumā atlīdzību samaksā vainīgā maksātnespējas dēļ kāds cits aizbildnis, tad tam ir tiesība prasīt samērīgu piedalību šajā atlīdzībā no pārējiem maksātnespējīgiem līdzzaibildņiem.

Ja pilngadību sasniegušais vērš savu prasību pret katru aizbildni atsevišķi, tad katram no tiem piespriež samaksāt tikai savu daļu, neuzliekot tādā gadījumā solidāru atbildību visiem par to aizbildni, kas izrādītos maksātnespējīgs.

Aizbildņu solidārā atbildība pāriet uz viņu mantiniekiem. Aizbilstamā mantinieki, tāpat kā viņš pats, var griezties ar saviem prasījumiem, pēc pašu ieskata, arī pie katra aizbildņa atsevišķi. Aizbildņu solidārā atbildība aptver tikai viņu pārvaldības laiku. Par darbību vai nolaidību, kas notikusi pēc līdzzaibildņa izstāšanās vai aizbildnības izbeigšanās, atbild vienīgi vainīgais. Ja pēc aizbildnības izbeigšanās pilngadību sasniegušais dod vienam aizbildnim parakstu par aizbildnībā bijušās mantas pienācīgu nodošanu, tad šis paraksts aizsargā arī līdzzaibildņus pret jebkādam turpmākām prasībām.

Ja aizbildņi vienojas sadalīt savā starpā kopīgos aizbildnības pienākumus, tad viņi var to darīt tikai uz savu pašu atbildību, pie kam šāds sadalījums nekādā ziņā neietekmē ne aizbilstamā, ne trešo personu tiesības. Tomēr arī šajā gadījumā par katru darbību atbild vispirms tās izdarītājs. Ja iecelti vairāki aizbildņi, tad viņi var prasīt, lai attiecīga bāriņtiesa sadala viņu starpā aizbildnības pienākumus. Ja bāriņtiesa sadala aizbildnības pienākumus aizbildņu starpā, vai ja tādu sadalījumu noteikusi persona, kas atstājusi nepilngadīgajam mantojumu, tad katrs atsevišķs aizbildnis pārzin tikai viņam norādīto daļu un atbild tikai par to.

Aizbildnim, kas dabū zināt, ka no līdzzaibildņa pārvaldības nepilngadīgā draud celties zaudējums, jāpaziņo par to bāriņtiesai. Aizbildnis, kas šo pienākumu nav ievērojis, kopā

ar vainīgo līdzaizbildni atbild par tā darbību vai nolaidību un nevar aizbildināties ar to, ka aizbildnība bijusi sadalīta. Ja bez aizbildņiem, kam uzlikta visa aizbildnība, ieeļ vēl īpašu aizbildni kādai atsevišķai darbībai vai tāda nekustama īpašuma pārvaldībai, kurš atrodas tālumā, tad šis aizbildnis rīkojas atsevišķi no citiem un viens pats atbild par visu savu darbību un nolaidību.

Bāriņtiesas un tās attiecības pret aizbilstamiem un aizbildņiem. Bāriņtiesas pienākums ir nekavējoties, negaidot radnieku vai citu piederīgo lūgumu, iecelt nepilngadīgajiem aizbildni. Tiklīdz valsts un pašvaldības iestādes dabū zināt par gadījumu, kad jāieeļ aizbildnis nepilngadīgajam, viņa paziņo par to attiecīgai bāriņtiesai. Tāds pats pienākums ir ģimenes locekļiem, radniekiem un personām, kurū gādībā atrodas nepilngadīgais.

Bāriņtiesa gādā par nepilngadīgā mantas saraksta sastādīšanu, pastāvīgi uzrauga aizbildņu rīcību, spēj visus solus, ko prasa nepilngadīgā intereses, un atbalsta tos. Atklājot nekārtības, bāriņtiesa nekavējoties tās novērš, un ja tā, pēc līdzaizbildņa vai radnieku paziņojuma, vai arī pēc pašas ieskata, atzīst aizbildni par nepiemērotu, tad to atceļ un tā vietā ieeļ citu. Ja bāriņtiesa uzsāk lietu izmeklēt, tad pa izmeklēšanas laiku aizdomās turamo aizbildni atstādina no amata un, ja vajadzīgs, sevišķi kad nav līdzaizbildņu, atvieto līdz lietas nobeigumam ar pagaidu aizbildni.

Bāriņtiesa par tās rīkojumu vai lēmumu neizpildīšanu var uzlikt aizbildņiem naudas sodu līdz simts latiem. Soda nauda ieskaitāma attiecīgas pašvaldības ienākumos. Mēneša laikā pēc paziņojuma saņemšanas par soda uzlikšanu, aizbildnis var griezties pie tiesas, kas sodu uzlikusi, norādot ataisnojuma iemeslus, ar lūgumu samazināt vai atlaist sodu.

Sevišķos gadījumos bāriņtiesa pēc aizbildņa lūguma dod viņam vajadzīgos norādījumus. Ja bāriņtiesa pieļauj aizbildņu nelikumīgu darbību, bet aizbildņi nespēj atlīdzināt aizbilstamam ar to nodarītos zaudējumus, tad tie jāsedz viņiem bāriņtiesas locekļiem.

Ja tiesa tieši aizkārusi aizbilstamā intereses, tad viņš no katra atsevišķa tiesas locekļa var prasīt pilnīgu zaudējumu atlīdzību, bet ja tas noticis aiz vienkāršas nolaidības — no katra tikai samērīgu daļu. Pirmajā gadījumā tas tiesas loceklis, kas samaksājis pilnīgu atlīdzību, var prasīt no pārējiem, lai tie atmaksā uz viņiem kritošo daļu pēc noteikumiem par aizbildņu solidāro atbildību, kas pievesti nodalījumā par aizbildņu atbildību.

Bāriņtiesa atbild par nolaidību, it sevišķi sekojošos gadījumos: 1) kad dabūjusi zināt par kādu nepilngadīgo, neieeļ tam aizbildni; 2) kad ieceļ vai apstiprina par aizbildni acīm redzami nepiemērotu personu; 3) kad nepietiekoši pārliecinās par aizbildņa amatā ieceļamās personas uzticamību; 4) kad laikus nespeļ vajadzīgos soļus pret nepiemērotu aizbildni. Par ļaunu nolūku un rupju neuzmanību tiesas locekļu pienākums atlīdzināt zaudējumus pāriet arī uz viņu mantniekiem.

Aizbildnības izbeigšanās. Aizbildnība izbeidzas aizbilstamam: 1) ar viņa nāvi; 2) ar viņa pilngadību un 3) viņu adoptējot. Ja no vairākiem aizbilstamiem, kas atrodas vienā un tajā pašā aizbildnībā, viens sasniedz pilngadību vai tiek adoptēts, tad aizbildnim pār to jāziņo bāriņtiesai. Tādā gadījumā no aizbildnības atbrīvotam nodala viņam pienācīgo daļu.

Aizbildnība izbeidzas aizbildnim: 1) ar viņa nāvi; 2) ja viņu atlaiž ar bāriņtiesas lēmumu, aiz likumiskiem iemesliem; 3) ja viņu atceļ no aizbildņa amata; 4) aizbildnībā, kas nodibinātas ar zināmiem nosacījumiem vai uz noteiktu laiku, — iestājoties šiem nosacījumiem vai notekot noteiktam laikam. Šais gadījumos bāriņtiesa atkritušā aizbildņa vietā ieceļ citu. Nomirstot vienam no aizbildņiem, pārējiem nekavējoties jāpaziņo par to bāriņtiesai.

Šķēršļi, kas pagaidām neatļauj izpildīt aizbildņa pienākumus, nedod aizbildnim tiesību pavisam atteikties no sava amata; līdz tāda šķēršļa novēršanai bāriņtiesa, ja vajadzīgs, ieceļ pagaidu aizbildni. Aizbildni atlaiž tā bāriņtiesa, kas viņu iecēlusi vai apstiprinājusi.

Ja kāds no radniekiem vai arī no svešām personām dabū zināt par nepilngadīgajam no aizbildņa pārvaldības draudošām briesmām, tad katram no tiem, kā arī nepilngadīgajam pašam, ir tiesība ziņot par to bāriņtiesai. Bāriņtiesas tiesība atceļt aizbildni attiecas uz visiem aizbildņiem, neizņemot ne testamentā ieceltos, ne arī pašus nepilngadīgā vecākus.

Aizbildnību nobeidzot, aizbildnim jādod savam līdzšinējam aizbilstamajam bāriņtiesā galīgs norēķins. Lūkojot to cauri, aizbildnim nevar uzlikt atbildību par tādiem norēķiniem, ko bāriņtiesa jau agrāk pārbaudījusi un atzinusi, izņemot gadījumus, kad aizbildnis tajos pielaidis kļūdu vai viltu. Līdz ar galīgā norēķina iesniegšanu aizbildnim nekavējoties jānodod visa viņa pārvaldībā esošā manta, pēc saraksta un galīgā norēķina, bijušam aizbilstamam; bet pēdējam savukārt

jāsamaksā viss, kas pienākas bijušam aizbildnim. Ja no aizbildnības atbrīvotais bez svarīga iemesla izvairās pieņemt savu mantu, tad aizbildnis var aizsargāties no visām nokavējuma sekām, nododot šo mantu bāriņtiesas glabāšanā.

Kad aizbildnību nobeidz, no aizbildnības atbrīvotais dod bijušam aizbildnim parakstu par to, ka visu viņam pienācīgo mantu viņš saņēmis un ka pret aizbildni viņam nekādu prasījumu nav. Kad bāriņtiesai iesniegts šāds paraksts līdz ar lūgumu par atlaišanu, viņa aizbildni atlaiž. Strīds pret minēto parakstu pielaižams tikai tad, ja vēlāk atklāj acīm redzamu viltu vai kļūdu.

Ierunas pret aizgādņa galīgo norēķinu bijušam nepilngadīgajam jāceļ sešu mēnešu laikā no galīgā norēķina saņemšanas. Bāriņtiesa, pieprasījusi no aizbildņa paskaidrojumus, divu nedēļu laikā taisa savu lēmumu un attiecīgos gadījumos var prasīt, lai ieraksta zemes grāmatās atzīmes uz aizbildņa nekustamu īpašumu to prasījumu nodrošināšanai, kādi var rasties no aizbilstamā mantas pārvaldības. Bāriņtiesas lēmumos jānoteic summa, līdz kādai nodrošinājums sniedzas. Neatkarīgi no ierunu celšanas vai necelšanas bāriņtiesā un no bāriņtiesas lēmuma, bijušam nepilngadīgajam ir tiesība viena gada laikā no galīga norēķina saņemšanas vai no mantu saņemšanas, ja tā notiktu vēlāk, celt prasību pret bijušo aizbildni attiecīgā tiesā. Viena gada laikā no norēķina iesniegšanas arī bijušais aizbildnis var celt prasību pret bijušo aizbilstamo.

Ja aizbilstamais nomirst, nesusniedzis pilngadību, tad aizbildnis dod savu galīgo norēķinu viņa mantiniekiem.

Aizbildnim, kas atlaists vai atcelts no aizbildnības pirms tās nobeiguma, jādod norēķins savam pēcnācējam vai līdzbaidniekiem. Viņam mirstot šis pienākums pāriet uz viņa mantiniekiem.

Aizgādība par pilngadīgiem.

Aizgādņus par pilngadīgiem pēc tiesas lēmuma ieceļ attiecīgā bāriņtiesa, kurai pirmā kārtā par aizgādni jāieceļ aizgādībā nododamā laulātais vai kāds cits no tuvākiem radniekiem, kā arī jāievēro tās personas pēdējās gribas rīkojums, kas atstājusi viņam mantojumu. Aizgādība par pilngadīgiem pakļauta attiecīgiem noteikumiem par aizbildnību par nepilngadīgiem, ciktāl šie noteikumi nerunā pretī speciāliem noteikumiem par aizgādībām, kas minēti šē zemāk.

Aizgādība par garā slimiem. Plānprātīgie, kam tomēr netrūkst vajadzīgās prāta spējas vienkāršu lietu pārziņai, var paši pārvaldīt savu mantu un ar to brīvi rīkoties. Garā slimie, kam trūkst visu vai lielākās daļas gara spēju, atzīstami par tiesiski nespējīgiem pārstāvēt sevi un pārvaldīt savu mantu un ar to rīkoties, kamdēļ par viņiem ieceļama aizgādība.

Gara slimība ir savienota ar tiesiskām sekām tikai tad, ja personu par garā slimu atzinusi tiesa. Katra ģimene, kurā atrodas garā slimais, kā arī katrs tādas ģimenes loceklis var paziņot par to apgabaltiesai pēc garā slimā dzīves vietas. Tāpat var paziņot par to katra sveša persona, kas pierādījusi savu interesi lietā, kā arī prokurātūra. Ja apgabaltiesa atzīst personu par garā slimu, tad viņa paziņo par to bāriņtiesai, kas pēc vajadzības ieceļ par garā slimo vienu vai vairākus aizgādņus, kam uzdod viņa mantas pārvaldību un sevišķu gādību par viņa personu, neuzliekot tomēr aizgādņiem pienākumu pašiem garā slimo kopt.

Aizgādībā esošo garā slimo darbība, sevišķi viņu mantas atsavinājumi nav spēkā. Tas pats attiecas arī uz darbību, ko viņi pirms aizgādības iecelšanas izdarījuši gara slimības stāvoklī. Darbība, ko izdarījis garā slimais pirms aizgādības iecelšanas gaišos starplaikos, ir spēkā, un tamdēļ viņa šajos starplaikos noslēgtie tiesiskie darījumi saista kā viņu pašu, tā arī citus darījuma dalībniekus. Personai, kas pamato kādus prasījumus uz tādu darījumu tiesisko nozīmi un spēkā esamību, jāpierāda, ka garā slimais, darījumu taisot, patēsi atradies tādā gaišā starplaiķā.

Ja apgabaltiesa garā slimo atzinusi par izveseļojušos, tā uzdod bāriņtiesai atlaist aizgādņus no amata pēc tam, kad tie iesnieguši norēķinu un nodevuši veselību atguvušai personai mantu, kas atradusies viņu pārvaldībā.

Aizgādība par personām, izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ. Par personām, kas izlaidīgi vai izšķērdīgi dzīvojot draud novest sevi vai savu ģimeni trūkumā vai nabadzībā, apgabaltiesa pēc radnieku vai piederīgo lūguma vai prokurora priekšlikuma var nodibināt aizgādību. Nodibinot aizgādību, tiesa atņem šādām personām pārvaldību un rīcību par viņu mantu un uzdod attiecīgai bāriņtiesai nodot šo pārvaldību vienam vai vairākiem aizgādņiem. Mantas pārvaldības ziņā šādas personas pielīdzinātas nepilngadīgiem. Atņemot viņām mantas pārvaldību un rīcību, viņām tomēr atļauta brīva rīcība ar tiem tīriem ienākumiem, kas paliek pēc visu ar man-

tas pārvaldību un ģimenes uzturu saistīto izdevumu segšanas. Darbība, ko šādas personas izdara, pirms viņas atstādinātas no mantas pārvaldības un tās izsludināts, ir spēkā un saista. Aizgādnība par šīm personām turpinās līdz tam laikam, kamēr vairs nav šaubu, ka tās galīgi grozījušas savu dabu un dzīves veidu, un kamēr to nav atzinusi tā pati tiesa, kas aizgādnību nodibinājusi.

Aizgādnība par promesošo un nozudušo personu mantu. No savas pastāvīgās dzīves vietas aizgājušā tiesības, ja viņš nav atstājis savā vietā pilnvarnieku, var pārstāvēt nepilnvarots lietvedis. Ja tāda nepilnvarota lietveža nav vai ja neuzdotā lietvedība nav pielaižama, bet tiesību pārstāvība attiecīgā gadījumā tomēr nepieciešama, tad tai tiesai, kurai aizgājušais pirms savas dzīves vietas atstāšanas bijis personiski pakļauts, ir tiesība un pienākums nodibināt aizgādnību.

Aizgādnis apsargā un pārvalda promesošā mantu, bet viņam nav tiesības iejaukties promesošā pārējās lietās, izņemot tikai spiedīgas vajadzības gadījumus. Aizgādnim par viņam uzticēto mantu jā sastāda saraksts un ikgadus jā dod bāriņtiesai norēķins. Ja promesošam piekrit mantojums, tad to var pieņemt aizgādnis tādā pašā kārtā, kā aizbildnis pieņem viņa aizbilstamā mantojumu. Bet ja pirms likumā noteiktā noilguma termiņa notecējuma pierāda, ka promesošais mantojuma atklāšanās brīdī nav vairs dzīvs bijis, tad mantojums pāriet uz tiem, kas minētā brīdī bijuši tuvākie mantinieki pēc promesošā.

Aizgādnība par promesošā mantu izbeidzas: 1) kad viņš atgriežas atpakaļ savā dzīves vietā, vai paziņo par sevi, un pats dod rīkojumus par savas mantas pārvaldību; 2) kad dabūtas noteiktas ziņas par viņa nāvi, un 3) kad tiesa viņu izsludina par mirušu. Ja saņemtas drošas ziņas par promesošā nāvi, viņa manta pakļaujas vispārējiem noteikumiem par mantošanu un nododama, pēc saraksta un norēķina, tai personai, kas promesošā nāves brīdī bijusi viņa tuvākais mantinieks.

Nozudušo tiesa izsludina par mirušu pēc ieinteresēto personu, bet ja tādu nav, pēc viņa mantas aizgādņa vai prokurora lūguma, kurū var iesniegt, tiklīdz notecējuši desmit gadi no tā gada beigām, kad par nozudušo saņemtas pēdējās ziņas. Šāds līgums nav pielaižams, kamēr nozudušais nav sasniedzis pilnu trīsdesmit viena gada vecumu. Ja nozudušais, saņemot pēdējās ziņas par viņu, bijis sasniedzis septiņdesmit gadu vecumu, tad jau pēc pieciem gadiem no šo ziņu saņemšanas var lūgt izsludināt viņu par mirušu. Kad nav ziņu par no-

zudušā gadiem, tiesa var secināt pieņēmumu, ka viņš miris, arī no citiem faktiskiem datiem.

Neatkarīgi no nozudušā vecuma, viņu var atzīt par mirušu: 1) ja viņš nozudis kaujas laukā un no tā laika nav ziņu par viņu; 2) ja viņš atradies uz bojā gājuša kuģa vai lidmašīnas, vai nokļuvis citās nāves briesmās un no tā laika nozudis. Šajos gadījumos lūgumus var iesniegt pēc trim gadiem no kara beigšanās, vai no tā laika, kad kuģis vai lidmašīna izgājuši no pēdējās ostas vai apmešanās vietas, vai no briesmu brīža citos nāves briesmu gadījumos.

Kad tiesa izsludinājusi nozudušo par mirušu, viņa manta, ja viņš nav atstājis testamentu, nododama tiem mantiniekiem, kas pieņemamā nāves dienā, ja tā noteikta tiesas lēmumā, vai, ja šo brīdi nevar noteikt, lietas ierosināšanas brīdī bijuši tuvākie radnieki. Kad nav ziņu par nozudušā gadiem, tad par viņa nāves dienu uzskata to dienu, kurā tiesa viņu izsludinājusi par mirušu.

Ja nozudušais, ko tiesa izsludinājusi par mirušu, atgriežas atpakaļ, tad viņš var atprasīt savu mantu no tām personām, kam tā bijusi nodota, vai no viņa mantiniekiem, bet tikai tajā sastāvā, kādā tā uzglabājusies, vai tik daudz, par cik šajā laikā mantinieki par šo mantu iedzīvojušies. Ja pēc mirušā izsludināšanas par mirušu pierāda, ka viņš nomiris citā laikā, tad tās personas, kam šajā laikā piederējusi tiesība mantot, var prasīt, lai viņām nodod palikušo mantu, bet arī tikai iepriekš minētā daudzumā.

Mantošanas tiesības.

Mantošanas tiesības aptver ļoti plašu civiltiesību nozari, un tamdēļ visos sīkumos tās šinī necīgajā darbā nav iespējams apskatīt. Šeit tamdēļ apskatīšu galvenā kārtā tikai mantošanas tiesību vispārējos noteikumus un mantošanu pēc likuma, bet pārējos mantošanas veidus apskatīšu tikai visā īsumā.

Vispārīgie noteikumi. Mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, kā arī citiem atdodamās tiesības un saistības, kas mirušam vai par mirušu izsludinātam piederējušas viņa patiesās vai tiesiski pieņemtās nāves laikā. Šajā ziņā par mirušo vai par mirušu izsludināto sauc par mantojuma atstājēju.

Mantojums ir juridiska persona. Mantojums var iegūt tiesības un uzņemties saistības. Tiesību iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā sauc par mantojuma tiesību. Personu,

kam pieder tāda tiesība, sauc par mantinieku. Kam vispār ir tiesība iegūt mantu, tam ir arī tiesība iegūt mantojumu vai tā sastāvdaļu. Mantot spēj fiziskas un juridiskas personas.

Fiziska persona spēj mantot, ja mantojuma atklāšanās laikā tā ir ieņemta, kaut arī vēl nav piedzimis. Mantot spēj arī tādas juridiskas personas, kuru nodibināšanu mantojuma atstājējs paredz savā rīkojumā nāves gadījumam, ieceļot tās par mantiniecēm un novēlot tām mantu. Jaundibināmā juridiskā persona iegūst juridisko personību ar tās apstiprināšanu vai reģistrāciju uz vispārēja pamata, bet skaitās par mantiniecī jau mantojuma atklāšanās dienā. Mantotspējai jāpastāv mantojuma atklāšanās dienā un jāturpinās līdz mantojuma pieņemšanai.

Aicinājums mantot iestājas mantojumam atklājoties, t. i. mantojuma atstājēja patiesās vai tiesiski pieņemtās nāves dienā. Aicinājuma pamati ir mantojuma atstājēja tiesīgi izteikta griba vai likums. Mantojuma atstājējs savu gribu var izteikt testāmentā vai mantojuma līgumā. Līgumiskai mantojuma tiesībai ir priekšroka pret testāmentāro un kā pirmā, tā otrā ir priekšroka pret likumisko; visi trīs mantojuma tiesību veidi var pastāvēt kopīgi.

Likumiskā mantošana.

Mantinieki manto pēc likuma, kad nav mantojuma līguma vai testāmenta, vai kad tie nav spēkā. Ja rīkojums nāves gadījumam gan ir, bet dots vai palicis spēkā tikai par vienu mantojuma daļu, tad pārējās daļas pāriet likumiskās mantošanas kārtībā. Pēc likuma aicināti mantot: 1) laulātais; 2) radnieki un 3) adoptētie.

Laulāto mantošana. Pārdzīvojušais laulātais manto no mirušā neatkarīgi no tam, kāds mantisko attiecību veids pastāvējis starp laulātiem laulības laikā.

Laulātais saņem bērna daļu, ja palikušo bērnu skaits ir mazāks par četriem, bet ja bērnu ir četri vai vairāk — ceturto daļu. Ja mantojums ir tik mazs, ka to sadalot nav iespējams uzturēt nepilngadīgos bērnus, tad pārdzīvojušam laulātam ir tiesība pārvaldīt un lietot visu nedalīto mantojumu, bet laulātam no visa mantojuma ienākumiem jāsedz vispirms bērnu uztura izdevumi.

Pārdzīvojušā laulātā tiesība pārvaldīt un lietot nedalītu mantojumu izbeidzas: 1) ar visu bērnu pilngadību; 2) ar laulātā atteikšanos no šās tiesības; 3) ar mantojuma labprātīgu sadalīšanu; 4) par atsevišķu bērna daļu — ar viņa nodalīšanu no mantojuma pēc vienošanās vai laulātā vienpusējas

vēlēšanās; 5) pēc pilngadīga bērna pieprasījuma — aiz svarīgiem iemesliem. Ar pārdzīvojušā laulātā iedošanos jaunā laulībā, iepriekš nepaziņojot par to bāriņtiesai, izbeidzas viņa pārvaldīšanas tiesība. Šo noteikumu 3., 4. un 5. punktā minētos gadījumos vajadzīga bāriņtiesas atļauja.

Ja pārdzīvojušais laulātais mantojumu pārvalda vai lieto nekārtīgi, tad bāriņtiesa, pēc nepilngadīgo bērnu ierosinājuma, vai arī pēc pašas ieskata, saņemot par to ziņas un tās pārbaudot, var atņemt laulātam tiesību pārvaldīt un lietot mantojumu, uzdodot šo pārvaldību sevišķi šim nolūkam ieceltam aizbildnim.

Ja mirušam laulātam nepaliek lejpupējo, pārdzīvojušais laulātais saņem pusi no mantojuma un bez tam dzīvokļa iekārtu. Ja mirušam laulātam nepaliek ne lejpupējo, ne adoptēto, ne augšupējo, ne brāļu vai māsu vai to bērnu, vai ja palikušie atkrit, tad visu mantojumu dabū pārdzīvojušais laulātais. Ja laulība šķirta vai atzīta par neesošu, tad bijušie laulātie viens no otra nemanto.

Radnieku un adoptēto mantošana. Likumisko mantošanas tiesību nodibina radniecība un adopcija. Svainība šo tiesību nedod. Likumisko mantojuma tiesību nodibina tikai tāda radniecība, kas rodas ar dzimšanu: 1) likumīgā laulībā; 2) vēlāk par neesošu atzītā laulībā; 3) ārļaulībā, ja ārļaulības bērna vecāki pēc bērna dzimšanas savā starpā iedodas laulībā; 4) no līgavaiņa miesīgiem sakariem ar saderinātu līgavu, kuŗu tiesa atzinusi par saderinātā šķirtu sievu.

Ārļaulības bērni manto no mātes vai no tās radniekiem tāpat kā laulības bērni. Ārļaulības bērni nemanto no tēva un tā radniekiem. No ārļaulības bērniem manto tikai māte un tās radnieki. Tēvs un tā radnieki nemanto no ārļaulības bērniem un to radniekiem.

Adoptētais un tie viņa lejpupējie, kas adopcijas līguma slēgšanas laikā bijuši nepilngadīgi vai dzimuši pēc adopcijas līguma slēgšanas, manto no adoptētāja vai viņa lejpupējiem līdzīgi laulības bērniem, ja vien adopcijas līgumā nav noteikts citādi. Adoptētā lejpupējie, kas adopcijas līguma slēgšanas laikā bijuši pilngadīgi, manto no adoptētāja tikai tad, ja viņi adopcijas līgumā piedalījušies kā līdzēji. Adopcija neatņem adoptētam tiesību mantot no saviem radniekiem, ja vien adoptētais nav no šās tiesības noteikti atteicies. No adoptētā, kas nav atstājis lejpupējos, manto vienlīdzīgi viņa radnieki, kā arī adoptētājs un tā lejpupējie. Šajā gadījumā adoptētā pusbrāļi un pusmāsa pielīdzināmi istiem brāļiem un māsām.

Personas, kas ar mantojuma atstājēju stāv vairākkārtējā radniecībā, dabū, pēc savas radniecības saišu skaita, vairākas mantojuma daļas. Mantojuma atstājēja radnieki manto pēc zināmas kārtas, kas pamatota pa daļai uz radniecības veidu, pa daļai uz tās pakāpju tuvumu.

Mantošanas kārtības ziņā izšķir četras likumiskas mantinieku šķiras: 1) pirmā šķirā manto, bez pakāpju tuvuma izšķirības, visi tie mantojuma atstājēja lejupējie, starp kuriem, no vienas puses, un mantojuma atstājēju, no otras puses, nav citu lejupējo, kam būtu tiesība mantot; 2) otrā šķirā manto mantojuma atstājēja pēc pakāpes tuvākie augšupējie, kā arī mantojuma atstājēja īstie brāļi un māsas un pirms viņa mirušo īsto brāļu un māsu bērni; 3) trešā šķirā manto mantojuma atstājēja pusbrāļi un pusbēdas un pirms viņa mirušo pusbrāļu un pusbēdas bērni; 4) ceturta šķirā manto pārējie pēc pakāpes tuvākie saņu radnieki, nešķirot pilnīgo radniecību no nepilnīgās. Zemākās šķiras mantinieks nemanto, kamēr ir dzīvs kāds augstākas šķiras mantinieks.

Ja kādā šķirā atkritī pirms citiem aicinātais mantinieks, tad mantojums pāriet uz viņa līdzmantiniekiem, kuriem ir tāda pati mantojuma tiesība. Ja atkrituši arī līdzmantinieki, tad mantojums pāriet uz tām personām, kas šajā pašā šķirā aicinātas mantot no mantojuma atstājēja. Ja šajā šķirā nav tādu, kam ir tiesība mantot, vai ja atkrituši visi šās šķiras mantinieki, tad mantojums pāriet uz nākošās šķiras mantiniekiem.

Bērni, kas dzimuši no vairākām viena vecāka laulībām, manto no sava kopējā vecākā kopīgi, bet no atsevišķā atsevišķi.

Mantojot no augšupējā, attālākie lejupējie iestājas sava pirms mantojuma atstājēja mirušā vecākā vietā, bez aprobežojuma pakāpju tuvuma ziņā, ar pārstāvības tiesību. Pēc pārstāvības tiesības lejupējie dabū to mantojuma daļu, kādu būtu dabūjis viņu vecākais, ja tas būtu mantojuma atstājēju pārdzīvojis un no viņa mantojis. Pārstāvības tiesība pieder arī pirms mantojuma atstājēja mirušo īsto brāļu un māsu, kā arī pusbrāļu un pusbēdas bērniem. Viņu bērnu bērniem pārstāvības tiesību nav. Pārstāvības tiesība izriet nevis no mantnieka tiesības uz vecāku atstātu mantojumu, bet gan no paša mantnieka, kā lejupējā, patstāvīgas mantojuma tiesības. Mantniekam, kas nepieņem sava vecāka atstāto mantojumu, nav jāatbild par šā vecāka parādiem ar to mantu, ko viņš manto no mantojuma atstājēja pēc pārstāvības tiesības.

Ceturta šķirā nav pārstāvības tiesības, tādēļ tuvākās pakāpes radnieki nepielaiž mantot attālākās, bet ja ir vairāki vienādā tuvuma radnieki, tad tie dala mantojumu savā starpā pēc galvām. Šajā šķirā arī neievēro ne vairākkārtēju radniecību, ne izšķirību starp pilnīgu un nepilnīgu radniecību.

Kad piemērojama pārstāvības tiesība, mantojums dalāms nevis pēc personu, bet gan pēc cilšu skaita, t. i. visi pārstāvējamā pēcnācēji dabū kopā to mantojuma daļu, kuru būtu mantojis mirušais tēvs vai māte, ja tie būtu vēl dzīvi aicinot mantot.

Radniecības tuvumu noteicot, jāievēro mantojuma atklāšanās laiks. Tādēļ, ja mantojuma devējs nomirst, neatstādamas ne testāmentu, ne mantojuma līgumu, radniecības tuvums noteicams pēc viņa miršanas laika, un ja palicis testaments vai līgums, bet pēc tiem neviens nav mantojis, tad pēc tā laika, kad tas kļuvis droši zināms. Ja mantinieks pēc testāmenta vai līguma atkritis to spēkā neesamības dēļ, tad jautājums par radniecības tuvumu no jauna izšķirams pēc mantojuma atstājēja miršanas laika. Pēc mantojuma atklāšanās laika noteicama arī mantojuma dalīšanas kārtība starp vairākiem līdzmantiniekiem.

Ja mantojuma atstājējam paliek otra šķirā augšupējie un bez tam istie brāļi un māsas, kā arī pirms viņa mirušo īsto brāļu un māsu bērni, tad puse no mantojuma pāriet augšupējiem, bet otra puse brāļiem un māsām un mirušo brāļu un māsu bērniem; augšupējie, kā arī brāļi un māsas dala savas puses līdzīgās daļās, t. i. pēc galvām, bet mirušo brāļu un māsu bērni pēc ciltīm. Kad manto vairāki augšupējie, vienalgā, vai vieni paši, vai kopā ar brāļiem un māsām un brāļu un māsu bērniem, tuvākie nepielaiž mantot tālākos. Vienāda tuvuma augšupējie manto pēc līnijām, tā ka no visas viņu daļas tēva līnija saņem vienu pusi, bet mātes līnija — otru. Ja vienai vai otrai līnijai ir vairākas atzarojumu līnijas, tad pēdējās dala mantojumu arī pēc līnijām.

Bezmantinieku manta. Ja pēc mantojuma atstājēja nāves viņam mantinieki nav palikuši, vai šie mantinieki likumiskā termiņā pēc publikācijas par mantojuma atklāšanos nav ieradušies, vai nav pierādījuši savas mantojuma tiesības, tad manta piekrīt valstij. Par parādiem valsts atbild tikai ar to mantu, kuru viņa tādā kārtā patiesi iegūst. Manta, kas paliek pēc juridiskas personas izbeigšanās, izņemot peļņas sabiedrību, pielīdzināma bezmantinieku mantai un piekrīt valstij, ja likums, viņu dibināšanas akts vai statūti nenosaka citādi.

Testamentārā mantošana.

Katru vienpusīgu rīkojumu, ko dod savas nāves gadījumam par visu savu mantu, vai par kādu mantas daļu, vai par atsevišķām lietām, sauc par testamentu. Testātors var testamentu katrā laikā atcelt, grozīt vai papildināt.

Spēja taisīt testamentu. Taisīt testamentu var katra rīcības spējīga persona. Nepilngadīgie, ja viņi sasnieguši astoņpadsmit gadu vecumu, var taisīt testamentu par savu brīvo mantu. Taisīt testamentu var arī tie, kas atrodas aizgādībā izlaidīgās vai izšķērdīgās dzīves dēļ. Kas nevar ne rakstīt, ne saprotami runāt, un tamdēļ nespēj skaidri izteikt savu gribu, tas nespēj taisīt testamentu. Nespēj taisīt testamentu garā slimie, kamēr viņi atrodas gara slimības stāvoklī.

Neatraidāmie mantinieki un neatņemamā daļa. Testātors savam nāves gadījumam var brīvi noteikt par visu savu mantu, ar to ierobežojumu, ka viņa neatraidāmiem mantiniekiem atstājamas viņu neatņemamās daļas. Šis noteikums jāievēro arī ieceļot pēcmantniekus. Neatraidāmie mantinieki ir laulātais un leļupējie, bet ja pēdējo nav, tad tuvākās pakāpes augšupējie.

Neatņemamo mantojuma daļu noteic pēc tā mantinieku skaita, kāds palicis testatora nāves dienā, ieskaitot pārdzīvojošo laulāto un ar testamentu atstumtos mantiniekus, bet neskaitot līdz atteikušos mantiniekus. Neatņemamā mantojuma daļa ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu mantinieks manto pēc likuma. Šo daļu noteic pēc tā mantas sastāva un vērtības, kāds bijis testatora nāves dienā. Neatņemamā daļā ieskaita tiklab to, ko testātors atstājis mantiniekiem kā mantojumu vai legātu, kā arī to, kas saņemts testatora dzīves laikā, ja uz saņemto attiecas pievienojuma pienākums. Neatņemamo daļu aprēķina no testatora skaidras mantas, atskaitot viņa parādus. Neatņemamo daļu nevar aprobežot ar nosacījumiem vai termiņiem, vai apgrūtināt ar legātiem vai citām nastām. Šādi blakus noteikumi nav spēkā.

Atstumšana no mantojuma. Ar atstumšanu no mantojuma jāsaprot rīkojumā nāves gadījumam izteiktā griba, lai tas, kam ir tiesība mantot pēc likuma, nekļūst par mantinieku. Neatraidāmos mantiniekus var atstumt no neatņemamās mantojuma daļas vienīgi aiz likumā paredzētiem un rīkojumā nāves gadījumam tieši norādītiem, patiesībai atbilstošiem iemesliem. Augšupējais var atstumt leļupējo, ja pēdējais: 1) izdarījis noziedzīgu nodarījumu pret testatora, viņa laulātā vai viņa augšupējā dzīvību, veselību, brīvību vai godu;

2) ierosinājis apzināti nepatiesu apsūdzību pret minētām personām par noziedzīgu nodarījumu; 3) atstājis testātoru bezpalīdzības stāvoklī, ja bijis iespējams viņam palīdzēt; 4) dzīvojis izšķērdīgi vai netikumīgi; 5) nav izpildījis viņam ar likumu uzlikto pienākumu uzturēt testātoru vai viņa laulāto; 6) mēģinājis kavēt testātoru taisīt testamentu un 7) mantojuma atstājējam dzīvam esot, bez viņa ziņas un piekrišanas, noslēdzis ar kādu personu līgumu par viņa nākamo mantojumu. Lejupējie var atstumt savus augšupējos no viņu neatņemamā mantojuma daļas, bez augstāk pievestiem iemesliem, arī tajā gadījumā, ja vecāki vai viņu vietā stājušies vectēvs vai vecmāmuļa nemaz nav gādājuši par testātoru audzināšanu.

Ja pirms testāmenta taisīšanas mantojuma atstājējs ar savu neatraidāmo mantinieku samierinājies, vai mantinieks savā dzīves veidā labojies, tad viņu no mantojuma atstumt nevar. Testātors var atstumt no mantojuma savu laulāto aiz augstāk pievestiem iemesliem, kā arī aiz iemesliem, kas dod tiesību laulātam prasīt laulības šķiršanu.

Publiski testāmenti. Testāmenti pēc savas formas ir vai nu publiski, vai privāti. Publiskos testāmentus taisa pie notāra, pagasttiesā vai pie Latvijas konsula ārzemēs. Publisks testāments taisāms testātorā personīgā klātbūtnē.

Ja testāmentu taisa pie notāra vai pagasttiesā vai pie Latvijas konsula ārzemēs, tad, bez personām, kas vispār nav pieļaujamas par notāriālu aktu lieciniekiem, nevar būt par lieciniekiem arī tie, kas nav pieļaujami par privātu testāmentu lieciniekiem. Par publiska testāmenta oriģinālu atzīstams testāments, kas ierakstīts notāra vai konsula aktu grāmatā, bet pagasttiesā — testāmentu grāmatā. Pēc oriģināla parakstīšanas testātoram izdodams izraksts. Izrakstam, kas izdots testātoram, ir tāds pats spēks, kā testāmenta oriģinālam. Izceļoties strīdam par nesaskaņu starp šiem diviem dokumentiem, priekšroka dodama oriģinālam, ja tajā neizrādās apstrīdamos pantos izdzēsumi vai pārlabojumi, uz kuriem nav attiecīgā kārtā aizrādīts. Otrā un turpmākos izrakstus no publiskā testāmenta, testātoram dzīvam esot, var izdot tikai viņam pašam vai viņa pilnvarniekam, kas pilnvarots ar sevišķu pilnvaru.

Privātus testāmentus var nodot glabāt notāram vai Latvijas konsulam ārzemēs, ievērojot Notāriāta nolikumu, vai pagasttiesā, ievērojot Pagasttiesu nolikumu noteikumus. Pieņemot testāmentu glabāt, jāpārlicinās par testātoru personību.

Testāmentiem, kas nodoti notāriem, konsulam vai pagasttiesai glabāt, ir publisko testāmentu spēks, ja pie tam ievēroti sekojošie noteikumi: 1) testāments jāiesniedz slēgtā aploksnē personīgi pašam testātoram; 2) testātoram pie tam jāpaziņo, ka iesniedzamā aktā izteikta viņa pēdējā griba; 3) aploksne jāapzīmogo ar pieņemējas amatpersonas vai iestādes zīmogu un uz aploksnē jāparakstās testātoram un pieņemējam; par testāmenta pieņemšanu glabāt jāstāda sevišķs akts, kurā jāapliecina, ka visi šeit pievestie noteikumi ievēroti, kā arī jāapzīmē aploksne un zīmoga ārējais veids. Šādā kārtībā taisītam testāmentam nav vajadzīgas nekādas citas formālītašes, ne arī liecinieku līdzdalība un paraksti.

Testāmentu, kas nodots glabāt notāram, konsulam vai pagasttiesai, izdod pēc pieprasījuma atpakaļ testātoram vai viņa pilnvarniekam, kas pilnvarots ar sevišķu pilnvaru. Testāments, ko pēc nodošanas notāram, konsulam vai pagasttiesai glabāt, testātors ņem vēlāk atpakaļ, zaudē ar to publiskā testāmenta spēku un tādā gadījumā ir spēkā tikai tad, ja ievēroti visi privāto testāmentu noteikumi.

Izteikt šaubas par publiska testāmenta istumu nevar; pret šādu testāmentu var celt tikai viltojumā strīdu. Testāments, kam nav publiska testāmenta spēka, nezaudē privāta testāmenta spēku, ja to taisot nav pārkāpti privāto testāmentu noteikumi.

Privāti testāmenti. Lai privāts testāments būtu spēkā, jābūt pārliecībai, ka to taisījis mantojuma atstājējs un ka tas izteic pareizi viņa pēdējo gribu. Šim nolūkam privātu testāmentu taisot pieaicināmi vismaz divi ticami liecinieki, izņemot gadījumu, kad testātors pats ar savu roku testāmentu uzrakstījis un parakstījis. Privāti testāmenti taisāmi rakstiski, izņemot dažus atsevišķus gadījumus, kad atļauti mutiski testāmenti (sk. privilēģētie testāmenti).

Lieciniekiem testāmenta taisīšanas brīdī vajaga būt spējīgiem liecināt, vajaga būt pie tam klāt labprātīgi, ne mazāk kā diviem reizē, un vajaga varēt pārliecināties par testātora personību. Nespējīgie testāmenta liecinieki ir: 1) tie, kas miesīgu vai garīgu trūkumu dēļ nespēj pareizi un pilnīgi saprast un apliecināt attiecīgo aktu, un proti: garā slimie, nepilngadīgie, kurlie, mēmie, aklie, kā arī lasīt un rakstīt nepratēji; 2) tie, kas zaudējuši tiesības pēc Sodū likuma; 3) tie, kas ar to pašu testāmentu iecelti par mantiniekiem vai legatāriem, viņu laulātie, kā arī šo mantinieku vai legatāru radnieki līdz cetūrtai pakāpei un svainieši līdz trešai pakāpei

ieskaitot. Kāda testāmenta liecinieka radniecība ar otru liecinieku neatņem spēku viņa liecībai.

Rakstisks privāts testāments nav katrā ziņā jāraksta pašam testātoram, bet gan viņam pašam tas ir jāparaksta. Testātoram vai nu jāparaksta testāments liecinieku klātbūtnē, vai jāpasaka viņiem, ka viņš to pats parakstījis. Ja testātors neprot vai nevar rakstīt, tad viņa vietā var parakstīties kāda trešā persona, izņemot divus lieciniekus, bet par to jāmin pašā testāmentā un tas jāapstiprina lieciniekiem. Lieciniekiem zem testāmenta jāparakstās. Tas, kas pēc testatora lūguma testāmentu sastādījis vai pārrakstījis, var zem tā parakstīties arī kā liecinieks.

Ja testātors negrib, ka viņa pieaicinātie testāmenta liecinieki zinātu testāmenta saturu, tad viņiem nav tiesība prasīt, lai viņiem to paziņo, un ja viņi vien var apliecināt, ka testātors viņu klātbūtnē sacījis, ka priekšā liktā un viņu parakstītā dokumentā izteikts viņa pēdējās gribas rīkojums, tas atzīstams par pietiekošu. Tādā gadījumā liecinieka liecība nezaudē spēku arī tad, kad viņam testāmentā piešķirts legāts vai kad viņš ieceris par aizbildni, testāmenta izpildītāju u. t. t. Privātu testāmentu var taisīt jebkurā valodā.

Izlabojumi tekstā neatņem tam spēku, ja pierāda, ka tos izdarījis testātors pats ar savu roku, vai kad tie izdarīti pēc viņa gribas un ar viņa ziņu, un pie tam skaidri un salasāmi. Testātoram pašam jāaizrāda savā testāmentā viss tas, kas tajā ar nodomu svītrots vai izdzēsts; bet ja tas nav darīts, ar to nezaudē spēku tās testāmenta daļas, kas palikušas nepārgrozītas. Kad testātors svītrojis savā testāmentā kādu rīkojumu aiz pārskatīšanās un pie tam tā, ka nosvītrotu nevar vairs izlasīt, tad šis rīkojums joprojām paliek spēkā, ja pierāda tā saturu un to, ka tas nosvītrots tikai aiz pārskatīšanās.

Ja testāmentā izlaists vai kļūdaini lietots kāds vārds, bet tā, ka no tam nevar rasties šaubas par testātoru nodomu, tad šāda izlaiduma vai kļūdas dēļ testāments nezaudē spēku. Ja testāmentārais rīkojums acīm redzot nav nobeigts un noslēgts, tad tam nav nekāda spēka. Ja testātors pašā testāmentā solījis to vēlāk papildināt ar jauniem rīkojumiem, bet dzīvs būdams nav to izdarījis, tad tas neietekmē testāmenta spēku, ja vien to vispār var izpildīt bez nodomātiem papildinājumiem.

Privilēģētie testāmenti. Ja mantojuma atstājējam ārkārtīgu apstākļu dēļ nav iespējams taisīt rakstisku privātu vai publisku testāmentu, tad viņam ir tiesība izteikt savu pēdējo gribu mutiski. Šāds mutisks testāments testātoram jāizteic

divu šim nolūkam pieaicinātu liecinieku klātbūtnē, par kuriem nevar būt tās pašas personas, kas nevar būt par lieciniekiem pie privātiem testāmentiem, ar to izņēmumu, ka liecinieku lasīt un rakstīt prasana šajā gadījumā nav nepieciešama. Ja, ārkārtīgiem apstākļiem izbeidzoties, mantojuma atstājējam ir iespēja taisīt rakstisku testāmentu, tad mutiskais testāments zaudē spēku triju mēnešu laikā no norādīto ārkārtējo apstākļu izbeigšanās. Rakstisks testāments, kuŗu taisījusi: 1) persona tādos apstākļos, kuŗos viņai nav bijis iespējams pieaicināt lieciniekus; 2) kara dienestā esoša persona kara laikā; 3) vecāki par labu bērniem, un 4) laulātais par labu otram laulātam — ir spēkā arī tad, ja tas taisīts bez lieciniekiem.

Testāmenta saturs. Testāmenta saturam jāizteic mantojuma atstājēja patiesa griba. Testāments taisāms bez spaidiem, maldības vai viltus. Vienkārša pierunāšana nav uzskatāma par spaidiem un neatņem testāmentam tā spēku.

Ja par mantojuma atstājēja nodomu nav nekādu šaubu, tad testāments nezaudē spēku tādēļ, ka testātors maldījies nosaukumā vai aprakstā vai ka personā vai lietā norādītā īpašība vēlāk izzudusi. Ja mantojuma atstājēja uzdotais iemesls testāmenta taisīšanai vai zināma rīkojuma došanai izrādās par neatbilstošu īstenībai, tad tas neatņem spēku minētam testāmentam vai rīkojumam, izņemot gadījumu, kad pierādītu, ka bez šā iemesla mantojuma atstājējs nemaz nebūtu taisījis testāmentu vai nebūtu devis minēto rīkojumu.

Bez šiem nosacījumiem Civillikums satur vēl daudz sīku nosacījumu gan par testāmenta saturu tuvāk, gan par dažiem citiem testāmentu veidiem pēc satura, bet visus tos šai īsajā apskatā nav iespējams minēt, tamdēļ šeit aprobežošos vienīgi ar mantojuma dalīšanas noteikumu apskatu, kuŗu nezinašana visvairāk rada lieku un nevēlamu strīdu.

Līdzmantinieku savstarpējās attiecības un mantojuma dalīšana.

Ja mantojums piekritis vairākām personām kopīgi, tad viņas var vai nu valdīt to nedalīti, vai prasīt tā dalīšanu.

Kamēr līdzmantinieki valda mantojumu nedalīti, viņi saņem mantojuma augļus un pārējos ienākumus samērā ar katra daļu un tādā pašā samērā nes nastas, kas to apgrūtina, kā arī varbūtējos zaudējumus, ciktāl pēdējie nav cēlušies aiz viena līdzmantinieka vainas. Ja mantojuma atstājējs nav noteicis nedalītā mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas kārtību, tad to nosaka līdzmantinieku vairākums pēc mantojuma daļu lieluma.

Par parādiem, kas guļ uz mantojumu, atbild visi līdzmantinieki samērā ar savām daļām. Pat arī tad, ja mantojuma atstājējs uzliek parādus samaksāt tikai vienam no viņiem, vai ja viņi paši savā starpā citādi vienojas par šo samaksu, tāda rīcība saista vienīgi pašus mantiniekus un neņem mantojuma atstājēja kreditoram tiesību piedzīt parādu no katra līdzmantinieka samērā ar viņa mantojuma daļu. Mantojuma atstājēja parādnieki atbild katram līdzmantiniekam tāpat samērā ar viņa mantojuma daļu; bet ja parādnieks samaksājis parādu tam mantiniekam, kam mantojuma atstājējs šo prasījumu tieši novēlējis, tad viņš ar to ir atsavināts no jebkādām līdzmantinieku prasībām.

Rīcībai ar mantojumu vajadzīga visa līdzmantinieku piekrišana un nepietiek tikai ar balsu vairākumu. Tādēļ nevienam mantiniekam nav tiesības vienam pašam pārdot vai iekļāt savu līdzmantinieku daļas, vai apgrūtināt mantojumu ar parādiem pāri par savas daļas vērtību, vai vispār ar neizdalīto masu rīkoties, sašaurinot pārējo līdzdalībnieku tiesības. Tāda rīcība nav spēkā, bet tomēr tas, kas labā ticībā ieguvis atsavinātu kustamu lietu, nezaudē tiesību uz to.

Ja līdzmantinieks atsavina savu nekustama īpašuma daļu personai, kas nav kopīpašnieks, tad pārējiem kopīpašniekiem pieder pirkuma tiesības.

Viena līdzmantinieka izdevumi mantojumam, ciktāl tie bijuši nepieciešami tā uzturēšanai vai nesuši tam patiesu labumu, jānes visiem līdzmantiniekiem, samērā ar katra daļu. Ja kāds no viņiem nokavē atlīdzināt šos izdevumus par savu daļu, tam jāmaksā likumiskie nokavējuma procenti. Ja kāds līdzmantinieks samaksā mantojuma atstājēja parādus vai izpilda tā piešķirtos legātus, tad viņš par to var prasīt no saviem līdzmantiniekiem atlīdzību samērā ar to daļām.

Mantiniekam, kuŗa rokās atrodas mantojums vai tā sastāvdaļas, jā rūpējas par tiem tāpat kā par savu mantu. Bet ja viņš kaut ko no mantojuma izlieto savām vajadzībām, tad viņam par to jānorēķinās ar līdzmantiniekiem.

Mantojuma dalīšana. Nevienš nevar prasīt palikt mantojuma kopvaldījumā, un katrs līdzmantinieks var prasīt tā dalīšanu. Dalīt var arī tad, kad viens vai vairāki līdzmantinieki nav sasnieguši pilngadību vai atrodas aizgādībā; viņu tiesības tādā gadījumā aizsargā viņu aizbildņi vai aizgādņi. Aizbildņi vai aizgādņi var prasīt dalīšanu tikai ar bāriņtiesas atļauju. Pārdzīvojušo bezbēru laulāto līdzmantinieki nevar prasīt mantojumu dalīt, kamēr nav notecējuši trīs mēneši no mantojuma atstājēja nāves. Ja mantojumu dalot jāievēro vēl

nepiedzimuša bērna tiesības, tad dalīšana atliekama līdz viņa piedzimšanai.

Ja pēc viena vai vairāku līdzmantinieku prasījuma mantojums jādala, tad tie, kas vēlas palikt nedalītā mantojumā, var savas daļas paturēt mantojuma kopībā. Vienošanās par to, lai mantojumu nekad nedalītu, nav spēkā. Līdzmantinieki var vienoties mantojumu paturēt nedalītu zināmu laiku, bet arī tad var prasīt mantojuma dalīšanu pirms noligtā laika, ja tiesa dalīšanas iemeslus atzīst par svarīgiem.

Mantojuma atstājējs var aizliegt uz noteiktu laiku atstātās mantas dalīšanu, bet aizliegt uz visiem laikiem dalīšanu viņš nevar. Ja testāmentā aizliegts mantu dalīt, nenorādot laiku, tad dalīšanu var izdarīt ne agrāk kā pēc pieciem gadiem no mantojuma atstājēja nāves dienas, bet ja viņš atstājis nepilngadīgus bērnus un tie līdz šā termiņa notecējumam nav sasnieguši pilngadību, tad ne agrāk kā pēc tam, kad tie visi kļuvuši pilngadīgi.

Iekam sāk mantojumu dalīt, jānoteic dalāmā masa: 1) pievienojot tai visu to, ko atsevišķi mantinieki jau saņēmuši iepriekš; 2) pievienojot tai visus augļus un citus pieaugumus, kas radušies nedalītai masai kopš mantojuma atstājēja nāves; 3) atdalot svešu un legātāriem piešķirtu mantu, atskaitot uz mantojumu gulošus parādus, mantojuma masai taisītos izdevumus un legātāriem novēlētas summas, kuŗu izdošana nav uzlikta kādam mantiniekam personīgi, bet vispār visai masai. Priekšmeti, ko jau izdalījis mantojuma atstājējs pats, nošķirami no dalāmās masas, ja tāda bijusi mantojuma atstājēja griba.

Mantojumu daļa vai nu mājas kārtībā, vai, ja līdzmantinieki nevar labprātīgi vienoties, tiesas ceļā. Ja starp līdzmantiniekiem ir aizgādībā vai aizbildnībā esošas personas, tad mājas kārtībā izdarītais dalīšanas akts apstiprināms bāriņtiesā, pie kam, ja aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas daļa pārsniedz tūkstots latus, bāriņtiesas lēmums iesniedzams apgabaltiesai apstiprināt.

Dalīšana, kā mājas kārtībā, tā arī tiesas ceļā, vispirms notiek pēc mantojuma atstājēja dotiem norādījumiem; bet kad viņš sadalījis dažus sava mantojuma atsevišķus priekšmetus starp mantiniekiem zināmās daļās — dalāms starp viņiem nevis pēc minēto daļu samēra, bet līdzīgās daļās, pēc personu vai cilšu skaita. Dalot mantojumu tiesas ceļā, tiesai jāriņķojas vispār pēc noteikumiem par kopīpašuma dalīšanu, ievērojot šē sekojošos nosacījumus.

Skaidro naudu un citas atvietošanas lietas, kā arī naudas un atvietojamu lietu prasījumus daļa samērīgi ar katra mantnieka mantojuma daļu. Neatvietošanas kustamās lietas, kuŗas ķermeniski nevar sadalīt — ja mantinieki nevienojas citādi — vai nu pārdodamas izsolē, izdalot tajā ieņemto naudu, vai nododamas atsevišķiem mantiniekiem pēc lozes par novērtējuma summu, vai arī pārdodamas izsolē starp pašiem mantiniekiem, kas pēc tam izdala ieņēmumu samērīgi ar savām mantojuma daļām. Šādā kārtībā dalāms arī nekustams īpašums, ja to nav iespējams sadalīt dabā.

Testaments vai mantojuma līguma aizliegums atsavināt kustamu vai nekustamu mantu nekavē dalīšanu iepriekš aprādītā kārtībā, bet, pārdodot mantu izsolēs, tajā var piedalīties tikai paši mantinieki.

Kustama vai nekustama manta pirms dalīšanas jānovērtē. Dalāmā nekustamā īpašuma īstās vērtības noteikšanai mantinieki var pārdot to izsolē un paši piedalīties solīšanā; izpirkuma tiesību mantinieki, vai viens no tiem, var izlietot šajā gadījumā tikai tad, ja to noteikti pieteic pirms izsoles. Ja nekustams īpašums nolikts izsolē vienīgi tā īstās vērtības uzziņai, pie kam mantinieki aizrunā sev tiesību atdot to vairāksolītājam vai paturēt sev, tad tāda aizruna līdz ar pārējiem izsoles noteikumiem noteikti jāpaziņo. Bet ja izsolē ieinteresēti arī nepilngadīgi vai aizgādībā esoši mantinieki, tad nekustama īpašuma atdošana vairāksolītājam pielaižama tikai ar bāriņtiesas piekrišanu, pie kam, ja aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas daļa pārsniedz tūkstots latus, bāriņtiesas lēmums iesniedzams apgabaltiesai apstiprināšanai.

Ja viens līdzmantinieks patur sev dalāmo nekustamo īpašumu par tā novērtējuma summu, tad viņam jāatlīdzina pārējiem, samērā ar to daļām, attiecīga naudas summa, kas pēc vienošanās vai nu izmaksājama skaidrā naudā vai nodrošināma ar ķīlas tiesībām uz pašu nekustamo mantu. Dalot pie mantojuma piederīgu nekustamo īpašumu dabā, jāievēro noteikumi, kas aizliedz vai nu pārāk saskaldīt nekustamus īpašumus, vai vispār tos sadalīt.

Ārpus pilsētu administratīvām robežām esošas lauksaimnieciska rakstura zemes dalīšana. Ja dalāmās lauksaimnieciskās zemes nepietiek, lai visiem mantiniekiem viņu daļas izdotu dabā, un līdzmantinieki nevienojas, tad tēvs vai māte, daloties ar saviem pilngadīgiem bērniem, kā arī patēvs vai pamāte, daloties ar saviem pabērniem, nevar prasīt savas daļas dabā. Tāpat nevar prasīt savu daļu dabā, ja visiem tādu

neiznāk, līdzmantinieks, kas nenodarbojas ar zemkopību, kā arī tas līdzmantinieks, kam pašam vai kuŗa laulātam jau pieder lauksaimnieciska rakstura zeme, kuŗas platība pārsniedz likumā noteikto mazāko apmēru. Vienādos apstākļos priekšroka saņem daļu dabā dodama tam līdzmantiniekam, kuŗam vieglāk iespējams izmaksāt citiem līdzmantiniekiem pieņākošos atlīdzību, vai tam, kuŗam priekšroku dod visi mantinieki, kas savas daļas dabā nesaņem.

No līdzmantiniekiem, kas savas daļas saņem dabā, priekšroka saņem to saimniecības daļu, kuŗa ietilpst mājas vieta, ir tam, kas ilgāki strādājis saimniecībā (bērni pēc obligātoriskās skolas beigšanas) vai vairāk atbalstījis saimniecību saviem naudas līdzekļiem. Obligātoriskā kara dienestā un kara gaitās pavadītais laiks pielīdzināms saimniecībā pirms kara dienesta nostrādātam laikam. Vienādos apstākļos priekšroka dodama radniekiem, starp tiem — vīriešiem, un starp vienāda dzimuma mantiniekiem — gados vecākiem.

Mantiniekiem, kas savas daļas saņem dabā, ir priekšroka paturēt arī inventāru, norēķinoties ar līdzmantiniekiem pēc inventāra parastās vērtības.

Uz atdalāmiem tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumiem ir priekšroka tam mantiniekam, kas vēlas un spēj šādu uzņēmumu vadīt, vai tam, kam priekšroku dod visi mantinieki, kuŗi nesaņem savas daļas dabā.

Ja iepriekšējie nosacījumi nedod pietiekošu norādījumu, kam piešķirama daļa dabā vai dodama mājas vieta, dalīšanas kārtību, ja mantinieki paši nevienojas citādi, nosaka tiesa pēc sava ieskata.

Dabā saņemamās daļas jānovērtē, pie kam nepieciešamās saimniecības ēkas nav novērtējamas atsevišķi, bet kopā ar zemi. Norēķini ar līdzmantiniekiem izdarāmi no šādā kārtā noteiktas vērtības divām trešdaļām. Šāds vērtības pazeminājums neattiecas uz pastāvoša tirdzniecības vai rūpniecības uzņēmuma zemi un ēkām, kā arī uz tādām ēkām, kas nav saistītas ar lauksaimniecības tiešām vajadzībām; tāpat šāds vērtības pazeminājums nav ņemams vērā līdzmantiniekiem savstarpēji norēķinoties par mantojuma atstājēja parādiem. Līdzmantinieki, kas saņēmuši savas daļas dabā, izdara pārējiem izmaksas samērīgi ar viņu daļām un to vērtību, kuŗa noteikta iepriekš izteiktajā kārtībā.

Ja mantiniekam, kas dabūjis savu daļu dabā, izmaksām jāsaģādā skaidrā naudā vairāk par 50% no saņemamās mantas vērtības un izmaksai iztrūkstošos līdzekļus viņam nav iespējams dabūt no ilgtermiņa kredītiestādes, vai ja viņš dabūjis

zemi bez ēkām, tiesa var atļaut izmaksas izdarīt pa daļām; atkarībā no izmaksas apstākļiem, tiesa var noteikt izmaksai laiku līdz desmit gadiem. Šādu atvieglojumu nevar piešķirt, ja izmaksātājs nevar dot pietiekošu nodrošinājumu izmaksas saņēmējam.

Ja mantinieks, kas saņēmis savu daļu dabā, atsavina savu saimniecību vai tās daļu pirms desmit gadu noteicējuma, tad līdzmantinieki var prasīt, lai tiem piemaksā starpību starp novērtējumu, pēc kura izdarītas izmaksas, un tirgus vērtību dalīšanas laikā. Šādā atsavināšanas gadījumā līdzmantiniekiem, kas nav dabūjuši savu daļu dabā, pieder pirkuma vai izpirkuma tiesība. Ja izlietot pirkuma vai izpirkuma tiesības pieteicas vairāki līdzmantinieki, tad viņi minēto saimniecību iegūst visi par kopīpašumu līdzīgās daļās.

Dokumenti. Ģimenes dokumenti, kā arī dokumenti, kas attiecas uz visu mantojumu, nav izdalāmi, un, ja mantinieki nevienojas citādi, tie jānodod glabāt tam mantiniekam, kas saņem mantojuma lielāko daļu, bet ja daļas ir vienādas — vecākajam līdzmantiniekam, kas sadalījumā piedalās. Mantiniekam, kas dabūjis dokumentus savās rokās, jāļauj līdzmantiniekiem, kad viņi to prasa, tajos ieskatīties un izgatavot norakstus. Dokumentus, kas attiecas uz kādu atsevišķu nekustamu īpašumu, dabū tas mantinieks, kurš dabū šo nekustamo īpašumu. Ja nekustamu īpašumu sadala un mantinieki nevienojas citādi, tad dokumenti, kas attiecas uz šo īpašumu, nododami tam mantiniekam, kurš dabū savā īpašumā daļu ar agrāko hipotēkārā reģistra numuru.

Dalījuma sekas. Ja mantojumu dalot līdzmantinieki viens otram no tā kaut ko atdod, tad ar to nodibinātās tiesiskās attiecības piespriežamas pēc pirkuma noteikumiem. Katrs līdzmantinieks atbild pārējiem par viņam dalījumā piekritušiem priekšmetiem. Ja tās lietas, kas jādabū katram līdzmantiniekam kā sava daļa, noteicis mantojuma atstājējs pats, norādot arī šo lietu vērtību, tad uz šā pamata izdarītu dalījumu nekādā ziņā nevar apstrīdēt, izņemot tikai to gadījumu, kad ar to aizkartas kāda mantinieka neatņemamās daļas tiesības. Mantojuma dalījumu, kas izdarīts uz spēkā nākuša tiesas sprieduma pamata, līdzmantinieki ne aiz kāda iemesla nevar apstrīdēt.

Mājas kārtībā izdarītu dalījumu var apstrīdēt, kad tajā atklāta ļaunprātība, spaidi vai viltus, vai vienam līdzmantiniekam nodarīts zaudējums vairāk kā par pusi, vai arī notikusi maldība. Cietušam ir tiesība prasīt vai nu atlīdzību, vai jaunu dalījumu.

Ja izrādās, ka kāds pie mantojuma piederīgs priekšmets dalījumā izlaists un nav sadalīts, tad agrākais dalījums tomēr paliek spēkā un izlaistais priekšmets dalāms starp mantiniekiem papildām.

Iepriekšēji saņemtā pievienojums. Pārdzīvojušam laulātam un visiem lejupējiem, kas uz kaut kāda pamata grib mantot no mirušā laulātā vai no kopējā augšupējā, viss tas, ko viņi dabūjuši no mantojuma atstājēja tam dzīvam esot, pirms mantojuma masas dalīšanas, jāpievieno tai vai arī jāieskaita savā mantojuma daļā. Pienākumu izdarīt pievienojumu neietekmē tas, vai lejupējie, kas manto kopīgi, bijuši vienādā radniecības pakāpē ar kopējo augšupējo, vai dažādās. Kas iestāties tādas personas mantiskās tiesībās, kurai jāizdara minētais pievienojums, tam jāpievieno mantojuma masai viss tas, kas būtu jāpievieno minētai personai, ja vien viņš nemanto uz patstāvīgas tiesības pamata un nav mantojis no sava pārstāvamā.

Pievienojums nav jāizdara: 1) kad tas, kam tas būtu jādara, vēl mantojuma atstājējam dzīvam esot atteicies no dalības mantojumā, vai arī pēc mantojuma atstājēja nāves paziņojis, ka apmierināts ar iepriekšēji saņemto un nevēlas piedalīties mantojumā; 2) kad mantojuma atstājējs noteikti aizliedzis pievienojumu; 3) kad pievienojamie priekšmeti gājuši bojā bez tās personas vainas, kurai pievienojums jāizdara. Pievienojuma aizliegums, kā arī tās personas atteikšanās, kurai pievienojums jāizdara, nedrīkst aizkart līdzmantinieku neatņemamās daļas tiesību. Lejupējiem viss, ko viņi iepriekšēji saņēmuši, jāpievieno ne tikai vienam otra labā, bet arī par labu tam no vecākiem, kurš otru pārdzīvojis un kopīgi ar viņiem manto. Šajā gadījumā tomēr arī pārdzīvojušam laulātam jāpievieno manta, ko viņam piešķīris mirušais dzīvs būdams. Parastās augšupējo vai laulāto dāvanas jāpievieno tikai šādos gadījumos: 1) kad pievienojums tieši uzlikts par pienākumu dāvināšanas laikā vai pirms, vai pēc tā; 2) kad apdāvinātam ir līdzmantinieki, kuriem jāpievieno tādas pašas dāvanas.

Ja mantojuma atstājējs nav tieši noteicis citādi, tas, ko lejupējie dabūjuši no augšupējiem ēdienam, miteklim, apģērbam, kopšanai, audzināšanai un izglītošanai obligātoriskās skolās, nav jāpievieno. Tāpat nav pievienojams tas, ko pārdzīvojušais laulātais dabūjis no mirušā laulātā ēdienam, miteklim, apģērbam un kopšanai.

Pievienojamo priekšmetu vērtība noteicama pēc stāvokļa, kādā tie atradušies saņemšanas laikā, un pēc tā laika cenām.

Ja persona, kuŗai pievienojums jāizdara, ir to nokavējusi, tad līdzmantiniekam tiesība prasīt no viņas procentus un ienākumus no tā brīža, kad viņa uzaicināta izdarīt pievienojumu.

Saistību tiesības.

Līgumi.

Civiltiesisko attiecību laukā vislielākā nozīme ir līgumiem, jo ar to palīdzību kontrahenti nokārto savas civiltiesiskās attiecības visdažādākās civiltiesību nozarēs. Tamdēļ, atmetot citu, mazāk svarīgu, civiltiesību nozāru apskati šai īsajā aprakstā, aprobežošos vēl tikai ar Civillikuma nosacījumiem par līgumiem, ar kuŗiem dzīvē nākas sastapties ik uz soļa.

Līgums plašākā nozīmē ir ikkatra vairāku personu savstarpēja vienošanās par kādu tiesisku attiecību nodibināšanu, pārgrozīšanu vai izbeigšanu. Līgums šaurākā, šeit pieņemtā nozīmē ir vairāku personu savstarpējs ar vienošanos pamatots gribas izteikums, kuŗa mērķis ir nodibināt saistību tiesību. Pie katra saistību līguma būtības pieder vienas puses apsolījums un tā pieņemšana no otras puses (vienpusējs līgums), vai savstarpējs apsolījums un tā pieņemšana no abām pusēm (divpusējs vai vairākpusējs līgums).

Vienpusējs apsolījums, kuŗu vēl nav pieņēmusi otra puse, nenodibina nekādu saistību.

Līdzēji. Viss, kas noteikts par personu spēju tiesisku darījumu taisīšanai vispār, piemērojams arī līgumu noslēgšanai. Ja kāds darbojas atklāti kā otra vietnieks, t. i. noslēdz līgumu tieši viņa vārdā, nepārkāpdams savas varas robežas, tad līgums, tiklab pienākumu, kā arī tiesību ziņā, saista tieši pašu atvietojamu. Ja kāds darbojas otra vietā klusi, t. i. noslēdz gan līgumu otra vietā, bet ne viņa vārdā, tad līgums ir spēkā kā pienākumu, tā arī tiesību ziņā tikai attiecībā uz tā noslēdzēju, bet uz atvietojamu tā spēks attiecas tikai tad, kad līgums uz viņu sevišķi pārvests.

Ja klusais vietnieks izlieto pēc līguma saņemto atvietojamam par labu, tad uz šo pēdējo tieši pāriet, samērā ar izlietoto, arī pienākuma izpildīšana otrai līdzējai pusei par labu. Ja vietnieks pārkāpis viņam piešķirto varu, vai ja viņam nemaz nav bijis vietnieka īpašību, tad otrs līdzējs var vērst savus prasījumus tikai pret viņu, ja vien atvietojamais nav vēlāk līgumu apstiprinājis.

No līguma izrietošās tiesības un saistības, ciktāl tās nav tīri personiskas, pāriet uz līdzēju mantiniekiem un tiesību pēcniekiem, ja vien likumā nav paredzēts noteikts izņēmums. Bez šā gadījuma, trešām personām neizriet no līguma vispār ne tiesības ne saistības, ja vien līdzēji nav viņu vietnieki.

Ja vien līdzējs dod otram kādu apsolījumu par labu trešai personai, tad nevien tas, kam šāds apsolījums dots, bet arī trešā persona, kam par labu tas dots, iegūst tiesību prasīt no apsolītāja tāda līguma izpildījumu. Tiesība, kas izriet no tāda līguma, trešai personai kļūst patstāvīga un neatkarīga no tā gribas, kam solījums dots, tikai tad, kad viņa pati pievienojas līgumam. Kamēr trešā persona nav pievienojusies līgumam, tas pastāv tikai starp tā slēdzējiem: viņi vienmēr no tā var atkāpties savstarpēji vienojoties, un tas, kam dots apsolījums trešai personai par labu, var vienpusēji atsavināt otru no viņa uzņemtās saistības; bet šim otram nav savkārt tiesības vienpusēji atkāpties no līguma, un tamdēļ, tiklīdz apsolījuma ņēmēja griba vairs nav grozāma, piemēram, pēc viņa nāves vai pēc tam, kad viņš kļuvis nedziedināmi garā slims, no līguma izrietošā trešās personas tiesība kļūst patstāvīga. Trešai personai, kam par labu kaut kas apsollīts pēc citu personu līguma, nav pienākums šo apsolījumu pieņemt; ja viņa no tā atteicas, tad varbūtējās sekas jānes vienīgi tai pusei, kas apsolījumu pieņēmusi.

Kreditors var būt arī persona, kas nav individuāli noteikta, ja parādnieks izdotā dokumentā apņemas izpildīt tajā apzīmēto saistību katram tā uzrādītājam. Izlaist tādus uzrādītāja papīrus var, bez pašas valsts, viņas nodibinātas vai apstiprinātas kredītiestādes un akciju sabiedrības.

Uzrādītāja papīra turētājs, kam šis papīrs atrodas viņa rokās, uzskatāms par kreditoru pret tā izdevēju, bet pēdējais par viņa parādnieku. Ar uzrādītāja papīru nodibinātu prasījuma tiesību cedē, nododot šo papīru no rokas rokā. Uzrādītāja papīra tālākdevējs atbild saņēmējam tikai par prasījuma esamību, t. i. papīra īstumu, bet nevis par prasījuma drošību, t. i. par parādnieka maksāspēju.

Uzrādītāja papīra parādnieks nevar celt pret uzrādītāju nekādas ierunas, kas viņam būtu bijušas pret pirmo vai kādu sekojošo šā papīra turētāju; tāpat arī viņš nevar izvairīties savu saistību izpildīt, atsaucoties uz to, kādā kārtā vai par kādu cenu uzrādītājs šo papīru ieguvis. Uzrādītāja papīri var būt kā lietu, tā arī personisku jeb prasījuma tiesību priekšmets.

Ja turētājs tādu papīru nozaudē, vai ja tas iet bojā, tad viņš var lūgt tiesu, lai uzaicina tā turētāju, un ja pēc noliktā termiņa noteicējuma neviens nav pieteicies un nav kādu citu šķēršļu, viņš var prasīt, lai atzīst nozaudēto papīru par iznīcinātu un atvieto to ar jaunu, vai arī, ja jau iestājies maksājuma termiņš, prasīt samaksu. Pret jauno turētāju, kas pieteicies uz uzaicinājumu, īpašuma prasība pielaižama tikai tad, kad viņš papīru ieguvis ļaunā ticībā, kas jāpierāda; labticīgam papīra turētājam nav tas jāizdod. Uzrādītāja papīrus var izņemt no apgrozības, taisot uzrakstu uz turētāja vārdu vai kādas citas atzīmes, kā par to noteikts kreditiestāžu statūtos.

Līdzēju vienošanās. Līgums uzskatāms par galīgi noslēgtu tikai tad, kad starp līdzējiem notikusi pilnīga vienošanās par darījuma būtiskām sastāvdaļām, ar nolūku savstarpēji saistīties. Ja pēc likuma vai līdzēju vienošanās līgums jāizteic zināmā formā, tad formas neievērošana padara pašu darījumu par spēkā neesošu. Iepriekšējām norunām, kas tādos gadījumos notiek starp līdzējiem, nav nekāda tiesiski saistoša spēka, un līdz to ietērpšanai attiecīgā formā katram līdzējam ir tiesība no tām vienpusēji atkāpties. Likums prasa rakstisku formu: 1) kā zināmu darījumu būtisku sastāvdaļu; 2) taisot darījumus pie notāra, pagasttiesas, konsula vai pulka jeb karakuģa komandiera kara laikā starp personām, kas atrodas karadienestā; 3) kad tie jāieraksta zemes grāmatās; 4) ka nosacījumu prasības tiesībai uz darījuma pamata.

Starp līdzējiem notikušā vienošanās par darījuma būtiskām sastāvdaļām, ja viņi tieši paturējuši sev tiesību vēl norunāt par zināmiem blakus noteikumiem, uzskatāma tikai par iepriekšēju apspriedi. Bet kad blakus noteikumu dēļ viņi nav atstājuši sev tādu tiesību, tad līgums atzīstams par galīgi noslēgtu, ja vien no tā nav redzams pretējs nodoms, un tadā gadījumā darījuma dabiskās sastāvdaļas nodibināmas pēc likuma noteikumiem par šā darījuma raksturu, bet nejaušās — pēc tiesas ieskata. Dabiskas ir tās darījuma sastāvdaļas, kuŗas, ja darījums noslēgts tā būtiskos pamatos, ir jau pēc likuma tā tiešās sekas. Tādēļ šīs sastāvdaļas saprotamas pašas par sevi, arī bez sevišķas norunas, bet tās var atcelt vai grozīt ar sevišķu vienošanos, kuŗa jāpierāda tam, kas uz to atsaucas. Nejaušās darījuma sastāvdaļas ir darījuma tiešo seku paplašinājumi vai aprobežojumi, kā arī tā blakus noteikumi. Te pieder termiņi, nosacījumi un uzlikumi.

Puses var dot piekrišanu vai nu abas reizē, vai viena pirms otras; tādā kārtā darījums var iesākties vai nu ar vienas puses apsolījumu, kuŗu pēc tam pieņem otra puse, vai arī ar pieņemšanu, kas izteikta pieprasījuma vai lūguma veidā. Vienas vien puses uzaicinājumam noslēgt līgumu nav saistoša spēka, pat ja tam būtu pievienots arī noteikts apsolījums, un tādēļ, iekam otra puse nav šo apsolījumu pieņēmusi, viņa var ņemt to atpakaļ.

Ja līgumu slēdz starp klātneesošiem, tad tas uzskatāms par galīgi noslēgtu no tā brīža, kad tas, kam piedāvāts priekšlikums, paziņo priekšlikuma piedāvātājam par tā pieņemšanu, kaut arī priekšlikuma piedāvātājs vēl nebūtu paziņojumu saņēmis. Ja pieņemšana nav notikusi bez nosacījuma, bet priekšlikums ir prasījis vēl tālākas pārrunas, tad līgums atzīstams par galīgi noslēgtu no tā brīža, kad viena puse paziņo pēdējo beznosacījuma piekrišanu. Ja priekšlikuma piedāvātājs noliek atbildei noteiktu termiņu, tad līdz šā termiņa noteicējumam viņš ir saistīts; bet ja termiņš nav noteikts, viņam ir tiesība ņemt atpakaļ savu priekšlikumu, kad otra puse vilcinās ar paziņojumu par tā pieņemšanu. Jautājumu par to, vai otra puse vilcinājusies, izšķir tiesa. Tirdzniecības lietās par vilcinājumu atzīstams katrs gadījums, kad paziņojums nav noticeis iespējami īsā laikā. Ja priekšlikumu ņem atpakaļ, bet persona, kuŗai tas piedāvāts, nezina un nevar zināt par šādu atpakaļņemšanu un arī nav vainīga nekādā vilcinājumā, tad priekšlikuma piedāvātājam jāatlīdzina šai personai zaudējumi, kas tai radušies no pārliecības, ka priekšlikums paliek spēkā.

Kas ar sludinājumu izsolījis par kādas darbības izdarīšanu zināmu atlīdzību, tas var, kamēr šī darbība nav vēl atbilstošā kārtā izdarīta, atsaukt savu solījumu, bet tikai ar tādu pašu sludinājumu. Bet ja kāds jau izdarījis sagatavojumus tā izpildīšanai, par ko atlīdzība bijusi izsolīta, tad izsolītājs paliek saistīts ar savu sludinājumu, tomēr pieņemot, ka norādīto darbību izdara pienācīgā kārtā. Ja izsolītājs noliceis izpildīšanai zināmu termiņu un tas notek, tad izsolījums zaudē spēku, bet pirms termiņa noteicējuma to nevar atsaukt.

Priekšlīgums, kuŗa mērķis ir nākošā līguma noslēgšana, ir spēkā, tiklīdz ar to nodibinātas līguma būtiskās sastāvdaļas.

Līguma priekšmets. Par līguma priekšmetu var būt tiklab darbība, kā arī atturēšanās no tās, un tiklab darbība, kuŗas mērķis ir nodibināt vai atdot lietu tiesību, kā arī darbība ar kādu citu mērķi. Par līguma priekšmetu var būt tikai kas

iespējams; pretējā gadījumā līgums nav spēkā. Tomēr nav vajadzīgs, lai līguma priekšmets jau pastāvētu līgšanas laikā; līgums var attiekties arī uz nākamām lietām. Par līguma priekšmetu var būt tikai tas, kas nav izņemts no privāttiesiskas apgrozības; pretējā gadījumā līgums nav spēkā. Neatļauta un nepieklājīga darbība, kuŗas mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, vai kuŗa vērsta uz to, lai apiētu likumu, nevar būt par līguma priekšmetu; tāds līgums nav spēkā. Saistību priekšmetu, kā arī pašu tā izpildīšanu nevar atstāt vienīgi pārdnieka ieskatam. Ja darījuma priekšmets ir pilnīgi nenoteikts, darījums nav spēkā.

Līgumi par kaut ko neiespējamu nav spēkā; bet kad izpildīšana ir neiespējama nevis vispārīgi, bet tikai apsollītajam, vai kad neiespējamība ir viņa paša darbības sekas, tad viņam jāatlīdzina zaudējumi tam, kam viņš devis apsollījumu. Ja apsollījuma priekšmets ir alternatīvs un vienu no priekšmetiem nav iespējams izpildīt, tad saistība uzskatāma par beznosacījuma saistību, kas vērsta tikai uz iespējamo priekšmetu. Līgums par neapgrozāmu lietu nav spēkā pat arī tad, ja tā vēlāk kļūtu apgrozāma; bet ja tas, kam šī lieta bijusi apsollīta, nav zinājis par lietas īpašību, viņš var prasīt no pretinieka zaudējumu atlīdzību. Ja lieta izņemta no apgrozības tikai attiecībā uz pārdnieku, bet kreditors var to valdīt, tad līgums ir spēkā.

Līgums par svešu lietu, kaut arī tas noslēgts bez tā īpašnieka gribas un ziņas, nodibina spēkā esošu prasījuma tiesību, izņemot gadījumu, kad līgums attiecas uz noziedzīga nodarījuma ceļā iegūtu lietu un persona, kuŗai dots solījums, to zina.

Līgums, kuŗā apsollīts, ka trešā persona kaut ko izpildīs, nesaista ne apsollītāju, ne arī šo trešo personu. Izņēmuma veidā tāds apsollījums ir spēkā sekojošos gadījumos: 1) kad kāds uzņemas svešu parāda saistību; 2) kad kāds apsola gādāt par sevi galvnieku; 3) kad kādas personas lietvedis dod apsollījumu un apgalvo, ka šī persona to apstiprinās; 4) kad apsollījums dots, nodrošinot to ar līgumsodu vai uzņemoties atlīdzināt zaudējumus. Visos šajos gadījumos, apsollījumu neizpildot, jāmaksā vai nu līgumsods, vai zaudējumu atlīdzība. Ja kāds apsola vai nu gādāt, lai trešā persona kaut ko izpilda, vai viņu pie tā piedabūt, tad tā jau ir apsollītāja paša darbība, un tamdēļ viņam jāatlīdzina zaudējumi, ja minētā trešā persona neuzņemas izpildīt.

Līgumu blakus noteikumi. — **Nosacījumi.** Nosacījumi ir tāds blakus noteikums, ar kuŗu līguma spēks darīts atkarīgs no kāda nākoša un nezināma vai vismaz par tādu domājama

notikuma. Nosacījuma nav, kad no paša sākuma droši zināms, ka nākotnē gaidāmais notikums iestāsies, vai ka notiks pretējais, t. i., ka tas neiestāsies. Pirmajā gadījumā nosacījumu sauc par nepieciešamu, bet otrajā — par neiespējamu. Pie neiespējamiem pieskaita arī nosacījumus par nenovēršama notikuma neiestāšanos, bet pie nepieciešamiem — nosacījumus par neiespējama notikuma neiestāšanos.

Nosacījumi ir vai nu atliekoši, vai atceļoši, raugoties pēc tā, vai ar tiem nosacīts līguma spēka sākums vai beigas. Nosacījumi ir vai nu nejauši, kad to iestāšanās nemaz neatkarājas no nosacīti tiesīgas personas patvaļas, vai patvaļīgi, kad tie atkarājas vienīgi no šās personas patvaļas, vai beidzot jaukti, kad nejaušības sakrīt ar patvaļu. No šiem trim nosacījumu veidiem atšķiras vēl tādi, kuŗu iestāšanās atkarājas no trešās personas patvaļas.

Nosacījumi kļūst neiespējami vai nu aiz fiziskiem, vai tiesiskiem iemesliem. Tiesiski neiespējamiem nosacījumiem pielīdzināmi spēka ziņā pretlikumīgi un netikumīgi nosacījumi, t. i. tādi, kas ar savu saturu tieši vai netieši veicina pretlikumīgu vai netikumīgu darbību. Nav atļauti līgumos arī tādi nosacījumi, kas aprobežo līdzēja personiskās tiesības.

Ja nosacījums izteikts tik nenoteikti vai tumši, ka to nav iespējams iztulkot, tad arī ar to nosacītais rīkojums nav spēkā. Ja nosacījuma izpildīšana atkarājas vienīgi no tiesīgās personas gribas, t. i., kad noteikts, ka parādniekam jāizpilda sava saistība, tad, kad kreditors grib to pieņemt, tad tāds nosacījums neietekmē darījumu, ja vien no rīkojuma satura nav skaidri redzams tam pretējs nodoms. Ja izpildīšana nosacīta vienīgi pēc parādnieka gribas, tad līgums nav spēkā.

Nosacīts prasījums pāriet uz nosacītā kreditora mantiniekiem, izņemot gadījumu, kad prasījums vai nosacījuma izpildīšana bijusi saistīta tieši ar viņa personu. Tāpat arī nosacīts prasījums patur savu spēku pret nosacītā parādnieka mantiniekiem.

Kamēr vēl nav zināms, vai atliekošais nosacījums iestāsies vai nē, nosacīti tiesīgai personai paliek tikai nogaidu tiesība, kuŗu pretlīdzējs nevar atņemt ne vienpusēji atkāpjoties, ne arī kā citādi pēc savas gribas. Nosacīti saistītais nedrīkst darīt neko tādu, ar ko atturētu nosacījuma iestāšanos. Nosacīti tiesīgais nevar pirms nosacījuma iestāšanās celt prasību līgumu izpildīt, bet, ja nosacīti saistītais apdraud viņa tiesību vai dod viņam kādu citu iemeslu, var prasīt no tā nodrošinājumu nosacījuma iestāšanās gadījumam.

Ja, pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts ar atliekošu nosacījumu, nosacīti tiesīgajam ir nodota kāda lieta, tad līdz tam laikam, kamēr vēl nav zināms, vai nosacījums iestāsies vai nē, viņš uzskatāms par svešas lietas pārvaldītāju, nevar kļūt par tās īpašnieku ar ieilgumu, un pēc pieprasījuma viņam tā jādod atpakaļ, bet līdz ar to viņš arī nenes risku par lietu.

Kad atliekošs nosacījums iestāties, līgums uzskatāms it kā no paša sākuma noslēgts bez nosacījuma, ja izpildāmais priekšmets tajā laikā vēl pastāv. Lietas bojāšanās šajā starplaikā jācieš kreditoram, un viņam nav tiesība prasīt, lai pārādnieks dod atpakaļ ienākumus, kurus tas pa šo laiku saņēmis. Noilgums prasības tiesībai, kas izriet no līguma, skaitāms no nosacījuma iestāšanās laika. Kad droši zināms, ka atliekošs nosacījums neiestāsies, tad līgums uzskatāms it kā pavisam nenoslēgts; tāpēc viss, kas pēc tā jau būtu izpildīts, jādod atpakaļ vai jāatlīdzina. Kamēr vēl nav zināms, vai atceļošais nosacījums iestāsies vai nē, līgums ir spēkā, tāpat kā beznosacījuma līgums, un, ja tiesīgajam uz šā līguma pamata nodod kādu lietu, tad viņš kļūst par tās īpašnieku un var izliet visas īpašnieka tiesības.

Atceļoša nosacījuma neiestāšanās sekas ir tās, ka līgums paliek spēkā, un tādēļ uz tā pamata iegūtais īpašums kļūst neatceļams. Ja atceļošais nosacījums iestājas, līgums atzīstams it kā par nemaz nepastāvējušu. Abām pusēm tad jādod atpakaļ viss, ko tās uz līguma pamata viena no otras saņēmušas; bet pa starplaiku ievāktie augļi paliek tam, kas tos līgumam pastāvot saņēmis. Ja tajā pašā starplaikā viena no pusēm piešķirusi tiesības uz lietu trešām personām, tad šīs tiesības, neraugoties uz atceļošā nosacījuma iestāšanos, paliek spēkā; bet šo tiesību nodibinātājam ir pienākums gādāt par to atcelšanu pret savu pretlīdzēju, vai, ja tas nav iespējams, jāatlīdzina viņam zaudējumi.

Ja pa to laiku, kamēr atceļošs nosacījums svārstās, ir iemesls baidīties, ka nosacīti tiesīgais, nosacījumam iestājoties, nevarēs izpildīt savu tiesību, tad nosacīti saistītais var prasīt no viņa nodrošinājumu.

Nepieciešamiem nosacījumiem nav nekādu seku, un līgums, kurā tie ievesti, atzīstams par beznosacījuma līgumu. Neiespējams atliekošs nosacījums, ja tas ir apstiprinošs, iznīcina līguma spēku; bet ja tas ir noliedzošs, tad līgums paliek spēkā kā beznosacījuma līgums. Neiespējamam atceļošam nosacījumam, kā apstiprinošam, tā noliedzošam, nav nekādu

seku. Ja nosacījums ir neiespējams tikai pa daļai, tad iespējamā daļa patur savu spēku.

Ja nosacījuma izpildīšana saistīta ar nepārspējamu grūtību tikai tai personai, uz kuru tā tieši attiecas, tad šis nosacījums tomēr ir spēkā. Ja turpretim grūtības cēlonis pastāv visiem kopējos apstākļos, tad tāds nosacījums pielīdzināms neiespējamam. Ja kāds nosacījums gan izrādās neiespējams tā noteikšanas laikā, bet vēlāk, apstākļiem grozoties, tā izpildīšana kļūst iespējama, tad tāds nosacījums atzīstams par iespējamu. Netikumīgi un pretlikumīgi nosacījumi pilnīgi iznīcina no tiem atkarīgo rīkojumu.

Līgums, ar ko kāds uzņēmies ciest zināmu zaudējumu, ja viņš izdarītu kaut ko netikumīgu vai pretlikumīgu, ir spēkā. Līgums, ar ko kāds nolīdzis sev kaut ko par pretlikumīgas darbības izdarīšanu vai tikai par sava pienākuma izpildīšanu, neasaista.

Apstiprinošs nosacījums ir izpildīts tajā brīdī, kad notikums patiesi noticis; bet noliedzošs — tajā brīdī, kad ir skaidrs, ka notikums ir neiespējams. Nosacījuma izpildīšanas veids noteicams saskaņā ar nodomu, kāds bijis viņu noteicot, tā ka viņa burtiska izpildīšana no vienas puses nav arvien pietiekoša, bet no otras — nav arvien nepieciešama. Arī tad, ja notikums vai darbība, no kuriem atkarājas līguma spēks, ir paši par sevi pavisam bez nozīmes, tomēr jānogaida to iestāšanās vai izpildīšana.

Ja nosacījuma izpildīšanai nolikts zināms termiņš, tad tas jāievēro, bet ja to neievēro, nosacījums uzskatāms par neizpildītu. Pie tam tomēr jāskaita laiks, pa kuru parādnieks bez savas vainas bijis kavēts to izpildīt. Ja termiņš nav noteikts, tad ir vienalga, kad nosacījumu izpilda. Ja noteikti vairāki nosacījumi kopīgi, tad katrs no tiem jāizpilda pilnīgi, bet ja tie noteikti alternatīvi, tad pietiek, ka izpilda vienu, pēc tās personās ieskata, kura ar šiem nosacījumiem aprobežota. Ja no alternatīvi noteiktiem nosacījumiem kādu izpildīt vēlāk kļūst neiespējami, tad pietiek, ka izpilda otru, pat tad, ja nosacījuma noteicējs būtu paturējis sev izvēles tiesību.

Nosacījums uzskatāms par izpildītu, kad tas, kam par labu tas bijis noteikts, otru pusi atsvabina no pienākumā to izpildīt. Ja saistītais izpilda savu saistību pirms noliktā nosacījuma iestāšanās tajās domās, ka tas jau iestājies, tad viņam ir tiesība prasīt atpakaļ savu izpildījumu, ja vien nosacījums pa to laiku nav patiesi iestājies.

Līgumu blakus noteikumi. — **Termini.** Ar termiņu no līguma izrietošās tiesības sākumu vai ilgumu dara atkarīgu

no zināma brīža iestāšanās, kuŗu, saskaņā ar to, sauc vai nu par sākuma, vai beigu termiņu. Termiņa ievēšana līgumā neietekmē pašu tiesību, kas uzskatāma par iegūtu bez nosacījuma, un tādēļ pāriet arī uz mantiniekiem un ir aprobežota tikai ar zināmu laiku tās izlietošanā. Ar apzīmējumu „dažas“ jeb „kādas“ dienas, nedēļas, mēneši u. t. t. šaubu gadījumā jāsaprot trīs tādi laika sprīži.

Ja termiņš noteikts atkarībā no nākoša notikuma, par kuŗu nav zināms, vai tas iestāsies, tad šaubu gadījumā laika apzīmējums pieņem nosacījuma raksturu.

Ja noteikt laiku, no kuŗa var izlietot ar līgumu piešķirto tiesību, atstāts pilnīgi tās personas ieskatam, kuŗai šī tiesība piešķirta, tad tā pāriet arī uz viņa mantiniekiem. Maksājumu vai izpildījumu, kuŗiem termiņu noteikt atvēlēts parādniekam, nevar prasīt agrāk kā pēc viņa nāves. Ja noteikt lietošanas tiesības ilgumu atkarājas no lietas īpašnieka, tad šī tiesība izbeidzaš ar viņa nāvi, ja vien viņš pats dzīvs būdams nav noteicis tās ilgumu. Šaubu gadījumā par katru termiņu pieņemams, ka tas noteikts drīzāk par labu saistītajam, nekā tiesīgajam.

Saistītais var izpildīt savu saistību arī pirms noteiktā termiņa, ja nav norunāts tieši pretējais, vai ja no lietas apstākļiem nav skaidri redzams, ka termiņš bijis noteikts kreditoram par labu. Ja saistītais izpilda savu saistību pirms noteiktā termiņa, tad viņam nav tiesība prasīt savu izpildījumu atpakaļ. Termiņa iestājam nav atpakaļēja spēka, un tamdēļ tam, kam lieta jāizdod, nav pienākums līdz ar to izdot augļus, kas saņemti no tās kopš līguma noslēgšanas laika.

Līguma sekas. Tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam pienākumu izpildīt apsolīto, un ne darījuma sevišķais sma-gums, ne arī vēlāk radušās izpildīšanas grūtības nedod vienai pusei tiesību atkāpties no līguma, kaut arī atlidzinot otrai zaudējumus.

Viena puse nevar atkāpties no līguma, bez otras puses piekrišanas, pat arī tad, ja pēdējā to neizpilda, un tādēļ, ka viņa to neizpilda. Vienpusēja atkāpšanās no līguma ir pieļaujama tikai tad, kad tā pamatota ar paša līguma raksturu, vai kad to zināmos apstākļos atļauj likums, vai arī kad tāda tiesība bijusi noteikti pielīgta.

Katrai pusei ir pret otru prasības tiesība par līguma izpildīšanu, un šī tiesība pāriet arī uz viņu mantiniekiem, izņemot tos gadījumus, kad saistība pēc līguma aprobežota ar līdzēja personu, vai kad līguma priekšmets ir tāda darbība, kuŗā ir nozīme paša saistītā sevišķām personiskām spējām un

attiecībām. Ja ceļ prasību par divpusēja līguma izpildīšanu, prasītājam vai nu jāpiesola pienācīgs izpildījums, vai jāpie-rāda, ka viņš no savas puses līgumu jau izpildījis. Pretējā gadījumā pret viņu var celt līguma neizpildīšanas ierunu, ja vien no pašas līgumiskās attiecības rakstura neizriet, ka atbildētājam pienākas papriekš izpildīt.

Neviens līgums, kas veicina kaut ko pretlikumīgu, netiku-mīgu vai negodīgu, nesaista. Ja viena puse ar viltu pieda-būta noslēgt tādu līgumu, tad viņai tiesība prasīt zaudējumu atlīdzību.

Telpu īre pilsētās un miestos.

Telpu īrēšanu pilsētās un miestos nosaka sevišķs likums, kas spēkā ar 1924. g. 30. jūniju. Šis likums attiecas uz iz-īrējamām telpām pilsētās un miestos, izņemot namus, kas celti vai izbūvēti pēc 1918. g. 18. novembra, vai kas pēc telpu īres likuma izdošanas caur kapitālremontiem uz namu īpašnieku rēķina pārvērsti no neapdzīvotiem apdzīvojamā stāvoklī. Tā-pat likums par telpu īri neattiecas uz veikalu, noliktavu, bi-roju, kantoļu, darbnīcu un aptieku telpām. Par kapitālre-montu uzskata tādus remontus, kuŗu vērtība pārsniedz 25% no visa nama vērtības. Visi iznomātāju un nomnieku līgumi, kas runā pretī telpu īres likumam, nav spēkā.

Visus strīdus telpu īres jautājumos pilsētās un miestos izšķir tiesas.

Še pievedīšu tikai galvenos telpu īres likuma nosacījumus, ar kuŗiem īrniekiem un izīrētājiem jāsaņemas visbiežāk.

Sakarā ar telpu atstāšanu vai izīrēšanu aizliegts ņemt atsevišķu atlīdzību jebkādā veidā, kā, piem. — atkāpšanās naudu vai uzliktot īrniekam par pienākumu atpirkt dzīvokļa iekārtu, vai arī izdarīt remontu uz sava rēķina. Īrniekam ir tiesība lietot mājās vai pie tām esošos un ar izīrējamām tel-pām saistītos piederumus un ērtības, kā: ūdeni, gāzi, elektrisko strāvu, liftu, siltu ūdeni, centrālapkurināšanu, pagrabus, bē-niņus, pieliekamās telpas un tamlīdzīgas labiercības. Par visu še minēto nosacījumu neievērošanu vainīgiem draud naudas sods līdz 500 latiem vai arests līdz 3 mēnešiem, vai abi šie sodi kopīgi.

Namam pārejot cita īpašumā, jaunam īpašniekam ir sai-stoši tie agrākā īpašnieka slēgtie īres līgumi, kas ievesti ze-mes grāmatās, bet citos gadījumos jaunais īpašnieks var gro-

zīt īres līgumu vai prasīt īrnieka izlikšanu uz īres likumā noteiktiem pamatiem.

Īrniekam aizliegts tālāk izīrēt visu nomas objektu. Īrniekam atļauts tālāk izīrēt dzīvokļa daļas, ja viņš pats apdzīvo ne mazāk par pusi no visa dzīvokļa. Apakšīrniekam nav tiesības noīrētās telpas tālāk izīrēt. Vainīgos par šo nosacījumu pārkāpšanu var sodīt ar naudas sodu līdz 500 latiem vai arestu līdz 3 mēnešiem, vai abiem šiem sodiem kopā.

Nama īpašnieks nevar liegt īrniekam ierīkot savā dzīvoklī radiofona uztverošo iekārtu, izvilkt antenas vai ierīkot tālruni, ja īrniekam ir attiecīga pasta-tēlegrafa atļauja un ierīkošana notiek pēc šīs virsvaldes noteikumiem un aizrādījumiem. Īrniekam uz savu rēķinu jāsavēd kārtībā visi ēkas bojājumi, kas cēlušies minēto iekārtu uzstādot vai noņemot. Īrnieks atbild par zaudējumiem, kas cēlušies no nelikumīgas, nepareizas un neuzmanīgas uzstādīšanas un lietošanas.

Namsaimnieks, kā arī katrs nama līdziedzīvotājs var prasīt īrnieka izlikšanu, ja:

1) īrnieks apdraud pārējos nama iedzīvotājus, turot īrētās telpās sprāgstošas vielas vai spridzināmas vielas;

2) ierīko telpās netiklības perēkļus;

3) sistēmātiski traucē pārējo iedzīvotāju mieru vai pārkāpj citus kopdzīvei vienā namā nepieciešamus noteikumus.

Izīrētājam ir tiesība prasīt īres līguma atcelšanu un īrnieka izlikšanu, ja:

1) dzīvokļa istabas vai gultas vietas īrnieks pēc īres maksas termiņa notecešanas, neraugoties uz izīrētāja atgādinājumu, nav 10 dienu laikā no šī atgādinājuma samaksājis no viņa termiņā pienācīgo īres maksu;

2) pārējo telpu īrnieks nav samaksājis termiņā no viņa pienācīgo īres maksu līdz sūdzības iesniegšanai;

3) īrnieks ļaunprātīgi bojā ieņemtās telpas, tās nekārtīgi lietojot;

4) telpas prasa neatliekamu remontu;

5) ne īrnieks, nedz viņa ģimenes locekļi nelieto telpas nepārtraukti 4 mēnešus;

6) īrnieks iznomājis tālāk visu dzīvokli vai arī dzīvokļa daļu un pats neapdzīvo dzīvokļa pārējo daļu, izņemot aizceļošanas gadījumus vai pāreju uz vasaras dzīvokli, vai kad citu telpu īrnieki iznomā tālāk visu nomas objektu vai nomas objekta daļu, nelietojot pārējo daļu;

7) telpas vajadzīgas izīrētāja un viņa ģimenes personīgai lietošanai, vai gadījumā, ja izīrētājs ir valsts vai paš-

valdības iestāde — telpas nepieciešamas šo iestāžu tiešām vajadzībām;

8) telpas vajadzīgas namiķa, vai juridiskām personām piederošos namos, — pārvaldnieka dzīvoklim;

9) īrnieks viņam izīrētās telpas izīrē tālāk par cenu, kas pārsniedz likumā noteikto normu.

10) namos, kas izbūvēti pēc 1918. gada 18. novembra, telpu īrnieks atsakās maksāt izīrētāja nolikto īres maksu;

11) īrnieks noteiktā laikā nav nomaksājis uz viņu krītošo daļu par izīrēto telpu apkurināšanu;

12) īrnieks, neskatoties uz izīrētāja atgādinājumu, nespej visus no viņa atkarīgos soļus pret apakšīrnieku, kurš pārkāpj telpu īres likuma nosacījumus.

Par 1. punktā minēto atgādinājumu uzskatāms arī izīrētāja paziņojums īrniekam ierakstītā kartē, kas adresēta uz namu, kurā atrodas īrnieka dzīvoklis vai istaba; ja īrnieks apgalvo, ka minētā kartē nav bijis atgādinājums, tad to viņš var pierādīt tikai stādot priekšā minēto karti. Atgādinājums, adresēts uz īrnieka dzīvokļa vai istabas adresi tanī namā, kurā atrodas īrniekam izīrētās telpas, uzskatāms par izdarītu arī tanī gadījumā, kad īrnieks faktiski šai dzīvoklī neatrodas vai arī kad minētais atgādinājums netiktu īrnieka dzīvoklī vai istabā ņemts pretī.

7. un 8. punktā paredzētos gadījumos īrnieka izlikšana nenotiek, ja izīrētājam vai pārvaldniekam, vai namiķim namā, kurā dzīvoklis pieprasīts, ir jau bijis cits dzīvoklis, nekā pieprasītais, un no minētām personām atstāts pirms izlikšanas pieprasīšanas. Izbeidzoties līgumam par nama pārvaldīšanu vai apkalpošanu, reizē ar to izbeidzas arī dzīvokļa īres līgums. Iestājoties jaunam pārvaldniekam vai nama apkalpotājam, viņiem ierādāmas tās pašas telpas, kurās ieņēma agrākais pārvaldnieks vai apkalpotāji.

Šie īrnieka izlikšanas iemesli ir izsmeļoši un citu iemeslu dēļ, kaut arī tādi būtu paredzēti citos likumos, īrniekus no īrētām telpām izlikt nevar. Pats par sevi saprotams, ka ar to nav liegts izīrētājam ar īrnieku labprātīgi vienoties par izīrēto telpu labprātīgu atstāšanu kādā noteiktā termiņā. Namsaimniekiem, kas maldinādami prasa īrnieka izlikšanu remonta dēļ, pieprasot telpas sev vai ģimenei, vai arī nama pārvaldniekam vai kalpotājiem, draud naudas sods līdz 500 latiem, vai arests līdz 3 mēnešiem, vai abi šie sodi kopā.

Ja īrniekam jāatstāj telpas nepieciešamo remontu dēļ, tad viņam ir tiesība tās atkal ieņemt pēc remonta izdarīšanas, šo savu vēlēšanos paziņojot tiesai telpas atstājot.

Īres maksu par izīrējamām telpām, ar vai bez piederumiem un ērtībām, neierēķinot centrālās apkurināšanas izdevumus, nosaka pēc tās īres maksas, kāda pastāvēja 1914. gadā līdz 1. augustam, un nedrīkst pārsniegt par katru minētā laikā maksāto zelta rubli 1) 80 santimus par dzīvokļiem, istabām un gultas vietām ar vai bez piederumiem un telpām, kuŗas irē savām vajadzībām audzināšanas un labdarības iestādes, slimnīcas, slimo kases un bezpeļņas rakstura biedrības un organizācijas.

Ja nams atrodas nolaistā stāvoklī, vai tam trūkst tās ērtības un priekšrocības, kuŗas bijušas pirms kuŗa, tad īres maksu var attiecīgi pazemināt. Ja turpretim nams uzlabots ar labierīcībām un ērtībām, kādu pirms kuŗa nebija, īres maksu var paaugstināt līdz vienam latam par pirmskuŗa zelta rubli. Kur pirmskuŗa īres maksā ietilpusi arī maksa par centrālo apkurināšanu, tur no kopējās īres maksas jāatvelk par centrālo apkurināšanu ne mazāk par 12%, lai dabūtu pirmskuŗa telpu īri.

Tālāk izīrējot istabu bez mēbelēm, dzīvokļa īrnieks var ņemt līdz 25% virs tās īres, kuŗu viņš pats maksā namsaimniekam par attiecīgu istabu. Šo īri aprēķina, dalot īres maksu par visu dzīvokli uz dzīvojamo istabu skaitu, nerēķinot apkalpotāju istabu.

Par istabu ar nepieciešamām mēbelēm, proti, galdu, gultu ar matraci, kumodi vai skapi, 3 krēsliem, lampu, mazgājamo galdu un logu aizkariem, dzīvokļa īrnieks var ņemt no apakšīrnieka līdz 50% virs tās īres, kuŗu viņš pats maksā namsaimniekam par attiecīgu istabu. Par vairāk kā nepieciešamām mēbelēm nosaka maksu uz brīvas vienošanās pamata, pie kam istabas īrnieks nav spiests maksāt par mēbelēm, kuŗas viņš savā lietošanā nevēlas pieņemt. Uz vienošanās pamata pieņemto mēbeļu lietošanu tiklab izīrētājs, kā īrnieks var uzteikt divu nedēļu laikā.

Par izīrētām gultas vietām īres maksas kopsumma nevar pārsniegt 30% virs tās īres, kuŗu dzīvokļa īrnieks maksā namsaimniekam par attiecīgu istabu. Ja gultas vietu izīrētājs pats lieto savu istabu, kuŗā viņš irē gultas vietas, tad īres maksas kopsummā ieskaitāma arī uz viņu krītošas maksas daļa. Izīrējot gultas vietu ar nepieciešamām mēbelēm, proti: gultu, krēslu, galdu, vietu skapī, izīrētājs var ņemt no īrnieka līdz 30% virs tās maksas, kas noteikta par gultas vietu bez nepieciešamām mēbelēm. Par elektriskās strāvas un gāzes lietošanu apakšīrnieks maksā dzīvokļa īrniekam samērā

ar strāvas un gāzes patēriņu, piemērojoties vietējai noteiktai taksei.

Nosacījumus par centrālapkurināšanu šeit nepievedišu, jo centrālapkurināšana plašākos apmēros sastopama tikai Rīgā un arī tur šis jautājums zaudējis savu kādreizējo asumu.

Pēdīgi jāpiemin tikai, ka visi lūgumi, sūdzības un pārsūdzības ires lietās iesniedzami pēc tā paša parauga kā citās civillietās. Arī pārsūdzību termiņi ir tādi pat kā civillietās.

Pagasttiesu likums.

Pagasttiesu kompetence attiecas uz visām pagasta robežās dzīvojošām personām. Pagasttiesai piekrit:

- 1) mantojumu apsargāšana;
- 2) aizbildnības un aizgādņības lietas;
- 3) adopcijas lietas;
- 4) palīdzība mantojuma lietu kārtošānā;
- 5) aktu apliecināšana;
- 6) testāmentu pieņemšana glabāt;
- 7) vispārējo tiesu un miertiesnešu spriedumu un lēmumu izpildīšana.

Mantojamās mantas apsargāšana.

Miertiesnesis var uzdot mantojuma apsargāšanu attiecīgai pagasttiesai. Steidzamos gadījumos pagasta robežās atrodošos mantojumu apsargā pagasttiesa, nenogaidot miertiesneša uzdevumu. Mantojamās mantas apsardzības soļi ir: 1) mantojamās mantas apzīmogošana; 2) tās aprakstīšana un novērtēšana un 3) tās nodošana glabāt. Aprakstot mantojamo mantu, pagasttiesas loceklis ņem no nomirēja dzīvokļa apdzīvotājiem parakstu par to, ka viņi nav neko apslēpuši no palikušās mantas, ka viņiem nav zināms par kaut kādu iztrūkumu aprakstījumā un ka viņi nav redzējuši un nav dzirdējuši, ka kaut kas no šīs mantas būtu apslēpts, paņemts vai pārņemts. Par nepatiesu liecinājumu, dodot šādu parakstu, vainīgajiem draud cietuma sods. Katra priekšmeta cenu noteic pagasttiesas loceklis, bet ieinteresētām personām ir tiesība prasīt, lai novērtējumu izdara lietpratēji.

Pēc aprakstījuma sastādīšanas pagasttiesas loceklis nodod mantojamo mantu mantojuma aizgādņim glabāšanai, bet, ja aizgādņis nav iecelts — sevišķam glabātājam, kuŗu ieeļ,

savstarpēji vienojoties, klātesošie mantinieki no sava vidus, vai nu no nepiedalīgām personām vai arī, mantiniekiem nevienojoties vai viņiem klāt neesot — pagasttiesas loceklis. Persona, kurai mantojamā manta nodota glabāšanai, parakstās par tās saņemšanu uz aprakstījuma. Mantojuma aizgādnis jāieceļ, kad mantojuma sastāvā ietilpst nekustama manta vai darbā esoša tirdzniecības, amatniecības vai rūpniecības iestāde, vai kad nākas celt prasību mirušās personas vārdā vai atbildēt pret viņu celtā prasībā, vai būt klāt tiesas sprieduma izpildīšanā. Mantojuma aizgādnis rīkojas aizbildņa tiesību robežās.

Aizbildības lietas.

Par pagasta robežās dzīvojošām personām ieceltas aizbildības pārziņa uzlikta pagasttiesām. Ja pagasttiesai ienāk ziņas vai pašai zināms, ka personas, kas pieņēmušas svešus bērnus apgādībā un audzināšanā, slikti ar tiem apietas vai izmanto viņus noziedzīgiem vai nemorāliskiem nolūkiem, tad pagasttiesai pienākas, pēc vispusīgas apstākļu pārbaudes, cietušos bērnus nekavējoties atņemt audzinātājiem un nodot audzināšanai patversmē vai, izņēmuma gadījumā, privātā mājā uz to personu rēķina, kurām bērni jāapgādā.

Ja vecāki nelietīgi izlieto vecāku varu un it īpaši slikti ar bērniem apietas, pagasttiesa var vainīgam vecākam atņemt vecāku varu, atstājot bērnus zem otra vecākā varas, kā arī, ja otra vecākā vara nepietiekoši aizsargā bērnus no vainīgā vecākā kaitīga iespaida, vai ja vainīgi abi vecāki, iecelt bērniem aizbildni. Pagasttiesas lēmumi par vecāku varas atņemšanu iesniedzami apgabaltiesas apstiprināšanai.

Ja ar testamentu aizbildņi nav iecelti un nav neviena no tiem, kuriem aizbildnība piekrīt pēc likuma, tad aizbildni ieceļ pagasttiesa. Aizbildņiem, kas iecelti aizbildnības kopīgai pārvaldīšanai, jārikojas pēc savstarpējas vienošanās. Domstarpību gadījumos viņiem jālūdz, lai jautājumu izšķir pagasttiesa.

Aizbildnis visās sava aizbilstamā lietās darbojas patstāvīgi un ved tās ar saimnieka tiesībām. Bet visos svarīgākos gadījumos viņam jāizlūdz bāriņtiesas norādījumi un sevišķi:

- 1) izvēloties aizbilstamā izglītības un dzīves veidu;
- 2) kad aizbilstamā uzturam nepieciešami izlietot daļu no viņa kapitāliem;
- 3) kad aizbildnis vai viņa leļupējie radnieki vēlas iedoties laulībā ar aizbilstamo;

- 4) uzsākot un vedot prāvas aizbilstamā vārdā;
- 5) noslēdzot līgumu starp aizbildni un aizbilstamo;
- 6) aizņemoties naudu aizbilstamā vajadzībām;
- 7) noslēdzot izlīgumu ar mantojuma kreditoriem vai atklājoties konkursam par mantojumu;
- 8) pārdodot aizbilstamā kustamo mantu;
- 9) uzsākot vai cedējot aizbilstamā kapitālus;
- 10) ceļot jaunas ēkas vai ietaises;
- 11) iznomājot nekustamus īpašumus;
- 12) turpinot mantojumā ietilpstošu tirdzniecības vai rūpniecības uzņēmumu;
- 13) iegūstot nekustamu mantu;
- 14) pieņemot mantojumu;
- 15) noguldot aizbilstamā skaidro naudu;
- 16) kad aizbildnis kādai darbībai izvēlas sev palīgu.

Nekustāmas mantas pārdošana, sadalīšana un iekļāšana, kā arī tās apgrūtināšana ar servitūtiem izdarāma tikai ar apgabaltiesas atļauju. Aizbildņi šinīs gadījumos griežas pie pagasttiesas, kas lietu ar savu atzinumu iesniedz mirttiesnesim, pēdējais lietu ar savu atzinumu iesniedz apgabaltiesai. Atļauja nav izlūdzama, pārdodot mantu ar tiesas spriedumu piespriestā naudas prasījuma apmierināšanai.

Ne vēlāk par februāra mēnesi aizbildnis iesniedz pēc apgabaltiesas dota parauga pagasttiesai norēķinu par aizbildnības pārvaldību pagājušā kalendāra gadā. Aizbildnis, kas neprot rakstīt, var norēķinus nodot mutiski, un to ieraksta tiesas protokolā. Ja vienai aizbildnībai iecelti vairāki aizbildņi un viņu starpā sadalīti aizbildnības pienākumi, tad katrs no viņiem norēķinus iesniedz par viņam norādīto daļu. No norēķina došanas nav atsvabināti ne vecāki, ne tie aizbildņi, kuru testātors atsvabinājis no šāda pienākuma. Norēķinā jāatrodas ziņām: 1) par aizbilstamā audzināšanu; 2) par mantas sastāvā notikušām pārgrozībām norēķina gadā un 3) par ienākumiem un izdevumiem, pieliekot pēc iespējas kvītes. Vecāki, ja viņi kārtīgi pārvalda bērnu mantu, ir atsvabināti no pienākuma sniegt norēķinos sikas ziņas par izdevumiem bērnu uzturam, norādot tikai šo izdevumu kopsummā.

Pagasttiesa pārskatus lūko cauri un, ja vajadzīgs, var prasīt, lai aizbildņi iesniedz papildu ziņas un lai ierodas personīgi pārskatu paskaidrot. Par pārskata neiesniegšanu februāra mēnesī pagasttiesa uzliek vainīgajam aizbildnim naudas sodu līdz 30 latiem un noteic viņam pēc sava ieskata jaunu termiņu pārskata iesniegšanai. Ja pārskatu neiesniegtu arī

šajā termiņā, tad vainīgajam aizbildnim no jauna uzliek naudas sodu līdz 30 ls.

Neatkarīgi no pārskatu caurlūkošanas pagasttiesa uzrauga aizbildņu rīcību un var katrā laikā revidēt aizbildnību pārvaldīšanu. Ja aizbildņa rīcībā aizbildnības pārvaldīšanā pagasttiesa atzītu noziedzīgu nodarījumu, tad viņa ierosina lietu par aizbildņa saukšanu pie kriminālatbildības. Pagasttiesai ir tiesība par tās rīkojuma vai lēmuma neizpildīšanu uzlikt aizbildņiem naudas sodus, pirmo reizi ne augstāk par 10 latiem un otro reizi, pēc atgādinājuma, ne augstāk par 50 latiem, pie kam starp pirmo un otro sodīšanu vajaga paiet vismaz nedēļai. Mēneša laikā pēc paziņojuma par soda uzlikšanu aizbildņiem ir tiesība griezties pie tiesas, kas sodu uzlikusi, uzrādot attaisnojošus iemeslus, ar lūgumu par soda mīkstināšanu vai atlaišanu.

Ja izrādās, ka aizbildnis ar savu rīcību vai nolaidībām nodarījis zaudējumus viņa aizbildnībā stāvošajam, tad pagasttiesa, noteikusi šā zaudējuma lielumu, raugoties pēc apstākļiem, vai nu nekavējoties uzdod līdzzaibldnim vai jaunieceļamam aizbildnim celt prasību pret zaudējuma nodarītāju, vai arī liek priekšā šim pēdējam iemaksāt labprātīgi, mēneša laikā, aprēķināto summu un tikai tad, ja viņš minētā laikā naudu nav iemaksājis, dod rīkojumu celt pret viņu prasību.

Pagasttiesa var atcelt aizbildni no aizbildnības:

- 1) ja viņa rīcībā, aizbildnības pārvaldībā, pagasttiesa atzīst noziedzīgu nodarījumu;
- 2) ja tas neizpilda pagasttiesas rīkojumus;
- 3) ja tas ar savu rīcību nodarījis zaudējumu viņa aizbildnībā stāvošam.

Aizbildņi, kuŗi lūdz pagasttiesas atlaist viņus no amata, atlaižami tikai likumā noteiktu iemeslu dēļ. Pagasttiesa atsvabina aizbildņus no aizbildnības pārvaldīšanas tikai pēc tam, kad saņēmusi protokolu par mantas nodošanu.

Aizgādnības lietas.

Aizgādnību par garā slimiem, par personām izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ un par promesošo un nozudušo personu mantu nodibina apgabaltiesa, un pēc tās lēmuma pagasttiesa ieceļ aizgādni.

Aizgādnību par mantojuma masu nodibina apgabaltiesa vai miertiesnesis, un pēc viņu lēmuma pagasttiesa mantojuma masai ieceļ aizgādni, bet steidzamos gadījumos arī aizgādnību

nodibina pati pagasttiesa. Klātesošiem mantiniekiem vienojoties, aizgādni ieceļ no pēdējo vidus vai no neieinteresētām personām, bet, kad nav panākta vienošanās vai nav klāt mantinieku, pagasttiesa aizgādni ieceļ pēc sava ieskata. Aizgādņībām piemērojami visi tie paši noteikumi, kas pastāv aizbildņībām. Aizgādņību par personām, kuŗu mantā ir vienīgi kustamas lietas, nodibina pēc viņu dzīves vietas.

Adopcija.

Lūgumi adoptēt kādu personu iesniedzami pagasttiesai, kuŗas iecirknī dzīvo adoptējamais. Adopcija atļauta visām personām, bez dzimuma izšķirības, kuŗas var likumīgi noteikt par sevi un savu mantu. Adoptētājam jābūt vismaz 30 gadus vecam un vismaz astoņpadsmit gadus vecākam par adoptējamo. Kam ir paša pēcnācēji vai kam jau ir kāds adoptēts bērns, tas var no jauna adoptēt citus tikai aiz imesliem, kuŗus tiesa atzīst par svarīgiem. Bez tam šādos gadījumos ir vēl vajadzīga lejupejo radinieku vai jau adoptētās personas piekrišana.

Adoptēt reizē vairākus bērnus, piešķirot tiem vienādas tiesības, atļauts tikai aiz imesliem, kuŗus tiesa atzīst par svarīgiem. Nevienu nevar adoptēt vienā un tajā pašā laikā vairākas personas. Aizbildnis nevar adoptēt viņa aizbilstamo nepilngadīgo, kamēr viņš nav nodevis vajadzīgo norēķinu un atlaists no aizbildņības. Adopciju nedrīkst aprobežot ne ar kādiem nosacījumiem vai termiņiem. Lai adopcija būtu spēkā, ir nepieciešama tās dalībnieku, t. i. kā adoptētāja, tā arī adoptējamā, piekrišana, bet, ja pēdējais atrodas vēl zem vecāku varas, tad arī viņa miesīgo vecāku vai vismaz miesīgā tēva piekrišana.

Savu paša ārlaulības bērnu adopcijai pielaisti sekošie izņēmumi:

1) var adoptēt arī nebūdamas astoņpadsmit gadus vecāks par adoptējamo;

2) pielaists adoptēt vairākus bērnus, piešķirot tiem vienādas tiesības;

3) kad adoptētājam ir paša pēcnācēji vai adoptēti bērni, nav vajadzīga viņu piekrišana.

Nepilngadīgu bāriņu adopcijai nepieciešama viņu aizbildņu piekrišana. Adopcija uzskatāma par notikušu, tiklīdz attiecīgā tiesa, uz adoptētāja lūgumu, to apstiprina. Lūgums atcelt adopciju pēc savstarpējas vienošanās, piekriņ pagasttiesai, kas adopciju apstiprinājusi.

Adoptētais iestājas savu adoptētāju ģimenē, kuŗi iegūst pār viņu vecāku varu; bet viņš pats iegūst visas miesīgo un laulībā dzimušo bērnu tiesības. Adoptētais līdz ar to uzņemas arī visus bērnu pienākumus pret saviem adoptētājiem. Bet ar to nenodibinās viņam nekādas tiesiskas attiecības pret adoptētāja augšupējās un sāņu linijas radniekiem, ja vien tādas attiecības viņu starpā jau nav pastāvējušas pēc agrākās radniecības vai bijušas tieši noteiktas ar līgumu.

No tā laika, kad vecāki izteikuši piekrišanu nodot savus bērnus adopcijā trešai personai, viņu vara pār tiem izbeidzas, bet pats adoptētais ar to nekādā ziņā nezaudē tiesības uz savu paša ģimeni, ja vien viņš nav tieši atteicies no tām.

Palīdzība mantojumu lietu kārtošanā.

Ja atklājies mantojums pagasttiesas iecirknī, tad uz testāmenta izpildītāja, mantojuma aizgādņa vai mantnieka lūgumu pagasttiesas priekšsēdētājs vai pilnvarotais pagasttiesas loceklis, piedaloties rakstvedim, dod norādījumus, kādai tiesai piekriņ mantojuma lieta apsardzības kārtībā, kādi radniecības un mantojuma kārtības pierādījumi un kādas citas ziņas tiesai jāiesniedz, izgatavo lūgumus citām iestādēm dēļ mantojuma lietā vajadzīgām ziņām vai pierādījumiem un, kad visas ziņas pagasttiesai iesniegtas, izgatavo attiecīgu iesniegumu un to ar pielikumiem un attiecīgām nodevām lūdzēju vārdā nosūta piekritīgai tiesai, iepriekš ziņojot par to pagasttiesai. Par šādu palīdzību pagasttiesa ņem savu izdevumu segšanai līdz 15 latiem, bet par katru izgatavotu lūgumu dēļ vajadzīgām ziņām vai pierādījumiem atsevišķi 50 santimus.

Ja persona, kas lūgusi pagasttiesas palīdzību mantojuma lietas kārtošanā, neiesniedz noteiktā termiņā vajadzīgās ziņas vai pierādījumus, neiemaksā publikācijas naudu vai nodevas, tad pagasttiesa palīdzības sniegšanu izbeidz.

Ja pagasttiesas sastāvam personīgi zināms par mantojuma atstājēju vai kādu viņa mantinieku, ka tas dzimis likumīgā laulībā, vai likumīgā laulībā iedevies vai miris, vai zināms, kādi viņam likumīgā laulībā dzimuši vai likumīgi adoptēti bērni, tad pagasttiesa uz mantnieka lūgumu var nolemt izdot par šiem iestāvēkļa aktiem apliecību.

Ja kādus dokumentus mantojuma lietā nav iespējams dabūt, tad pagasttiesa, ja viņai tas zināms, apliecina, kādu iemeslu dēļ tie nav dabūjami.

Ja ar piekritīgas tiesas spriedumu apstiprināti mantnieki griežas pie pagasttiesas pēc palīdzības labprātīgi sadalīt

mantojumu, kas atklājies pagasta robežās, pagasttiesa pati vai caur kādu pagasttiesas locekli noskaidro mantinieku vēlēšanās un sastāda sadalījuma projektu. Ja pagasttiesas projekts apmierina visus līdzmantiniekus, tad pagasttiesa to aplicina un šis akts tad derīgs ievēšanai zemes grāmatās un tam ir tāds pats spēks, kā notāriāli aplicinātam. Ja pagasttiesas projekts mantiniekus neapmierina, pagasttiesa pie sevis lietu izbeidz un norāda mantiniekiem griezties, pēc piekritības, pie miertiesneša vai apgabaltiesas. Par šo darbību pagasttiesa savu izdevumu segšanai ņem līdz 10 latiem; ja ir vajadzīgs izbraukt uz vietu, kur atrodas dalāmā manta, tad maksājama arī ceļa nauda. Tādā pat kārtībā var arī līdzīpašnieki lūgt pagasttiesas palīdzību labprātīgi sadalīt kopmantu.

Aktu aplicināšana.

Darījumus, kurus noslēdz pagasta robežās dzīvojošas personas savā starpā un ar citām personām par summu līdz 1000 latiem, uz nolīdzēju vēlēšanos var aplicināt pagasttiesa. Aktus par mantojuma dalīšanu vai kopmantas dalīšanu pagasttiesa var aplicināt par jebkuŗu summu. Testāmentus pagasttiesa var sastādīt neatkarīgi no novēlamās mantas vērtības.

Pagasttiesa bez tam var:

- 1) izgatavot un aplicināt pilnvarojumus, ko izdod tiesu lietās pagasttiesai pazīstama persona;
- 2) izgatavot un aplicināt citus pagasttiesai pazīstamu personu pilnvarojumus;
- 3) aplicināt viņai pazīstamu personu rīcības spēju vai parakstu uz akta;
- 4) izgatavot un apstiprināt pagasttiesas aplicināta akta norakstu, bet mantojuma lietās arī cita akta norakstu, ja tas vajadzīgs iesniegšanai zemes grāmatu nodaļai.

Pagasttiesai pienākas paziņot līgumslēdzēju pieteikumus par līgumu grozīšanu un uzteikšanu viņu pretējām pusēm, kā arī šo pēdējo atbildes — pieteikumu iesniedzējiem. Par paziņojumu un atbilžu nodošanu pagasttiesa ņem 2 latus.

Testātorā smagas slimības vai citos steidzamos gadījumos testāmenta sastādīšanai tiesas sēdi var nolikt testātorā uzturēšanās vietā. Ja tiesas priekšsēdētājam rada grūtības saaicināt pilnu tiesas sastāvu, testāmentu var sastādīt sēdē, kurā piedalās priekšsēdētājs vai viņa sūtīts tiesas loceklis un rakstvedis.

Pagasttiesa var ņemt savu izdevumu segšanai:

- 1) par akta sastādīšanu un apliecināšanu trīs lati;
- 2) par noraksta izgatavošanu vienu latu un apliecināšanu 50 santimus;
- 3) par pilnvarojuma izgatavošanu un apliecināšanu vienu latu;
- 4) par paraksta vai personas rīcības spējas apliecināšanu — 50 santimus;
- 5) par testāmenta sastādīšanu no trīs līdz desmit latiem.

Ja sēdi notur testatora vai akta taisītāja dzīves vietā, tad tiesa var ņemt arī ceļa naudu pa 20 santimiem uz kilometru turp un atpakaļ.

Testāmenta pieņemšana glabāt.

Pagasttiesa pieņem glabāt privātus testāmentus. Pagasttiesā glabāt nodotam privātam testāmentam ir publiskā testāmenta spēks, ja:

- 1) testāmentu iesniedz slēgtā aploksnē personīgi pats testators;
- 2) testators pie tam paziņo, ka iesniedzamā aktā izteikta viņa pēdējā griba;
- 3) ja aploksni apzīmogo ar pieņēmējas amatpersonas vai iestādes zīmogu un uz aploksnes parakstās testators un pieņēmējs, un
- 4) ja par testāmenta pieņemšanu sastādīts sevišķs akts.

Sūdzības apsargāšanas lietās.

Sūdzības pagasttiesu apsargāšanas lietās iesniedzamas: pret sūtītu pagasttiesas locekli — pagasttiesai, bet pret pagasttiesu — miertiesai 7 dienu laikā. Šis laiks skaitāms klāt bijušiem — no tās dienas, kad dots pārsūdzamais rīkojums, vai kad pasludināts pārsūdzamais lēmums, bet klāt nebijušiem — no tās dienas, kad pārsūdzamais rīkojums vai lēmums kļuvis tiem zināms.

Sūdzība par sūtīto pagasttiesas locekli nododama pašam pagasttiesas loceklim vai pagasttiesai, pēc sūdzētāja ieskata. Sūdzības par pagasttiesu nododamas rakstiski vai mutiski pagasttiesai, kuŗa tās stāda priekšā miertiesai. Sūdzības par vilcināšanos un par lūgumu vai pārsūdzību nepieņemšanu var iesniegt tieši miertiesnesim.

Pārsūdzības Senātam blakus sūdzības kārtībā jānodod miertiesā divu nedēļu laikā, bet kasācijas sūdzības mēneša

laikā no tās dienas, kad dots pārsūdzamais rīkojums vai kad pasludināts pārsūdzamais lēmums, vai no tās dienas, kad pārsūdzamais rīkojums vai lēmums kļuvis tiem zināms. Kasācijās sūdzībai jāpieliek divdesmit lati drošības naudas, kas nāk valstij par labu, ja Senāts sūdzību atstāj bez ievēribas.

Vispārējo tiesu un mirtiesu spriedumu izpildīšana.

Pagasttiesa izpilda pagasta robežās spriedumus un lēmumus šādos gadījumos:

- 1) kad piedzenama naudas summa, kas nepārsniedz 500 latus;
- 2) kad nododama kustama lieta, kuŗas vērtība, kas piedzenama, kad lietu nenodod, nepārsniedz 500 latus;
- 3) kad prasības nodrošināšanai apķilājama parādnieka kustamā lieta vai viņam no citas personas pienākošās naudas summa;
- 4) kad izliekams nomnieks vai īrnieks;
- 5) kad jāieved valdījumā.

Prāvnieks arī šajos gadījumos var nodot tiesas sprieduma izpildīšanu tiesu izpildītājam, bet tad viņam pašam jāsedz visi izpildīšanas izdevumi.

Sprieduma izpildīšana notiek šādos veidos:

- 1) vēŗot piespriestās naudas summas piedziņu uz parādnieka kustamu mantu, uz naudas izmaksām, kādas viņam nākas no treŗām personām, vai uz viņam piederoŗu nekustamu mantu;
- 2) piespiedu kārtā nododot piedzinējam lietu, kuŗa tam piespriesta, un
- 3) piedzinējam pašam izdarot uz parādnieka rēķina tos darbus vai rīcību, kuŗus izpildīt piespriests parādniekam.

Lūgums izpildīt spriedumu kādā no iepriekŗš apzīmētiem veidiem iesniedzams pagasttiesai mutiski vai rakstiski. Iesniedzot tādu lūgumu, piedzinējam jānodod izpildu raksts un jānorāda parādnieka dzīves vieta un tā vieta, kur atrodas manta, uz kuŗu jāvēŗš piedziņa. Ja piedziņa jāvēŗš uz naudas izmaksām, kuŗas parādniekam pienākas no treŗās personas, tad piedzinējam jāuzrāda šīs personas vārds, uzvārds un dzīves vieta.

Ja sprieduma izpildīšanai kādam no tiesas locekļiem un rakstvedim jāizbrauc uz attiecīgo vietu, tad piedzinējam, iesniedzot pagasttiesai izpildu rakstu, jāiemaksā priekŗ katras no minētām amatpersonām dienas un ceļa naudas pa 20 santimi uz kilometru turp un atpakaļ.

Ja piedzinējs nedabū pilnīgu apmierinājumu viņa norādītā veidā, tad viņš var iesniegt lūgumu izpildīt spriedumu citādā veidā. Kad piedzinējs nevar norādīt sprieduma izpildīšanas veidu, kā arī kad parādnieka manta, uz kuŗu vērsta piedziņa, izrādās nepietiekoša piedziņas pilnīgai apmierināšanai, tad piedzinējs var griezties pie vietējās pagasttiesas, raugoties pēc parādnieka dzīves vietas, ar lūgumu acināt parādnieku, lai tas uzrādītu līdzekļus piedziņas apmierināšanai.

Lūdzot sprieduma vai lēmuma izpildīšanu, jāiemaksā katrā lietā viens lats pagasttiesas labā, ceļa nauda divām personām vienam braucienam un pieci lati atlīdzības rēķinā pagasttiesas locekļiem un rakstvedim. Šādu iemaksu neprasa no personām, kas, lietu iztiesājot, baudījušas mazturības tiesības.

Par izpildīšanas darbu ņem atlīdzību 2% apmērā no piedzītās summas vai nodotās lietas vērtības, vai no apķīlātās summas vai lietas vērtības, bet katrā gadījumā ne mazāk par pieciem latiem; par izlikšanu vai ievēšanu valdījumā ņem piecus latus atlīdzības. Atlīdzības summā ieskaita atlīdzības rēķinā iemaksātos piecus latus. Šo atlīdzību saņem sūtitais pagasttiesas loceklis un rakstvedis līdzīgās daļās.

Pagasttiesas sarakstīšanās izdevumus, piedzinēja maksājumus un pārējos izpildīšanas izdevumus piedzen no parādnieka, un šīs summas sedz pirmā kārtā. Ja no pagasttiesas amatpersonām neatkarīgu iemeslu dēļ neienāk pat izpildīšanas izdevumi, tad piedzinējs zaudē iemaksātās izdevumu summas, bet mazturības lietās pagasta pašvaldība sedz ceļa izdevumus.

Sūdzības par pagasttiesas loekli sprieduma izpildīšanas lietās izšķir pagasttiesa, bet sūdzības par pagasttiesu — mīertiesnesis. Par mīertiesneša lēmumu pārsūdzības iesniedzamas civilprocesa nolikumā noteiktā kārtībā.

Sūdzības iesniegšana neaptur pagasttiesas rīkojumu sprieduma izpildīšanā, ja vien tos apturēt nav nolēmis mīertiesnesis.

Par nolaidībām sprieduma izpildīšanā, bez vispār paredzētiem sodiem par dienesta noziedzīgiem nodarījumiem, no vainīgā pagasttiesas locekļa, pēc tiesas sprieduma, piedzenams kapitāls, procenti un citi izdevumi, kaut arī parādnieka maksātnespēja nebūtu atzīta noteiktā kārtībā, bet ja pierādīts, ka pagasttiesas priekšsēdētāja vai locekļa nolaidības dēļ notikusi manta vai paša parādnieka slēpšana.

Lūgumi un sūdzības pagasttiesai nav saistīti ne ar kādu formu un tie atsvabināti no visiem nodokļiem un nodevām.

Par atsevišķiem spriedumu izpildīšanas veidiem Pagasttiesu nolikumā paredzēti sīki nosacījumi, kuŗi tomēr ne ar

ko neatšķiras no vispārējās civiltiesu spriedumu izpildīšanas, kas aprakstīta šīs grāmatas civiltiesāšanas kārtības nodaļā.

Civilstāvokļu aktu registrācija.

Dzimšanas, miršanas un laulāšanas gadījumi, ja tie notikuši Latvijā, registrējami tanī dzimtssarakstu nodaļā, kuŗas apgabalā tie notikuši, bet ja tie notikuši ārzemēs, tie registrējami Rīgas pilsētas dzimtssarakstu nodaļā.

Dzimšanas, miršanas un laulāšanas gadījumi, neatkarīgi no šo gadījumu notikšanas laika un vietas, ja tie kaut kādu iemeslu dēļ triju mēnešu laikā nav registrēti notikuma vietā, kā arī ja tie savā laikā gan ievesti dzimtssarakstu nodaļas vai attiecīgās metriskās grāmatās, bet šādas grāmatas vai ieraksti gājuši bojā, vai ja lūdzējam citu ievērojamu iemeslu dēļ nav iespējams dabūt attiecīgas metriskas apliecības, registrējami attiecīgā dzimtssarakstu nodaļā ar tā miertiesneša atļauju, kuŗa iecirknī dzīvo ieinteresētās personas. Rīgā šādi lūgumi iesniedzami Rīgas pilsētas 5. iecirkņa miertiesnesim.

Ārvalstīs dzīvojošām ieinteresētām personām pēc aprādītās atļaujas jāgriežas pie Rīgas pilsētas 5. iecirkņa miertiesneša. Lūgumus šīs personas var iesniegt savā dzīves vietā Latvijas konsulam, kuŗš to caur Ārlietu ministriju nosūta aprādītam miertiesnesim.

Laulībā dzimušo bērnu registrāciju, abiem laulātiem dzīviem esot, pēdējie var prasīt tikai kopīgi. Ārlaulībā dzimušo bērnu registrāciju prasa māte. Paši bērni vai viņu aizbildņi, adoptētāji un vispār tās personas, kuŗu gādībā bērni atrodas, var prasīt dzimšanas registrāciju tikai pēc vecāku nāves, vai kad vecāki savu vecāku varu zaudējuši.

Miršanas registrāciju var prasīt katra ieinteresētā persona, kuŗas interesi atzinis miertiesnesis, kuŗa iecirknī šī persona dzīvo.

Laulības registrāciju var prasīt kā vīrs, tā arī sieva un, pēc viņu nāves, katra ieinteresēta persona.

Dzimšanu registrācija.

Par katru piedzimušu bērnu, to starpā arī pēc sešiem grūtniecības mēnešiem nedzīvu dzimušu, jāpaziņo 14 dienu laikā vietējai dzimtssarakstu nodaļai vai attiecīgas konfesijas garīdzniekam. Pienākums paziņot uzlikts pirmā kārtā tēvam, bet pēc tam vienai no sekojošām personām uzskaitījuma kār-

tībā: vecmātei, ārstam, jebkuŗai personai, kas bijusi klāt pie dzemdēšanas, vai dzīvokļa saimniekam; mātei jāpaziņo, tiklīdz viņas veselības stāvoklis to atļauj. Pienākums paziņot par bērniem, kas dzimuši slimnīcās, patversmēs, cietumos un līdzīgās iestādēs, uzlikts pirmā kārtā minēto iestāžu priekšniekam. Paziņojums izdarāms mutiski. Bērna māte vai tēvs var izdarīt paziņojumu ar citu personu palīdzību, dodot viņai rakstisku pilnvaru. Amatpersonas un ārsti var paziņot rakstiski.

Ja pēc dzimšanas reģistrācijas dzimtssarakstu nodaļā, bērnu kristot, viņam dots kanoniskiem noteikumiem atbilstošs citāds vārds nekā dzimtssarakstu nodaļā reģistrētais, tad baznīcas grāmatās kristībā dotais vārds atzīmējams iekavās un 7 dienu laikā par to jāziņo dzimtssarakstu nodaļai, kas papildina savu ierakstu ar iekavās ievesto, kristībā doto vārdu. Aizliegts dot bērnam vairāk kā trīs vārdus; vārds, kuŗš ierakstā atrodas pirmā vietā, uzskatāms par pamata vārdu un pastrīpojams.

Kas atrod nezināmu vecāku bērnu, nekavējoties paziņo par to policijai, kuŗa izdara rakstisku izziņu un atradeni līdz ar izziņu nodod tuvākā valsts bērnu namā. Personas, kas adoptē atradeni, kad viņš nav sasniedzis sešu gadu vecumu, var dot viņam vēl vienu vārdu, kuŗš jānorāda tiesas lēmumā, ar kuŗu apstiprināta adopcija, un jāieraksta dzimšanas reģistra ieraksta attiecīgā ailē.

Miršanas gadījumu reģistrācija.

Par katru miršanas gadījumu jāpaziņo ne vēlāk kā septiņu dienu laikā vietējai nodaļai vai attiecīgas konfesijas garīdzniekam.

Pienākums paziņot uzlikts pirmā kārtā ģimenes galvai, bet pēc tam sekojošām personām uzskaitījuma kārtībā: laulātam, tuvākajam vietējam radniekam, dzīvokļa un nama saimniekam, jebkuŗai personai, kuŗa bijusi klāt pie miršanas, un policijai. Pienākums paziņot par miršanas gadījumiem, kas notikuši slimnīcās, patversmēs, cietumos un līdzīgās iestādēs, uzlikts pirmā kārtā minēto iestāžu priekšniekiem.

Līdz miršanas reģistrācijai vai pieteikšanai pie garīdznieka apglabāšana pielaižama tikai ar sevišķu policijas atļauju.

Kas uziet nezināmu mironi, tam par to tūlī jāpaziņo policijai, kuŗa no savas puses iesniedz rakstisku paziņojumu vietējai dzimtssarakstu nodaļai.

Laulības reģistrācija.

Dzimtssarakstu nodaļā noslēgtu laulību tūliņ ieraksta laulību reģistrā un ierakstu paraksta abi laulātie un liecinieki.

Garīdznieka noslēgtu laulību ieraksta reģistrā tūliņ pēc tam, kad dzimtssarakstu nodaļā saņemts no garīdznieka paziņojums par noslēgto laulību.

Sodi par likuma nepildīšanu.

Tiem, kas pārkāpj nosacījumus par civiltāvokļa aktu reģistrāciju, likums paredz diezgan bargus sodus. Sodu likumā pastāv šādi nosacījumi:

Kam pēc likuma pienākas paziņot par dzimšanu vai miršanu reģistrācijas grāmatu vešanai vai dzimšanas un nāves gadījumu ierakstīšanai pilnvarotai personai un kas šo pienākumu nav izpildījis, sodāms:

ar naudas sodu, ne augstāku par 50 latiem.

Dzimtssarakstu nodaļas pārzinis, vai viņa vietnieks, vai garīdznieks, kam pienākas vest reģistrācijas grāmatas vai dzimšanas, nāves vai laulību sarakstus un kas nav ierakstījis tajos ziņas, kuŗām ir tiesiska nozīme, sodāms: ar cietumu. Bez tam tiesa var atcelt vainīgo no amata un aizliegt viņam ieņemt attiecīgu amatu uz laiku no 6 mēnešiem līdz 3 gadiem.

Dzimtssarakstu nodaļas pārzinis, vai viņa vietnieks, vai arī garīdznieks, kam pienākas vest reģistrācijas grāmatas vai dzimšanas, nāves, vai laulības sarakstus un kas:

1) aiz nolaidības nav ierakstījis tādās grāmatās vai sarakstos attiecīgās ziņas;

2) aiz nolaidības ierakstījis tādās grāmatās vai sarakstos nepareizas ziņas:

3) nav izpildījis likuma saistošu noteikumu nosacījumus par tādu grāmatu vai sarakstu vešanu vai glabāšanas kārtību, vai nav laikā tos iesniedzis attiecīgām iestādēm, sodāms: ar naudas sodu, ne augstāku par 300 latiem.

Administratīvo lietu tiesāšanas kārtība.

Tiesu vara administratīvās lietās pieder: miertiesnešiem, apgabaltiesām un Senātam. Miertiesnešu un apgabaltiesu pārziņas iecirkņi un apgabali administratīvās tiesu lietās ir tie paši, kuŗi viņiem noteikti civil- un krimināllietās.

Tiesāšanas kārtība.

Administratīvo tiesu izspriešanai piekrīt:

- 1) valsts iestāžu un amatpersonu sūdzības par pašvaldību iestāžu un amata personu lēmumiem, rīkojumiem un rīcību;
- 2) pašvaldību domju vai padomju un privātu fizisku un juridisku personu sūdzības par pašvaldības iestāžu vai amata personu, kā arī ministru un valsts pārvaldības iestāžu un amatpersonu lēmumiem, rīkojumiem un rīcību;
- 3) lietas, kas likumos sevišķi piešķirtas administratīvo tiesu pārziņai.

Protesti un sūdzības piekrīt administratīvo tiesu izspriešanai tiktāl, ciktāl viņiem ir par pamatu: 1) likuma vai obligātoriska rīkojuma pārkāpums; 2) pilnvarojuma izlietošana pārkāpjot mērķi, kuŗam tas dots; 3) izvairīšanās no darbības, kuŗu likums vai obligātorisks rīkojums uzliek par pienākumu un 4) lietas vilcināšana. Lēmumu un rīkojumu lietderīgumu administratīvās tiesas nepārbauda. Sūdzības administratīvās tiesās var celt, ja ar lēmumu, rīkojumu, rīcību vai nolaidību ir tieši aizkeltas sūdzētāja intereses vai tiesības.

Sūdzības un protestus par pagasta un miesta pašvaldības iestādēm un amata personām izspriež miertiesneši. Sūdzības un protestus par pilsētu un apriņķa pašvaldības iestādēm un amata personām, kā arī sūdzības par valsts pārvaldības iestādēm un ierēdņiem, kuŗu pārziņas rajons ir apriņķis vai pilsēta, izspriež apgabaltiesa. Sūdzības par ministriem un par centrālām un apgabala iestādēm un viņu priekšniekiem izspriež Senāta administratīvais departaments.

Attiecībā uz prāvnieku pilnvarniekiem ir spēkā Tiesu iekārtas un Civīlprocesa nolikuma nosacījumi.

Protesti un sūdzības.

Protesti un sūdzības jāiesniedz likumos noteiktā laikā, bet, ja tāds nav paredzēts — 1 mēneša laikā, skaitot no lēmuma vai rīkojuma pasludināšanas dienas vai, ja tas nebij pasludināms, no tās dienas, kad lēmums, rīkojums, rīcība vai nolaidība ir tikuši zināmi protesta vai sūdzības cēlējam. Termins protesta celšanai pret pašvaldību domju vai padomju lēmumiem skaitāms no tā laika, kad lēmuma noraksts piešūtīts attiecīgam pašvaldības lietas pārzinošam valdības organam. Protesti un sūdzības iesniegšana par lietas vilcināšanu nav ar termiņu aprobežota. Sūdzības par sodīšanu administratīvā kārtā jāiesniedz, ja likumā nav noteikts citāds ter-

miņš, septiņu dienu laikā no tās dienas, kad motivētais lēmums izsniegts pēc lietā norādītās sodītā dzīves vietas. Sūdzība iesniedzama tieši attiecīgai tiesai. Tādā pat kārtā iesniedzams protests pret lietas vilcināšanu un izvairīšanos no likumīgu pienākumu izpildīšanas. Sūdzības iesniedzamas rakstiski un jāraksta uz attiecīgas tiesas vārda, atzīmējot:

- 1) sūdzētāja vārdu un uzvārdu;
- 2) sūdzētāja dzīves vietu;
- 3) iestādi vai amata personu, pret kuŗu sūdzību ceļ;
- 4) apstākļus un aprādījumus, uz kuŗiem sūdzību pamato;
- 5) sūdzētāja prasībās un lietās par naudas summas izsniegšanu vai piedzišanu — summas lielumu. Sūdzētājam vai viņa pilnvarniekam sūdzība jāparaksta.

Sūdzību var iesniegt personīgi vai ar pilnvarnieku, vai iesūtīt to pa pastu. Pilnvarojumu sūdzības ierosināšanai var atzīmēt pašā sūdzībā.

Pie sūdzības jāpieliek:

- 1) oriģināldokumenti, uz kuŗiem sūdzētājs pamato savu prasību, vai noraksti, vai izvilcumi no tiem;
- 2) pilnvara, ja sūdzību ceļ pilnvarnieks;
- 3) pārsūdzētais lēmums vai rīkojums, ja tas ietērpts rakstiskā formā, vai tā noraksts;
- 4) divi sūdzības un visu pielikumu noraksti, bet ja sūdzība celta par ministru vai ministriju, tad tikai viens noraksts.

Iesniedzot dokumentus, jāievēro sekojošais:

- 1) sūdzībā vai sevišķā sarakstā jāatzīmē, kādus dokumentus un pielikumus iesniedz;
- 2) oriģināldokumentu vietā sūdzētājam tiesība iesniegt norakstus, kas apliecināti noteiktā kārtībā vai no pašā sūdzētāja;
- 3) plašu dokumentu, kā: veikalu grāmatu, registru un t. l. vietā var iesniegt to viņu daļu izvilcumus, uz kuŗiem pamatojas sūdzētāja tiesība;
- 4) ja sūdzētājs kādu šķēršļu dēļ nespētu iesniegt ne oriģināldokumentus, ne to norakstus, tad viņam jānorāda sūdzībā dokumentu satura kodols un šķēršļi, kuŗu dēļ nav iespējams dokumentus iesniegt.

Sūdzības nepieņem, ja sūdzībā nav uzdoti:

- 1) sūdzētāja vārds un uzvārds;

- 2) sūdzētāja dzīves vieta;
- 3) iestāde vai amatpersona pret kuru sūdzība celta;
- 4) sūdzības summas lielums;
- 5) ja sūdzība nav parakstīta un
- 6) ja pilnvarnieka iesniegtai sūdzībai trūkst akta, kas apliecina pilnvarojumu.

Rīkojumu par sūdzības nepieņemšanu sūdzētājs var pārsūdzēt divu nedēļu laikā, skaitot no dienas, kad minētais rīkojums viņam paziņots.

Sūdzību atstāj bez tālākvirzīšanas:

- 1) ja pie sūdzības neatrodas tanī minētie pielikumi;
- 2) ja nav iesniegti vajadzīgie noraksti;
- 3) ja nav atzīmēta sūdzētāja dzīves vieta un
- 4) ja nav ievēroti zīmognodokļa nosacījumi.

Sūdzības un viņām pieliktie oriģināldokumenti apmaksājami katrs ar 1 lata zīmognodevu, izņemot tādus, kas paši par sevi jau aplikti ar zīmognodevu. Sūdzības un tai pievienoto dokumentu noraksti apmaksājami ar zīmognodevu 30 st. apmērā. Par lietas caurlūkošanu tiesas sēdē lietas dalībniekiem paziņo pavēstēm.

Lietas caurskatīšana tiesas sēdē.

Lietas referēšana un mutiska sacīkste notiek atklātā tiesas sēdē. Lietas dalībnieku neierašanās tiesas sēdē neaptur lietas caurskatīšanu, bet, ja sūdzētāja mutiskie paskaidrojumi izrādītos pēc lietas apstākļiem par vajadzīgiem, tiesa var prasīt lai ierastos sūdzētājs vai viņa pilnvarnieks. Ja sūdzētājs vai viņa pilnvarnieks šo aicinājumu neievēro, tiesa var izbeigt lietas tiesāšanu, izņemot gadījumu, ja pretējā puse lūgtu lietu izspriest. Lietas izspriešana uz lietas dalībnieku zvēresta pamata nav pieļaujama. Lietu dalībnieku atzīšanās tiesu neaizsargā.

Tiesas spriedums.

Tiesa spriež pēc savas iekšējās pārlicības, kas dibināta uz likuma un uz visiem lietas apstākļiem, pie kam tiesa nav aprobežota ar lietas dalībnieku aizrādījumiem un tiem faktiskiem apstākļiem, uz kuriem dalībnieki atsaukušies. Tiesa var nolemt:

- 1) atstāt protestu vai sūdzību bez ievēribas;
- 2) atcelt apstrīdēto vai pārsūdzēto lēmumu, rīkojumu, vai rīcību, rakstot priekšā, vajadzības gadījumā, atceltā akta

T. Strēlerts, Tieslietu padomnieks.

vietā izdot jaunu lēmumu vai rīkojumu, vai izdarīt citu rīcību, saskaņā ar šim gadījumam dotiem norādījumiem;

3) rakstīt priekšā administratīvai iestādei vai amata personai izpildīt noteiktu rīcību, ja tā viņai rakstīta priekšā ar likumu vai ar valdības rīkojumu, vai ja tā vajadzīga, lai atjaunotu likumīgu kārtību vai sūdzētāja tiesības;

4) rakstīt priekšā administratīvai iestādei vai amata personai atturēties no noteiktas rīcības.

Tiesas pavēles.

Ja miertiesnesis vai attiecīgas tiesas priekšsēdētājs no iesniegtās sūdzības pārliecinās, ka prasība pietiekoši dibināta, tad viņš var apmierināt prasību ar motīvētu pavēli, bez lietas tālākas tiesāšanas. Tiesas pavēles nevar dot:

1) lietās par centrālo un valsts pārvaldības iestāžu un viņu priekšnieku lēmumiem;

2) lietās par pašvaldību domju un padomju lēmumiem;

3) lietās par vēlētāju sarakstu sastādīšanu un vēlēšanām.

Divu nedēļu laikā no pavēles paziņošanas dienas, lietas dalībniekiem un valdības priekšstāvjiem ir tiesība prasīt lietas caurskatīšanu tiesas sēdē. Ja tāds lūgums nav iesniegts, tad pavēle iegūst tiesas sprieduma spēku, un no tās paziņošanas dienas jāskaita termiņš tāda sprieduma pārsūdzēšanai.

Sprieduma pārsūdzēšanas kārtība.

Pārsūdzība par miertiesneša spriedumu iesniedzama caur miertiesnesi, kas lietu izspriedis, apgabaltiesai mēneša laikā, skaitot no sprieduma pasludināšanas dienas.

Pārsūdzība par apgabaltiesas spriedumu iesniedzama caur šo tiesu Senāta administratīvam departamentam mēneša laikā, skaitot no sprieduma pasludināšanas dienas.

Senāta administratīvā departamenta spriedumi nav pārsūdzāmi.

Lietās, kas iesniegtas apgabaltiesā, var iesniegt pārsūdzības pēc lietas būtības, bet lietās, kas izspriestas apgabaltiesā, kā otrā instancē, pārsūdzības pieļaujamas tikai:

1) ja tiešais likuma jēdzības redzami pārkāpts;

2) ja pārkāpti tik svarīgi tiesāšanas kārtības noteikumi, ka to neievērošanas dēļ nav iespējams piešķirt tiesas lēmumam tiesas sprieduma spēku;

3) ja pārkāptas piekritības varas robežas, kas dotas administratīvai tiesai.

Lūgumi par tiesas sprieduma jaunu caurskatīšanu pieļaujami administratīvās lietās, ja nāk gaismā jauni lietas apstākļi vai ja dokumenti, uz kuŗiem dibināts spriedums, izrādās par viltotiem. Šādus lūgumus var iesniegt 4 mēnešu laikā un tos izšķir tā tiesa, kas spriedumu taisījusi.

Pārsūdzību, kā arī lūgumu par sprieduma jaunu caurskatīšanu dod vai sūta atpakaļ:

- 1) ja tie iesniegti pēc nolikto termiņu notecēšanas;
- 2) ja sūdzību un lūgumu par sprieduma jaunu caurskatīšanu iesniegušas personas, kas nav pilnvarotas viņu iesniegšanai.

Pārsūdzību, kā arī lūgumu par sprieduma jaunu caurskatīšanu atstāj bez tālākvirzīšanas, ja pie tiem nav pielikti viņu noraksti pienācīgā skaitā.

Tiesas izdevumi.

Par tiesas izdevumiem ir spēkā attiecīgie civīlprocesa nolikuma nosacījumi. Lietas vešanas izdevumus prāvniekiem neatlīdzina.

Spriedumu izpildīšana.

Spriedums stājies likumīgā spēkā:

- 1) ja to ir taisījis miertiesnesis vai apgabaltiesa, kā pirmā instance un par to noliktā laikā nav iesniegta pārsūdzība;
- 2) ja to ir taisījusi apgabaltiesa, kā otrā instance;
- 3) ja to ir taisījis Senāts.

Spriedums izpildāms tiklīdz tas stājies likumīgā spēkā. Sprieduma iepriekšēja izpildīšana nav pieļaujama.

Vekseļu likumi.

Tā kā iekšzemes satiksmē pa lielākai daļai apgrozās vienkāršie vekseli un pārvedu vekseli galvenām kārtām domāti starptautiskai satiksmei, tad šai īsajā izdevumā aprobežošos tikai ar to vekseļu likumu noteikumu minēšanu, kas attiecas uz vienkāršajiem vekseliem.

Vienkāršo vekseļu sastādīšana.

Vekseli var būt vai nu vienkārši, vai pārvedu vekseli. Kā vienkāršu, tā pārvedu vekseļu saistību var uzņemties visas personas, kurām likums atļauj stāties parādu saistībās.

Vienkāršais vekselis rakstāms uz attiecīgas vērtības vekseļu vai vienkārša papīra, nomaksājot attiecīgo zīmognodokli markās, un vekseli jābūt:

1) vekseļa izrakstīšanas vietas un laika (gada, mēneša un dienas) apzīmējumam;

2) akta apzīmējumam tekstā ar vārdu „vekselis“, bet ja tas nav rakstīts valsts valodā — ar attiecīgo nosaukumu tajā valodā, kādā tas rakstīts;

3) vekseldevēja izteikumam vekseļa tekstā, ka viņš apņemas maksāt pret vekseli;

4) tās personas uzvārda vai firmas apzīmējumam, kam vekseli izdod, un kurū sauc par pirmo vekselņēmēju;

5) maksājamās naudas summas apzīmējumam;

6) samaksas termiņa apzīmējumam un

7) vekseldevēja parakstam.

Vekselis apliekams ar proporcionālo zīmognodokli 4 santimu apmērā par katriem desmit latiem, pie kam zīmognodeva noapaļojama uz augšu līdz 5 santimiem. Zīmogmarkas uzliplināmas vekseļa priekšpusē un dzēšamas ar vekseldevēja parakstu vai uzspiežot firmas zīmogu. Ja vekseli parakstījušas vairākas personas, tad markas var dzēst ar viena vekseldevēja parakstu vai firmas zīmogu. Vekseļa izrakstīšanas datums jāuzraksta vai jāuzspiež uz katras zīmogmarkas. Vekselim bez attiecīgas zīmognodevas samaksas nav vekseļa spēka. No

vekseliem, kurus izdod ārzemēs un iesūta Latvijā, kā arī no vekseliem, kurus sūta no armijas vai flotes kara laikā, zīmognodoklis jāmaksā pirmajam šo vekselu saņēmējam pirms uzraksta par pārvedu vekseļa akceptu vai par vekseļa pārvedi un pirms protesta vai citas rīcības attiecībā uz vekseli (uzrādīšanas, apliecināšanas, diskontēšanas, iesniegšanas valsts iestādei vai amatpersonai u. t. t.) sekojošā veidā: 1) vai nu pievienojot likumā noteiktā kārtībā zīmogpapīru vai zīmogmarkas, vai 2) skaidrā naudā.

Vekseļa summa jāapzīmē burtiem, bet bez tam viņu var vēl apzīmēt ar cipariem. Ja vekseļa summa apzīmēta ar burtiem vairākas reizes, bet ne vienādā apmērā, tad par saistošu atzīstama mazākā summa. Ja vekseldevējs rakstīt neprašanas vai cita iemesla dēļ pats nevar vekseli parakstīt, tad uz viņa lūgumu var parakstīties cita persona, bet ne citādi, kā notāram noteiktā kārtībā apliecinot, ka vekselis parakstīts uz vekseldevēja lūgumu. Vekseli var parakstīt arī vairāki vekseldevēji. Tāpat viņā var norādīt vairākus pirmos vekselņēmējus. Tomēr vekseļa summas dalīšana, ne starp vairākiem vekseldevējiem, ne arī starp vairākiem pirmiem vekselņēmējiem nav atļauta. Vekseli nav atļautas nekādas atzīmes par to, ka samaksas saistība tiek dota nosacīti. Tāpat nav spēkā vekseli ievietoti nosacījumi par procentu maksāšanu, vai par līgumsodu, vai par vekseļa turētāja atsvabināšanu no kaut kādu šo likumu noteikumu izpildīšanas.

Visi izlabojumi vekseli, kas tā saturu ievērojami groza, jāatzīmē pirms vekseldevēja paraksta. Vekseļa summas apzīmējumā pārgrozījumus nepielaiž pat ar sevišķu atzīmi. Tādus aktus, kas neapmierina vekselu likumu prasījumus, neuzskata par vekseliem, un parakstiem vai uzrakstiem uz tādām aktiem nav vekseļa spēka. Tāda spēka nav arī parakstītam vekseļa blanketam, kamēr tajā nav ierakstīts vekselu likumā norādītais teksts.

Vienkāršo vekselu izdošana un tālākdošana.

Lai vekselis stātos spēkā attiecībā uz pirmo vekselņēmēju, vekseldevējam tas jāizdod. Vekseli uzskata par izdotu pirmajam vekselņēmējam, ja tas atrodas pēdējā valdīšanā, izņemot gadījumus, kad izrādās, ka tāda izdošana patiesībā nav notikusi un pirmais vekselņēmējs to ir zinājis.

Pirmajam vekselņēmējam ir tiesība dot vekseli tālāk citas personas īpašumā. Tāda pati tiesība ir arī katram turpmākam vekselņēmējam. Vekseli var dot tālāk kā vienai, tā

arī vairākām personām, tikai nedalot vekseļa summu. To var dot tālāk arī personai, kas jau piedalās vekselī un šī persona to var dot citai, izņemot pašu vekseļdevēju, kam vekseli var dot atpakaļ tikai dzēšanai. Vekseļa tālākdošanu apzīmē ar uzrakstu, kuŗu sauc par pārvedu uzrakstu jeb pārvedi (indosamentu, žiro). Pārvedē jābūt tās personas parakstam, kas vekseli dod tālāk; tā var būt vārda pārvede, ja tajā apzīmēts pirmais vekseļņēmējs, vai blanko pārvede, ja tāda apzīmējuma nav. Pēdējā gadījumā katram vekseļņēmējam tiesība dot vekseli tālāk citai personai arī bez jauna uzraksta.

Blanko un vārda pārvedes rakstāmas vekseļa otrā pusē, pie kam pirmo pārvedi, ja tā ir vārda pārvede, var uzrakstīt visu vai tikai iesākt arī vekseļa priekšpusē. Ja vekseļa otrā puse pierakstīta pilna, tad jaunas pārvedes turpina uz pielīmētas lapas tādējādi, lai pirmā no šīm jaunajām pārvedēm iesāktos vekseļa otrās puses beigās. Ja šos noteikumus neievēro, tad vekseļa tālākdošana nav spēkā. Izlabojumi pārvedēs pielaižami ar aizrādījumu uz tiem un ar attiecīgu parakstu. Pilnīgi pārstriptota pārvede uzrakstāma par iznīcinātu.

Katram vekseļņēmējam ir tiesība pārvērst blanko pārvedi par vārda pārvedi, atzīmējot nākošo vekseļņēmēju. Vekseļa turētājam, dodot vekseli tālāk, ir tiesība ievietot pārvedē atzīmi „bez regresa pret mani“. Ja tāda atzīme nostrīpota, tad tā uzskatāma par iznīcinātu tikai tajā gadījumā, kad par šādu iznīcināšanu atzīmēts ar tās personas parakstu, kas bezregresa pārvedi uzrakstījusi. Vekseļa tālākdošanu var aizliegt ar sevišķu atzīmi vekseļņēmējs vai kaut kuŗš no pārvedējiem (indosantiem, žirantiem). un pret tādu aizliegumu uzrādītā pārvede nav spēkā attiecībā uz to, kas aizliedzis dot vekseli tālāk.

Vienkāršo vekseļu turētāji un viņu pilnvarotie.

Par vekseļa turētāju uzskatāms vekseļa valdītājs, ja viņš vekseli apzīmēts kā pirmais vekseļņēmējs, vai ja vekselis pārgājis uz viņu ar pārvedi, bet ja ir vairākas pārvedes, tikai ar nosacījumu, lai tās visas atrastos nepārtrauktā rindā, kas sākas ar pirmā vekseļņēmēja pārvedi un beidzas ar vārda vai blanko pārvedi. Šī rinda atzīstama par nepārtrauktu, ja katra pārvedēja uzraksts seko tieši vārda pārvedei, kuŗā viņš apzīmēts kā vekseļņēmējs, vai blanko pārvedei, pie kam nostrīpotās pārvedes nav skaitāmas, tāpat kā nozīmes nav arī laikam, kad pārvedes uzrakstītas. Vekseļa turētājam nav jāpārlicinās par iepriekšējo pārvežu īstumu. Vekseļa turētā-

jam pieder visas tiesības, kas izriet no vekseļa, neatkarīgi no iepriekšējā pārvedēja tiesībām, ja tikai neizrādās, ka vekselis no pēdējā valdišanas izzudis bez viņa gribas un ka vekseļa turētājam par to bijis zināms.

Vekseļa turētājs var dot citai personai vekseļa pilnvarojumu. Tāds pilnvarojums nodibināms ar atsevišķu uzrakstu uz vekseļa, un to sauc par pilnvarojuma uzrakstu.

Atbildība vienkāršo vekseļu saistībās.

Izdodot vekseli, vekseldevējs uzņemas atbildību par samaksu pret vekseli. Bez vekseldevēja vekseļa saistībā ir atbildīgi arī visi tie, kas vekseli parakstījuši vai taisījuši uz tā uzrakstu, it kā katrs no viņiem būtu uzņēmies patstāvīgu saistību, izņemot vekseļu likumā tieši norādītos gadījumus, kurus minēšu šeit vēlāk. Katras vekseļu saistību uzņēmušās personas atbildība, ieskaitot arī katru, kas vekseli parakstījusi vai taisījusi uz tā uzrakstu, attiecas tiklab uz vekseļa summu, kā arī uz visu to, ko vekseļa turētājs uz likuma pamata var no minētām personām prasīt.

Ja vekselis nav samaksāts un nesamaksa ir noteiktā kārtībā apliecināta ar protesta aktu, vekseļa turētājam ir tiesība, pēc sava ieskata, celt prasījumu samaksāt visu pret vekseli pienākošos summu vai nu pret visām vekseļa saistībā atbildīgām personām solidāri, vai arī pret vienu pašu no šīm personām, nezaudējot pēdējā gadījumā savu tiesību pret tām no viņām, pret kurām minētais prasījums vēl nav celts. Kas bez attiecīga pilnvarojuma parakstījis vekseli vai taisījis uz tā uzrakstu kā vekseldevēja vai citas vekseļu saistības uzņēmušās personas pilnvarotais, ir personīgi atbildīgs gluži tāpat, kā būtu atbildīga pilnvarojumam esot, tā persona, par kuras pilnvaroto viņš parakstījies. Tādai pašai atbildībai padoti aizbildņi un citi likumīgi pārstāvji, kas kā tādi, bez tiesības uz to, ir parakstījuši vekseli. Ja paraksts uz vekseļa izrādītos viltots vai nesaistītu personu, kas to parakstījusi vai kuras vārdā paraksts izdarīts, vai arī ja parakstījies persona, kam nav tiesības stāties parādu saistībās, tad ar to neatkrīt atbildība, kas pamatojas uz pārējiem uz vekseļa esošiem parakstiem.

Vekseļa saistībā atbildīga persona, pret kuru vērsts vekseļa prasījums, var aizstāvēties tikai ar tādām ierunām, kas pamatojas uz vekseļa likuma noteikumiem vai uz minētās personas tiešām attiecībām ar vekseļa turētāju. Ja vekseli ieguvusi tāda persona, kas pirms vekseļa tālākdošanas jau

piepalījusies vekselī, tad viņai nav tiesības celt prasījumus pret tām vekseļa saistībā atbildīgām personām, pret kuŗām, pirms vekseļa iegūšanas, viņa pati bijusi atbildīga. Ja vekseļa turētājs neizpilda kaut ko tādu, ar ko uz likuma pamata noteikta vekseļa saistību uzņēmēšos personu atbildība, tad šī atbildība izbeidzas, kaut arī šāda neizpildīšana būtu notikusi aiz nepārvāramas varas iespaيدا vai vispār bez vekseļa turētāja vainas.

Vienkāršo vekseļu samaksa.

Pirms termiņa iestāšanās vekseļa turētājam nav tiesības prasīt vekseļa samaksu un viņš nav spiests tādu samaksu pieņemt. Vienojoties par vekseļa priekštermiņa samaksu, pieļaižama viņa nomaksa kā pilnā summā, tā arī pa daļām, pie kam vienā un otrā gadījumā taisāma attiecīga atzīme uz paša vekseļa. Bet tas, kas samaksājis pirms termiņa neīstam vekseļa turētājam, nav atsvabināts no pienākuma samaksāt vekseli termiņā.

Vekseļa samaksas termiņa iestāšanos nosaka, atkarībā no pašu termiņu dažādības šādi:

1) samaksas termiņš, kas nosacīts vekseli uz noteiktu dienu, iestājas tanī pašā dienā;

2) samaksas termiņš, kas nosacīts pēc noteikta laika no vekseļa izrakstīšanas, uzskatāms par iestājušos: a) ja laiks nosacīts dienām — pēdējā no šīm dienām, pie kam vekseļa izrakstīšanas diena nav skaitāma; b) ja laiks nosacīts nedēļām — tajā dienā, kuŗa pēc nosaukuma atbilst vekseļa izrakstīšanas dienai; c) ja laiks nosacīts mēnešiem, — tajā termiņa mēneša dienā, kuŗa pēc datuma atbilst vekseļa izrakstīšanas dienai, bet ja termiņa mēnesī tāda datuma nav, — šī mēneša pēdējā dienā, un d) ja laiks nosacīts uz mēnesi un vienu vai vairākām dienām — pēdējā no šīm dienām;

3) samaksas termiņš, kas nosacīts pie uzrādīšanas iestājas tanī dienā, kad vekseli uzrāda samaksai. Ja vekselis 12 mēnešu laikā no izrakstīšanas dienas, nav uzrādīts samaksai, tad samaksas termiņš iestājas tajā divpadsmitā mēneša datumā, kas atbilst vekseļa izrakstīšanas dienai, bet ja viņā tāda datuma nav — šī mēneša pēdējā dienā;

4) samaksas termiņš, kas nosacīts pēc noteikta laika no uzrādīšanas, iestājas dienā, kas noteicama pēc augstāk minētā 2. p-ktā nosacījumiem, pie kam par pamatu aprēķinam vekseļa izrakstīšanas dienas vietā ņemama viņa uzrādīšanas diena;

5) samaksas termiņš gada tirgū iestājas dienu pirms gada tirgus izbeigšanai noteiktās dienas, vai arī pašā gada tirgus dienā, ja tas ilgst tikai vienu dienu;

6) samaksas termiņš gada tirgū pēc uzrādīšanas iestājas tātī dienā, kad vekseli uzrāda samaksai gada tirgū.

Terminam iestājoties vekselis uzrādāms samaksai vekseldevējam vai, ja tas ir noteicis sevišķu maksātāju, šim pēdējam. Vekselis ar termiņu noteiktā dienā, vai pēc noteikta laika no izrakstīšanas, vai pēc noteikta laika no uzrādīšanas, uzrādāms samaksai termiņa iestāšanās dienā vai vienā no divām pēc tam sekojošām darbdienām. Ja vekseli ar termiņu pie uzrādīšanas norādīts arī sevišķs termiņš uzrādīšanai, tad tas uzrādāms samaksai pirms šī termiņa notecēšanas; bet ja tāds termiņš nav norādīts, tad ne vēlāk kā pēc 12 mēnešiem no vekseļa izrakstīšanas dienas. Vekselis ar termiņu gada tirgū uzrādāms samaksas termiņā, bet ar termiņu gada tirgū pie uzrādīšanas — ne vēlāk kā dienu pirms gada tirgus izbeigšanai noteiktās dienas, vai arī pašā gada tirgus dienā, ja tas ilgst tikai vienu dienu. Ja termiņš, kurā vekselis uzrādāms samaksai, notek svinamā dienā, tad vekselis uzrādāms šajā pašā dienā.

Vekseļa samaksas prasījums ceļams samaksas vietā atiecīgai personai, viņas kantorī vai citās tirdzniecības telpās, bet ja šai personai tādu nav — viņas dzīvoklī, ja tikai vekseli nav norādītas samaksai sevišķas telpas. Uzrādot vekseli samaksai, vekseļa turētājam tiesība prasīt tikai vekseļa summu. Bet ja vekselis ar termiņu pēc noteikta laika no uzrādīšanas jau bijis protestēts tādēļ, ka nav dabūta uzrādīšanas dienas atzīme, tad, vekseli samaksājot, atlīdzināmi arī ar tādu protestu saistītie izdevumi.

Vekseļa turētājam ir tiesība prasīt vekseļa samaksu tikai tādā naudā, kas noteikta par likumīgo maksājamo līdzekli. Par ārzemēs ārzemju valūtā izrakstītu vekseli ar samaksu Latvijā, kā arī par Latvijā izrakstītu vekseli ar samaksu ārzemēs, uzrādot tādus vekselus samaksai Latvijā, vekseļa summa aprēķināma Latvijas naudā pēc vekseli norādītā kursa, bet ja tāda norādījuma nav — pēc samaksas vietas kursa, saskaņā ar kārtību, kāda pieņemta vekseļa kursa aprēķināšanai šajā vietā vai tuvākā biržā. Kursu aprēķinot ņemams iepriekšējais darbdienas kurss.

Vekseļa turētājam nav tiesība atteikties pieņemt daļas samaksu, kuŗu tam piedāvā uzrādot vekseli samaksai, bet tādā gadījumā vekselis paliek pie vekseļa turētāja ar maksātāja atzīmi uz tā par izdarīto maksājumu. Bet ja vekseli pil-

nīgi samaksā, tad vekseļa turētājam, parakstoties uz vekseļa par samaksas saņemšanu, vekselis jānodod samaksātājam. Ja vekselis nav bijis uzrādīts samaksai vai kaut gan bijis uzrādīts, bet vekseļa turētājs piedāvāto summu nav pieņēmis, tad vekseldevējam vai maksātājam viņa vietā ir tiesība pēc tam, kad notecējis protesta celšanai nesamaksas dēļ noteiktais termiņš, nododot glabāšanai no viņa par vekseli pienākošos vai viņa piedāvāto summu attiecīgai tiesai, pēc samaksas vietas, uz vekseļa turētāja risku un liekot izdevumus uz viņa rēķina.

Vienkāršo vekseļu nesamaksas sekas.

Lai paturētu regresa prasījumu tiesību, samaksai uzrādītais vekselis, kas pie uzrādīšanas nav samaksāts, jāprotestē nesamaksas dēļ. Vekseļa turētājs, kas nesamaksas dēļ cēlis protestu, var prasīt tiklab no vekseldevēja, kā arī uz regresa tiesības pamata no pārvedējiem: 1) nesamaksāto vekseļa summu līdz ar 6% gadā, skaitot no samaksas termiņa dienas līdz samaksas izdarīšanas dienai; 2) ar protestiem saistītos izdevumus, un 3) atlīdzību $\frac{1}{4}\%$ apmērā no nesamaksātās kopsummas. Nesamaksātā un nesamaksas dēļ protestētā vekseļa turētājam ir tiesība prasīt regresa samaksu no jebkura pārvedēja, neatkarīgi no pārvežu kārtas, līdz pilnīgai samaksai. Bet tādu prasījumu nevar celt pret to pārvedēju, kurš no sévis novērsis regresa atbildību, ievietodams pirms sava paraksta vārdus: „bez regresa pret mani“.

Pārvedējam, pret kuru celts samaksas prasījums, samaksa jāizdara ne citādi, kā saņemot pretim vekseli ar protesta aktu, un pēc tam viņam ir tiesība nostrīpot vekseli tiklab savu pārvedi, kā arī tai sekojošās pārvedes. Vekseli samaksājušais pārvedējs var prasīt, pēc savas izvēles, no vekseldevēja vai no iepriekšējiem pārvedējiem: 1) tās summas regresa samaksu, kura viņam bijusi jāsamaksā vekseļa turētājam, līdz ar 6% gadā par šo summu no vekseļa samaksas dienas, un 2) atlīdzību $\frac{1}{4}\%$ apmērā no kopsummas. Vekseļa saistībā atbildīgai personai ir tiesība izpirkt protestēto vekseli no vekseļa turētāja par pēdējam pienākošos summu līdz ar $\frac{1}{2}\%$ un izdevumiem un prasīt, lai par šādu izpirkumu parakstītos uz paša vekseļa. Ja izpirkumu piedāvā vairākas personas, tad priekšroka dodama tai no viņām, kuras maksājums atsvabinātu no atbildības vekseļa saistību uzņēmušos personu vislielāko skaitu.

Ja nesamaksāts vekselis nav tikai protestēts, tad protesta nokavējums atsvabina pārvedējus no atbildības vekseļa sais-

tībā, bet vekseldevējs paliek atbildīgs vekseļa saistībā un vekseļa turētājam tiesība prasīt no viņa nesamaksāto summu līdz ar 6% gadā no prasības celšanas dienas. Terminā nesamaksātu vekseli, tiklab protestētu kā neprotestētu, var, uz vispārēja pamata dot tālāk ar pārvedēm, pie kam tomēr šajos gadījumos pārvedēji nav padoti regresa atbildībai, ja pati tālāk došana notikusi pēc protesta celšanas vai pēc protestam noteiktā laika notecējuma.

Vienkāršo vekseļu galvotāji.

Vekseļa samaksu var nodrošināt ar galvojumu tiklab par vekseldevēju, kā arī par katru atbildīgu pārvedēju. Galvojums dodams ar galvotāja parakstu sevišķā uzrakstā, kuŗu sauc par galvojuma uzrakstu (avalu), un ja tajā nav atzīmēts, par kādu personu īsti dots galvojums, tad tas uzskatāms kā dots par vekseldevēju. Vekseļa galvojumu var dot tikai par visu vekseļa summu, bet ne par tās daļu. Šo galvojumu var dot arī vairāki galvotāji, bet tāpat nesadalot vekseļa summu. Vekseļa galvotājs ir atbildīgs gluži tāpat kā tā persona, par kuŗu viņš galvojis. Pēc vekseļa samaksas galvotājs iegūst vekseļa turētāja tiesības tiklab pret to personu, par kuŗu galvojis, kā arī pret tiem, kuŗi būtu bijuši atbildīgi pret šo personu, ja viņa pati būtu vekseli samaksājusi.

Vienkāršo vekseļu protestēšana.

Vekseļa protestu izdara notārs vai persona, kas viņu pēc likuma atvieto, uz attiecīgos gadījumos pieteikta prasījuma pamata.

Uz laukiem, ja tās pašvaldības robežās, kur atrodas pagasta valdes kanceleja, nav notāra, pēdējā pienākumus attiecībā uz vienkāršo vekseļu protestiem izpilda arī pagastu darbveži.

Vekseļa turētājam jāiesniedz notāram vekselis protestam tajā dienā, kuŗa norādīta vekseļa uzrādīšanai samaksas dēļ (sk. nodaļu par vienkāršo vekseļu samaksu).

Termini vienkāršo vekseļu prasību celšanai.

Vekseļa prasību pret vekseldevēju vekseļa turētājs var celt piecu gadu laikā, skaitot no vekseļa samaksas termiņa iestāšanās dienas, bet pret pārvedējiem un galvotājiem — gada laikā, skaitot no tās dienas, kad celts protests vekseļa nesamaksas dēļ.

Vekseli samaksājušais pārvedējs var celt prasību pret iepriekšējiem pārvedējiem sešu mēnešu laikā, skaitot no tās dienas, kad viņš vekseli samaksājis. Pārvedējam, pret kuŗu

celta tāda prasība, ir tiesība savu paša prasījumu aizsargāšanai pieaicināt lietā kā trešo personu visus, dažus vai vienu no iepriekšējiem pārvedējiem. Pēc triju gadu noteējuma, skaitot no vekseļa samaksas termiņa iestāšanās dienas, prasību celšana starp pārvedējiem un pret galvotājiem nav pieļaujama.

Termiņa nokavējums prasības celšanai pret vekseļa saistībā atbildīgām personām pats par sevi atsvabina no jebkādas atbildības vekseļa saistībā tās no šīm personām, attiecībā uz kurām termiņš nokavēts.

Nozudušie vienkāršie vekseļi.

Ja vekselis nozudis, nozaudētājs var lūgt attiecīgo tiesu, pēc samaksas vietas, lai aizliedz vekseļdevējam vai sevišķam maksātājam izdarīt samaksu pret šādu vekseli. Tiesa, iepriekš atgādinājusi lūdzējam par kriminālatbildību tādā gadījumā, ja viņa izteikumī izrādītos par nepatiesiem, un pārliecinājusies par to paskaidrojumu ticamību, kas doti par vekseļa nozušanu, taisa lēmumu par vekseļa samaksas apturēšanu uz vienu gadu, skaitot no vekseļa samaksas termiņa iestāšanās dienas. Neatliekamajos gadījumos rīkojumu apturēt nozudušā vekseļa samaksu dod tiesas priekšsēdētājs ar savu varu. Pēc tam, kad tiesa nozudušā vekseļa samaksu apturējusi, vekseļdevējs vai sevišķais maksātājs, samaksas termiņam iestājoties, var nodot par vekseli pienākošos summu tai pašai tiesai glabāšanai uz tās personas riska, kuŗa iesniegusi lūgumu par samaksas aizliegumu, uzliekot izdevumus uz šīs personas rēķina.

Ja pēc tam, kad tiesa apturējusi nozudušā vekseļa samaksu, ierodas šī vekseļa valdītājs, tad uz viņa lūgumu tiesa, ar kuŗas rīkojumu samaksa apturēta, noteic nozuduma pieteicējam termiņu vekseļa atprasīšanas prasības celšanai un ja noteiktā laikā tāda prasība nav celta, tiesa pirms gada laika noteējuma atceļ rīkojumu par samaksas apturēšanu. Par nozudušu izsludināta vekseļa valdītājam ir tiesība, neiesniedzot minēto lūgumu, celt prasību pret vekseļa nozuduma pieteicēju.

Neatkarīgi no lūguma aizliegt nozudušā vekseļa samaksu, nozaudētājs var lūgt attiecīgo tiesu, lai atļauj saņemt tāda vekseļa samaksu. Pret pieteikšu nodrošinājumu, ko vekseļa nozaudētājs iemaksā skaidrā naudā, valsts kredītiestāžu zīmēs, valsts procentu papīros vai valsts garantētās obligācijās, tiesa var nozaudētājam atļaut saņemt vekseļa samaksu un proti: gadījumā kad vekseļdevējs vai sevišķais mak-

sātājs nodevis par vekseli pienākošos summu glabāšanai, — ja viņa atzīst, ka vekseļa nozaudētāja lūgums — saņemt vekseļa samaksu, pelna ievēribu, bet gadījumā, — kad vekseļdevējs vai sevišķais maksātājs minēto summu nav nodevis — ja viņa, pēc pēdējo aicināšanas un viņu izsacījumu noklausīšanās pārliecinās, ka nozudušais vekselis tiešām izdots, un ja vekseļdevējs vai sevišķais maksātājs nodod par vekseli pienākošos summu glabāšanai. Minētais nodrošinājums atceļams, ja piecu gadu laikā no vekseļa samaksas termiņa nav celts prasījums par vekseļa samaksu.

Vienkāršo vekseļu paraugi.

1. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu uz noteiktu dienu.*

Vekselis par 2000 latiem.

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Tūkstošs deviņi simti trīsdesmit sestā gada otrajā janvārī apņemos samaksāt pret šo vekseli Jānim Balodim Rīgā divi tūkstoši latus.

Juris Krūmiņš.

2. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu pēc noteikta laika no tā izrakstīšanas.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pēc trīs mēnešiem no šīs dienas apņemos samaksāt pret šo vekseli sabiedrībai „Brāļi Kalniņi” Liepājā, Graudu ielā № 25, divi tūkstoši latus.

Andrējs Vanags.

3. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu uzrādīšanai.*

Vekselis par 200 latiem.

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pie šī vekseļa uzrādīšanas apņemos samaksāt Jānim Balodim Rīgā divi tūkstoši latus.

Kārlis Bērziņš.

4. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu pēc noteikta laika no uzrādīšanas.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pēc diviem mēnešiem no uzrādīšanas apņemos samaksāt pret šo vekseli Pēterim Kauliņam Apē divi tūkstoši latus.

Augusts Liepa.

5. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu pie uzrādīšanas, kuŗa tekstā noteikts sevišķs termiņš, kad vekselis uzrādāms samaksai.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pie uzrādīšanas četru mēnešu laikā apņemos samaksāt pret šo vekseli Jānim Sproģim Ogrē divi tūkstoši latus.

Jūlijs Bērzups.

6. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu pēc noteikta laika no uzrādīšanas, kuŗa tekstā noteikts sevišķs termiņš uzrādīšanas dienas atzīmei.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pēc sešām dienām no uzrādīšanas četru mēnešu laikā apņemos samaksāt pret šo vekseli Jānim Puriņam Rīgā divi tūkstoši latus Rēzeknē.

Jānis Rudzītis.

7. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu noteiktā gada tirgū.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Nākošā Talsu Māras gada tirgū apņemos samaksāt pret šo vekseli Ernestam Radziņam divi tūkstoši latus.

Jānis Zaķītis.

8. *Paraugš vienkāršam vekselim ar termiņu noteiktā gada tirgū pie uzrādīšanas.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pie uzrādīšanas nākošā Kokneses Miķeļa gada tirgū mans pilnvaras devējs Jānis Kalējs apņemas samaksāt pret šo vekseli Pēterim Gulbim divi tūkstoši latus.

Jāņa Kalēja pilnvarojumā Jēkabs Saulītis.

9. *Paraugš vienkāršam vekselim ar sevišķa maksātāja norādījumu.*

Vekselis par Ls 2000.—

Rīgā, 1935. gada 24. novembrī.

Pēc sešiem mēnešiem no šīs dienas apņemos samaksāt pret šo vekseli Jānim Puriņam caur Rīgas Komerčbanku divi tūkstoši latus.

Krišjānis Priede.

Zimognodeva.

Vienkāršā 12 latu zimognodeva.

Vienkārša 12 latu zimognodeva par katru loksni jāmaksā:

- 1) par līgumiem, kuŗu objekts pēc savas būtības nav naudā novērtējams;
- 2) par līgumiem, pēc kuŗiem atdod bezmaksas valdīšanā vai lietošanā tādu īpašumu, kas nedod ienākumu;
- 3) par saistības rakstiem uz nenoteiktu summu;
- 4) par līgumiem un līgumsoda nolīgumiem uz noteiktu summu, šos līgumus noslēdzot;
- 5) par pārgarantiju rakstiem, kā arī par garantiju pagarinājumiem. Ja par pamatgarantiju zimognodeva nepārsniedz 12 latus, tad šinī punktā minētie dokumenti aplikami ar zimognodevu tādā pašā apmērā kā attiecīga pamatgarantija.

Vienkāršā 5 latu zimognodeva.

Vienkārša 5 latu zimognodeva par katru loksni jāmaksā:

- 1) par lūgumrakstiem, paziņojumiem, sūdzībām, paskaidrojumiem un citiem rakstiem, kā arī par norakstiem un pielikumiem pie tiem (izņemot tos, kas paši par sevi jau pienācīgā apmērā aplikti ar zimognodevu), ko iesniedz privātas iestādes un personas sekojošās lietās:
 - a) uzņemšanai zvērinātu advokātu kārtā, kā arī piešķirot tiesības vest svešas lietas;
 - b) akciju biedrību un paju sabiedrību statūtu apstiprināšanai, to grozīšanai un termiņa pagarināšanai naudas iemaksai šo biedrību un sabiedrību kapitālos;
 - c) lūdzot atļauju darboties valstī ārzemju uzņēmumiem;
 - d) lūdzot atļauju fabriku atvēršanai, to iekārtas grozīšanai un mašīnu aparātu apmaiņai pret jauniem;
 - e) lūdzot atļauju nodarboties ar kādu arodu vai atvērt uzņēmumus;
 - f) uzņemšanai Latvijas pavalstniecībā;

2) par paziņojumiem un apliecībām, ko izsniedz valsts un pašvaldības iestādes un amatpersonas, kā atbildi uz visiem augstāk aprādītiem lūgumiem, paziņojumiem, sūdzībām un citiem rakstiem, kā arī šo lēmumrakstu norakstiem;

3) par tiesu iestāžu lēmumu un spriedumu norakstiem, kas attiecas uz apstiprināšanu mantošanas tiesībās vai uz nekustamas mantas korroborēšanu;

4) par testāmentiem un mantojuma fideikomīsu un legātu aktiem, kā arī par izvilkumiem un norakstiem no pagastu tiesu protokoliem, kuņiem ir testāmentu nozīme;

5) par mērīšanas robežu grāmatām, ja tās izdod privātpersonām;

6) par protesta aktiem, ja tie neattiecas uz personīgām parādu saistībām;

7) par visu to dokumentu norakstiem, kas apmaksājami ar vienkāršo zīmognodevu 12 latu apmērā.

Vienkāršā 2 latu zīmognodeva.

Vienkāršā 2 latu zīmognodeva jāmaksā par katru loksni:

1) par Tiesu palātai un Senātam iesniedzamām apellācijas un kasācijas sūdzībām sprieduma atcelšanas dēļ civillietās;

2) par tiesu iestāžu izpildrakstiem (izņemot miertiesas un pagasttiesas), kā arī par izvedu rakstiem;

3) par visāda veida pilnvarām (izņemot pilnvaras miertiesu un pagasttiesu lietās, pilnvaras algas, gratifikācijas, pensijas, pabalstu un pasta-telegrafa korespondences un naudas sūtījumu saņemšanai kā arī vienreizīgas neapstiprinātas pilnvaras preču un naudas saņemšanai);

4) par ķīlu apliecībām kā pirmajām, tā papildu, kuņas izdod par nekustamas mantas iekļāšanu, kā arī par apliecībām, attiecībā uz atzīmēm hipotēku grāmatās un zemes grāmatu sarakstos par nekustamas mantas apgrūtināšanu;

5) par saistības rakstiem, kuņas izdod bankām iekļātas nekustamas mantas pircēji pār parādu uzņemšanu uz sevi, kā arī uzņemoties pienākumu apdrošināt iekļātās ēkas, nemazināt īpašuma vērtību un tamlīdzīgi; par saistībām un apliecinājumiem, kad aizdevuma termiņu atjauno vai pagarina, ja raksta izdevējs nesāņem papildu aizdevumus;

6) par protesta aktiem, ja tie neattiecas uz personīgām parādu saistībām;

7) par paskaidrojumiem, kuņas viena persona paziņo otrai ar notāra starpniecību un par notāra apliecībām šinī lietā;

8) par tiesu-medicīniskiem un medicīniski-policejiskiem aktiem par fabriku un tirdzniecības un rūpniecības iestāžu sanitāro stāvokli, ko izsniedz uz privāto personu pieprasījumiem;

9) par saistības rakstiem, kā arī par viņu nodrošināšanai atsevišķi izdotiem kustamas mantas iekļājuma rakstiem, ja tos izdod speciāla tekoša rēķina (on call) kredita operācijās;

10) par apdrošināšanas polisēm, to atvietotajiem rēķiniem vai kvītēm visādos personu apdrošinājumos, izņemot pasažieru apdrošinājumus;

11) tālākdošanas uzrakstiem (cedējumiem) uz preču zīmēm.

Vienkāršā 1 lata zīmognodeva.

Vienkārša zīmognodeva 1 lats jāmaksā par katru loksni:

1) par lūgumrakstiem, paziņojumiem, sūdzībām, atbildēm, iebildumiem, atspēkojumiem un atsauksmēm, ko iesniedz valsts, administratīvām, tiesu, un pašvaldības iestādēm un amatpersonām privātas iestādes un personas savās lietās, kā arī par pielikumiem, izņemot pielikumus, kas kā dokumenti jau paši par sevi apliktī ar attiecīgu zīmognodevu;

2) par spriedumiem un lēmumu norakstiem;

3) par visādu darbvedības rakstu norakstiem;

4) par oficiālām izziņām pabeigtās, kā arī nepabeigtās lietās;

5) par dažāda veida apliecībām;

6) par tiesu medicīniskiem un medicīniski-policejiskiem aktiem, kurus izsniedz privātām personām un iestādēm;

7) par pilnvarām miertiesu un pagasttiesu lietās;

8) par paziņojumiem, kurus valdības un pašvaldības iestādes un amatpersonas izsniedz lūdzējiem kā atbildi uz viņu lūgumu;

9) par visiem lēmumrakstiem uz iebildumiem un sūdzībām un pārsūdzībām nodokļu un nodevu lietās;

10) par pielikumiem pie iebildumiem vai sūdzībām un pārsūdzībām visās nodokļu un nodevu lietās, izņemot tos, kas paši par sevi pienācīgā apmērā apmaksāti ar zīmognodevu;

11) par rakstiskiem lūgumiem atļaut nodarboties kuģu vadītāju, mašīnistu un mehāniķu amatos, nodarboties kā mācību pasniedzējam dažādās mācību iestādēs, par ārvalstnieku laukstrādnieku rakstiskiem lūgumiem pēc darba atļaujām, kā arī par rakstiskiem lūgumiem pēc ormaņu braukšanas, ratiņu stūmēju, personu svaru turētāju un zābaku spodrinātāju atļaujām;

12) par dažādu konfesiju garīdznieku un reliģisku iestāžu izdodamām dzimšanas un laulības apliecībām.

Vienkāršā 30 santimu zīmognodeva.

Vienkārša zīmognodeva 30 santimi jāmaksā par katru loksnī:

1) par kvītēm, kuŗas izdod valsts un pašvaldības iestādes un amatpersonas uz lūdzēju vēlēšanos par lūgumrakstu, naudas, dokumentu un citu priekšmetu saņemšanu;

2) par paziņojumiem sabiedriskām un privātām iestādēm par šo iestāžu izlaisto procentpapīru pārrakstīšanu uz citu vārdu vai uz uzrādītāju un otrādi, kā arī par uzrakstiem uz pašiem papīriem, ja tie izpilda tādu paziņojumu vietu;

3) par manifestiem, konosamentiem un preču zīmēm, kuŗas iesniedz muitas iestādēm;

4) par apliecībām un pavadzīmēm ar akcīzi aplikamo preču pārvadāšanai;

5) par norakstiem, kuŗus iesniedz tiesu iestādēm kā pielikumu lūgumiem, izņemot tos, kas jau paši par sevi ar zīmognodevu aplikti.

Vienkāršā 20 santimu zīmognodeva.

Vienkārša zīmognodeva 20 santimi par katru loksnī jāmaksā:

1) par kvītēm un tamlīdzīgiem dokumentiem, ja tie aplicina naudas, preču un citas mantas saņemšanu, pienākumu izpildīšanu pilnā apmērā vai pa daļām, kad šos dokumentus izdod atsevišķā rakstā un ja tie neizpilda dokumentu vietu, kas aplikami ar proporcionālo zīmognodevu;

2) par kvītēm, kuŗas izdod kreditiestādes un lauku kantoņi par naudas saņemšanu uz tekoša rēķina, kā arī par katru ierakstījumu minēto iestāžu izdotajās aprēķinu grāmatīnās, ja šo kvīšu vai ierakstījumu summa pārsniedz 500 latu;

3) par preču zīmju kvītēm vai duplikātiem un bagāžu kvītēm, kuŗas izdod transporta sabiedrībām dzelzceļi un kuģi, kā arī par ceļa apliecībām, kuŗas transporta sabiedrības izdod vedējiem, un kuģu aģentu zīmēm uz kuģu telpām;

4) par preču noliktavu zīmēm, kā arī par katru pārvedu uzrakstu uz noliktavu, vienkāršas vai iekļāšanas zīmes;

5) par kvītēm, pēc maksu pieņemot un to nododot;

6) par paju apliecībām vai grāmatīnām, kuŗas aplicina paju iemaksas kooperatīvos (arī krāj-aizdevu kasēs);

7) par pārvedu uzrakstiem preču zīmju duplikātos, kuņus izdod transporta biedrības, dzelzceļi un kuģi, par katru uzrakstu atsevišķi;

8) par isām mākļera zīmēm un kreditiestāžu apliecībām par valūtas un vērtspapīru pārdošanu ar nosacījumu tos nodot noteiktā termiņā;

9) par izvilkiem no veikala grāmatu personīgiem kontiem (kontokorentiem);

10) par meža ciršanas un materiāla sagatavošanas zīmēm valsts mežos;

11) spediciju firmu un notāru rēķiniem par samaksātiem nodokļiem un apdrošināšanas biedrību prēmiju rēķiniem;

12) par rēķinu, faktūru, notu, norēķinu, kvīšu un taml. dokumentu norakstiem un tulkojumiem, kā arī to otriem un tālākiem eksemplāriem, ja pierāda, ka pirmie eksemplāri vai oriģināli apmaksāti ar attiecīgo proporcionālo zīmognodevu;

13) par polisēm, rēķiniem un kvītēm obligātoriskai un papildu apdrošināšanai padoto lauksaimniecības ēku un tanīs esošas lauksaimniecības kustamas mantas, kā arī uz klaja lauka stāvošas lauksaimniecības ražas apdrošinājumos, ja šos apdrošinājumus noslēdz apriņķu pašvaldības, viņu savienības, kā arī apriņķu pašvaldību pilnvarotās centrālās savstarpīgās ugunsapdrošināšanas biedrības un par kvītēm, polisēm un aprēķiniem, ko izdod pagastu savstarpīgās ugunsapdrošināšanas biedrības visāda veida apdrošinājumos.

10% proporcionālā zīmognodeva.

Ar proporcionālu zīmognodevu 10% apmērā no prēmijas aplikamas polises vai to vietā izdotie rēķini, kvītes, apliecības u. t. l. dokumenti visāda veida mantu apdrošinājumos, izņemot lauksaimniecības ēku, inventāra un ražas apdrošinājumos. Ja vēlāk apmaina kādu ar zīmognodevu apmaksātu dokumentu pret polisi un ja par apmaināmo dokumentu nomaksātā zīmognodeva sedz par polisi pienākošos zīmognodevu, tad par polisi zīmognodeva vairs nav maksājama, bet polisē atzīmējams, par kādu dokumentu, kādā apmērā un kad zīmognodeva nomaksāta.

2% proporcionālā zīmognodeva.

Ar proporcionālu zīmognodevu 2% apmērā no prēmijas aplikamas apdrošinājuma polises vai to vietā izdotie rēķini un kvītes visādos transporta un pasažieru apdrošinājumos. Par prēmijas summu uzskatāmas visas maksas, ko ņem apdrošinājumus noslēdzot, izņemot valsts nodokli un zīmognodevu,

1% proporcionālā zīmognodeva.

Ar vienprocentīgu proporcionālu zīmognodevu no akta vai dokumenta summas apliekami:

1) akti vai dokumenti, kas attiecas uz līgumiem vai nosacījumiem par īpašuma tiesībām uz nekustamu mantu, tās valdīšanu, lietošanu vai rīkošanos ar to, kā arī par šo tiesību dažādiem aprobežojumiem, nekustamu mantu pirkšanu-pārdošanu, sadalīšanu, dāvināšanu un iekļāšanu, par sabiedrībām, līgumsodiem un miera izlīgumiem;

2) līgumi par nekustamas mantas atdošanu mūža vai ilgtermiņa nomā (uz 99 gadiem);

3) dažāda nosaukuma kvītes, saistības un tamlīdzīgi akti un dokumenti, kas apliecina aizdevuma saņemšanu no kredītiestādes, iekļājot nekustamas mantas, kā arī dokumenti par šo parādu pagarināšanu, ja pie šiem pagarinājumiem izdod papildu aizdevumus;

4) akti un dokumenti par pienākumu pārvešanu uz citām personām, pilnā apmērā vai zināmā daļā, ja to apliecina atsevišķā aktā;

5) nolīgumi par iepriekš minēto aktu un dokumentu dērīguma pagarināšanu, ja pie tam izdarāmi jauni maksājumi, kaut arī agrākā apmērā, vienalga, vai tāds nolīgums ietērpts atsevišķā aktā vai taisīts uzraksta veidā uz paša līguma;

6) līgumi par apbūvēšanas tiesībām;

7) akcijas, pajas, obligācijas, ķīlu zīmes un citāda nosaukuma procentpapīri, kurus izlaiž pašvaldību un citas sabiedriskas iestādes, visāda veida tirdzniecības, rūpniecības un kredītu biedrības un sabiedrības, kā arī ārzemēs izlaistie, bet Latvijā apgrozībā esošie visāda veida fondī, akcijas, pajas, obligācijas un ķīlu zīmes;

8) apdrošināšanas polises, to atvietotāji rēķini un kvītes visādos transporta un pasažieņu apdrošinājumos, bet ne mazāk par 10 santīmiem par katru dokumentu;

9) līdzdalības (pārapirošināšanas) līgumi visādos apdrošinājumos; par šiem līgumiem nodeva maksājama no netto prēmijas, ko saņem turpmākais līdzdalības nesējs.

0,5% proporcionālā zīmognodeva.

Ar pusprocentīgu proporcionālu zīmognodevu no akta vai dokumenta apliekami:

1) līgumi par nekustamas mantas atdošanu beztermiņa vai termiņa nomā (mazāk par 99 gadiem). Ja līgumā paredzēto nomu par zemes lietošanu maksā ne skaidrā naudā, bet graudā un izpildāmos darbos, vai pa daļai naudā, pa daļai

graudā un izpildāmos darbos, tad šādu līgumu summu aprēķina pēc atsevišķā tabulā norādītās saimniecības gada normas par pūrviētu aļamas zemes. Minētās normas katru gadu noteic finanču ministrija, saziņā ar attiecīgiem resorjiem;

2) kalpošanas līgumi;

3) pirkšanas priekškontrakti, rokas naudas, kvītes un citi akti un dokumenti, kuŗos atrodas nosacījumi par nekustamas mantas aizpārdošanu;

4) līgumi par kuŗu nomu preču pārvadāšanai (čarte-partijas);

5) uzraksti ar pieminētajiem dokumentiem par tanīs minēto pienākumu pārvešanu uz citām personām pilnā apmērā vai zināmā daļā;

6) izvilki no pagastu tiesu aktu grāmatām, kā arī visādu šinīs grāmatās ievesto darījumu apstiprināti noraksti;

7) valsts zemes fonda objekta izpirkšanas līgumos ievestie alimentu ierakstījumi;

8) līgumi (zemes grāmatu nodaļu akti) ar kuŗiem dzīvokļu kooperātīvu biedri iegūst īpašuma tiesības, vai dzimts — (obroka), mūža, ilgtermiņa vai vienkāršas nomas tiesības uz nekustamu mantu no tiem dzīvokļu kooperātīviem, kuŗu biedri viņi ir.

Proporcionālā zīmognodeva 4 santīmu apmērā no katriem 10 latiem.

Ar proporcionālu zīmognodevu 4 santīmu apmērā no katriem pilniem vai nepilniem 10 latiem apliekami:

1) visādi iekšzemes un ārzemes vekseli (vienkārši vekseli, pārvedu vekseli, tranzīta vekseli, solo vekseli u. t. t.);

2) parādzīmes un parādnieku parakstīti rēķini un citas personīgas parādu saistības, gan nodrošinātas ar kustamas mantas iekļāšanu, gan arī nenodrošinātas, kā arī akti par kustamas mantas iekļāšanu nodrošinot kādu pienākumu;

3) uzraksti par aizdevumu termiņu pagarinājumiem uz vairāk kā 9 mēneši ilgu laiku, ko tāisa uz parādu zīmēm kredītiestādes un banku katoŗi pret procentpapīru vai preču iekļāšanu;

4) akcīzes valdēs izdotās ķīlu kvītes par akcīzes nomaksas nodrošināšanu vai atļauju to nomaksāt pa daļām, kā arī apliecības saņemt no valsts kases bandroles uz kredīta;

5) saistību apliecības, ko izdod kredītiestādēm to biedri par summu, ar kuŗu katrs biedrs atbild par biedrības parādiem, kā arī apliecības par katram biedram atveŗamā kredīta summu;

6) galvojumi, kas sastādīti atsevišķa akta veidā, izņemot pārgarantijas un garantiju pagarinājumus;

7) akti un dokumenti, kas attiecas uz līgumiem un nosacījumiem par īpašuma tiesībām uz kustamu mantu, par šās mantas lietošanu, dāvināšanu, irēšanu, aizdošanu vai iekļāšanu, kā arī par piegādājumiem un darba izpildījumiem;

8) pirkšanas priekškontrakti, rokas naudas kvītes un citi akti un dokumenti, kuŗos atrodas nosacījumi par kustamas mantas izpārdošanu;

9) līgumi par preču un citas kustamas mantas pirkšanu-pārdošanu;

10) uzraksti uz iepriekš minētajiem dokumentiem par tās norādīto pienākumu pārvešanu uz citām personām pilnā apmērā vai zināmā daļā;

11) dzīvokļu grāmatiņas, kuŗās atrodas īres nosacījumi.

Proporcionālā zīmognodeva 2 santimu apmērā no katriem 10 latiem.

Ar proporcionālu zīmognodevu 2 santimu apmērā par katriem pilniem vai nepilniem 10 latiem apliekami:

1) rēķini, faktūras, notas, norēķini, kvītes un tamlīdzīgi dokumenti par pārdotām precēm, materiāliem un citu mantu, piegādājumiem, izpildītiem darbiem un pakalpojumiem (izņemot rēķinus, kas minēti atsevišķi), kad tos izdod vai nu pēc mutiskiem vai rakstiskiem nolīgumiem, bet atsevišķā rakstā;

2) iepirkumu grāmatiņas par precēm, ko ņem uz parāda vai līdz norēķinam — pie aprēķināšanas pēc katrreizējas maksājamās summas, bet piedzīšanas gadījumā tiesas ceļā — pie prasības sūdzības iesniegšanas;

3) iebildumi vai sūdzības un pārsūdzības visās nodokļu un nodevu lietās, izņemot iebildumus vai sūdzības un pārsūdzības lauku nekustamas mantas vērtēšanas lietās, bet ne mazāk kā ar

a) 2 latiem iebildumi vai sūdzības aprinķu vai iecirkņu nodokļu komisijām,

b) ar 3 latiem pārsūdzības galvenām komisijām un

c) ar 5 latiem Senātam;

4) biļetes, rēķini, kvītes un tamlīdzīgi abonementa rakstura dokumenti, par katru dokumentu;

5) kredītiestāžu, kā arī banku operācijas izpildītāju privātu kantoŗu un sabiedrību izpildāmās zīmes, biļetes, kvītes un ierakstījumi sevišķās grāmatiņās par termiņa vai beztermiņa naudas noguldījumiem, ja summa pārsniedz 10 latus;

6) uzglabājumu kvītes, kuŗas izdod privātas iestādes un personas, ja summa pārsniedz 10 latus.

Kārtība un sabiedriska drošība valstī.

Ar 1938. gada 15. februāri Latvijā izbeidzas kara stāvoklis, kas bija ieviests sakarā ar lielajām reformām valstī un pastāvēja no 1934. gada 15. maija. Pateicoties kara stāvokļa noteikumiem visas lielās valsts reformas varēja noritēt mierīgi un netraucēti. Tā kā reformas visos sākumos vēl nav nobeigtas, tad, lai nobeigtu šīs reformas un nodrošinātu to sekmiņu izvešanu dzīvē, Ministru kabinets pieņēmis un Valsts Prezidents 1938. gada 12. februārī publicējis likumu par kārtību un sabiedrisku drošību valstī, kas stājas spēkā ar izsludināšanas dienu. Likums ir ļoti svarīgs, un tas jāzina katram pilsonim.

Šis likums nosaka, ka valsts iekšējās drošības un kārtības uzturēšana un sargāšana piekrīt Iekšlietu ministrijai. Visu iestāžu dienestpersonu un pilsoņu pienākums ir atbalstīt to iestāžu un personu darbību, kurām uzticēta valsts drošības sargāšana. Uz šī likuma pamata Iekšlietu ministrs var:

1) izdot noteikumus un dot rīkojumus: a) par izprieņēmām, sapulcēm un ielas gājieniem un to ierobežošanu; b) par kustības ierobežojumiem uz ielām un ceļiem; c) par ieroču, sprāgstvielu un kara piederumu turēšanu un lietošanu; d) par kārtības un sabiedriska miera uzturēšanu; e) par tirgošanās ierobežošanu; f) par reibinošu dzērienu izgatavošanas un pārdošanas ierobežošanu;

2) noteikt par iepriekš minēto noteikumu un rīkojumu pārkāpšanu naudas sodu līdz vienam tūkstošim latu, vai arestu līdz trim mēnešiem vai abus šos sodus kopā;

3) uzlikt aprādītos sodus, tos samazināt vai atlaist; sodus uzlikt ministrs var pilnvarot arī atsevišķas dienestpersonas (Iekšlietu ministrs ar saviem 1938. gada 14. janvāra rīkojumiem pilnvarojis prefektus, apriņķu priekšniekus un dzelzceļu policijas priekšnieku uzlikt sodus šī likuma robežās par likumā uzskaitītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem).

Iekšlietu ministrs vai viņa pilnvarotas dienestpersonas var sodīt ar naudas sodu līdz Ls 1000,— vai ar arestu līdz

3 mēnešiem vai ar abiem šiem sodiem kopā personas, kas tīši vai aiz neuzmanības, atklāti vai neatklāti paudušas valstij vai sabiedrībai kaitīgas baumas vai ziņas, vai arī attiecīgos gadījumos ierosināt pret šādām personām kriminālvajāšanu tiesas ceļā pēc Sodu likuma. Iekšlietu ministra pilnvaroto dienestpersonu lēmumus par administratīvo sodīšanu var pārsūdzēt 7 dienu laikā no lēmuma pasludināšanas dienas Iekšlietu ministram. Pārsūdzības kārtību nosaka lēmumos un paziņojumā pret parakstu, lēmumu pasludinot.

Administratīvā kārtā uzliktu sodu var izpildīt nekavējoties:

- 1) kad to prasa valsts vai sabiedrības drošība;
- 2) pie kļaidoņiem bez noteiktas dzīves vietas;
- 3) pie personām, par kurām rodas dibinātas aizdomas, ka tās var izvairīties no soda izciešanas.

Streiki un lokauti ir aizliegti. Tāpat aizliegts pamudinājums uz šādu rīcību. Par šā noteikuma neievērošanu vainīgie, ja tie nav saucami pie atbildības pēc Sodu likuma, sodāmi administratīvā kārtā ar naudas sodu līdz Ls 1000,— vai ar arestu līdz 3 mēnešiem vai ar abiem šiem sodiem kopā.

Dienesta labā resoru vadītāji var atlaist no dienesta valsts, civilliestāžu un autonomu valsts uzņēmumu darbiniekus. Darbiniekus, kurus iecēlis amatā Ministru kabinets, var atlaist tikai Ministru kabinets. Attiecībā uz pašvaldību darbiniekiem šāda tiesība ir iekšlietu ministram. Šie noteikumi neattiecas uz tiesnešiem un prokurātūras amatpersonām. Uz augstāk minētā pamata atļautiem darbiniekiem izmaksā algu par vienu mēnesi uz priekšu, skaitot no atlaišanas dienas. Minētām personām piešķir arī neizlietoto kārtējo atvaļinājumu, bet ne ilgāk par vienu mēnesi.

Iekšlietu ministrs kaŗa ministram piekrītot, var nolemt turēt apcietinājumā līdz sešiem mēnešiem personas, kurās viņš atzīst par kaitīgām valsts drošībai vai tās saimnieciskām interesēm, vai arī likt priekšā šīm personām atstāt uz noteiktu vai nenoteiktu laiku valsts robežas vai arī noliegt uzturēties noteiktās vietās. Minētam 6 mēnešu laikam notekot to var pagarināt. Personas, kurām likts priekšā atstāt valsts robežas, līdz viņu izceļošanai var turēt apcietinājumā. Iekšlietu ministrs, kaŗa ministram piekrītot, var atsvabināt no apcietinājuma pirms noteiktā termiņa vai atcelt izraidījumu.

Tieslietu ministrs var likt priekšā tiesu iestādēm izspriest ārpus kārtas un paātrinātā gaitā atsevišķas lietas vai lietu šķiras un izspriest aiz slēgtām durvīm lietas, kad to prasa valsts intereses.

Uz iekšlietu ministra priekšlikumu, tieslietu ministram piekritot, kara ministrs var nodot kara tiesai iztiesāt kara laikam paredzētā kārtībā lietas par tiem noziedzīgiem nodarījumiem un to mēģinājumiem, kas paredzēti Sodu likuma 69. (vardarbība ar nolūku grozīt Latvijā pastāvošo valsts iekārtu, gāzt Valsts Prezidentu vai Ministru kabinetu, vai atņemt viņiem ar likumu piešķirtās funkcijas, vai atraut no Latvijas kādu viņas teritorijas daļu); 71.—73. (piedalīšanās savienībā iepriekš uzskaitīto smago noziegumu izdarīšanai; Valsts Prezidenta noslepkavošana; Miesas bojājumu nodarīšana vai brīvības atņemšana Valsts Prezidentam); 87.—98. (valsts noziedzība un tās pabalstīšana); 105. (piedalīšanās atklātā kopsapulcē, kas rīkodamās savienotiem dalībnieku spēkiem izdarījusi smagus noziegumus); 106. (piedalīšanās kopsapulcē, kas rīkodamās savienotiem dalībnieku spēkiem pretojusies karaspēkam u. t. t.); 430. (kvalificēta slepkavība); 529. p. (tādu bojājumu izdarīšana, kas apdraud satiksmi); 532. p. 3. d. (svešas mantas bojāšana aizdedzinot, spridzinot vai appludinot, ja briesmas varējušas draudēt arī valsts vai sabiedriskiem uzņēmumiem vai celtnēm); 533. p. (valsts un sabiedrisku ēku un uzņēmumu bojāšana aizdedzinot, spridzinot vai appludinot); 550. p. 3. d. 1.—4. p-ktā un 4. daļā (kvalificēta laupīšana); 551. p. 4. daļā (izspiešana bandā); kā arī par noziedzīgiem nodarījumiem, kas paredzēti 123. p. 2. un 3. punktā un 4. punkta b burtā ciktāl minētie punkti attiecas uz 69., 72., un 73. pantā paredzētiem noziedzīgiem nodarījumiem (tāda nozieguma vai apstākļa slēpšana, kas attiecas uz dumpi vai noziegumiem pret Valsts Prezidenta personu). Tiesību nodot šo lietu iztiesāšanu kara tiesai var izlietot pēc apsūdzības raksta apstiprināšanas vai kara prokurora atzinuma sastādīšanas, bet pirms tiesas lēmuma par lietas virzīšanu. Pēc attiecīga lēmuma par lietas nodošanu iztiesāt kara tiesā kara laikam paredzētā kārtībā, kara ministrs lietu līdz ar šo lēmumu nosūta kara prokuroram iesniegšanai tieši kara tiesai. Iepriekš uzskaitīto noziegumu iepriekšējās izmeklēšanas kā arī lietu iztiesāšanu izdara ārpus kārtas un paātrinātā gaitā. Šais lietās tiesa likumā paredzēto sodu var paaugstināt, uzlietot kā augstāko sodu spaidu darbus uz visu mūžu vai nāves sodu pēc kara sodu likuma pirmās sadaļas noteikumiem.

Bezpeļņas biedrības un to savienības.

Gandrīz ikkatrs Latvijas pilsonis ir kādas bezpeļņas biedrības biedrs, tamdēļ arī šīs grāmatas lietotājiem un ikvienam pilsonim no svara zināt likumu par bezpeļņas biedrībām un to savienībām. Ministru kabinets šo likumu pieņēmis 1938. gada 11. februārī, un Valsts Prezidents to izsludinājis 1938. gada 14. februārī. Likums stājas spēkā ar izsludināšanas dienu. Tā kā šis likums ir ļoti svarīgs, tad to apskatīšu še gandrīz nesaisinātu.

Likums nosaka, ka visiem Latvijas iedzīvotājiem ir tiesība likuma robežās apvienoties biedrībās un to savienībās. Šo biedrību un savienību mērķi un darbība nedrīkst runāt pretim likumiem. Apvienoties politiskās partijās noliegts.

Par biedrību atzīstama vairāku fizisku vai fizisku un juridisku personu apvienošanās kopīgai darbībai zināmu mērķu sasniegšanai, bet par savienību — divu vai vairāku juridisku personu apvienošanās saskaņotai bezpeļņas darbībai ar kopīgu pārvaldības organu. Biedrību un to savienību iekārtu un darbību nosaka statūti. Šo organizāciju darbību saskaņā ar likumu un statūtiem vada biedrības vai savienības priekšnieks, kas ir arī valdes priekšsēdētājs. Biedrību un savienību statūtos jāatzīmē:

- 1) biedrības vai savienības nosaukums, mērķis, tiesības, darbības rajons un mājas;
- 2) biedru iestāšanās un izstāšanās kārtība;
- 3) biedrības vai savienības līdzekļi un to izlietošanas kārtība;
- 4) ka biedrības priekšnieku — valdes priekšsēdētāju ievēl pilna sapulce;
- 5) valdes locekļu skaits, to ievēlēšanas kārtība, pilnvarojuma termiņš, piekritība un lēmumu pieņemšanas kārtība;
- 6) ka valdes sēdes sasauc un vada biedrības priekšnieks vai viņa prombūtnē viņa vietnieks; ka valdes sēdes ir pilntiesīgas, ja tajās piedalās biedrības priekšnieks vai viņa uzdevumā viņa vietnieks, un ka valdes lēmumi uzskatāmi par

pieņemtiem, ja vajadzīgo balsu skaitā ietilpst sēdes vadītāja balss;

7) pārējie biedrības vai savienības pārvaldes organi, to sasaukšanas kārtība, piekritība, vēlēšanas un lēmumu pieņemšanas kārtība, kā arī šo organu pilnvarojuma termiņš;

8) statūtu grozīšanas kārtība;

9) likvidācijas kārtība.

Biedrību vai savienību statūti un to pārgrozījumi vai papildinājumi reģistrējami Sabiedrisko lietu ministrijā. Lūgumus reģistrēt statūtus un to pārgrozījumus vai papildinājumus izšķir sabiedrisko lietu ministrs. Sabiedrisko lietu ministram ir tiesība reģistrācijas lūgumu noraidīt, ja viņš biedrību vai savienību atzīst par nevēlamu. Kaņavīru organizāciju statūtus un to pārgrozījumus vai papildinājumus Sabiedrisko lietu ministrija reģistrē saziņā ar kaņa ministriju. Sabiedrisko lietu ministrijā reģistrējamas arī juridiskas personas, ko nodibina, pamatojoties uz novēlējumiem vispārnodeļīgiem, labdarīgiem un tamlīdzīgiem mērķiem, un šo juridisko personu statūtu pārgrozījumi un papildinājumi. Reģistrēšana izdarāma saziņā ar Tieslietu ministriju. Koŗi, teātra ansambļi, sabiedriskas labdarības vai palīdzības organizācijas un taml., kuŗām nav nepieciešami statūti un kuŗām nav juridiskas personas tiesību, uzdod atbildīgās personas un darbojas ar sabiedrisko lietu ministŗa atļauju bez reģistrēšanas turpmāk minētajā kārtībā.

Biedrība un savienība, kuŗas statūti ievesti Sabiedrisko lietu ministŗijas reģistrā, bauda juridiskas personas tiesības. Organizācija uzskatāma par nodibinātu ar to dienu, kad „Valdības Vēstnesī” ievietots sludinājums par tās statūtu reģistrāciju. Trīs mēnešu laikā no šīs dienas organizācijai jāievēl statūtus paredzētie pārvaldības organi un jāuzsāk darbība; pretējā gadījumā tā likvidējama.

Par biedrību pilntiesīgiem biedriem var būt abu dzimumu personas, ne jaunākas par 21 gadu, un biedrības dibinātājiem jābūt rīcības un tiesības spējīgiem. Biedri-interesenti var būt arī jaunāki par 21 gadu, bet tie nebauda ne aktīvas, ne pasīvas vēlēšanu tiesības. Skolu audzēkņi var būt par organizāciju dibinātājiem, biedriem vai biedriem - interesentiem tikai ar skolas vadības atļauju.

Par biedrību vai savienību pārvaldības organu locekļiem nevar būt personas, kuŗu pastāvīga vai ilgstoša dzīves vieta ir ārzemes, vai kuŗas ar tiesas spriedumu sodītas ar pārmācības namu vai bārgāku sodu, vai ar cietumu par mantkāriņģiem vai pretvalstiskiem nodarījumiem, vai atrodas zem izmeklēšanas par šādiem nodarījumiem. Ārzemnieki organizā-

ciju pašvaldības organos var būt tikai ar sabiedrisko lietu ministra atļauju.

Biedrību vai savienību biedriem piešķirt tiesību nēsāt formas tērpu un dažādas nozīmes, kas varētu norādīt, ka attiecīgā persona pieder pie zināmas organizācijas, kā arī atļaut lietot visāda veida un lieluma karogus var sabiedrisko lietu ministrs, saziņā ar kara ministru, bet, ja organizācija pakļauta citai ministrijai, vai pakļauta kamerai, Sabiedrisko lietu ministrija pieprasa arī šo iestāžu atsauksmi. Lūgumam pēc atļaujas jāpievieno 3 eksemplāros karoga, formas tērpa, nozīmju vai citu apzīmējumu attēls ar aprakstu. Par šo noteikumu pārkāpšanu vainīgajiem draud kriminālatbildība.

Sabiedrisko lietu ministrija var revidēt biedrību vai savienību un to amatpersonu darbību. Sabiedrisko lietu ministrs var, ja sabiedriskas intereses to prasa, atcelt biedrību vai savienību amatpersonas un iecelt to vietā citus šo organizāciju biedrus, bet, ja organizācijas saņēmēšas valsts vai pašvaldības pabalstus, tad arī citas piemērotas personas; tāpat viņš var iecelt pilnvarniekus un sūtīt savus pārstāvjus organizāciju pārvaldības organu sēdēs vai sapulcēs.

Pilnvarnieka pienākums ir kopā ar organizācijas pārvaldības organiem pārzināt un vadīt organizāciju darbību. Ja pilnvarnieks kādam lēmumam nepiekrīt, viņš šo jautājumu nodod attiecīgā pārvaldības organa pārlemšanai. Ja attiecīgais pārvaldības organs paliek pie sava agrākā lēmuma vai pieņem citu lēmumu, kam ministrijas pilnvarnieks nepiekrīt, vai arī, ja ministrijas pilnvarnieka noteiktā laikā jautājumu neizlemj, tad jautājumu izšķir un izved dzīvē ministrijas pilnvarnieks. Sabiedrisko lietu ministrs var:

1) atcelt nelikumīgus, vai statūtiem pretējus sapulces lēmumus un uzdot attiecīgam pārvaldes organam sasaukt jaunu sapulci un uzņemt dienas kārtībā tos jautājumus, par kuriem pieņemti nelikumīgie vai statūtiem pretējie lēmumi;

2) uzdot novērst pretlikumīgu rīcību vai statūtu pārkāpšanu;

3) slēgt biedrības vai savienības, kuŗu darbību viņš atzīst par nevēlamu vai kaitīgu valsts vai sabiedriskām interesēm, vai kuŗas nav likvidējušās noteiktā termiņā;

4) uzdot biedrībām vai savienībām noteiktā termiņā izdarīt likvidāciju saskaņā ar statūtiem.

Biedru sūdzības par biedrību vai savienību augstāko pārvaldības organu (pilnas biedru sapulces, kongresa, delegātu sapulces u. t. t.) lēmumiem vai Sabiedrisko lietu ministrijas pilnvarnieka lēmumiem vai rīcību izšķir Sabiedrisko lietu mi-

nistrs, un tās iesniedzamas 1 mēneša laikā no lēmuma uzzināšanas dienas.

Pēc vēlēšanām, vai iestājoties pārgrozībām valdes sastāvā visām pastāvošo, kā arī jaundibināto organizāciju valdēm 2 nedēļu laikā jāpaziņo sava aprīņa priekšniekam vai prefektam valdes sēdeklis un valdes locekļu vārdi, uzvārdi, dzimšanas laiks un vieta un adrese. Ziņas iesniedzamas rakstiski 2 eksemplāros, no kuriem vienu eksemplāru attiecīgais aprīņa priekšnieks vai prefekts piesūta Sabiedrisko lietu ministrijas Preses un biedrību departamentam.

Biedrība likvidējama, ja biedru skaits ir mazāks par statūtos paredzēto pārvaldības organu locekļu un to kandidātu skaitu, vai mazāks par 20.

Biedrībām vai savienībām jāiesniedz Sabiedrisko lietu ministrijai ne vēlāk par 1. aprīli iepriekšējā kalendāra gada darbības pārskats 2 eksemplāros pēc Sabiedrisko lietu ministrijas apstiprināta parauga.

Biedrību un to savienību dibināšanas un reģistrēšanas kārtība likumā noteikta šāda:

Sabiedrisko lietu ministrijai iesniedzamam reģistrācijas lūgumam pievienojami statūti 4 eksemplāros. Lūgumu un statūtus paraksta ne mazāk kā 5 dibinātāji. Savienības reģistrācijas lūgumam pievienojams biedrību valžu vienošanās kopsēdes protokols, jaunās savienības statūti 4 eksemplāros un apvienojamo biedrību saraksts 4 eksemplāros. Protokolu, statūtus un sarakstu parakstā savienībā izejošo organizāciju valdes. Jautājumu par iestāšanos savienībā valde kārtu uz pilnas sapulces pilnvarojuma pamata. Paraksti uz lūguma apliecināmi pie notāra, miertiesneša vai vietējās pašvaldības. Izdarīt statūtos Sabiedrisko lietu ministrijas norādītos pārlabojumus vai papildinājumus var pilnvarot kādu dibinātāju, valdes locekli vai attiecīgas kameras darbinieku. Šo pilnvarojumu var izteikt arī lūgumā. Lūgumam reģistrēt biedrību vai savienību statūtus, pievienojama kvīte par iemaksu reģistrācijas sludinājumam „Valdības Vēstnesī”. (Scludinājuma maksa Ls 6,15). Pašvaldību un privāto iestāžu un uzņēmumu, ūgundzēsēju organizāciju reģistrācijas lūgumu un statūtus paraksta pašvaldību un privāto iestāžu vai uzņēmumu amatpersonas, kas šīs organizācijas uztur. Šie paraksti nav jāapliecina. Biedrību lūgumi atļaut atvērt nodaļas, iesniedzami Sabiedrisko lietu ministrijai, pievienojot valdes sēdes vai pilnas sapulces protokola izrakstu par to, ka nodaļu nolemis atvērt. Izraksts apliecināms pie notāra, miertiesneša vai vietējās pašvaldības. Sabiedrisko lietu ministrijas Preses un biedrību

departaments ved reģistru par biedrībām un reģistru par savienībām.

Biedrības, kas dibināmas saskaņā ar likumiem par kamerām, nostādītas savrup un par tām likums nosaka:

Likumos par kamerām paredzēto biedrību statūti un to pārgrozījumi vai papildinājumi reģistrējami vai pārreģistrējami vispārējā kārtībā ar turpmāk paredzētiem izņēmumiem. Šo biedrību statūtu reģistrēšanai vai pārreģistrēšanai vajadzīga attiecīgas kameras atļauja, kas līdz ar reģistrācijas lūgumu jāiesniedz Sabiedrisko lietu ministrijai.

Likumos par kamerām paredzēto jaundibināmo vai pārreģistrējamo biedrību statūtiem jābūt saskaņotiem ar attiecīgo kameru izstrādātiem normālstatūtiem. Šo biedrību darbība pakļauta vispārējiem noteikumiem par biedrībām ar dažiem izņēmumiem, kas apskatīti še turpmāk.

Kameras priekšsēdētājs, kuŗa vadībā biedrība darbojas, var ierosināt:

1) atcelt un iecelt biedrības priekšsēdētāju, valdes, padomes un revīzijas komisijas locekļus un uzticības vīrus vai arī uzdot biedrībai izdarīt jaunas vēlēšanas;

2) atcelt nelikumīgus vai statūtiem pretējus sapulces lēmumus un uzdot attiecīgiem pārvaldības orgāniem sasaukt jaunu sapulci un uzņemt darba gaitā tos jautājumus, par kuŗiem pieņemti nelikumīgie vai statūtiem pretējie lēmumi;

3) uzdot novērst pretlikumīgu rīcību vai statūtu pārkāpšanu un atcelt nelietderīgus lēmumus;

4) slēgt biedrības vai savienības, kuŗu darbība ir nevēlama vai kaitīga valsts vai sabiedriskām interesēm, vai kuŗas nav likvidējušās noteiktā termiņā, nosakot likvidācijas kārtību;

5) uzdot biedrībām vai savienībām noteiktā termiņā izdarīt likvidāciju saskaņā ar statūtiem.

Kamerasi pakļauto biedrību vai to biedru sūdzības iesniedzamas kameras priekšsēdētājam viena mēneša laikā no lēmuma uzzināšanas dienas. Kameras priekšsēdētājs sūdzību ar savu atsauksmi nodod Sabiedrisko lietu ministrijai viena mēneša laikā no sūdzības saņemšanas dienas. Kameras priekšsēdētājs kuŗa vadībā biedrība darbojas, var:

1) izdot noteikumus biedrības uzticības vīru darbībai;

2) revidēt biedrības saimniecību un darbību;

3) dot biedrībai rīkojumus un norādījumus;

4) uzdot novērst pretlikumīgu rīcību vai statūtu pārkāpšanu.

Organizāciju apvienošanās kārtība likumā noteikta šāda:

Vairākas biedrības vai savienības var apvienoties vienā biedrībā vai savienībā. Apvienojamās biedrības vai savienības var izbeigt savu pastāvēšanu, neizdarot likvidāciju. Pirms apvienošanās to organizāciju valdes, kas vēlas apvienoties, ar sludinājumu „Valdības Vēstnesī” uzaicina ieinteresētās personas un organizāciju kreditorus ziņot savus iebildumus viena mēneša laikā Sabiedrisko lietu ministrijai. Apvienoties var tikai biedrības ar biedrībām un savienības ar savienībām.

Par apvienošanos lemj apvienojamo biedrību vai savienību valdes uz pilnas sapulces pilnvarojuma pamata. Apvienojamo biedrību valžu lēmumi līdz ar kopīgu lūgumu reģistrēt apvienošanu, iesniedzami Sabiedrisko lietu ministrijai, pievienojot lūgumam jaunās organizācijas statūtus 4 eksemplāros, apvienojamo biedrību vai savienību bilanci, kreditoru sarakstu un kvīti par naudas iemaksu publikācijai „Valdības Vēstnesī”. Biedrību vai savienību apvienošanās lūgumus izšķir sabiedrisko lietu ministrs. Par reģistrāciju izsludina „Valdības Vēstnesī”.

Apvienojamo biedrību vai savienību pastāvēšana izbeidzas ar apvienošanās reģistrācijas publikāciju „Valdības Vēstnesī”, no kuŗa laika arī apvienošanās uzskatāma par notikušu. Uz šās publikācijas pamata izdarāmi ieraksti reģistrā. Apvienojamo biedrību vai savienību biedri pēc apvienošanās reģistrācijas automātiski kļūst par apvienotās organizācijas biedriem, ja viņi viena mēneša laikā nepaziņo, ka nevēlas būt par biedriem apvienotā organizācijā.

Par mantas pāreju atsavināšanas nodeva nav jāmaksā. Nekustamas mantas pārrakstīšana zemes grāmatās uz jaunreģistrētās biedrības vai savienības vārdu izdarāma pēc apvienošanās reģistrācijas publikācijas „Valdības Vēstnesī” uz šās organizācijas valdes lūgumu. Ar biedrību vai savienību apvienošanos to tiesības un saistības pret trešām personām automātiski pāriet uz jaunreģistrēto organizāciju, kuŗas īpašumā pāriet arī apvienoto organizāciju manta.

Biedrību un savienību likvidācija piespiedu kārtībā likumā izteikta šādi:

Likvidējamo savienību un biedrību likvidātorus, skaitā 1—3, ieceļ un no uzliktiem pienākumiem atbrīvo Sabiedrisko lietu ministrs. Ja iecelti 3 likvidātori, tad viņi sastāda likvidācijas komisiju, kuŗas priekšsēdētāju no likvidatoru vidus izrauga sabiedrisko lietu ministrs. Likvidāciju var uzņemties Sabiedrisko lietu ministrija pati, kā arī uzdot to izdarīt kameraļi. Sabiedrisko lietu ministra lēmums par biedrības vai

savienības slēgšanu vai likvidatoru iecelšanu izsludināms „Valdības Vēstnesī”. Izsludināšanas diena skaitās par likvidācijas sākumu.

Likvidācijas komisija vai likvidatori nekavējoties pārņem savā rīcībā likvidējamās organizācijas mantu. Komisijas sēdes sasauc un vada komisijas priekšsēdētājs. Sēdēs balso atklāti. Jautājumus izšķir ar vienkāršu balsu vairākumu, un lēmumi uzskatāmi par pieņemtiem, ja vairākumā ietilpst arī priekšsēdētāja balss. Par visām sēdēm raksta protokolus, kurus paraksta priekšsēdētājs un locekļi. Protokolu un lēmumu noraksti iesniedzami Sabiedrisko lietu ministrijai apstiprināšanai.

Ar likvidācijas sākumu slēgtās biedrības vai savienības tiesība prasīt un atbildēt tiesā pāriet uz likvidatoriem. Līdz ar to apturamas pret likvidējamo biedrību vai savienību vērsto prasījumu piedziņas, un prasījumi iesniedzami likvidatoriem apmierināšanai vispārējā likvidācijas kārtībā. Likvidatori ar sludinājumu „Valdības Vēstnesī” uzaicinā likvidējamās biedrības vai savienības mantas turētājus, debitorus, kreditorus un citas ieinteresētās personas pieteikties divu mēnešu laikā, skaitot no sludinājuma ievietošanas dienas. Pēc šā laika notecējuma nepieteiktās tiesības un prasījumi ir zaudējuši spēku.

Likvidējamo biedrību vai savienību parvaldības organu locekļi, ja viņiem pēc statūtu noteikumiem pienākas atlīdzība, kā arī algotie tehniskie darbinieki uzskatāmi par atlaistiem ar likvidācijas sākumu, pie kam tehniskiem darbiniekiem ir tiesība uz atalgojumu ne vairāk kā par vienu mēnesi uz priekšu, skaitot no atlaišanas dienas, bet bijušie pārvaldības organu locekļi nekādu atlīdzību uz priekšu nesauņem.

Likvidatori bauda visas attiecīgās biedrības vai savienības statūtos paredzēto pārvaldības un likvidācijas organu tiesības, izņemot pilnsapulces vai delegātu sapulces vai likvidācijas kongresa tiesības, kas pieder sabiedrisko lietu ministram. Savu uzdevumu veikšanai likvidatori var pieņemt nepieciešamos tehniskos darbiniekus un kalpotājus, kas algojami no likvidējamās organizācijas mantas. Tāpat sedzami visi izdevumi, kas radušies sakarā ar likvidāciju, kā pārvaldīšanas, apdrošināšanas, ceļa, komandējumu un citi izdevumi. Par likvidētās biedrības vai savienības atlikušās mantas izlietošanu lemj sabiedrisko lietu ministrs. Ja pēc aktīva realizēšanas izrādītos, ka nepietiek līdzekļu visu atzīto prasījumu apmierināšanai, tad likvidatori atlikušās naudas summas līdz ar kreditoru sarakstu nodod attiecīgai tiesai sadalīšanai starp kreditoriem pēc vispārējiem Civīlprocesa nolikuma noteikumiem.

Sūdzības par likvidatoru lēmumiem un rīcību izšķir sabiedrisko lietu ministrs. Sūdzības iesniedzamas 2 nedēļu laikā, skaitot no tās dienas, kad ieinteresētai personai kļuvuši zināmi likvidatoru lēmumi vai rīcība, par ko viņa sūdzas, bet ne vēlāk par to dienu, kad „Valdības Vēstnesī” publicēts, ka organizācija galīgi likvidēta.

Sabiedrisko lietu ministrs var noteikt likvidatoriem atbildību. Likvidatoriem par tehnisko darbu izpildīšanu, kā piemēram, grāmatvešanu, īpašumu pārvaldīšanu u. t. t., sabiedrisko lietu ministrs var noteikt sevišķu atalgojumu, kas maksājams no likvidējamās organizācijas līdzekļiem.

Likvidējamu organizāciju kustamo un nekustamo mantu likvidatori novērtē, pieaicinot vajadzības gadījumā lietpratējus, un pārdod izsolē. Pirmā izsole sākas no novērtējuma summas. Otrā izsolē mantu var pārdot arī zem tās. Izsolī par kustamu mantu var noturēt ne agrāk par 7 dienām, bet par nekustamu mantu ne agrāk par vienu mēnesi pēc izsludināšanas „Valdības Vēstnesī” un kādā no vietējiem laikrakstiem. Sabiedrisko lietu ministrs var uzdot noturēt izsolī arī policijai. Ja lietderība to prasa, ar sabiedrisko lietu ministra atļauju, likvidatori var pārdot kustamo un nekustamo mantu arī par brīvām cenām, vai nodot īpašumā citai organizācijai. Likvidācijas komisijas naudas līdzekļi noguldami Latvijas bankā vai Pasta krājkasē, vai ar sabiedrisko lietu ministra piekrišanu arī kādā citā kredītiestādē.

Ja likvidējamai biedrībai vai savienībai pieder nekustams īpašums, likvidatori vai likvidācijas komisija nekavējoties paziņo Zemes grāmatu nodaļai par biedrības vai savienības slēgšanu un par likvidācijas komisijas iecelšanu, atzīmes ierakstīšanai zemes grāmatās.

Organizāciju arhīvus pēc likvidācijas nodod Sabiedrisko lietu ministrijai, bet uz likumiem par kamerām dibināto biedrību arhīvus pēc likvidācijas nodod tai ministrijai, kuŗai kamera pakļauta.

Pārejas laikam likums paredz sevišķus noteikumus, jo visām pastāvošām organizācijām vienā dienā pāriet uz šai likumā noteikto kārtību nav iespējams. Tamdēļ likums nosaka, ka līdzšinējām visāda veida un nosaukuma bezpeļņas biedrībām, savienībām un citām organizācijām un iestādījumiem jāpārreģistrējas likumā paredzētajā kārtībā vai jālikvidējas 6 mēnešu laikā pēc šā likuma spēkā stāšanās, t. i. līdz 1938. g. 14. augustam. Organizācijām un iestādījumiem, kas šai laikā nav pārreģistrējušies vai likvidējušies, noliegta jebkāda dar-

bība, un tie likvidējami piespiedu kārtā. Šie noteikumi neatiecas uz organizācijām, kas reģistrētas saskaņā ar ugunsgrēku apkarošanas likumu. Tās organizācijas, kas darbojas uz kameru likumu pamata un līdz jaunā biedrību likuma spēkā nākšanai reģistrējušās apgabaltiesā, ievēdamas biedrību reģistrā, pamatojoties uz apgabaltiesas sludinājumu „Valdības Vēstnesī” par šo organizāciju reģistrāciju, un attiecīgo akti Tieslietu ministrija uz pieprasījumu nosūta Sabiedrisko lietu ministrijai. Visāda veida labdarības, sociālās palīdzības un tamlīdzīgus iestādījumus pārreģistrē Sabiedrisko lietu ministrija saziņā ar Tieslietu ministriju.

Pēc 1938. gada 14. februāra biedrībām, savienībām un citām organizācijām līdz tam laikam, kamēr tās nav pārreģistrējušās Sabiedrisko lietu ministrijā, aizliegts uzņemt jaunus biedrus, kā arī bez sabiedrisko lietu ministra piekrišanas slēgt līgumus, pārdot, iekļāt, dāvināt vai citādi atsavināt savu mantu, kā arī apgrūtināt to ar parādiem vai citādām saistībām. Lietišķās tiesības un saistības, kas labprātīgi nodibinātas pretēji šā panta nosacījumiem, sabiedrisko lietu ministrs, vienojoties ar tieslietu ministru, var atzīt par neesošām.

Svarīgākie termiņi.

Krimināltiesībās.

1. **Noilgums** iestājas: 1) ja no smaga nozieguma, par kuŗu draud mūža spaidu darbi, pagājuši līdz lietas uzsākšanai 15 gadi; 2) no pārējiem smagiem noziegumiem 10 gadi; 3) no nozieguma, par kuŗu draud pārmācības nams — 8 gadi; 4) no pārējiem noziegumiem — 3 gadi; 5) no pārkāpuma izdarīšanas — 1 gads un 6) no dienesta pārkāpuma izdarīšanas — 2 gadi.

2. Tāpat noilgums iestājas, ja no nozieguma vai smaga nozieguma izdarīšanas līdz sprieduma taisīšanai pagājis divkārtīgs laiks attiecībā pret 1. p-ktā minēto, bet no pārkāpuma izdarīšanas — trīskārtīgs.

3. Noilgums iestājas arī, ja no sprieduma taisīšanas dienas līdz sprieduma nodošanai izpildīšanā pagājis 2. p-ktā minētais laiks.

Kriminālprocesā.

1. Lūgums par soda naudas atlaišanu, kas uzlikta par neierašanos tiesā lieciniekiem un lietpratējiem jāiesniedz 14 dienu laikā no paziņojuma saņemšanas.

2. Civiltprasība krimināllietā jāpiesaka līdz pirmajai tiesas sēdei.

3. Lūgums miertiesneša atstatīšanas dēļ sūdzētājam jāiesniedz līdz ar sūdzības iesniegšanu, bet apsūdzētajam līdz pirmajai tiesas sēdei.

4. Par miertiesneša aizmuguras spriedumu 7 dienu laikā var iesniegt lūgumu lietu caurlūkot no jauna, bet 14 dienu laikā var iesniegt apellācijas sūdzību.

5. Par miertiesneša lēmumu, ar kuŗu apsūdzētā neierašanās iemesli atzīti par tādiem, kas nepelna ievērību un ar kuŗu uzlikts sods par otrreizēju neierašanos var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesai 7 dienu laikā.

6. Miertiesneša galīgā veida spriedums pasūtams 14 dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas.

7. Miertiesneša spriedumu var pārsūdzēt apellācijas kārtībā 14 dienu laikā no galīgā veida sprieduma saņemšanas, bet lietās, kas izspriestas neatliekamības kārtībā — 3 dienu laikā.

8. 7 dienu laikā no saņemšanas dienas skaitot, pārsūdzami, šādi miertiesnešu lēmumi:

- a) par lietas izbeigšanu;
- b) par atteikšanos atjaunot izbeigtu lietu;
- c) par pārsūdzības nepieņemšanu;
- d) par soda uzlikšanu par neierašanos tiesā;
- e) par atteikšanos atjaunot pārsūdzības termiņu.

9. Pa visu lietas iztiesāšanas laiku blakussūdzības var iesniegt par šādiem miertiesnešu lēmumiem:

- a) par apsūdzētā apcietināšanu;
- b) par vilcināšanu tiesā;
- c) par sprieduma nepareizu izpildīšanu.

10. Kasācijas sūdzība par apgabaltiesas kā otrās instances spriedumu iesniedzama 14 dienu laikā no apgabaltiesas galīgā veida sprieduma saņemšanas; galīgā veida sprieduma noraksts jāpasūta 14 dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas.

11. 7 dienu laikā no tiesu pavēles norakstu saņemšanas apsūdzētais var iesniegt miertiesnesim lūgumu caurskatīt lietu tiesāšanas kārtībā.

12. Lūgums par sprieduma izpildīšanas atlikšanu miertiesnesim iesniedzams kamēr nav iesākta vēl sprieduma izpildīšana; tāpat arī lūgums par atļauju nomaksāt uzlikto soda naudu pa daļām.

13. Sūdzības par izmeklēšanas tiesneša darbību var iesniegt pa visu lietas izmeklēšanas laiku.

14. Pēc apsūdzības raksta saņemšanas no apgabaltiesas apsūdzētajam jāuzdod 7 dienu laikā savs aizstāvis un liecinieki, kurus tas grib lai aicina uz tiesu; tāpat civilprasītājs var 7 dienu laikā uzdot jaunus lieciniekus; ja tiesa atsakās uzdotos lieciniekus aicināt, tad lietas dalībnieks 7 dienu laikā no šāda paziņojuma saņemšanas var iesniegt lūgumu aicināt tos pašus lieciniekus uz lūdzēja rēķina.

15. Lūgumu atstatīt kādu no apgabaltiesas tiesas sastāva locekļiem var iesniegt vēlākais vienu dienu pirms tiesas sēdes atklāšanas.

16. Par apgabaltiesas kā I. instances aizmugurisku spriedumu apsūdzētais 7 dienu laikā no sprieduma noraksta saņemšanas var iesniegt lūgumu par jaunu lietas caurskatīšanu, bet 14 dienu laikā apellācijas sūdzību.

17. Apellācijas sūdzība par apgabaltiesas, kā I. instances spriedumu iesniedzama 14 dienu laikā, skaitot no galīgā veida sprieduma pasludināšanas.

18. Blakus sūdzības par visiem apgabaltiesas, kā I. instances blakus lēmumiem iesniedzamas 14 dienu laikā no lēmuma pasludināšanas.

19. Kasācijas sūdzības par Tiesu palātas spriedumu var iesniegt 14 dienu laikā no Tiesu palātas galīgā veida sprieduma pasludināšanas.

Civīlprocesā.

1. Atlaist sodu par neierašanos tiesā liecinieki un lietpratēji var iesniegt: 14 dienu laikā no paziņojuma saņemšanas par neierašanos miertiesā un 1 mēneša laikā par neierašanos apgabaltiesā un Tiesu palātā.

2. Pieteikumi par trešo personu pieaicināšanu jāiesniedz līdz pirmajai Tiesas sēdei vai pirmajā sēdē.

3. Par aizmuguras spriedumiem lūgumu lietu caurlūkot otrreiz var iesniegt divu nedēļu laikā no aizmuguriskā sprieduma noraksta saņemšanas.

4. Apellācijas sūdzības var iesniegt: a) par miertiesneša spriedumu apgabaltiesai 2 nedēļu laikā no rezolūcijas pasludināšanas dienas, bet lietās, kur triju dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas lūgts sprieduma noraksts appellācijas sūdzība iesniedzama 1 mēneša laikā no rezolūcijas pasludināšanas dienas; b) par apgabaltiesas, kā I. instances spriedumiem — Tiesu palātai 1 mēneša laikā no sprieduma pasludināšanas dienas.

5. Blakus sūdzības par miertiesnešu lēmumiem var iesniegt 7 dienu laikā, bet par apgabaltiesas lēmumiem 2 nedēļu laikā.

6. Paskaidrojumus par iesniegto blakus sūdzību pretējās puses var iesniegt 2 nedēļu laikā.

7. Par apgabaltiesas, kā II. instances spriedumu var iesniegt: 1) kasācijas sūdzību 1 mēneša laikā, bet 2) lūgumu par sprieduma jaunu caurlūkošanu 2 mēnešu laikā; tādi pat termiņi ir arī pārsūdzībām par Tiesu palātas spriedumiem.

8. Lūgums par tiesnešu atstatīšanu jāiesniedz ne vēlāk par pirmo tiesas sēdi.

9. Ja tiesai iesniegts kāds lūgums bez nodevām, tad tās samaksājamas 7 dienu laikā no paziņojuma saņemšanas.

10. Lūgums miertiesnesim par iemaksāto tiesu nodevu atmaksāšanu jāiesniedz pirms lietai dots kāds virziens, bet ne vēlāk par mēnesi no tiesu nodevu iemaksas.

11. Sūdzība par Tiesu palātas lēmumu par lietas piekri-
tību iesniedzams 2 nedēļu laikā no lēmuma pasludināšanas.

12. Par apgabaltiesas priekšsēdētāja rīkojumu, ar kuŗu
izsniegts atpakaļ kāds lūgums var iesniegt sūdzību Tiesu pa-
lātai 2 nedēļu laikā.

13. Apgabaltiesas, kā pirmās instances lietās juridiskās
adreses prāvniekiem jāuzdod līdz pirmajai tiesas sēdei.

14. Pretprasības iesniedzamas līdz pirmajai tiesas sēdei.

15. Pret piespiedu izpildīšanas kārtībā piespriedu prasī-
jumu var celt prasību 3 mēnešu laikā no tā akta saņemša-
nas, uz kuŗu pielaista piespiedu izpildīšana.

16. Par miertiesneša lēmumu, ar kuŗu kādā daļā noraidīts
lūgums par piespiedu izpildīšanu pēc akta var iesniegt blakus
sūdzību 7 dienu laikā.

17. Lūgumu apturēt piespiedu izpildīšanu pēc akta atbil-
dētājs var iesniegt 7 dienu laikā no pirmās izpildu pavēstes
saņemšanas.

18. Sūdzības par liecinieku nopratinātājiem un pierādi-
jumu pārbaudītājiem apgabaltiesas kā I. instances lietās var
iesniegt 3 dienu laikā no nopratināšanas beigām.

19. Pret personām, kas nepieder pie tirgotāju kārtas,
tirdzniecības grāmatas der kā pierādījums tikai 1 gada laikā.

20. Noraidījums pret lietpratēju ceļams triju dienu laikā
no tā brīža, kad saņemts paziņojums par lietpratēju izrau-
dzīšanu.

21. Šaubas par akta īstumu jāpiesaka: 1) miertiesā tūlīņ
pēc akta uzrādīšanas, bet 2) apgabaltiesā kā I. instancē — ne
vēlāk kā pirmā sēdē pēc akta uzrādīšanas.

2. Atsauksmi par to, vai prāvnieks apšaubīto aktu vē-
las izlietot kā pierādījumu, jāiesniedz 2 nedēļu laikā no akta
noraksta saņemšanas.

23. Septiņu dienu laikā no paziņojuma saņemšanas akta
apšaubītājam jāiesniedz pierādījumi par akta viltojumu.

24. Saņemot paziņojumu par iesniegtiem pierādījumiem
akta viltojumam, septiņu dienu laikā jāiesniedz par to iebil-
dumi.

25. Noraidījumi pret prasības sūdzību ceļami pirmā at-
bildes rakstā, bet ne vēlāk par pirmo tiesas sēdi.

26. Prasību uzskata par celtu, ja trīs mēnešu laikā no
prasības atpakaļsaņemšanas prasītājs to iesniedz pēc atbildē-
tāja dzīves vietas.

27. Par apgabaltiesas lēmumu, ar kuŗu noraidīts pret
prasību celtais iebildums, var iesniegt sūdzību 7 dienu laikā.

28. Apturētu iztiesāšanu uzskata par izbeigtu, ja trīs gadu laikā neiesniedz lūgumu to atjaunot.

29. Ja trīs gadu laikā prasītājs nav lūdzis izpildīt aizmugurisku spriedumu, tad tas zaudē spēku.

30. Lūgums par apellācijas termiņa atjaunošanu jāiesniedz ne vēlāk par 2 nedēļām no paziņojuma saņemšanas par apellācijas termiņa nokavēšanu.

31. Par tiesas lēmumu, ar kuru atjaunots apellācijas termiņš, var iesniegt pārsūdzību 2 nedēļu laikā no lēmuma pasludināšanas.

32. Lūgumi par zaudējumu un ienākumu piedziņu un par norēķinu pieprasīšanu iesniedzami 3 mēnešu laikā no sprieduma spēkā nākšanas.

33. Lūgumi par tiesu izdevumu piedziņu jāiesniedz 2 nedēļu laikā no tiesas rezolūcijas pasludināšanas.

34. Ja tiesu izdevumu atlīdzība nav lūgta izpildu kārtībā, tad to var prasīt vispārējā kārtībā sešu mēnešu laikā no sprieduma spēkā nākšanas.

35. Strīdi un sūdzības par spriedumu izpildīšanu ceļami 2 nedēļu laikā no apstrīdamās darbības izdarīšanas.

36. Par publiskā izsolē pirktu kustamu mantu nauda samaksājama: ne mazāk par $\frac{1}{2}$ tūlīņ pēc mantas nosolišanas, bet pārējā summa ne vēlāk kā nākošā dienā līdz plkst. 12.

37. Ja parādnieks nav apmierināts ar nekustamas mantas novērtēšanu ūtrupei, tad viņš 14 dienu laikā no novērtējuma paziņošanas var iesniegt paziņojumu par pārgrozībām īpašuma vērtībā.

38. Pirkuma cena un atsavināšanas nodeva par izsolē iegūtu nekustamu īpašumu samaksājama 1 mēneša laikā no izsoles dienas.

39. Sūdzības par to, ka nekustamu mantu aprakstot un novērtējot nav ievēroti likuma nosacījumi, iesniedzamas divu nedēļu laikā no pārsūdzamās darbības.

40. Sūdzības par to, ka izsludinot nekustamas mantas ūtrupei nav ievēroti likuma nosacījumi, iesniedzamas divas nedēļas pirms ūtrupei noliktās dienas.

41. Par tiesas izdarītu naudas sadalīšanu var iesniegt sūdzību 7 dienu laikā, skaitot no aprēķina izraksta saņemšanas.

42. Par piegādēm un darbiem pret valsti prasības ceļamas 1 gada laikā.

43. Strīdos par viena laulātā un laulībā dzimušo bērnu personiskām, ar laulību saistītām, civiltiesībām noilgums notek divu gadu laikā pēc viena laulātā nāves.

44. Lietas par bērnu dzimšanu laulībā, ja laulība vēl pastāv, var celt 1 gada laikā, ja prasītājs dzīvo iekšzemē un 2 gadu laikā, ja tas dzīvo ārzemēs.

45. Lūgumi anulēt šķīrējtiesas spriedumu iesniedzami 1 mēneša laikā.

46. Sūdzības par miertiesnešu rīkojumiem mantojuma apsargāšanas lietās iesniedzamas 7 dienu laikā.

47. Par apgabaltiesas lēmumiem lēģitimēšanas jautājumos blakus sūdzības iesniedzamas 2 nedēļu laikā; tāpat arī lietās par adopciju.

48. Ja uzaicinājuma kārtībā ierosināta lieta un 6 mēnešu laikā pēc sludinājumā noliktā termiņa izbeigšanās lūdzējs nelūdz lietu nolikt caurlūkošanai, tad lietu izbeidz.

49. Lietās, kas ierosinātas uzaicinājuma kārtībā — apgabaltiesas lēmumi pārsūdzami 1 mēneša laikā no rezolūcijas pasludināšanas brīža.

Civiltāvokļu aktu registrācijā.

1. Dzimšanas gadījumi jāpiesaka dzimtsarakstu nodaļā vai pie garīdznieka 14 dienu laikā.

2. Miršanas gadījumi jāpiesaka dzimtsarakstu nodaļai vai pie garīdznieka 7 dienu laikā.

3. Laulība jānoslēdz 2 mēnešu laikā no lēmuma taisīšanas par laulāto izsludināšanu pie garīdznieka vai dzimtsarakstu nodaļā.

4. Divu nedēļu laikā no izsludināšanas sākuma var iesniegt iebildumus pret laulību noslēgšanu.

Administratīvās lietās.

1. Protesti un sūdzības par administratīvo iestāžu un pašvaldību rīkojumiem un lēmumiem iesniedzami tiesai 1 mēneša laikā, ja nav noteikts cits termiņš.

2. Par tiesas pavēli, divu nedēļu laikā no tās noraksta saņemšanas, var iesniegt lūgumu lietu caurlūkot tiesāšanas kārtībā.

3. Pārsūdzību par miertiesneša spriedumu var iesniegt 1 mēneša laikā no rezolūcijas pasludināšanas.

4. Pārsūdzības par apgabaltiesas spriedumu iesniedzamas 1 mēneša laikā no sprieduma pasludināšanas.

5. Lūgumi par sprieduma jaunu caurskatīšanu iesniedzami 4 mēnešu laikā no tās dienas, kad nācis gaismā jauns apstāklis, vai kad tas ticis zināms lūdzējam.

Vekseļu lietās.

1. Vekseļa prasību turētājs var celt pret vekseļdevēju 5 gadu laikā no samaksas termiņa iestāšanās dienas, bet pret pārvedējiem un galvotājiem 1 gada laikā, skaitot no tās dienas, kad celts protests vekseļa nesamaksas dēļ.

2. Vekseli samaksājušais pārvedējs var celt prasību pret iepriekšējiem pārvedējiem 6 mēnešu laikā, skaitot no tās dienas, kad viņš vekseli samaksājis.

3. Prasību celšana starp pārvedējiem un pret galvotājiem nav pielaista pēc 3 gadu notecējuma, skaitot no vekseļa samaksas termiņa.

Lūgumu paraugi.

Privātsūdzības paraugs par aizkaršanu vārdiem.

Rīgas apriņķa 5. iec. miertiesneša kungam.
Privātsūdzētāja Jāņa Kalniņa, dzīv.
Mālpils pagasta Dravniekos
lietā ar
Pēteri Bērziņu, dzīv. Mālpils pagasta
Dukšēnos.

S ū d z ī b a.

Šā gada 15. oktobrī ap plkst. 6 no rīta, kad es pievedu pie Mālpils koppienotavas pienu, Pēteris Bērziņš, bez kāda iemesla no manas puses, vairāku liecinieku klātbūtnē nosauca mani par aferistu, žuliku un asinssuni.

Ievērojot izteikto, lūdzu miertiesneša kungu:

- 1) saukt Pēteri Bērziņu pie atbildības par manu aizkaršanu ar vārdiem un sodīt viņu;
- 2) nopratināt lieciniekus: 1) Jāni Auziņu, dzīv. Mālpils pagasta Liepkalnos un 2) Jāni Miezīti, dzīv. Mālpils pagasta Zemgaļos, kas bija klāt pie notikuma un dzirdēja, ka Pēteris Bērziņš mani nolamāja.

Mālpilī, 1934. gada 20. oktobrī.

J ā n i s K a l n i ņ š.

Pēc šāda parauga var rakstīt visas privātsūdzības krimināllietās.

Atsauksme par miertiesneša aizmugurisku spriedumu.

Rīgas apriņķa 1. iecirkņa miertiesneša kungam.

Andrēja Kļaviņa, dz. Dubultos, Jau-
najā ielā Nr. 5 krimināllietā Nr. 174.

l ū g u m s.

Ar Rīgas apriņķa I. iecirkņa miertiesneša 1934. gada 10. maija aizmugurisku spriedumu, kuŗa norakstu saņēmu šī gada 19. maijā, esmu sodīts uz Sodū lik. 546. p. pamata ar trīs mēnešiem cietuma, ar ko nevaru būt mierā.

Tiesas sēdē nevarēju ierasties, jo biju nopietni slims, par ko pielieku kā pierādījumu ārsta apliecību. Tā kā zādzībā neesmu vainīgs, tad lūdzu:

- 1) lietu no jauna caurlūkot,
- 2) nopratināt lieciniekus Jāni Sūnu, dzīv. Dubultos, Jaunajā ielā Nr. 5, un Ansi Kociņu, dzīv. turpat, kas varēs apliecināt, ka zādzības izdarīšanas laikā 1934. gada 11. aprīlī es biju kopā ar šiem lieciniekiem Rīgā un atgriezies mājā tikai otrā dienā un
- 3) mani attaisnot.

Pielikumā: ārsta apliecība.

Dubultos, 1934. g. 21. maijā.

Andrējs Kļaviņš.

Lūgums par lietas caurlūkošanu tiesāšanas kārtībā.

Rīgas pilsētas 12. iec. miertiesneša kungam.

Apsūdzētā Kārļa Paegļa, dzīv. Rīgā, Antonijas ielā Nr. 4, dz. 2, viņa apsūdzības lietā uz Sodū lik. 310. p. (Krimināllieta Nr. 469)

Lūgums.

1934. g. 12. augustā saņēmu Rīgas pilsētas 12. iecirkņa miertiesneša 1934. g. 20. jūlija tiesu pavēles norakstu, no kuŗas redzams, ka es esmu sodīts ar 10 latiem vai 3 dienām aresta par parādīšanos acīmredzami iereibušā stāvoklī 1934. g. 10. jūlijā.

Šai lietā vainīgs neesmu. Varu paskaidrot, ka tanī brīdī, kad policists mani aizturēja, man bija uznākusi sirds lēkme - reibonis. To var apliecināt Pēteris Ezers, dzīv. Rīgā, Raiņa bulv. 11, dz. 2, ar kuŗu kopā es gāju pa ielu notikuma laikā un kuŗš manīdams manu slimību, aizsteidzās pēc ormaņa, bet pa to laiku policija bija mani aizturējusi.

Ievērojot izteikto, lūdzu:

- 1) lietu caurlūkot no jauna tiesāšanas kārtībā,
- 2) nopratināt liecinieku Pēteri Ezeru un
- 3) mani attaisnot.

Rīgā, 1934. g. 16. augustā.

Kārlis Paegle.

Liecinieka lūgums atsvabināt no naudas soda par neierašanos tiesā.

Rīgas 12. iecirkņa miertiesneša kungam.

Andrēja Puķīša, dz. Rīgā, Zvaigžņu
ielā 15, dz. 4, krimināllietā Nr. 154.

l ū g u m s.

Ar Rīgas 12. iec. miertiesneša 1934. gada 15. septembra lēmumu esmu sodīts ar 10 latiem par to, ka neierados 1934. g. 15. septembra tiesas sēdē par liecinieku Jāņa Prauliņa apsūdzības lietā.

Tiesas sēdē es nevarēju ierasties, jo tanī pašā laikā, t. i. 15. septembrī es biju izaicināts par liecinieku Rīgas apgabaltiesas I. kriminālnodaļā. Kā pierādījumu tam, pielieku šē klāt Rīgas apgabaltiesas I. Kriminālnodaļas pavēsti.

Ievērojot izteikto, lūdzu:
atsvabināt mani no soda par neierašanos 1934. gada 15. septembra tiesas sēdē.

Rīgā, 1934. gada 25. septembrī.

Andrējs Puķītis.

Vispārējs apellācijas paraugs miertiesu krimināllietās.

..... apgabaltiesas krimināl (apellācijas) nodaļai.
Apsūdzētā Jāņa Prauliņa, dzīv. Rīgā,
Brīvības ielā Nr. 64, dz. 4

l ū g u m s.

Ar miertiesneša (tāda un tāda
dātuma) spriedumu esmu uz Sodū lik. panta pamata
sodīts ar

Šo spriedumu atzīstu par atceļamu sekojošu iemeslu dēļ:
(sīki jāmin iemesli un pierādījumi, kamdēļ spriedums atceļams; jāuzdod liecinieki, kas var pierādīt apsūdzētā nevainību; sīki jāpaskaidro, ko katrs liecinieks var apliecināt; ja liecinieks miertiesā jau nopratināts, tad jāpaskaidro, kamdēļ tiek lūgta liecinieka pārpratīšana un ko viņš no jauna varēs apliecināt; visiem lieciniekiem jāuzdod vārdi, uzvārdi un dzīves vietas).

Pamatojoties uz augstāk pievesto, lūdzu:

1) izaicināt un nopratināt augstāk aprādītos lieciniekus;

- 2) miertiesneša spriedumu šini lietā atcelt un mani attaisnot (vai sodu mīkstināt jeb nosacīti atlaist).

Rīgā, (dātums).

Jānis Prauliņš.

Lūgums par naudas soda sadalīšanu termiņos.

Rīgas pilsētas 14. iecirkņa miertiesneša kungam.

Kristapa Cīruļa, dz. Rīgā, Nometņu ielā Nr. 15, dz. 4, viņa apsūdzības lietā uz Sodū lik. 156. p. (krimināllietā Nr. 526)

I ū g u m s.

Ar Rīgas pilsētas 14. iecirkņa miertiesneša 1934. gada 10. augusta spriedumu uz Sodū lik. 156. panta pamata esmu sodīts ar 30 latiem vai nesamaksas gadījumā ar 10 dienām aresta. Šis spriedums nodots izpildīšanai.

Esmu rokpelnis un vienīgais savas ģimenes apgādnieks, kuŗa sastāvā no sievas un trim bērniem. Visu soda naudu uz reizi es nespēju samaksāt un ja man būtu jāizpilda aresta sods, tad mana ģimene paliktu pavisam bez apgādnieka un es zaudētu darbu.

Ievērojot izteikto, lūdzu:

ar 1934. g. 10. augusta spriedumu man piespriesto sodu atļaut samaksāt pa daļām, ik pa 10 latiem katru mēnesi.

Pielieku šē klāt policijas aplieciņu par manu mazzturību.

Rīgā, 1934. g. 1. septembrī.

Kristaps Cīrulis.

Lūgums par sprieduma izpildīšanas atlikšanu krimināllietā.

Rīgas apriņķa II. iecirkņa miertiesneša kungam.

Artūra Kvieša, dzīv. Siguldas pagasta Zvaigznītēs, viņa apsūdzībā uz Sodū lik. 546. panta pamata (krimināllietā Nr. 343)

I ū g u m s.

Ar Rīgas apr. II. iec. miertiesneša 1934. gada 17. augusta spriedumu esmu sodīts uz Sodū lik. 546. panta pamata ar 3 mēnešiem cietuma. Spriedums ir jau stājies spēkā.

Tā kā es esmu jaunsaimnieks un jaunsaimniecību apstrādāju bez algota darba spēka ar savu sievu un mazgadīgo meitu, tad tūlītējas sprieduma izpildīšanas gadījumā mana saimniecība paliktu bez neviena vīrieša un rudens ražu nebūtu iespējams novākt. Tāpat nebūtu iespējams izvest rudens sēju un citus nepieciešamos laukdarbus.

Ievērojot izteikto, lūdzu atlikt man soda izpildīšanu līdz 1934. gada 1. novembrim, līdz kuņam laikam visus lauku darbus būšu nobeidzis.

Pielikumā: pagasta valdes apliecība par maniem saimnieciskajiem apstākļiem.

Siguldā, 1934. g. 5. septembrī.

Artūrs Kviesis.

Parāda prasības sūdzības paraugs civillietās.

Rīgas pilsētas 8. iecirkņa miertiesneša kungam.

Prasības vērtība

Ls 120.—

Prasītāja Andreja Baloža, dz. Rīgā,
Marijas ielā Nr. 6, dz. 4
lietā ar

atbildētāju Eduardu Vanagu, dzīv.
Rīgā, Valdemāra ielā Nr. 25, dz. 15

prasības sūdzība.

1934. g. 10. maijā es aizdevu atbildētājam Eduardam Vanagam Ls 120.—, kuņus viņš man solīja pēc 1 mēneša atdot. Neskatoties uz to, ka pagājis jau vairāk par 3 mēnešiem, Eduards Vanags liedzas man parādu atdot, kaut gan esmu to vairākkārt viņam atprasījis, bet viņš aizbildinās ar naudas trūkumu.

Ievērojot izteikto, lūdzu:

- 1) izsaukt un nopratināt liecinieku Vili Zili, dzīv. Rīgā, Marijas ielā Nr. 25, dz. 4, kas bija klāt pie naudas iedošanas atbildētājam un Ansi Cauni, dzīv. Rīgā, Audēju ielā Nr. 3, kuņš bija klāt pie naudas atprasīšanas,
- 2) piespriest man no Eduarda Vanaga Ls 120.— līdz ar 6% no iesūdzības līdz samaksas dienai, kā arī tiesas un lietas vešanas izdevumus,
- 3) pieļaut sprieduma iepriekšēju izpildīšanu,
- 4) atbildētāja neierašanās gadījumā dot aizmuguras spriedumu, bet ja es neierastos, tad lietu izspriest bez manis.

Rīgā, 1934. g. 20. augustā.

Andrējs Balodis.

Prasības lūgums par īpašuma tiesību atzīšanu uz aprakstītu mantu.

Rīgas pilsētas 15. iecirkņa miertiesnesim.

Prasības vērtība

Ls 300.—

Prasītāja Jāņa Bērziņa, dzīv. Rīgā,
Avotu ielā Nr. 76, dz. 4

lietā ar

atbildētājiem Vili Ozolu, dz. Rīgā,
Skolas ielā Nr. 1, dz. 5 un Pēteri
Ozoliņu, dzīv. Rīgā, Rēveles ielā
Nr. 5, dz. 1.

prasības lūgums.

Rīgas 3. iecirkņa tiesu izpildītājs, pamatojoties uz Rīgas pilsētas 15. iecirkņa miertiesneša 1933. gada 14. maija spriedumu pēc prasītāja Viļa Ozola prasījuma pret Pēteri Ozoliņu aprakstīja man piederošās mēbeles, sastāvošas no 1 ēdamistabas ozolkoka bufetes un 6 krēsliem, novērtējot tās par Ls 300.—.

Minētās mēbeles es 1930. gadā nopirku no tirgotāja Augusta Midēga, Rīgā, Avotu ielā 44, dz. 3, ko viņš varēs aplicināt.

Ievērojot izteikto, lūdzu:

- 1) noprotināt aprādīto liecinieku Augustu Midēgu,
- 2) atzīt par manu īpašumu 1 ozolkoka ēdamistabas bufeti un 6 krēslus un izslēgt šīs mantas no Rīgas 3. iecirkņa tiesu izpildītāja 1934. g. 5. augusta aprakstīšanas žurnāla,
- 3) piespriest no atbildētājiem solidāri man par labu tiesas un lietas vešanas izdevumus,
- 4) lietu caurlūkot bez manis un atbildētājiem neierodoties, dot aizmuguras spriedumu,
- 5) pielaist sprieduma iepriekšēju izpildīšanu,
- 6) nodrošināt šo prasību, uzliekot arestu uz aprakstītās bufetes un krēsliem un apturēt šo mantu pārdošanu ūtrupē, kas nolikta uz š. g. 20. augustu.

Pielikumā: mantu aprakstīšanas žurnāla noraksts un ūtrupes sludinājums.

Rīgā, 1934. g. 15. augustā.

Jānis Bērziņš.

Nesamaksātas darba algas prasība.

Valkas apriņķa I. iec. miertiesneša kungam.

Prasības vērtība

Ls 140.—

Prasītāja Pēteris Mieža, dzīv. Rīgā,
Avotu ielā Nr. 44, dz. 18

lietā ar

atbildētāju Ansi Aunu, dzīv. Lugāžu
pagasta Rožulejās

prasības sūdzība.

1933. gada 23. aprīlī es saļigu par strādnieku pie Lugāžu pagasta Rožuleju māju saimnieka Anša Auna līdz 10. novembrim par atalgojumu Ls 300.— naudā un brīvu uzturu.

Darbam izbeidzoties atbildētājs Ansis Auns man izmaksāja tikai Ls 160.—, bet pārējos Ls 140.— palika parādā un neraugoties uz maniem vairākkārtīgiem pieprasījumiem nemaksā, aizbildinādamies ar naudas trūkumu. Kā pierādījumu savai prasībai pielieku klāt līguma grāmatīņu.

Ievērojot izteikto, lūdzu:

- 1) piespriest man par labu no Anša Auna Ls 140.— darba algu līdz ar 6% no iesūdzības līdz samaksas dienai, kā arī tiesas un lietas vešanas izdevumus;
- 2) pieļaut sprieduma iepriekšēju izpildīšanu;
- 3) lietu caurlūkot arī bez manas klātbūtnes un atbildētājam neierodoties, dot aizmuguras spriedumu.

Rīgā, 1934. g. 15. maijā.

Pēteris Miezis.

Lūgums šķirt laulību uz labprātīgas vienošanās pamata.

Rīgas apgabaltiesas III. civildodaļai.

Kārļa Ziedīņa un Austras Ziedīņš,
dzimušas Pētersons, dzīv. Rīgā, Blau-
maņa ielā Nr. 5, dz. 4

l ū g u m s.

1930. gada 7. februārī noslēdzām Rīgas dzimtsarakstu no-
daļā laulību. Mūsu laulībā 1931. gada 10. martā piedzima
dēls Jānis.

Raksturu nesaskaņas dēļ esam nākuši pie pārliecības, ka mūsu laulības turpināšana nav iespējama, kādēļ lūdzam apgabaltiesu:

- 1) šķirt mūsu laulību, kas noslēgta 1930. gada 7. februārī Rīgas dzimtsarakstu nodaļā,
- 2) piešķirt man, Austrai Ziediņš, pirms laulības uzvārdu „Pētersons”,
- 3) dēlu Jāni atstāt pie mātes.

Pielikumā: laulības apliecība un dēla dzimšanas apliecība.

Rīgā, 1934. gada 6. augustā.

Kārlis Ziediņš.
Austra Ziediņš.

Lūgums šķirt laulību vīra vainas dēļ.

Rīgas apgabaltiesas IV. civīlnodaļai.

Prasības vērtība

Ls 200.—

Ainas Pilādzis, dzim. Saulīte, dzīvoj.
Rīgā, Vilandes ielā Nr. 3, dz. 1
lietā ar

Juri Pilādzi, dzīv. Rīgā, Uniijas ielā
Nr. 1, dz. 2

prasības sūdzība.

1930. gada 7. februārī Rīgas dzimtsarakstu nodaļā es salaulājos ar atbildētāju. Bērni mūsu laulībā nav dzimuši.

Mans vīrs izturas pret mani neciešami un pastāvīgi mani apvaino un sit bez kāda iemesla. Tā, 1934. g. 5. augustā viņš mani sasita līdz nesamāpai, ko redzēja arī Juris Auziņš, dzīv. Vilandes ielā Nr. 3, dz. 5.

Ievērojot izteikto, lūdzu apgabaltiesu:

- 1) šķirt manu ar atbildētāju 1930. gada 7. februārī Rīgas dzimtsarakstu nodaļā noslēgto laulību vīra vainas dēļ.
- 2) piespriest no atbildētāja man par labu tiesas un lietas vešanas izdevumus,
- 3) lietu caurlūkot bez manis un atbildētājam neierodoties, dot aizmuguras spriedumu.

Rīgā, 1934. g. 10. augustā.

Aina Pilādzis.

T. Strēlerts, Tieslietu padomnieks.

Lūguma paraugs par apstiprināšanu mantošanas tiesībās.

Rīgas apgabaltiesas 3. civīlnodaļai.

(Ls 1,— zīmogmar-
ka, bet miertiesā
Ls 0,20 lokšņu no-
deva).

Annas Kļaviņš dzim. Bērziņš,
kas dzim. 1871. g. 23. martā, Nī-
taures pagastā un dzīvo Nītaures
Purziedos

u n

Pēterā Kļaviņa, dzim. 1920. gada
14. maijā turpat un dzīv. turpat,
aizbildņa Jāņa Bērziņa dzīv. Nītau-
res pag. Bērziņos

lietā par

mir. Pēterā Kļaviņa atstāto manto-
jumu.

L ū g u m s.

1938. gada 13. martā Nītaures pagasta Purziedos nomira
mans vīrs un aizbilstamā tēvs Pēteris Kļaviņš, dzimis 1875.
gada 18. augustā Nītaures pagastā. Viņa pēdējā dzīves vieta
bija Nītaures pagasta Purziedu mājās.

Nomirējs par savu mantu nav atstājis nekādu rīkojumu
nāves gadījumam.

Atstātā mantojuma sastāvs un vērtība uzrādīta pieliktā
ziņojumā.

Mirušā vienīgie likumīgie mantinieki ir lūdzēji: at-
raitne un nepilngadīgais dēls. Viņa aizbildnim Nītaures pa-
gasta tiesa ir atļāvusi pieņemt mantojumu, par ko pielikta
pagasttiesas apliecība.

Vēlēdamies apstiprināties mantošanas tiesībās uz atstāto
mantojumu, lūdzam apgabaltiesu:

- 1) ar sludinājumu „Valdības Vēstnesī” uzaicināt visas
personas, kam būtu uz atstāto mantojumu kādas tie-
sības, pieteikt savas tiesības un prasības tiesas no-
teiktā laikā;
- 2) apstiprināt mūs mantošanas tiesībās uz mir. Pēterā
Kļaviņa atstāto mantojumu;
- 3) atzīt par dzēstām visas laikā nepieteiktās tiesības un
prasības.

Klāt pieliekam: 1) Pēterā Kļaviņa miršanas apliecību;

- 2) Nītaures pagasttiesas apliecību par at-
lauju pieņemt mantojumu;
- 3) Ziņojumu par mantojuma sastāvu un
vērtību;
- 4) radniecības pierādīšanai: Nītaures drau-
dzes mācītāja laulības un dzimšanas ap-
liecības.

Nītaurē, 1938. g. 1. aprīlī.

Paraksti: A. Kļaviņš.
J. Bērziņš.

Ziņojums par mantojuma sastāvu.

Rīgas Apgabaltiesas 3. civīlnodaļai.

Annas Kļaviņš dzīv. Nītaures
Purziedos un nepilngadīgā Pēterā
Kļaviņa aizbildņa Jāņa Bērziņa dzīv.
Nītaures Bērziņos.

Ziņojums par mantojuma sastāvu un vērtību.

Mantojuma atstājēja Pēterā Kļaviņa

- 1) Vārds, uzvārds: Pēteris Kļaviņš dzim. 1875. g. 18. au-
gustā, Nītaures pagastā.
- 2) Miršanas laiks un vieta: 1938. g. 13. martā Nītaures
pag. Purziedos.
- 3) Pēdējā — pastāvīgā dzīves vieta turpat.
- 4)

B.

Atstātais mantojums sastāv no:

1. Lauku nekustama īpašuma:

- a) kas atrodas Rīgas apriņķī, Nītaures pagastā ar no-
saukumu Purziedu mājas (zemes grām. reģ. 1448.
num.), līdz ar lauksaimniecības ēkām, inventāru un dzi-
ves iekārtu;
- b) novērtēts uz miršanas dienu nekustamas
mantas nodokļa ņemšanai Ls 8300.—
- c) novērtētas iekārtas Valsts Zemes bankā „ 9000.—
- d) paši mantinieki šo mantu vērtē uz mirša-
nas dienu „ 9000.—

2. Rūpniecības, tirdzniecības vai tamlīdzīgi uz-

nēmumi vai iznomājamas ēkas, kas aplikti ar nodokļiem atsevišķi no lauku zemes un

- a) atrodas . . . apriņķa . . . pagasta . . . mājās;
- b) novērtētas uz miršanas dienu nekustamas mantas nodokļa ņemšanai Ls
- c) novērtētas ilgtermiņa kredītiestādē (uzrādīt kādā) Ls
- d) novērtētas apdrošinot ēkas pret uguni . . . Ls
- e) tas pats, bet pieskaitot $\frac{1}{3}$ par būves vietu un pamatu Ls
- f) pēdējā iegūšanas akti uzdotā mantas vērtība Ls
- g) paši mantinieki šo mantu vērtē uz miršanas dienu Ls

3. Nekustamas mantas:

- a) kas atrodas pilsētā ielā ar zemes grāmatu reģistra numuru,
- b) novērtētas uz miršanas dienu nekustamas mantas nodokļu ņemšanai Ls
- b) novērtētas apdrošinot ēkas pret uguni . . . Ls
- c) tas pats, bet pieskaitot $\frac{1}{3}$ par būves vietu un pamatu Ls
- d) novērtētas iekļājot ilgtermiņa kredītiestādē (uzrādīt kādā) Ls
- e) pēdējā iegūšanas akti uzdotā mantas vērtība Ls
- f) paši mantinieki šo mantu vērtē uz miršanas dienu Ls

4. Kustamas mantas (izņemot lauksaimniecības inventāru un tādu kustamu mantu, kas nedod ienākumus):

- a) kas atrodas . . . apr., pils. . . . pag. . . . mājās.
- b) paši mantinieki šo mantu vērtē uz miršanas dienu Ls

5. Skaidrās naudas Ls

6. Noguldījumi dažādās kredītiestādēs:

- a) Latvijas Pasta krājkasē noguld. (Nr. . . .) Ls 350.—
- b) Ls

7. Vērtspapīriem:

- a) apzīmējumi un skaits
- b) nominālvērtība ar %% uz nāves dienu . . . Ls
- c) paši mantinieki tos vērtē uz nāves dienu . . . Ls
- d) jānorāda, kur glabājas.

8. Prasījumi, kas

- a) pienākas no (parādnieka vārds, uzvārds un dzīves vieta),
- b) paraksts glabājas: (jāuzrāda vieta).

C.

No mantojumā ietilpstošās vērtības atskaitāmi

- 1. Algas parādi (kam un cik) Ls
- 2. Dažādi izdevumi:
 - a) izdevumi mantojuma atstājēja ārstēšanai un kopšanai pēdējā slimības laikā Ls
 - b) apbedīšanas izdevumi Ls
- 3. Nenomaksāti valsts un pašvaldības nodokļi uz miršanas dienu Ls
- 4. Parādi ilgtermiņa kredītiestādēm:
 - a) Valsts Zemes bankā Ls 8000.—
 - b) Ls
- 5. Parādi citām kredītiestādēm nav
- 6. Citi parādi — nav.

D.

Mantinieku uzvārdi, vārdi, dzīves vieta un radniecības apzīmējums: atraitne Anna Kļaviņš dzīv. Nītaures pag. Purziedos, dēls Pēteris Kļaviņš dzīv. turpat.

E.

Kādi mantinieki un no kuŗa laika mantojumu pieņēmuši un to lieto: abi, tūlī pēc mantojuma atstājēja nāves.

- Klāt pieliekam: 1) ziņojuma norakstu Nodokļu departamentam;
- 2) pašvaldības vai nodokļu inspektora apliecību par novērtējumu nekustamas mantas nodokļu ņemšanai;
 - 3) Valsts Zemes bankas apliecību par novērtējumu iekļājot un par parādu uz nāves dienu;
 - 4) ugunsapdrošināšanas biedrības apliecību;
 - 5) izrakstu no zemes grāmatu reģistra;
 - 6) apliecības no krājkasēm par mirušā parādu uz miršanas dienu.

Nītaurē, 1938. g. 1. aprīlī.

Paraksti: Anna Kļaviņš,
Jānis Bērziņš.

Apellācijas sūdzības paraugs civillietā.

. apgabaltiesas apellācijas civilnodaļai.
Apellācijas vērtība

Ls

Atbildētāja

dzīv.

lietā ar

prasītāju

apellācijas sūdzība.

Ar miertiesneša (datums) spriedumu neesmu mierā un atrodu to par atceļamu šādu iemeslu dēļ: (sīki jāuzrāda visi sprieduma atcelšanas iemesli un jāuzdod pierādījumi; lieciniekus uzdodot jānorāda, ko katrs no tiem var apliecināt; tāpat, gadījumā, ja lūdz pārpratināt miertiesā nopratinātus lieciniekus, jānorāda, ko katrs no tiem varēs jaunu apliecināt).

Ievērojot izteikto, lūdzu:

- 1) izaicināt un nopratināt (vai pārpratināt) aprādītos lieciniekus,
- 2) miertiesneša spriedumu šinī lietā atcelt un prasītāja prasību noraidīt,
- 3) piespriest no prasītāja man par labu tiesas un lietas vešanas izdevumus abās instancēs.

Pielikumā: apellācijas sūdzības noraksts.

Rīgā, 1934. g. (datums).

Paraksts.

Tiesu iestāžu adreses.

Latvijas Senāts:

Rīgā, Jēkaba ielā Nr. 11.

Tiesu palāta:

Krimināldepartaments, Rīgā, Anglikāņu ielā Nr. 5.

Civilddepartaments, Rīgā, Jēkaba ielā Nr. 11.

Rīgas apgabaltiesa, Rīgā, Brīvības bulvārī.

Rīgas apgabaltiesas Tirdzniecības reģistra nodaļa, Rīgā, 11. novembra bulv. Nr. 9.

Liepājas apgabaltiesa, Liepājā, Rožu ielā Nr. 6.

Jelgavas apgabaltiesa, Jelgavā, Annas ielā Nr. 10.

Daugavpils apgabaltiesa, Daugavpilī, 18. novembra ielā Nr. 37.

Rīgas apgabaltiesas:

Izmeklēšanas tiesneši:

Svarīgu lietu	—	Rīgā, Andr. Pumpura ielā Nr. 1.
Rīgas pils.	I iec.	Rīgā, 11. nov. bulvārī Nr. 9.
"	II	" " Andr. Pumpura ielā Nr. 1.
"	III	" " 11. nov. bulv. Nr. 9.
"	IV	" " " " "
"	V	" " " " "
"	VI	" " " " "
"	VII	" " " " "
"	VIII	" " " " "
"	IX	" " Andr. Pumpura ielā Nr. 1.
"	X	" " 11. nov. bulv. Nr. 9.
"	XI	" " " " "
Rīgas apr.	I iec.,	Siguldā, Pils ielā Nr. 3.
"	II	" Rīgā, Andr. Pumpura ielā Nr. 1.
Cēsu apr.	I iec.,	Cēsīs.
"	II	" Madonā.
Valmieras apr.	I iec.,	Valmierā.
"	II	" "

Valkas apr. I iec., Valkā.
" " II " Aluksnē.
Madonas apriņķa, Madonā.

Miertiesneši:

Rīgas pils. 1.—16. iec., Rīgā, Andr. Pumpura ielā Nr. 1.
" " 17.—18. " " 11. novembra bulv. Nr. 9.
Rīgas apr. I iec., Dubultos, Blaumaņa ielā Nr. 10.
" " II " Siguldā.
" " III " Skrīveros.
" " IV " Rīgā, 11. novembra bulv. Nr. 9.
" " V " Ķeipenē.
Cēsu apr. I iec., Cēsis.
" " II " Jaunpiebalgā.
" " III " Cēsis.
Madonas apr. I iec., Madonā.
" " II " Gulbenē.
" " III " Madonā.
Valmieras apr. I iec., Valmierā.
" " II " " "
" " III " Limbažos.
" " IV " Rūjienā.
Valkas apr. I iec., Valkā.
" " II " Smiltēnē.
" " III " Aluksnē.
" " IV " Apē.

Tiesu izpildītāji:

Rīgas I iec., Rīgā, Valdemāra ielā Nr. 57/59, dz. 21.
" II " " " Dzirnavu ielā Nr. 39, dz. 3.
" III " " " Dzirnavu ielā Nr. 107, dz. 4.
" IV " " " Gertrudes ielā Nr. 3, dz. 1.
" V " " " Brīvības ielā Nr. 124, dz. 1.
" VI " " " Cēsu ielā Nr. 7, dz. 1.
" VII " " " Elizabetes ielā Nr. 8, dz. 8.
" VIII " " " Avotu ielā Nr. 9, dz. 8.
" IX " " " Mūrnieku ielā Nr. 12, dz. 3.
" X " " " Matīsa ielā Nr. 13, dz. 2.
" XI " " " Gertrudes ielā Nr. 43, dz. 8.
" XII " " " Skolas ielā Nr. 25, dz. 10.
Rīgas apr. I iec., Rīgā, Brīvības ielā Nr. 85, dz. 9.
" " II " " " Stabu ielā Nr. 46/48, dz. 11.

Cēsu apr. — Cēsīs.
Madonas apr. — Madonā.
Valmieras apr. I iec. Valmierā.
" " II " Rūjienā.
Valkas " I " Aluksnē.
" " II " Smiltēnē.

Liepājas apgabaltiesas:

Izmeklēšanas tiesneši:

Svarīgu lietu un Liepājas pils. II. iec., Liepājā.
Liepājas pils. I. iec. — Liepājā.
Liepājas lauku iec. — Liepājā.
Aizputes iec. — Aizputē.
Kuldīgas iec. — Kuldīgā.

Miertiesneši:

Liepājas pils. I, II, III un Liepājas lauku iec. — Liepājā.
Priekules-Vainodes iec. — Priekulē.
Aizputes iec. — Aizputē.
Kuldīgas iec. — Kuldīgā.
Saldus iec. — Saldū.

Tiesu izpildītāji:

Liepājas pils. I iec. — Liepājā, Indriķa ielā Nr. 6.
Liepājas pils. II iec. — Liepājā, Kungu ielā Nr. 50.
Liepājas apr. I iec. — Liepājā, Dzintara ielā Nr. 9.
Liepājas apr. II iec. — Liepājā, Ganību ielā Nr. 33.
Aizputes iec. — Aizputē.
Kuldīgas iec. — Kuldīgā.
Saldus iec. — Saldū.

Jelgavas apgabaltiesas:

Izmeklēšanas tiesneši:

Svarīgu lietu un Jelgavas pilsētas iec., Jelgavā, Annas ielā
Nr. 10.
Jelgavas apriņķa — Jelgavā.
Tukuma apriņķa — Tukumā.
Talsu apriņķa — Talsos.

Bauskas apriņķa — Bauskā.
Jēkabpils apriņķa — Jēkabpilī.
Ventspils apriņķa — Ventspilī.

Miertiesneši:

Jelgavas pilsētas — Jelgavā, Plkv. Brieža ielā Nr. 2.
Jelgavas apriņķa — Jelgavā, Akadēmijas ielā Nr. 24.
Dobeles iec. — Dobelē.
Auces iec. — Aucē.
Tukuma iec. — Tukumā.
Kandavas iec. — Kandavā.
Talsu iec. — Talsos.
Bauskas apr. I un II iec. — Bauskā.
Jēkabpils iec. — Jēkabpilī.
Jaunjelgavas iec. — Jaunjelgavā.
Ventspils apr. I un II iec. — Ventspilī.
Viesītes iec. — Viesītē.

Tiesu izpildītāji:

Jelgavas pilsētas iec. — Jelgavā.
Jelgavas apr. I iec. — Jelgavā.
Jelgavas apr. II iec. — Jelgavā.
Tukuma apr. — Tukumā.
Bauskas apr. — Bauskā.
Jēkabpils apr. — Jēkabpilī.
Ventspils apr. — Ventspilī.

Daugavpils apgabaltiesas:

Izmeklēšanas tiesneši:

Svarīgu lietu — Daugavpilī.
Daugavpils I un II iec. — Daugavpilī.
Ilūkstes apriņķa — Daugavpilī.
Krāslavas iec. — Krāslavā.
Krustpils iec. — Krustpilī.
Rēzeknes I un II iec. — Rēzeknē.
Maltas iec. — Maltā.
Varakļānu iec. — Varakļānos.
Ludzas iec. — Ludzā.
Kārsavas iec. — Kārsavā.

Abrenes iec. — Abrenē.
Balvu iec. — Balvos.

Miertiesneši:

Daugavpils I—V iec. — Daugavpilī.
Grīvas iec. — Daugavpilī.
Krāslavas I un II iec. — Krāslavā.
Dagdas iec. — Dagdā.
Preiļu iec. — Preiļos.
Krustpils iec. — Krustpilī.
Rēzeknes I, II un III iec. — Rēzeknē.
Ilūkstes iec. — Ilūkstē.
Viļānu iec. — Viļānos.
Varakļānu iec. — Varakļānos.
Maltas iec. — Silmalā.
Ludzas I un II iec. — Ludzā.
Zilupes iec. — Zilupē.
Kārsavas iec. — Kārsavā.
Abrenes iec. — Abrenē.
Viļaku iec. — Viļākos.
Balvu iec. — Balvos.
Baltinovas iec. — Baltinovā.

Tiesu izpildītāji:

Daugavpils I un II iec. — Daugavpilī.
Krustpils iec. — Krustpilī.
Krāslavas iec. — Krāslavā.
Viļānu iec. — Viļānos.
Rēzeknes I un II iec. — Rēzeknē.
Kārsavas iec. — Kārsavā.
Abrenes iec. — Abrenē.
Balvu iec. — Balvos.
Ludzas iec. — Ludzā.
Zilupes iec. — Zilupē.
Maltas iec. — Maltā.
Ilūkstes apr. — Grīvā.

Latvijas pilsētu, miestu un pagastu piekritība tiesu iestādēm.

Miertiesu piekritība Rīgā.

(Spēkā ar 1938. gada 1. maiju.)

Galvas pilsētā Rīgā lietu piekritību miertiesu iecirkņiem nosaka pēc atbildētāju vai apsūdzēto uzvārdu pirmajiem burtiem. Šis sadalījums ir šāds:

1. iecirkņim: Am, G, Ne-Nn;
2. " Bi-Bz, Vl-Vp;
3. " J, Z/Ž/a — Z/Ž/r;
4. " C/Č/a—C/Č/g, C/Č/i—C/Č/z, Kr-Kz, S/š/i;
5. " Darba algu lietas un lietas, kas paredzētas likumā par civilstāvokļa aktu registrāciju;
6. " Ka-Kk, La-Ld;
7. " M, Na-Nd;
8. " Ba-Bh, Oa-Or, S/š/v—S/š/z;
9. " Ch, Ha-He, No-Nz, R;
10. " Kl-Km, Ps-Pz, S/š/e—S/š/k; S/š/m—S/š/s;
11. " S/š/t, Va-Vk, Vr-Vz;
12. " An-Az, Pa-Po;
13. " Di-Dz, E, Iu-Iz, Li-Ln;
14. " Aa-Al, Da-Dh, T, Z/Ž/s—Z/Ž/z;
15. " F, Kn-Kp, Os-Oz, S/š/u un Civīlproc. lik. 1005. p. paredzētās lietas;
16. " (mazgadīgo) — a) visas Rīgas pils. 1.—17. iecirkņu miertiesu un Rīgas apr. 4. iec. miertiesas robežās ierosinātās lietas, kurās kāda zem 18 gadiem veca persona piedalās kā prasītājs, atbildētājs, trešā persona; sūdzētājs, cietušais, apsūdzētais, mantinieks vai kāds cits interents; b) visas a punktā minētās robežās civilās blakus lietas, kādas paredzētas Civīlproc. lik. 36. p. 5. p-ktā, 127., 1367., 1573., 1588., 1626., 1628., 1632., 1636., 1641., 1687., 1710., 1718., 1773., kā arī Krim. proc. lik. 87. p. un 231. p. paredzētās kriminālās blakus lietas un lietas, kas paredzētas Sodū lik. 298. p.
17. " Hf-Hz, Ia-It, Le-Lh, Lo-Lz, Pp-Pr, S/š/a — S/š/d, U;
18. " ires lietas.

Pārējo Latvijas pagastu un pilsētu piekritība tiesas ziņā ir šāda:

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Polīcijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Ābeļu	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Ādažu	Rīgas	I	IV	I	II
Adulienas	Madonas	II	II	Cēsu ap. II	Madonas
Aglonas	Daugavpils	VI	Krāslavas II	Maltas	Krāslavas
Ainažu pils.	Valmieras	II	II	II	I
Ainažu	"	II	II	II	I
Aiviekstes	Daugavpils	II	Krustpils	Krustpils	Krustpils
Aizkraukles	Rīgas	IV	III	II	I
Aizputes p.	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Aizputes	"	Liep.-Aizp.	"	"	"
Aisteres	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Aizupes	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Aizviķu	Liepājas	II	Priek. Vain.	Liep. lauku	I
Aknīstes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Allažu	Rīgas	II	II	I	II
Alojas	Valmieras	III	II	II	II
Aisviķu	Valkas	III	IV	II	I
Aišvangas	Aizputes	III	Aizputes	Kuldīgas	Aizputes
Alūksne	Valkas	III	III	II	I
Alūksnes	"	III	III	II	I
Ances	Ventspils	II	II	Ventspils	Ventspils
Andrupenes	Rēzeknes	IV	Maltas	Maltas	Maltas
Annas	Valkas	III	III	II	I
Annenieku	Tukuma	I	Dobeles	Tukuma	Tukuma
Ape	Valkas	III	IV	I	I
Apriķu	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Ārlavas	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Asares	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Asītes	Liepājas	II	Priek. Vain.	Liep. lauku	I
Asūnes	Daugavpils	V	Dagdas	Krāslavas	Krāslavas
Atašienes	Rēzeknes	V	Varakļānu	Varakļānu	Krustpils
Auce	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Augstrozes	Valmieras	II	III	II	Valkas II
Augšpils	Abrenes	I	Abrenes	Abrenes	Abrenes
Aulejas	Daupavpils	VI	Krāslavas	Krāslavas	Krāslavas
Auru	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Babītes	Rīgas	I	I	II	II
Baižkalna	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Baldones	Rīgas	I	IV	II	I
Baltinavas	Abrenes	IV	Baltinavas	Krāslavas	Kārsavas
Balvi	"	II	Balvu	Balvu	Balvu
Balvu	"	II	II	"	"
Bārbeles	Bauskas	II	II	Bauskas	Bauskas
Bārkavas	Rēzeknes	V	Varakļānu	Varakļānu	Vijēnu
Bārtas	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	I
Basu	Aizputes	III	Aizputes	Kuldīgas	Aizputes
Bauska	Bauskas	I	I	Bauskas	Bauskas
Bauskas	"	I	I	"	"
Bauņu	Valmieras	I	I	II	I

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Policijas iecirknis	Mirtiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Bebrenes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Bebrī	Rīgas	IV	III	Madonas	I
Bejas	Valkas	III	III	II	I
Beļavas	Madonas	II	II	Valkas	Valkas II
Bēnes	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Bērzgales	Rēzeknes	II	III	II	I
Bērzaunes	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Bērzmuižas	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Bērzpils	Abrenes	II	Balvu	Balvu	Balvu
Bikstu	Tukuma	I	Dobeles	Tukuma	Tukuma
Biļģernieku	Daugavpils	I	III	II	Krāslavas
Bilskas	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Biriņu	Rīgas	II	II	I	II
Birzgales		IV	III	II	I
Biržu	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Blidenes	Tukuma	I	Auces	Tukuma	Tukuma
Blomes	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Braslavas	Valmieras	III	IV	II	II
Brenguļu		I	I	I	Valkas II
Brīņu	Ludzas	III	Zilupes	Ludzas	Zilupes
Bruknas	Bauskas	I	II	Bauskas	Bauskas
Bukaišu	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Bukmuižas	Rēzeknes	Daugavp. V	Dagdas	Krāslavas	Zilupes
Bunkas	Liepājas	II	Priek.-Vaip.	Liep. lauku	II
Burtnieku	Valmieras	I	I	II	I
Ceraukstes	Bauskas	I	II	Bauskas	Bauskas
Cēres	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Cēsis	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Cēsu		I	I	I	
Cesvaines	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Ciblas	Ludzas	I	II	Ludzas	Ludzas
Cieceres	Kuldīgas	II	Saldus	Aizputes	Saldus
Ciravus	Aizputes	III	Aizputes	I	Aizputes
Cirgaļu	Valkas	II	II	I	II
Codes	Bauskas	I	Bauskas I	Bauskas	Bauskas
Dagdas	Daugavpils	V	Dagdas	Krāslavas	Krāslavas
Daudzses	Jēkabpils	II	Jaunjelg.	Jēkabpils	Jēkabpils
Daugavpils	Daugavpils	Pref. I,II,III	I—V	I—II	I—II
Daugmales	Rīgas	I	IV	II	I
Dauguļu	Valmieras	I	II	II	I
Dēmenes	Ilūkstes	I	Grivas	Ilūkstes	Ilūkstes
Dignājas	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Dikļu	Valmieras	I	II	II	II
Dobeles	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Dobeles		III			II
Doles	Rīgas	I	IV	II	I
Drabežu	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Dreilīņu	Rīgas	I	IV	II	I
Dricēnu	Rēzeknes	II	III	II	I

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Policijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Drustu	Cēsu	II	III	I	Cēsu
Druvienas	Cēsu	II	II	II	Valkas II
Dunalkas	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Dundagas	Ventspils	II	II	Talsu	Ventspils
Dunikas	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	I
Duntes	Valmieras	II	III	II	I
Durbe	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Durbes	"	I	"	"	II
Dāres	Valkas	III	IV	II	I
Dvietes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Dzelzavas	Madonas	II	II	Cēsu II	Madonas
Dzērbenes	Cēsu	II	III	I	Cēsu
Dzērves	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Dzirčiema	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Dzūkstes	Jelgavas	III	Jelgavas	Tukuma	II
Ēdoles	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Elejas	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	I
Elkšņu	Jekabpils	I	Viesītes	Jekabpils	Jekabpils
Embūtes	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Engures	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Ērgļu	Cēsu	II	Rīgas V	Madonas	Cēsu
Ērgemes	Valkas	I	I	I	Valmieras II
Ēveles	"	I	I	I	II
Ezeres	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	Saldus
Gaigalavas	Rēzeknes	III	Vijēnu	II	I
Gaiķu	Kuldīgas	II	Saldus	Kuldīgas	Saldus
Galgauškas	Madonas	II	II	Cēsu II	Valkas II
Garozes	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Gāršenes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Gatartas	Cēsu	II	II	II	Cēsu
Gaujienas	Valkas	II	IV	I	I
Gauru	Abrenes	IV	Abrenes	Abrenes	Kārsavas
Gaviezes	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Glūdas	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Gostiņi	Daugavpils	II	Krustpils	Krustpils	Krustpils
Gramzdas	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Grašu	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Grenču	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Grīva	Ilūkstes	I	Grīvas	Ilūkstes	Ilūkstes
Grobiņa	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Grobiņas	"	I	"	"	II
Grostonas	Madonas	I	I	Madonas	Madonas
Grundzāles	Valkas	II	IV	I	II
Gudenieku	Aizputes	III	Aizputes	Kuldīgas	Aizputes
Gulbene	Madonas	II	II	Valkas II	Valkas I
Idus	Valmieras	III	IV	" I	II
Iecavas	Bauskas	II	II	Bauskas	Bauskas
Iekšķīles	Rīgas	I	IV	II	I
Iles	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Polīcijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Ilūkste	Jēkabpils	II	Jaunjelg.	Jaunjelg.	Ilūkstes
Ilzene	Valkas	III	IV	I	I
Inčukalna	Rīgas	II	II	I	II
Ipiķu	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Irlavas	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Iršu	Madonas	I	Rīgas III	Madonas	Madonas
Islices	Bauskas	I	I	Bauskas	Bauskas
Istras	Ludzas	IV	Ludzas II	Zilupēs	Zilupes
Ivandes	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Izvaltas	Daugavpils	VI	Krāslavas II	Krāslavas	Krāslavas
Jasmuižas	"	IV	Preiļu	Mātas	I
Jaunauces	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Jaunburtņieku	Valmieras	I	I	II	I
Jaungulbenes	Madonas	II	II	Cēsu II	Madonas
Jaunjelgava	Jēkabpils	II	Jaunjelg.	Jaunjelg.	Jēkabpils
Jaunlaicene	Valkas	III	IV	I	I
Abrene	Abrenes	I	Abrenes	Abrenes	Abrenes
Jaunpiebalgas	Cēsu	II	II	II	Cēsu
Jaunpils	Tukuma	I	Dobeles	Tukuma	Tukuma
Jaunraunas	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Jaunrozes	Valkas	III	IV	I	I
Jaunsaules	Bauskas	I	II	Bauskas	Bauskas
Jaunsvirlaukas	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Jaunvāles	Valmieras	I	I	I	Valkas II
Jēkabnieku	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	I
Jēkabpils	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Jelgava	Jelgavas	I	Jelgavas	Jelgavas	Pils. un apr. I
Jērcēnu	Valkas	I	I	I	II
Jeru	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Jumpravas	Rīgas	IV	III	II	I
Jumurdas	Cēsu	II	Madonas III	Madonas	Cēsu
Jūrkalnes	Aizputes	III	Aizp.-Kuld.	Aizputes	Aizputes
Kābiles	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Kacēnu	Abrenes	III	Vīļaku	Balvu	Abrenes
Kalētu	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Kalnecmpju	Valkas	III	III	II	I
Kalnčiema	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Kalnsnavas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Kalupes	Daugavpils	I	IV	Krustpils	II
Kalvenes	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Kandava	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Kandavas	Talsu	II	"	"	"
Kapiņu	Daugavpils	VI	Krāslavas II	Mātas	Krāslavas
Kaplavas	Ilūkstes	I	"	Krāslavas	Ilūkstes
Kārķu	Valkas	I	I	I	Valmieras II
Kārju	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Kārsava	Ludzas	I	Kārsavas	Kārsavas	Krāslavas
Kārsavas	"	II	"	"	"
Karvas	Valkas	III	IV	I	I

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Policijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Kārdzabas	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Kastrānes	Rīgas	III	V	I	II
Katlakalna	"	I	IV	II	I
Katvaru	Valmieras	II	III	II	I
Kauguru	"	I	I	I	Valkas II
Kaunatas	Rēzeknes	II	II	II	II
Kazdangas	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Keīpenes	Rīgas	III	V	II	I
Ķēču	"	II	V	Cēsu I	II
Ķieģeļu	Valmieras	I	II	II	Valkas II
Ķlosteres	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Kokmuižas	Valmieras	I	II	II	Valkas II
Koknese	Rīgas	IV	III	Madonas	I
Koņu	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Kosas	Cēsu	II	III	I	Cēsu
Krapes	Rīgas	IV	III	II	I
Krāslava	Daugavpils	III	Krāslavas	Krāslavas	Krāslavas
Krāslavas	"	III	"	"	"
Kraukļu	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Krimuldas	Rīgas	II	II	I	II
Krotas	Liepājas	II	Priek.-Vain.	Liep. lauku	II
Krustpils	Daugavpils	II	Krustpils	Krustpils	Krustpils
Krustpils	"	II	"	"	"
Kūduma	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Kuldīga	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Kuldīgas	"	I	"	"	"
Kurcuma	Ilūkstes	I	Grīvas	Ilūkstes	Ilūkstes
Kurmales	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Kurmenes	Bauskas	II	Jaunjelg.	Bauskas	Bauskas
Kursišu	Kuldīgas	II	Saldus	Aizputes	Saldus
Kusas	Madonas	I	I	Madonas	Madonas
Lādes	Valmieras	II	III	II	I
Laidzes	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Lašu	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Lauberes	Rīgas	III	V	II	I
Laucesas	Ilūkstes	I	Grīvas	Ilūkstes	Ilūkstes
Laudonas	Madonas	I	III	Cēsu II	Madonas
Launkalnes	Cēsu	I	Valkas II	I	Valkas II
Lazdonas	Madonas	I	I	Madonas	Madonas
Lažas	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Lēdmanes	Rīgas	IV	III	II	I
Lēdurgas	"	II	II	I	II
Lejasciems	Valkas	III	Madonas II	Valkas II	Valkas I
Lejasciema	"	III	Madonas II	" II	" I
Leņču	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Lestenes	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Libagu	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Lielauces	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Lielplatones	"	IV	Jelgavas	"	II

Pagasts vai pilsēta	Aprīņķis	Policijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Lieltraupes	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Lielvārdes	Rīgas	IV	III	II	I
Lielvircavas	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	I
Liepas	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Liepkalnes	Madonas	I	Rīgas III	Madonas	Madonas
Liepāja	Liepājas	Prof. I, II, III	I, II, III	I, II	I, II
Liepna	Jaunlatgales	III	Vilaku	Balvu	Balvu
Liepupes	Valmieras	II	III	I	I
Liezeres	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Ligatnes	Rīgas	II	II	I	II
Liksnas	Daugavpils	I	IV	Krustpils	I
Limbaži	Valmieras	II	III	II	I
Limbažu	"	II	III	II	I
Linavas	Abrenes	III	Abrenes	Abrenes	Abrenes
Litenes	Madonas	II	II	Valkas II	Valkas I
Livāni	Daugavpils	II	IV	Krustpils	Krustpils
Livānu	"	II	IV	"	"
Līvberzes	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Lizuma	Cēsu	II	II	II	Valkas II
Lodes	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Lubānas	Madonas	II	I	Cēsu II	Madonas
Lubejas	"	I	I	Madonas	"
Lubezeres	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Ludza	Ludzas	I	I	Ludzas	Ludzas
Lugažu	Valkas	I	I	I	I
Lutriņu	Kuldīgas	II	Saldus	Kuldīgas	Saldus
Madlienas	Rīgas	III	V	II	I
Madona	Madonas	I	I	Madonas	Madonas
Makašēnu	Rēzeknes	II	III	II	I
Mālpils	Rīgas	II	V	I	II
Maltas	Rēzeknes	IV	Maltas	Maltas	Maltas
Mālpupes	Valkas	III	III	II	I
Mangaju	Rīgas	R. pref. V	IV	II	II
Mārcienas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Mārkalnes	Valkas	III	III	II	I
Mārsnēnu	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Mārupes	Rīgas	I	IV	II	I
Matkules	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Mazsalace	Valmieras	III	II	II	II
Mazsalaces	"	III	IV	II	II
Maztraupes	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Mazzalves	Jēkabpils	II	Jaunjelg.	Jēkabpils	Jēkabpils
Medzes	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Mēdzulas	Madonas	I	III	Cēsu II	Madonas
Meirānu	"	I	I	II	"
Mēmeles	Jēkabpils	I	Jaunjelg.	Jēkabpils	Jēkabpils
Mēngeles	Rīgas	III	V	II	I
Mērdzenes	Ludzas	II	Kārsavas	Kārsavas	Ludzas
Mērsraga	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Policijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Mēra	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Mētrienas	Madonas	I	III	Cēsu II	Madonas
Mežmuižas	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	II
Mežotnes	Bauskas	I	I	Bauskas	Bauskas
Milzkalnes	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Misas	Bauskas	II	II	Bauskas	Bauskas
Mores	Rīgas	II	II	I	II
Mujānu	Valmieras	I	I	II	I
Nabes	"	II	III	II	I
Naudītes	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Naujenes	Daugavpils	I	III	II	Krāslavas
Naukšēnu	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Naurēnu	Ludzas	II	Kārsavas	Rēzeknes II	Rēzeknes I
Neretas	Jekabpils	I	Viesītes	Jekabpils	Jekabpils
Nicas	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. Lauku	I
Nicgales	Daugavpils	I	IV	Krustpils	I
Nigrandes	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Nikrāces	Aizputes	III	Priek.-Vaiņ.	"	Liep. I
Nirzas	Ludzas	III	II	Ludzas	Zilupes
Nitauras	Rīgas	II	V	Cēsu I	II
Nogales	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Nurmuižas	"	II	Kandavas	"	"
Odziņas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Ogre	Rīgas	I	IV	II	I
Ogres	Cēsu	II	Rīgas apr. V	Madonas	Cēsu
Ogresgala	Rīgas	I	III	II	I
Olaines	"	I	IV	II	I
Oļu	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Omuļu	Valkas	I	I	I	Valmieras II
Ozolmuižas	Rēzeknes	II	III	Rēzeknes II	II
Ozolnieku	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Ozolu	Valmieras	II	II	II	I
Pabažu	Rīgas	II	IV	I	II
Padures	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Pāles	Valmieras	II	III	II	I
Palsmanes	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Pampāju	Kuldīgas	II	Saldus	Aizputes	Saldus
Panemunes	Bauskas	I	II	Bauskas	Bauskas
Pasienes	Ludzas	III	Zilupes	Ludzas	Zilupes
Pastendes	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Patkules	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Pededzes	Valkas	III	III	II	I
Penkules	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Pērkones	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	I
Pēternieku	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Piedrujas	Daugavpils	III	Krāslavas I	Krāslavas	Krāslavas
Pīldas	Ludzas	I	II	Ludzas	Ludzas
Pīlskalnes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Piltene	Ventspils	II	II	Ventspils	Ventspils

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Policijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Piltenes	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Planicas	Kuldigas	I	Kuldigas	Kuldigas	Kuldigas
Plāņu	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Plāteres	Rīgas	III	V	II	I
Platonēs	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	I
Plaviņas	Rīgas	IV	III	Madonas	I
Plaviņu		IV	III		I
Pociema	Valmieras	II	III	II	I
Popes	Ventspils	II	II	Ventspils	Ventspils
Praulienas	Madonas	I	I	Cēsu II	Madonas
Praviņu	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Preiļi	Daugavpils	IV	Preiļu	Maltas	Maltas
Preiļu		IV			
Priekule	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Priekules	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Priekuļu	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Prodes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Puikules	Valmieras	I	II	II	I
Pūres	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Purmsātu	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	I
Purmalas	Abrenes	I	Abrenes	Abrenes	Abrenes
Pustiņas	Daugavpils	V	Dagdas	Krāslavas	Krāslavas
Puzes	Ventspils	II	II	Ventspils	Ventspils
Raiskuma	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Rāmuļu		I	III	I	
Rankas		II	II	II	Valkas
Raņķu	Kuldigas	I	Kuldigas	Kuldigas	Kuldigas
Raudas	Ilūkstes	I	Grivas	Ilūkstes	Ilūkstes
Raunas	Cēsu	I	I	I	Cēsu
Rauzas	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Rāvas	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Rembates	Rīgas	I	III	II	I
Remtes	Tukuma	I	Dobeles	Tukuma	Tukuma
Rencēnu	Valmieras	I	I	II	II
Rendas	Kuldigas	I	Kuldigas	Kuldigas	Kuldigas
Rēzekne	Rēzeknes	I	I, II, III	I	I, II
Rēznas		II	III	II	II
Rīgas Jūrmala	Rīgas	Pref. XIII	I	II	I
Rītes	Jekabpils	I	Viesītes	Jekabpils	Jekabpils
Ropažu	Rīgas	I	IV	II	II
Rozēnu	Valmieras	III	II	II	I
Rozulas	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Rubas	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Rubenes	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Rucavas	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	I
Rudbāržu	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Rudzētu	Daugavpils	IV	Preiļu	Krustpils	Krustpils
Rugāju	Abrenes	II	Balvu	Balvu	Balvu
Rūjiena	Valmieras	III	IV	Valkas I	II

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Polīcijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Rūjienas	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Rundāles	Bauskas	I	I	Bauskas	Bauskas
Rundēnu	Ludzas	IV	II	Ludzas	Zilupes
Ružinas	Rēzeknes	IV	Maltas	Maltas	II
Sabīle	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Saikavas	Madonas	I	III	Cēsu II	Madonas
Sakas	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Sakstagālas	Rēzeknes	III	II	II	I
Salacas	Valmieras	II	II	II	I
Salacgrīva	"	II	II	II	I
Salas	Rīgas	Prof. XIII	I	II	II
Salaspils	"	I	IV	II	I
Saldus	Kuldīgas	II	Saldus	Aizputes	Saldus
Saldus	"	II	"	"	"
Salgales	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Sālienā	Ilūkstes	I	Grīvas	Ilūkstes	Ilūkstes
Sarkanu	Madonas	I	I	Madonas	Madonas
Sarkanmuižas	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Sātiņu	Kuldīgas	II	Saldus	Aizputes	Saldus
Saukas	Jēkabpils	I	Viesītes	Jēkabpils	Jēkabpils
Sausnējas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Savīnā	"	I	III	"	"
Seces	Jēkabpils	II	Jaunjelg.	Jēkabpils	Jēkabpils
Sējas	Rīgas	II	II	I	II
Sēlpils	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Sēju	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Sēmes	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Sērenes	Jēkabpils	II	Jaunjelg.	Jēkabpils	Jēkabpils
Sērmūkšu	Cēsu	II	III	I	Cēsu
Sesavas	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	I
Sidgundas	Rīgas	II	V	I	II
Sieksātes	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Sigulda	Rīgas	II	II	I	II
Siguldas	"	II	II	I	II
Silajānu	Rēzeknes	IV	Maltas	Maltas	Maltas
Silenes	Ilūkstes	I	Grīvas	Ilūkstes	Ilūkstes
Sinoles	Valkas	III	Cēsu II	II	I
Sipeles	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Skaistas	Daugavpils	III	Krāslavas I	Krāslavas	Krāslavas
Skaistkalnes	Bauskas	II	I	Bauskas	Bauskas
Skaņkalnes	Valmieras	III	IV	II	II
Skrīveru	Rīgas	IV	III	II	I
Skrundāienes	Ilūkstes	I	Grīvas	Ilūkstes	Ilūkstes
Skrundas	Kuldīgas	II	Saldus	Kuldīgas	Saldus
Skujenes	Cēsu	II	III	I	Cēsu
Skuites	Rīgas	II	Valm. III	II	II
Slampes	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Slates	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Stoka	Rīgas	Prof. XIII	I	II	II

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Policijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Slokas	Rīgas	Prof. XIII	I	II	II
Smārdes	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Smiltene	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Smiltēnes	Valkas	II	II	Valmieras I	II
Snēpeles	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Snīķeres	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Spāres	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Stalbes	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Stāmerienas	Madonas	II	II	Valkas II	Valkas II
Stelpes	Bauskas	II	II	Bauskas	Bauskas
Stendes	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Stienes	Valmieras	II	III	II	I
Stīrnienes	Rēzeknes	V	Varakļānu	Varakļānu	Krustpils
Stopiņu	Rīgas	I	IV	II	I
Strazdes	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Strenči	Valkas	I	I	Valkas I	II
Struteles	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Subate	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Sunākstes	Jekabpils	II	Viesītes	Jekabpils	Jekabpils
Suntažu	Rīgas	III	V	II	II
Susējas	Ilūkstes	II	Ilūkstes	Ilūkstes	Ilūkstes
Sventes	"	I	Grivas	"	I
Svētes	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Svētciema	Valmieras	II	II	II	I
Švitenes	Bauskas	I	I	Bauskas	Bauskas
Šķaunes	Ludzas	IV	Zilupes	Ludzas	Zilupes
Šķības	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Šķilbēnu	Abrenes	IV	Baltinavas	Abrenes	Kārsavas
Tadaikšu	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Talsi	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Tašu	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Taurenēs	Cēsu	II	III	I	Cēsu
Taurkalnes	Bauskas	II	Jaunjelg.	Bauskas	Bauskas
Taurupes	Rīgas	III	V	Madonas	I
Ternejas	Valmieras	III	IV	Valkas I	II
Tērvetes	Jelgavas	III	Dobeles	Jelgavas	II
Teteles	"	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Tilžas	Abrenes	IV	Baltinavas	Kārsavas	Kārsavas
Tirzas	Madonas	II	Cēsu II	Cēsu II	Valkas II
Tomes	Rīgas	I	IV	II	I
Trapenes	Valkas	II	IV	I	I
Trikātas	"	I	I	Valmieras I	II
Tūjas	Valmieras	II	III	II	I
Tukums	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Tumes	"	I	"	"	"
Turaidas	Rīgas	II	II	I	II
Turlavas	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Ugāles	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Ukru	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Polīcijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Ulmāles	Aizputes	III	Aizputes	Kuldīgas	Aizputes
Umurgas	Valmieras	II	III	II	I
Ungurmuižas	Daugavpils	II	Krustpils	Krustpils	Krustpils
Upesgrīvas	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Upmales	Abrenes	III	Viļakas	Balvu	Abrenes
Usmas	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Užavas	"	I	II	"	"
Vadakstes	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Vaidavas	Valmieras	I	II	II	Valkas II
Vainižu	"	II	III	II	I
Vainodes	Liepājas	II	Priek.-Vain.	Liep. lauku	I
Vaives	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Valdemārpils	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Valgales	"	II	Kandavas	"	"
Valgundes	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Valka	Valkas	I	I	I	I
Valkas	"	I	I	I	I
Valmiera	Valmieras	I	I	I	I
Valmieras	"	I	I	II	I
Valtaiķu	Aizputes	III	Aizputes	Aizputes	Aizputes
Vandzenes	Talsu	II	Talsu	Talsu	Talsu
Vānes	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Varakļāni	Rēzeknes	V	Varakļānu	Varakļānu	Viļēnu
Varakļānu	"	V	"	"	"
Vārkavas	Daugavpils	IV	Preiļu	Krustpils	II
Vārmes	Kuldīgas	I	Kuldīgas	Kuldīgas	Kuldīgas
Vārnavas	Jēkabpils	II	Viesītes	Jēkabpils	Jēkabpils
Vārves	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Vecates	Valmieras	III	IV	II	II
Vecauces	Jelgavas	V	Auces	Jelgavas	II
Vecgulbenes	Madonas	II	II	Valkas II	Valkas I
Veclaicenes	Valkas	III	IV	I	I
Vecmoku	Tukuma	I	Tukuma	Tukuma	Tukuma
Vecmuižas	Bauskas	II	II	Bauskas	Bauskas
Vecpiebalgas	Cēsu	II	II	"	Cēsu
Vecpils	Liepājas	I	Liep. lauku	Aizputes	II
Vecsaules	Bauskas	I	II	Bauskas	Bauskas
Vecsvirlaukas	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Vējavas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Veļķu	Cēsu	II	II	II	Cēsu
Ventspils	Ventspils	I	I	Ventspils	Ventspils
Vērgaļu	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Veselavas	Cēsu	I	III	I	Cēsu
Vestienas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Vidrižu	Rīgas	II	II	I	II
Vidsmuižas	Rēzeknes	III	Viļēnu	Varakļānu	Viļēnu
Viesienas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Viesīte	Jēkabpils	I	Viesītes	Viesītes	Jēkabpils
Viesītes	"	I	"	"	"

Pagasts vai pilsēta	Apriņķis	Polīcijas iecirknis	Miertiesas iecirknis	Izmeklēšanas tiesneša iecirknis	Tiesu izpild. iecirknis
Vietalvas	Madonas	I	III	Madonas	Madonas
Vijciema	Valkas	I	I	I	II
Vīksnas	Abrenes	II	Balvu	Balvu	Balvu
Vīlces	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	II
Vildogas	Rīgas	II	II	I	II
Viļēni	Rēzeknes	III	Viļēnu	Viļēnu	Varakļānu
Vilzēnu	Valmieras	III	II	II	II
Vīlakas	Abrenes	I	Abrenes	Abrenes	Abrenes
Viļēnu	Rēzeknes	III	Viļēnu	Varakļānu	Viļēnu
Vīļķenes	Valmieras	II	III	II	I
Vīpes	Daugavpils	II	Krustpils	Krustpils	Krustpils
Virānes	Madonas	II	I	Cēsu II	Madonas
Virbu	Talsu	II	Kandavas	Talsu	Talsu
Vircavas	Jelgavas	II	Jelgavas	Jelgavas	I
Virgas	Liepājas	II	Priek.-Vaiņ.	Liep. lauku	II
Viskāļu	Rīgas	IV	III	II	I
Višķu	Daugavpils	I	III	II	I
Vitrupes	Valmieras	II	III	II	I
Zālītes	Bauskas	II	II	Bauskas	Bauskas
Zalves	Jēkabpils	III	Jāunjelg.	Jēkabpils	Jēkabpils
Zajenieku	Jelgavas	IV	Jelgavas	Jelgavas	II
Zantes	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Zasas	Jēkabpils	I	Jēkabpils	Jēkabpils	Jēkabpils
Zaubes	Rīgas	III	V	Cēsu I	II
Zebrenes	Tukuma	I	Auces	Tukuma	Tukuma
Zeltiņu	Valkas	III	III	II	I
Zemītes	Tukuma	I	Kandavas	Tukuma	Tukuma
Zentenes	Talsu	II	"	Talsu	Talsu
Ziemeru	Valkas	III	IV	II	I
Ziemupes	Liepājas	I	Liep. lauku	Liep. lauku	II
Zilupe	Ludzas	III	Zilupes	Zilupes	Zilupes
Zīras	Ventspils	I	II	Ventspils	Ventspils
Zīķu	"	I	II	"	"
Zūru	"	I	II	"	"
Zvārtavas	Valkas	II	IV	I	II
Zvirgzdenes	Ludzas	I	I	Ludzas	Ludzas
Zvārdes	Kuldīgas	II	Saldus	Aizputes	Saldus

14-1

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306060756

5-60
5. —